ગુજરાત પેટર્નમાં કયા સદરમાં કેટલું કામ થાય છે અને કેટલાં નાણા ખર્ચાય છે - એક અભ્યાસ

લેખન
શ્રી બચુભાઈ બરંડા

સંપાદન
ડૉ. ચંદ્રકાન્તભાઈ બા. ઉપાધ્યાય

આદિવાસી સંશોધન અને તાલીમ કેન્દ્ર
ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ - ૩૮૦૦૧૪.

૪૫૨

અનુક્રમણિકા

પ્રકરણ	વિગત	પાન નં.
૧	પ્રસ્તાવના અને આયોજન	૧
૨	ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન	૧૦
૩	ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ થયેલ કામો અને ખર્ચયેલ નાણાં	૨૨
૪	ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન અને આદિવાસીઓની યથાસ્થિતિ	૩૬
૫	વ્યક્તિ તપાસ	૧૦૬
૬	નિષ્કર્ષ અને સૂચનો	૧૧૨

આભાર દર્શન

આદિવાસીઓના વિકાસની પ્રક્રિયામાં ''ન્યુ ગુજરાત પેટર્નમાં કયા સદરમાં કેટલું કામ થયું છે અને કેટલાં નાણાં ખર્ચાય છે'' તે અંગેનો એક અભ્યાસ કરવાનું આયોજન કર્યુ હતું. આ યોજનાની શરૂઆત ૧૯૯૮થી સરકારે મૂકી હતી. આ વિષય ઉપર શું પ્રગતિ થઈ રહી છે તે જાણવા માટે આ વિષય ઉપર સંશોધન થાય અને યોગ્ય માહિતી પ્રાપ્ત કરી આદિવાસીઓની સાચી પરિસ્થિતિ શું છે તેની જાણકારી મેળવી ભવિષ્યમાં તે અંગે વધુ વિચાર કરવાનું જરૂરી હોવાથી કમિશનરશ્રીએ આ સંશોધન હાથ ધરવાનું સૂચવ્યું તે મુજબ આ સંશોધન યોજના ૨૦૦૭-૦૮માં હાથમાં લીધી હતી ત્યારે આ કામ પ્રમાણમાં ઘણું મુશ્કેલ લાગતું હતું. પરંતુ આ અંગે કેન્દ્રના નિયામકશ્રી ડૉ. ચંદ્રકાન્તભાઈ ઉપાધ્યાયે આમાં ઊંડો રસ દાખવી આ કાર્યને સરળ અને સફળ બનાવવા સહકાર આપ્યો, એટલુ જ નહીં પરંતુ સંશોધન વિષય સંબંધીત માર્ગદર્શન આપી આ પ્રોજેક્ટ પૂરો કરવામાં જે હૂંફ આપી તે બદલ તેમનો હું અત્યંત ઋણી છું.

સંશોધનના ક્ષેત્રકાર્યમાં દાહોદ જિલ્લાના દાહોદ, ગરબાડા, લીમખેડા તાલુકાના ગામો, નર્મદા જિલ્લાના નાંદોદ અને ડેડિયાપાડા તથા સાગબારા તાલુકાનાં ગામો તથા વલસાડ જિલ્લાના કપરાડા, ધરમપુર અને વલસાડ તાલુકાનાં ગામોમાં આ અભ્યાસ અંગે માહિતી પૂરી પાડનાર સમરપણ સંસ્થા, એનાર્ડેફાઉન્ડેશન, ઈનરેકા, વસુંધરા ડેરી તથા સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ, જિલ્લા તકેદારી અધિકારીની કચેરી, પ્રાયોજના વહીવટદારશ્રીની કચેરી તથા અધિકારીઓ, આદિજાતિ કમિશ્નરશ્રીની કચેરી, આદિવાસી વસ્તી ધરાવતા ગામોના જુદા જુદા પદાધિકારીઓ અને આદિવાસી સમાજના પંચો તથા આગેવાન ભાઈઓનો આભાર માનું છું.

અભ્યાસ માટે મહત્વના એવા માહિતીદાતાઓ કે જેમના વિના આ અહેવાલ લેખન થઈ જ ન શક્યું હોત તે ઉત્તરદાતાઓ કે જેમણે ''ન્યુ ગુજરાત પેટર્નમાં કયા સદરમાં કેટલું કામ થયું છે અને કેટલાં નાણાં ખર્ચાય છે'' તે અંગેની માહિતી પૂરી પાડવામાં જે સાથ અને સહકાર આપ્યો તેમનો જેટલો આભાર માનું તેટલો ઓછો છે.

કેન્દ્રના સર્વે મિત્રો પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ રીતે મદદરૂપ બન્યા છે તે માટે સૌનો આભાર.

શ્રી બચુભાઈ એસ. બરંડા

પ્રકરણ - ૧
પ્રસ્તાવના અને આયોજન

પ્રસ્તાવના :

રાજ્ય સરકાર પછાત વર્ગના વિકાસ અને તેમાંય ખાસ કરીને અનુસૂચિત જનજાતિના વિકાસ માટે સતત ચિંતિત છે. આદિજાતિ વિકાસના કાર્યક્રમો આદિજાતિ લોકોની અપેક્ષાઓ પરિપૂર્ણ કરે તે માટે આયોજન અને અમલીકરણ અંગેની વ્યવસ્થા કરવાના હેતુથી રાજ્ય સરકારે આદિજાતિના કલ્યાણ માટે ગુજરાત પેટર્ન અમલમાં મૂકેલ છે. રાજ્યની કુલ વાર્ષિક જોગવાઈના ૧૭.૫૭% જેટલી રકમની જોગવાઈનો આદિજાતિ કલ્યાણ વિકાસ કામગીરી સાથે સંકળાયેલા સંબંધીત વહીવટી વિભાગો - ખાતાના વડાઓ મારફતે અમલ કરવામાં આવે છે. ગુજરાત પેટર્ન પ્રમાણે આદિજાતિ લોકો પણ વિકાસની પ્રક્રિયામાં સહયોગી બની રહે તે માટે રાજ્ય સરકાર પ્રયત્નશીલ છે. આવા લોકોની સ્થાનિક અપેક્ષાઓ અને જરૂરિયાતો સંતોષાય તે માટે ફાળવેલી જોગવાઈઓ પૈકીની ૯૦% રકમનું આયોજન જિલ્લા કક્ષાએ સ્થાનિક આગેવાનો, સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ અને નિષ્ણાતોના સહયોગથી કરવાનું વિચારેલ છે. આમ કરવાથી અન્ય જાતિના લોકોની હરોળમાં આદિજાતિના લોકોને લાવી શકાશે.

રાજ્યના આદિવાસીઓની અપેક્ષાઓ અને સ્થાનિક જરૂરિયાતોને લક્ષમાં રાખીને તેમની જરૂરિયાત અને માંગણી મુજબ વિકાસ માટે રાજ્ય સરકારે જિલ્લા કક્ષાએ જે તે જિલ્લાના પ્રભારી મંત્રીશ્રીના અધ્યક્ષ સ્થાને જિલ્લા આદિજાતિ વિકાસ મંડળની રચના કરી જેમાં સદરહું આદિજાતિ વિકાસ મંડળમાં જિલ્લાના ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિઓ, સ્થાનિક આગેવાનો, જિલ્લાના તજજ્ઞો, જિલ્લામાં આવેલી સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓના પ્રતિનિધિઓ અને સબંધિત ખાતાના અધિકારીઓ સાથે બેઠક યોજી ચર્ચા વિચારણા કરી જે તે વિસ્તારના આદિજાતિ સમાજને (લોકોને) ખરેખર કયા પ્રકારની વ્યક્તિ લક્ષી યોજનાઓ, ક્ષેત્રીય વિકાસની યોજનાઓ, માળખાગત વિકાસની યોજનાઓ અને પાયાની ન્યૂનતમ સગવડની જરૂરિયાતો છે તે નક્કી કરવામાં આવે છે. તેમ છતાં આ બાબતે બોર્ડના સભ્યશ્રીઓ તરફથી જે કંઈ સૂચનો મળેલ છે તે મુજબનું આયોજન પણ વિચારણા હેઠળ લેવામાં આવેલ છે. આ માટે દર વર્ષે રૂપિયા ૨૦૦ કરોડની રકમ અંકિત જોગવાઈ તરીકે ફાળવવાનું નક્કી કરવામાં આવેલ છે અને તે રીતે સિંચાઈની સવલતો, ચેક ડેમ, રસ્તાઓના બાંધકામ, શાળાઓના ઓરડા, ખેતી વિષયક સવલતો, બિયારણ, કિટ્સ આપવા, ઓઈલ એન્જીન, બાગાયત, પશુપાલન, સ્વરોજગારી જેવી પાયાની જરૂરિયાતોને ધ્યાને લઈને સમતોલ વિકાસ થાય તે રીતે આયોજન કરવામાં આવેલ છે.

અત્યાર સુધીની પ્રત્યેક પંચવર્ષીય યોજનાઓમાં આદિવાસીઓના વિકાસ માટે ઘણા ક્ષેત્રોમાં સારી કામગીરી કરવામાં આવી છે આને લીધે આદિવાસી લોકોમાં વિકાસ પ્રત્યે જાગૃતિ આવી છે. વિકાસની પ્રવૃત્તિઓના કારણે ન્યૂનતમ સુવિધાઓમાં સારો એવો સુધારો થવા લાગ્યો છે.

આ ઉપરાંત આદિજાતિ વિસ્તાર અને વસ્તીનો સુસંકલિત રીતે સર્વાંગી વિકાસ થાય તે અભિગમને

અનુરૂપ આદિજાતિ વિસ્તાર પેટાયોજનાનું આયોજન વાર્ષિક વિકાસ યોજના અંતર્ગત અલગ રીતે કરવામાં આવે છે. આ જાતિના લોકો આગળ વધે અને તેમનો ઉત્કર્ષ થાય તે માટે રાજ્ય સરકારનાં જુદા જુદા વિભાગો અને ખાતાઓ દ્વારા વિવિધ પ્રકારની આશરે ૩૫૦ જેટલી યોજનાઓ અમલમાં મૂકવામાં આવી છે. આ ઉપરાંત વિવિધ પ્રકારના પ્રોત્સાહનો તેમજ બંધારણીય સુવિધાઓ પણ ઉપલબ્ધ થયેલ છે. તેમનું શોષણ અટકે અને તેઓનો સર્વાંગી વિકાસ થાય તે માટે અનેકવિધ કાયદાઓ અને અધિનિયમો અમલમાં મૂકવામાં આવ્યા છે, તેનો લાભ આ જાતિના લોકોને મળ્યો છે. પરિણામે તેમની પરિસ્થિતિમાં સુધારો થઈ રહ્યા છે. આમ એકંદરે તેમના ઉત્કર્ષ માટે રાજ્ય સરકાર તરફથી અનેકવિધ પ્રયાસો નાણાંકિય સાધનોની મર્યાદાઓ અને અગ્રિમતાઓને અનુલક્ષીને કરવામાં આવી રહ્યો છે. આદિજાતિઓના સામાજિક અને આર્થિક ઉત્કર્ષના હેતુથી સંકલિત આદિજાતિ પેટા યોજનાની શરૂઆત સને ૧૯૭૬-૭૭ થી કરવામાં આવેલ હતી અને આજે પણ ચાલુ છે.

ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન અંતર્ગત વર્ષ ૧૯૯૯-૨૦૦૦ થી પ્રતિ વર્ષે રાજ્ય સરકાર દ્વારા આદિજાતિ વિકાસ વિભાગને હવાલે રૂા. ૨૦૦/- કરોડની વિવેકાધીન ગ્રાન્ટ મૂકવામાં આવે છે. તેની ફાળવણી રાજ્યના આદિવાસી વિસ્તારોની કુલ વસ્તી સામે જે તે પ્રાયોજનાની આદિજાતિ વસ્તીને ધ્યાનમાં રાખીને કરવામાં આવે છે. આમાં આદિજાતિ વિસ્તારોનો સુનિશ્ચિત વિકાસ થાય તે રીતે વિકાસના કામોનું આયોજન કરવામાં આવે છે. જેમાં આદિવાસી વિસ્તારોના મહત્વના કામો જેવા કે, સિંચાઈની સવલતો, ચેકડેમ, રસ્તાઓનું બાંધકામ, શાળાના ઓરડા, ખેતી વિષયક સવલતો, બિયારણ કિટસ્ આપવા, ઓઈલ એંજીન, બાગાયત, પશુપાલન, સ્વરોજગારી વગેરે કામો થાય છે.

છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં ૧૯૯૯-૨૦૦૦ થી વર્ષ ૨૦૦૭-૨૦૦૮ દરમ્યાન આ યોજના નીચે થયેલ નાણાંકીય ફાળવણી ખર્ચ અને પૂર્ણ થયેલ કામો નીચે મુજબ છે.

કોષ્ટક નં. - ૧

ક્રમ	વર્ષ	જોગવાઈ	છૂટી કરેલી ગ્રાન્ટ	થયેલ ખર્ચ	જોગવાઈ સામે ટકા	ગ્રાન્ટ સામે ટકા	પૂર્ણકામો
૧	૧૯૯૯-૨૦૦૦	૨૦૦.૦૦	૨૦૦.૦૦	૧૯૪.૦૯	૯૭.૦૫	૯૭.૦૫	૧૦૧૨૭
૨	૨૦૦૦-૨૦૦૧	૨૦૦.૦૦	૨૦૦.૦૦	૧૯૮.૬૯	૯૯.૩૫	૯૯.૩૫	૮૫૫૭
૩	૨૦૦૧-૨૦૦૨	૧૪૬.૮૮	૧૪૦.૪૩	૬૯.૦૨	૪૬.૯૯	૪૯.૧૫	૪૭૧૨
૪	૨૦૦૨-૨૦૦૩	૨૦૮.૯૦	૧૨૩.૦૭	૧૨૧.૬૨	૫૮.૨૨	૯૮.૮૩	૨૧૮૨
૫	૨૦૦૩-૨૦૦૪	૨૦૮.૯૦	૧૯૧.૩૧	૧૯૦.૫૮	૯૧.૨૩	૯૯.૬૨	૭૫૨૭
૬	૨૦૦૪-૨૦૦૫	૧૫૬.૯૯	-	૧૭૫.૮૦	૧૦૦.૦૦	-	૧૨૬૨૩
૭	૨૦૦૫-૨૦૦૬	૨૬૨.૫૦	-	૨૬૧.૨૩	૯૯.૫૦	-	૧૧૯૫૪
૮	૨૦૦૬-૨૦૦૭	૨૭૧૨૭.૧૮	૧૩૩૭.૩૦	૨૭૧૨૫.૬૬	૯૯.૯૯	૯૯.૯૯	૯૦૨૧
૯	૨૦૦૭-૨૦૦૮	૩૦૯૩૫.૧૭	૫૯૫.૫૨	૨૧૩૩૯.૦૭	૬૮.૯૮	૬૮.૯૮	૧૮૬૫૯
	કુલ	૫૯૪૪૬.૫૨		૪૯૬૭૫.૭૬			૮૫૩૬૨

★ (ગુજરાત રાજ્યના આદિજાતિ વિકાસ વિભાગમાંથી મળેલ વિગતમાંથી)

આદિજાતિ વિકાસમાં ગુજરાત પેટર્નનું મહત્વ ઉપરોક્ત ચિત્ર દ્વારા ઘણું કહી જાય છે. આ કાર્યક્રમ અન્વયે જે કેટલાક મહત્વના કામો થયા છે. તેમાં (અ) આર્થિક સેવાઓમાં ગ્રામવિકાસ, સિંચાઈ અને પૂર નિયંત્રણ, ઉર્જા ઉદ્યોગ અને ખાણ, માર્ગ અને મકાન અને સામાન્ય આર્થિક સેવાઓ છે (બ) સામાજિક સેવાઓ.

સામાન્ય શિક્ષણ, તાંત્રિક શિક્ષણ, જાહેર આરોગ્ય અને તબીબી સેવાઓ, પાણી પૂરવઠો અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ, રહેઠાણ, અનુસૂચિત જનજાતિ કલ્યાણ, શ્રમ અને રોજગાર અને પોષણ તથા મધ્યાહન ભોજન યોજના મુખ્ય છે.

છેલ્લા કેટલાક વર્ષોના અનુભવ પરથી જણાયું છે કે રાજ્ય સરકારના વિવિધ વિભાગો દ્વારા અમલમાં મૂકવામાં આવતી આદિજાતિ વિસ્તાર પેટા યોજના હેઠળની યોજનાઓ જે તે વિસ્તારમાં રહેતા આદિજાતિના લોકોની જરૂરિયાતો અને અપેક્ષાઓ સાથે સુસંગત હોવી જરૂરી છે. આ યોજનામાં ફાળવવામાં આવતી ગ્રાન્ટ આદિજાતિની વસ્તીના ધોરણે ફાળવવામાં આવતી હોય છે. જેથી આ યોજનાનો મહત્તમ લાભ આદિજાતિના ઈસમોને થાય તે મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય છે. આ સંજોગોમાં અમલીકરણ વિભાગોના જિલ્લા કક્ષાના અધિકારીઓ દ્વારા જે તે જિલ્લાના ચૂંટાયેલ પ્રતિનિધિઓ, સ્થાનિક આગેવાનો, જિલ્લાના નિષ્ણાતો, તજજ્ઞો અને જિલ્લામાં આવેલ

સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓના આગેવાનો સાથે બેઠક યોજી ચર્ચા વિચારણા કરી જે તે વિસ્તારના આદિજાતિ લોકોને ખરેખર કયા પ્રકારની વ્યક્તિલક્ષી યોજના, ક્ષેત્રિય વિકાસની યોજના, માળખાગત વિકાસની યોજના, પાયાની ન્યૂનતમ સગવડોની જરૂરિયાત છે તે નક્કી કરવામાં આવે છે.

ગુજરાતમાં ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન વર્ષ ૧૯૯૯-૨૦૦૦ થી શરૂ કરવામાં આવેલ છે. પ્રસ્તુત સંશોધન અભ્યાસમાં જોઈએ તો દરેક વર્ષે રૂા. ૨૦૦/- કરોડ અને તેથી વધુ રકમનો ખર્ચ કરવામાં આવે છે. દર વર્ષે આટલી મોટી રકમ આદિવાસીઓ પાછળ ગુજરાત પેટર્નમાં ખર્ચ થાય છે તેમાં (અ) આર્થિક સેવાના સદરમાં અગાઉ જણાવ્યું તે મુજબ ગ્રામવિકાસ, સિંચાઈ અને પૂર નિયંત્રણ, ઉર્જા, ઉદ્યોગ અને ખાણ, માર્ગ અને મકાન અને સામાન્ય આર્થિક સેવાઓ.

(બ) સામાજિક સેવાઓમાં સામાન્ય શિક્ષણ, તાંત્રિક શિક્ષણ, જાહેર આરોગ્ય અને તબીબી સેવાઓ, પાણી પૂરવઠો અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ, આવાસન, અનુ. જનજાતિ કલ્યાણ, શ્રમ અને રોજગાર, પોષણ તથા મધ્યાહન ભોજન યોજના મુખ્ય છે. પ્રસ્તુત સંશોધન અભ્યાસ જે....

''ગુજરાત પેટર્નમાં કયા સદરમાં કેટલુ કામ થાય છે અને કેટલાં નાણા ખર્ચાય છે'' તેનો તપાસ વિષય છે. આ અભ્યાસના ઉદ્દેશ્યો આ પ્રમાણે છે.

ઉદ્દેશ્યો :

૧. આદિવાસી વિકાસ માટે ફંડ ફાળવવામાં આવે તે પૈકી જુદા જુદા આર્થિક અને સામાજિક સદરોમાંથી થતા ખર્ચની વિગતો તપાસવી.

૨. જે સદર હેઠળ નાણાં ખર્ચાય છે તે નાણાં ખરેખર લાભાર્થી સુધી પહોંચે છે કે કેમ તેની તપાસ કરવી.

૩. ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ આદિવાસીઓનો કેટલો વિકાસ થયો છે તે જોવું

૪. ગુજરાત પેટર્ન હેઠળના સદરમાં જે નાણાં ફાળવવામાં આવે છે તેના કેટલા ટકા નાણાં ખર્ચાય છે તેની તપાસ કરવી.

૫. યોજનામાં કંઈ **ફેરફાર**ની આવશ્યકતા છે તે જોવામાં આવશે.

૬. અભ્યાસ આધારે સૂઝાવો આપવામાં આવશે.

અભ્યાસનો વિસ્તાર :

ગુજરાતના **૨૬** જિલ્લાઓમાંથી ૧૨ જિલ્લાઓમાં આદિવાસી વસ્તીનો સઘન વસવાટ છે. તેમાંથી દૈવનિદર્શન પદ્ધતિ પ્રમાણે દાહોદ જિલ્લામાં દાહોદ, ગરબાડા, લીમખેડા અને નર્મદા જિલ્લામાં નાંદોદ, ડેડીયાપાડા, સાગબારા તથા વલસાડ જિલ્લામાં કપરાડા, ધરમપુર અને વસલાડ તાલુકા નો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. દરેક તાલુકામાં થી ૪ ગામ અને દરેક ગામમાંથી ૪ ઉત્તરદાતાઓ કે જેમણે ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન

યોજના હેઠળ લાભ લીધો છે તેઓની અભ્યાસ માટે પસંદગી કરેલ છે. આ ઉપરાંત કેસ સ્ટડીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. આમ કુલ આદિવાસી ૪૩ તાલુકા છે. તેમાંથી ૯ તાલુકાના ૧૪૪ ઉત્તરદાતાઓને આ અભ્યાસમાં આવરી લેવામાં આવ્યા છે. આ ઉપરાંત સંશોધન અભ્યાસમાં કમિશ્નર કચેરીના અધિકારીઓ અને પ્રાયોજના કચેરીના અધિકારીઓની સાથે, આદિવાસી સમાજના આગેવાનો તથા પંચો, પદાધિકારીઓને પણ સાથે રાખીને અભ્યાસની માહિતી લેવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે.

અભ્યાસનું વિશ્વ

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર ગામ, તાલુકો, જિલ્લો
૧.	નગરાળા
૨.	બાવકા
૩.	રોઝમ
૪.	નવાગામ
★	**દાહોદ તાલુકો**
૫.	ભરસડા
૬.	ભેહપાટીય
૭.	નીમચ
૮.	દાહુર
★	**ગરબાડા તાલુકો**
૯.	કમ્બોઈ
૧૦.	સાકરીયા
૧૧.	બારગોટા
૧૨.	પીપળીયા
★	**લીમખેડા તાલુકો**
★	**દાહોદ જિલ્લો**
૧૩.	ગાડકોઈ
૧૪.	સમારીયા
૧૫.	નાના હૈડવા
૧૬.	ફૂલવાડી
★	**નાંદોદ તાલુકો**

૧૭. સુકાઆંબા

૧૮. મોસકૂવા

૧૯. સામરપાડા

૨૦. રાકસકૂંડી

★ **ડેડીયાપાડા તાલુકો**

૨૧. પલાસપાડા

૨૨. પીપરીપાડા

૨૩. ઉભારીયા

૨૪. દેવમોગરા

★ **સાગબારા તાલુકો**

★ **નર્મદા જિલ્લો**

૨૫. માંડવા

૨૬. ખૂટલી

૨૭. અમધા

૨૮. માતુનીયા

★ **કપરાડા તાલુકો**

૨૯. ખટાણા

૩૦. પીપરોલ

૩૧. પંગારબારી

૩૨. ખડકી

★ **ધરમપુર તાલુકો**

૩૩. રોણવેલ

૩૪. અટગામ

૩૫. ફણસપાડા

૩૬. રાબડા

★ વલસાડ તાલુકો

★ વસલાડ જિલ્લો

સંશોધન પદ્ધતિ - પ્રવિધિઓ :

કોઈપણ વિષયનો વૈજ્ઞાનિક અભ્યાસ કરવા સંશોધનની વિવિધ પ્રવિધિઓનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ અને એ રીતે આ અભ્યાસમાં વિવિધ પ્રવિધિઓનો ઉપયોગ કરવાનું આયોજન કરેલ છે.

ગ્રંથાલય કાર્ય :

આદિવાસી વસ્તી ધરાવતા જિલ્લાના વિસ્તારના ગામોમાં ક્ષેત્રકાર્ય કરવા જતાં પહેલા વિષય અનુસંધાને અંકો, પુસ્તકો, અખબારો, રીપોર્ટ વગેરે મારફતે જરૂરી માહિતી એકત્ર કરવામાં આવી છે. વિષયની પસંદગી પૂર્વે તેમજ પસંદ કર્યા બાદ પણ વધુ ચકાસણી માટે સંદર્ભગ્રંથો, સામાજિક સંશોધનનાં પુસ્તકો, સામાયિકો, ઉપલબ્ધ ગુજરાત પેટર્નમાં આદિવાસીઓના વિકાસ અંગેના સરકારશ્રીના અહેવાલો આ ઉપરાંત ગાંધીનગર કચેરીઓથી અધિકારીઓ સાથે રૂબરૂ મુલાકાત અને પુસ્તકો તથા ચર્ચાવિચારણા અને ગુજરાત પેટર્નને લગતું સાહિત્ય તથા સાથે સાથે પ્રાયોજના કચેરીએથી કામ કરતા અધિકારીઓ સાથે મળીને વિષયના સંદર્ભમાં સ્પષ્ટતા પ્રાપ્ત કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે.

અનુસૂચિ :

પ્રસ્તુત અભ્યાસ માટે એક અનુસૂચિત (કુટુંબ પત્રક) બનાવવામાં આવ્યું છે. જેની અંદર વિષય સંબંધિત પાયાની માહિતી, આદિવાસી કુટુંબો પાસેથી મેળવવામાં આવી છે. મુખ્યતઃ નિરીક્ષણ ઉપર વિશેષ ભાર મૂક્યો હતો. સંશોધન અભ્યાસ અંગે એક મુલાકાત માર્ગદર્શિકા પણ તૈયાર કરવામાં આવી છે. તેમાં આર્થિક, સામાજિક, કૌટુંબિક, દેવાવિષયક, આદિવાસીઓનો ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ થયેલ વિકાસ, ગુજરાત પેટર્ન હેઠળના લાભ મેળવવા શું પ્રયત્ન કરે છે, તેઓને કેમ લાભ ઓછા મળ્યા છે, ગુજરાત પેટર્નમાં નવી કંઈ યોજનાની જરૂરિયાત છે, યોજનાના લાભ મેળવવા કેવું આયોજન કરવું જોઈએ, યોજનાને સફળ બનાવવા માટે સરકાર અને આદિવાસીઓ વચ્ચે અંતર ઘટે તે અગે શું કરી શકાય વગેરે સંશોધન અભ્યાસના પ્રશ્નોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. આમ આદિવાસીઓમાં ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ થયેલ વિકાસની શું સ્થિતિ છે તેની પાસેથી વિગતો મેળવવા અલાયદુ પત્રક તૈયાર કરીને વિગતો મેળવવાનું આયોજન કર્યું છે.

નિરીક્ષણ :-

નિરીક્ષણ કરવાની ક્રિયા આપણા જાગૃત જીવનની અનિવાર્ય પ્રક્રિયા છે. સામાનય રીતે આપણી આસપાસનાં જીવનનું નિરીક્ષણ કરતા હોઈએ છીએ. આ રીત ગુજરાત પેટર્નમાં આદિવાસીઓની સ્થિતિ અંગેના વિસ્તારનું નિરીક્ષણ એ આપણી રોજીંદી જીવનની એક સાહજીક બાબત છેજ ઉપરાંત વૈજ્ઞાનિક માહિતી મેળવવા માટે પણ નિરીક્ષણ એક-એક પ્રાથમિક સ્રોત છે. આ પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં નિરીક્ષણ તથા સહભાગી નિરીક્ષણ પ્રક્રિયા ઉપર વિશેષ ભાર મૂકવામા આવ્યો છે. કેટલીક વિગતો જાહેરમાં નોંધ ન કરતાં નિરીક્ષણનો ઉપયોગ કરીને નોંધ તૈયાર કરવામાં આવી છે.

મુલાકાત :-

મુલાકાત એ અગત્યની પ્રવિધિ છે. ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ આદિવાસીઓની સ્થિતિના તપાસના વિષયના સંદર્ભમાં માહિતી એકત્ર કરવા માટે અનુસૂચિના માધ્યમથી જુદા જુદા મુલાકાતીઓ સાથે પ્રત્યક્ષ રીતે તેઓની કચેરીએ, ઘરે મળીને માહિતી મેળવવામાં આવી છે. આ ઉપરાંત ગામના શિક્ષકો, અમલીકરણ પ્રાયોજના અને તાલુકાના અધિકારીઓ, ગ્રામ આગેવાનો, સમાજના પંચો, સરપંચ, સમાજ કાર્યકરો, સરકારી અધિકારીઓ વગેરે સાથે બેઠક કરીને ત્યાંની તથા ત્યાંના લાભાર્થીઓનો ઉપયોગ કરીને માહિતી મેળવવામાં આવી છે. ઉપરાંત આ અહેવાલ તૈયાર કરવામાં અભ્યાસના હેતુઓ સમજાવીને ઉત્તરદાતાઓ પાસેથી માહિતી મેળવવા માટે પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે.

અભ્યાસનું મહત્વ :-

૧૯૭૬ થી આદિવાસીઓના કલ્યાણ અને વિકાસ થાય તે માટે આદિજાતિ વિસ્તારમાં પેટા યોજના અમલમાં મૂકી હતી. તેના અમલ માટે સરકારશ્રીએ આદિવાસી વિસ્તાર કક્ષાએ ખાસ વહીવટી તંત્ર પ્રસ્થાપિત કર્યું છે. જેના કારણે આદિવાસી વિસ્તારના ઘણા કામો થયા છે. ગુજરાત સરકારે મહારાષ્ટ્ર સરકાર કરતાં એક પગલું આગળ વધીને ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન ઘડી જેમાં સ્થાનિક જરૂરિયાતો ઉપર ભાર મૂકવા તથા સાર્વત્રિક વિકાસ થાય અને આર્થિક ઉત્થાન ઝડપથી થઈ શકે તે હેતુ મુખ્ય છે. આ યોજના હેઠળ આદિવાસીઓ વધુમાં વધુ લાભ લઈ પગભર થાય અને સમગ્ર સમુદાયનો વિકાસ થાય તે માટે ખાસ મહત્વ અપાયું છે.

આ સંશોધન અભ્યાસમાં દાહોદ, નર્મદા અને વલસાડ જિલ્લામાં ગામના ઉત્તરદાતાઓ સાથે રૂબરૂ મુલાકાત કરતાં આ પેટર્ન હેઠળ વાડીયોજના હેઠળ મળેલ કિટસ્ સહાય, ફળ-ફૂલ તથા ડેરી અને પશુપાલન હેઠળ ગાય-ભેંસની સફળ યોજના લઈને પગભર થયા છે. તેની સાથે સાથે વસલાડ જિલ્લામાં વર્મીકંપોસ્ટ, ગાય-ભેસંની યોજના અને શાકભાજીની આવક લઈ સમાજજીવનનાં જુદા જુદાં પાસામાં પરિવર્તન થયું છે. જે અગાઉ કરતાં આદિવાસીઓમાં યોજના લેવા કચેરીએ સુધી જઈને લેતા થયા હોય તેવા ઉત્તરદાતાઓનું પ્રમાણ વધતુ જણાયું છે જે ખાસ અનુભવ થયો છે. આ ઉપરાંત રોડ, ચેકડેમ, ડેરી યુનિટ વગેરે સાથે મળીને રજૂઆત કરતા થયા છે તે પણ જોવા મળ્યું છે.

આદિવાસીઓમાં રોજગારીના કાર્યક્રમો મારફતે આવેલ પરિવર્તનનો એક અભ્યાસ કરવાનો મોકો મળ્યો હતો. તેમાં યોજના કેવી રીતે મેળવીને, પગભર થવા માટે અતિ પરિશ્રમ કરીને કુટુંબ, આર્થિક, સામાજિક, શૈક્ષણિક અને સમાજ જીવનમાં રહેલા અલગ અલગ પાસાંઓ છે તે પાસાંઓમાં ધીમી ગતિએ બદલાવ જોવા મળ્યો હતો. પરંતુ સંશોધનમાં આ અભ્યાસમાં એ જોવા મળ્યુ છે કે આદિજાતિઓના વિકાસ માટે બહુ જ કામ થયાં છે અને ઘણાં બધાં નાણાં ખર્ચાયા છે, તેવું અન્ય સમાજના લોકો પણ કહે છે. તેમાં વધુમાં વધુ આદિવાસીઓ મુશ્કેલી વગર ઝડપથી યોજનાનો લાભ લઈને પગભર થવાય તે માટે આ અભ્યાસ

જુદો પડે છે. આદિવાસીઓનો પોતાનો ખ્યાલ સુખાકારી એ પાસુ ખાસ મહત્વનું છે. બીજા અભ્યાસો કરતાં આ અભ્યાસમાં હજુ વધુ સુધારો થાય અને ઝડપી ઓછી મુશ્કેલીએ લાભ મળે તેવું ખાસ આયોજન કરવું જોઈએ જેથી ઘણુ મહત્વ વધી જાય તેમ છે.

સંશોધનમાં પડેલી મુશ્કેલીઓ :-

વિષય સંબંધીત માહિતી મેળવવામાં કેટલીક મુશ્કેલીઓ પડી છે જેમાં :-

(૧) ગુજરાતના બધાજ આદિવાસીઓ ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળના કાર્યક્રમોનો લાભ લેતા ગામો તથા કુટુંબોને આ અભ્યાસમાં આવરી શકાયા નથી.

(૨) અભ્યાસનાં તારણો ઉત્તરદાતાઓએ વ્યક્ત કરેલા અભિપ્રાયો અને જવાબો ઉપર આધારિત હોવાથી તેમના પ્રતિભાવો પૂર્વગ્રહયુક્ત હોય તેવું બનવા સંજોગ છે.

(૩) સંશોધનના ઘરે ઘણી વખત અનુસૂચિ ભરતી વખતે ઉત્તરદાતા અનુસૂચિ અધૂરી ભરાવીને ઘરના કે પોતાના ખેતીના, પશુપાલનના કે વ્યવસાયના અન્ય કામમાં ચાલ્યા જતા, પોતાનું કામ પૂરૂ કરીને ખેતરથી બે-ચાર કલાકે પાછા ફરે ત્યારે અનુસૂચિ પૂરી કરી શકાતી.

(૪) સંશોધનના વિસ્તારના મોટાભાગના ઉત્તરદાતાઓ યોજનાના ફોર્મ ભરવાની સરળ બનાવવી જોઈએ તેવી ખાસ ફરિયાદ કરતા હતા.

(૫) ઉત્તરદાતાઓ સાથે અનુસૂચિ ભરતી વખતે મોટાભાગના પ્રશ્ન કરતા હતા કે અમને શું મળશે ? તે સમજાવવા માટે શાળાના શિક્ષક, સરપંચ, ગ્રામ આગેવાન, સ્વૈચ્છિક સંસ્થાના કાર્યકરો વગેરેનો વારંવાર ઉપયોગ કર્યા પછી જ વિગતો આપતા અને કેટલીક વિગતો આપવામાં પણ સંકોચ અનુભવતા હતા.

મર્યાદિત સમયમાં માહિતી એકત્ર કરવી મુશ્કેલી હોવા છતાં દરેક કુટુંબની વ્યક્તિગત મુલાકાત લઈ તેમની સાથે ભળી જઈને માહિતી મેળવી છે. અતિ પછાત અને અંતરિયાળ વિસ્તારમાં આવેલા આદિવાસીઓ સાથે ભળીને તેમના સામાજિક પ્રસંગો, વ્યવહારો, સ્થાનિક બોલી, એક જાતિના હોવાનું જણાવીને તથા વિવિધ સમજણ આપી તેમના કાર્યક્રમમાં ભાગીદાર થઈને સંશોધન કાર્ય કર્યું છે.

પ્રકરણ : ૨

ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન

આદિજાતિ પેટા યોજના :

સને ૧૯૭૬ થી આદિજાતિ કલ્યા માટે આદિજાતિ વિસ્તાર પેટાયોજના અમલમાં મૂકવામાં આવી હતી અને તેના અમલ માટે સરકારશ્રીએ આદિવાસી વિસ્તાર કક્ષાએ ખાસ વહીવટી તંત્ર પ્રસ્થાપિત કર્યું છે. જેના કારણે આદિવાસી વિસ્તારમાં વિકાસનાં ઘણા કામો થયા છે.

ગુજરાત પેટર્ન શું છે :

- સ્થાનિક પરિસ્થિતિ અને સ્થાનિક જરૂરિયાત મુજબ આયોજન.
- સત્તાના વિકેન્દ્રિકરણ.
- લોકભાગીદારીતા.

ગુજરાત પેટર્નનો અમલ શા માટે :

ગુજરાત સરકારે અને ૧૯૯૮ માં ગુજરાત પેટર્નની નવી યોજના અમલમાં મૂકી. ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ સ્થાનિક જરૂરિયાતો ઉપર ભાર મૂકવા તથા સાર્વત્રિક વિકાસ થાય અને આર્થિક ઉત્થાન ઝડપથી થઈ શકે તે હેતુ મુખ્ય છે.

ગુજરાત પેટર્નમાં નાણાં ક્યાંથી આવે છે :

આદિજાતિ પેટાયોજના અંતર્ગત દરેક વિભાગ તરફથી રાજ્યની આદિજાતિ વસ્તીના પ્રમાણમાં ફંડ ફાળવવામાં આવે છે. તે જ રીતે ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ દરેક સદરોમાંથી સંકલિત આદિજાતિ વિસ્તારમાં વસતા આદિવાસીઓ માટે અને સંકલિત આદિજાતિ વિસ્તાર બહાર વસતા આદિવાસીઓ માટે રાજ્ય સરકાર બજેટમાં વિકેન્દ્રીત આયોજન માટે અંકિત જોગવાઈ કરે છે. આ જોગવાઈની રકમ આદિજાતિ વિભાગ મારફતે નિયત સમયાંતરે કમિશ્નર આદિજાતિ વિકાસ વિભાગને ફાળવી આપવામાં આવે છે. આ નાણાંકિય ફાળવણીને ધ્યાને લઈ પ્રાયોજના વહીવટદાર મારફતે તાલુકાવાર આદિજાતિ વસ્તી મુજબ તાલુકાવાર ફાળવણી હાથ ધરવામાં આવે છે.

તાલુકા આદિજાતિ વિકાસ સમિતિ :

તાલુકા સમિતિના અધ્યક્ષ તરીકે પ્રાયોજના વહીવટદાર છે. તાલુકા સમિતિના સભ્યોમાં તાલુકામાંથી ચૂંટાયેલા ધારાસભ્યશ્રી, તાલુકા પંચાયતના પ્રમુખશ્રી, તાલુકા ન્યાયસમિતિના અધ્યક્ષશ્રી, તાલુકા કક્ષાએ આદિવાસીઓના ઉત્કર્ષ અંગે કામ કરતી સ્વૈચ્છિક સંસ્થાના બે પ્રતિનિધિઓ, શૈક્ષણિક/સંશોધન સંસ્થાના બે તજજ્ઞો, તાલુકાની બે આદિવાસી મહિલા આગેવાનો, તાલુકા વિકાસ અધિકારીશ્રી, મામલતદાર અને મદદનીશ

પ્રાયોજના વહીવટદાર સભ્ય સચિવશ્રી દ્વારા સ્થાનિક જરૂરિયાતોને ધ્યાનમાં લઈને નાણાંકિય જોગવાઈની મર્યાદામાં રહીને આયોજન તૈયાર કરવામાં આવે છે, અને આ તાલુકાનું આયોજન જિલ્લા આદિજાતિ મંડળમાં મંજૂરી અર્થે રજૂ કરવામાં આવે છે. ગ્રામસભાઓ દરમ્યાન રજૂ થયેલી માંગણીઓને મહત્વ આપવામાં આવે છે.

જિલ્લા આદિજાતિ વિકાસ મંડળ :

અનુસૂચિત જનજાતિના પ્રજાજનોની અપેક્ષાઓ તથા સ્થાનિક જરૂરિયાતોની પરિપૂર્તિ કરવા સારૂ આદિજાતિ ભાઈઓની સીધી ભાગીદારીથી ''જિલ્લા આદિજાતિ વિકાસ મંડળ'' કાર્યરત છે. જિલ્લાના પ્રભારી મંત્રીશ્રીના અધ્યક્ષસ્થાને રચાયેલ જિલ્લા આદિજાતિ વિકાસ મંડળમાં જિલ્લા પંચાયતના પ્રમુખશ્રી, ઉપાધ્યક્ષ, જિલ્લા કલેટકરશ્રી સહ ઉપાધ્યક્ષ તેમજ સભ્યોમાં જિલ્લા વિકાસ અધિકરીશ્રી, જિલ્લાના સંસદસભ્યશ્રીઓ, જિલ્લાના ધારાસભ્યશ્રીઓ, જિલ્લા ન્યાય સમિતિના ચરેમેનશ્રી, તાલુકાપંચાયતના પ્રમુખશ્રી (આદિવાસી તાલુકાના) મધ્યસ્થ સહકારી બેંકના અધ્યક્ષશ્રી, જિલ્લાકક્ષાએ આદિવાસીઓના ઉત્કર્ષ અંગે કામ કરતી સ્વૈચ્છિક સંસ્થાના બે પ્રતિનિધિઓ, શૈક્ષણિક/સંશોધન સંસ્થાના બે તજજ્ઞો, જિલ્લાની બે આદિવાસી મહિલા આગેવાનો, આદિજાતિ વિકાસ વિભાગ / કમિશ્નર, આદિજાતિ વિકાસની કચેરીના એક પ્રતિનિધિ, નિયામકશ્રી જિલ્લા ગ્રામ વિકાસ એજન્સી, જનરલ મેનેજરશ્રી જિલ્લા ઉદ્યોગ કેન્દ્ર, જિલ્લાની લીડ બેન્કના મેનેજરશ્રી, તકેદારી અધિકારીશ્રી, જિલ્લા આયોજન અધિકારીશ્રી, જિલ્લા આંકડા અધિકારીશ્રી, તેમજ સભ્યસચિવ તરીકે પ્રાયોજના વહીવટદાર છે. તાલુકા આદિજાતિ વિકાસ સમિતિ દ્વારા કરાયેલ આયોજનની ઘનિષ્ઠ ચર્ચા વિચારણા કરીને સ્થાનિક આદિજાતિ તથા આદિવાસી પ્રજાજનોની જરૂરિયાત મુજબ માળખાગત વિકાસ યોજનાઓ, ક્ષેત્રિય વિકાસની યોજનાઓ તથા વ્યક્તિગતલક્ષી યોજનાઓ ઘડી કાઢવામાં આવે છે.

જિલ્લા આદિજાતિ કાર્યવાહક સમિતિ :

જિલ્લાના કલેકટરશ્રીની અધ્યક્ષતામાં ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ થતાં કામોની વહીવટી મંજૂરીની માસિક સમીક્ષા કરવામાં આવે છે. આ સમિતિ દર માસે મળે છે અને તેમાં ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ અમલીકરણના અધિકારીશ્રીઓને બોલાવી વર્ષ દરમ્યાન મંજૂર થયેલા કામો પૂર્ણ કરવા અને તેમાં કોઈ વિશેષ હોય તો તેને દૂર કરવા પ્રયત્નો હાથ ધરાય છે. રાજય સરકાર દ્વારા ગુજરાત પેટર્નના અમલીકરણથી આદિવાસી પ્રજામાં ઘણો ઉત્સાહ અને આશાની લાગણી જન્મી છે. યોજનાઓના આયોજન અને અમલીકરણમાં તેઓની સીધી ભાગીદારીથી આદિવાસી વિસ્તારમાં વિકાસના કાર્યક્રમને વેગ મળ્યો છે.

ગુજરાત પેટર્નની ઉપલબ્ધિઓ :

રાજયસરકારે પણ રાજયના અન્ય વિસ્તારોની સરખામણીમાં આદિવાસી વિસ્તારોનો સમતોલ અને ઝડપી વિકાસ થાય તે માટે ગુજરાત પેટર્ન યોજના અંતર્ગત વર્ષ ૧૯૯૯-૨૦૦૦ પ્રતિ વર્ષ રાજય સરકાર દ્વારા આદિવાસી વિકાસ વિભાગને હવાલે અંકિત જોગવાઈ મૂકવામાં આવે છે. જિલ્લા આદિજાતિ વિકાસ મંડળ દ્વારા આદિજાતિ વિસ્તારોનો સુનિશ્ચિત વિકાસ થાય તે માટે આદિવાસીઓની વસ્તીને લક્ષમાં રાખીને

વિકાસકામોનું જિલ્લા સ્તરે આયોજન અને અમલીકરણ કરવામાં આવે છે. જેમાં આદિવાસી વિસ્તારોનાં મહત્વનાં કામો જેવા કે સિંચાઈની સવલતો, ચેકડેમ, ગ્રામ રસ્તાઓનું બાંધકામ, શાળાના ઓરડા, ખેતી વિષયક સવલતો, બિયારણ, કિટસ્ આપવા,ઓઈલ એન્જીન, બાગાયત, પશુપાલન, સ્વરોજગારી વગેરેનું નિર્માણ કરવામાં આવે છે.

ગુજરાત પેટર્ન અંતર્ગત વર્ષાન્તે પૂર્ણ થયેલા કુલ કામો :

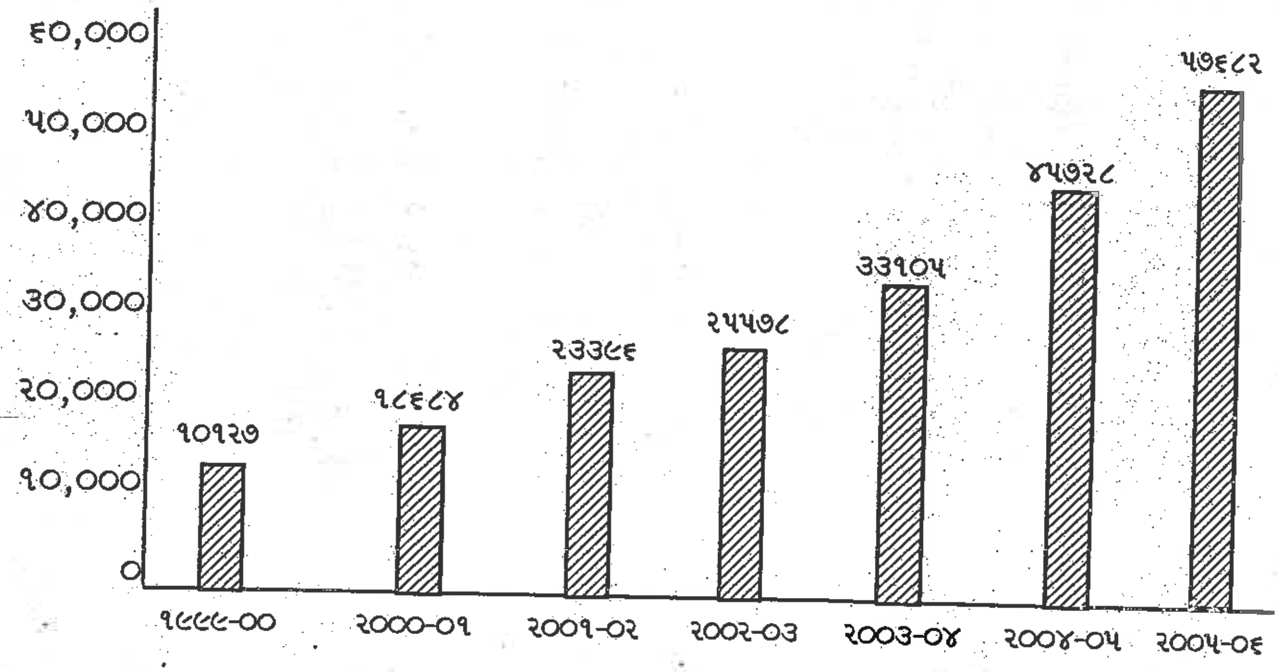

★ છેલ્લા સાત વર્ષમાં ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ કુલ રૂા. ૧,૨૧૧/- કરોડના ખર્ચે ૫૭,૬૮૨ નાના મોટા કામો પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે.

★ છેલ્લા સાત વર્ષમાં પાક સંરક્ષણમાં કુલ ૧૪૩૯૯ કામો રૂા. ૩૯.૪૧ કરોડના ખર્ચે કરવામાં આવેલ છે.

★ ભૂમિ અને જળ સંરક્ષણના ૩૯૦૦ કામો રૂા. ૬૨.૧૫ કરોડના ખર્ચે કરવામાં આવેલ છે.

★ પશુપાલનમાં ૩૭૮૬ કામો રૂા. ૨૭.૪૯ કરોડના ખર્ચે થયેલ છે. ૧૧,૫૯૫ દૂધાળા પશુઓ આપવામાં આવેલ છે.

★ વન વિકાસ હેઠળ ૨૩૪૯ કામોમાં રૂા. ૨૯.૦૩ કરોડનો ખર્ચ થયેલ છે.

★ ગ્રામ વિકાસમાં ૧૧૫૧ કામો રૂા. ૪૫.૫૩ કરોડના ખર્ચે થયેલ છે.

★ સિંચાઈ અને પૂર સંરક્ષણ હેઠળ કુલ ૪,૧૨૧ કામો થયેલ છે. અને તેમાં રૂા. ૩૨૩.૦૨ કરોડનો ખર્ચ થયેલ છે.

★ ઉર્જા સદર હેઠળ ૧,૩૭૬ કામો રૂા. ૬૫.૮૯ કરોડના ખર્ચે થયેલ છે. ૨,૫૩૮ પેટાપરાનું વીજળીકરણ થયેલ છે.

★ માર્ગ અને મકાન હેઠળ કુલ ૨,૭૪૭ કામો થયેલા છે. અને રૂા. ૧૫૩.૭૪ કરોડનો ખર્ચ થયેલ છે. આમાં કુલ ૨૯૨૩ કિ.મી. ગ્રામ રસ્તાઓ થયેલ છે.

★ સામાન્ય શિક્ષણ અને તાંત્રિક શિક્ષણ હેઠળ કુલ ૩૫૨૫ કામો થયેલ છે અને જે અન્વયે રૂા. ૯૭.૨૪ કરોડનો ખર્ચ થયેલ છે.

★ જાહેર આરોગ્ય અને તબીબી સેવાઓમાં ૬૫૦ કામો થયેલ છે અને રૂા. ૩૬.૩૬ કરોડનો ખર્ચ થયેલ છે.

★ પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા હેઠળ ૨૦,૭૭૬ કામો થયેલા છે. અને તેમાં રૂા. ૧૨૯.૩૫ કરોડનો ખર્ચ થયેલ છે. ૧૨,૪૨૦ હેન્ડ પંપો બેસાડવામાં આવેલ છે.

★ આવાસન હેઠળ ૧૧,૫૭૫ આવસોનું નિર્માણ રૂા. ૫૧.૭૭ કરોડનો ખર્ચ થયેલ છે.

(કમિશ્નર, આદિજાતિ વિકાસની કચેરી, બિરસા મુંડા ભવન સેકટર - ૧૦ એ, ગાંધીનગર)

ગુજરાત પેટર્નનું આયોજન અને અમલીકરણ :

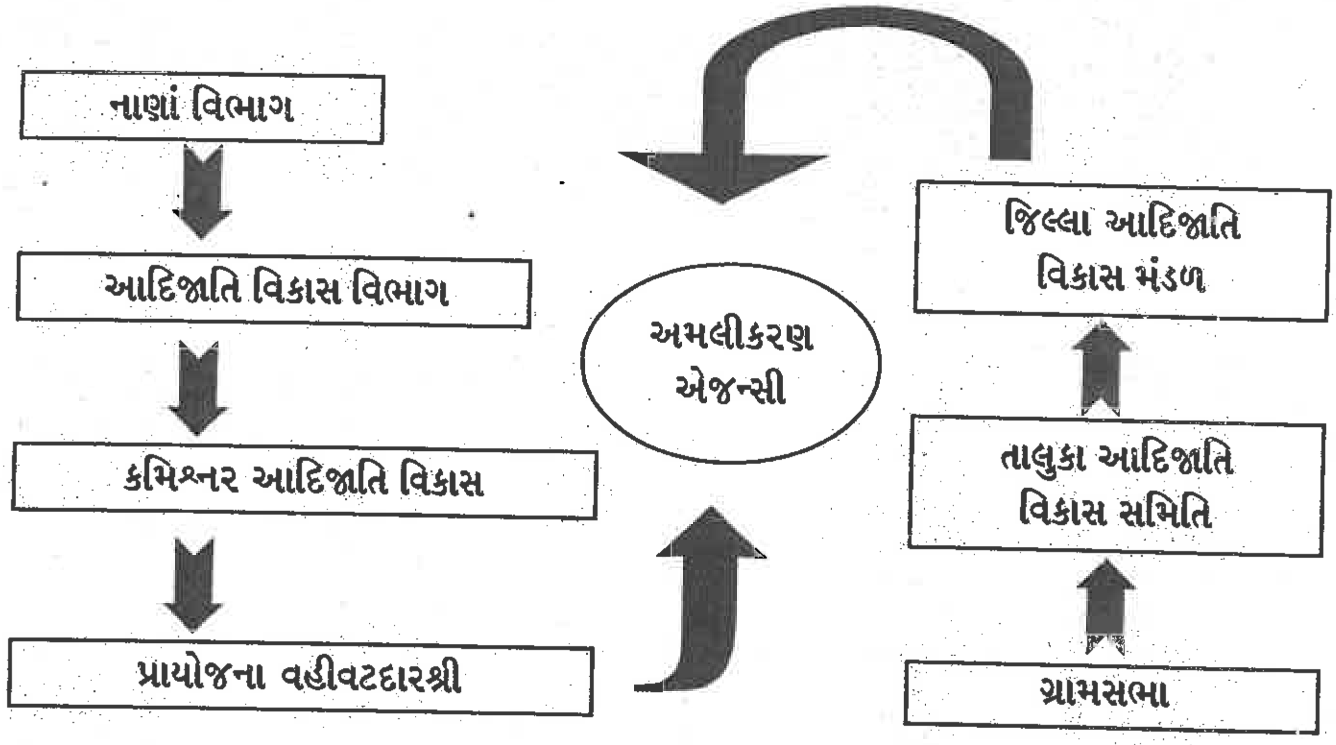

ગુજરાત પેટર્નનું આયોજન અને અમલીકરણ ૨૦૦૭-૨૦૦૮ ના અતિત સુધીનું ખર્ચ કોઠાઓમાં દર્શાવેલ છે.

કોષ્ટક નં. ૨

Commissioner Tribal Development, Gandhinagar, Gujarat Pattern

Sector / Sub-Sectorwise Financial Progress Report for the Earmarked(Fund under Special Tribal Sub Plan of Gujarat Pattern for the Year 2006-2007

[Amount in lakhs of Rs]

Sr. No.	Head of Development	Head No.	Provision	Grant Released by TDC	Cummu-lative Expendi-ture upto the year	Percentage of Expenditure (5/4)	(5/3)
1	2	3	4	5	6	7	
	Summary of the Tribal District						
[A]	**Economic Services**						
I	Agriculture & Allied Services						
	1 Crop Husbandry	2401	692.31	777.40	777.39	100.00	112.29
	2 Soil & Water Conservation	2402	917.76	928.96	928.96	100.00	101.22
	3 Animal Husbandry	2403	474.16	492.12	491.58	99.89	103.67
	4 Dairy Development	2404	10.45	10.57	10.56	99.91	101.05
	5 Fisheries	2405	112.81	103.28	103.14	99.86	91.43
	6 Forestry	2406	495.86	496.03	496.03	100.00	100.03
	7 Co-operation	2425	339.63	358.50	358.50	100.00	105.56
	[Sub Total : I]		3042.98	3166.86	3166.16	99.98	104.05
II	Rural Development	2501	1896.21	2065.26	2065.26	100.00	108.92
III	Irrigation & Flood Control						
	1 Minor Imigration	2702	3109.76	3299.79	3299.79	100.00	106.11
	2 Area Development	2705	209.00	217.29	217.27	99.99	103.96
	2 Capital Outlay on M 1	4702	1486.75	1509.40	1509.40	100.00	101.52
	[Sub Total : III]		4805.51	5026.48	5026.46	100.00	104.60
IV	Energy	2801	1896.21	1925.39	1925.40	100.00	101.54
V	Industry & Minerals	2851	948.09	981.75	98.65	99.99	103.54
VI	Road & Bridge	3054	1896.21	2077.82	2077.66	99.99	109.57
VII	Gren Eco Ser (Civil Supply)	3456	17.10	17.95	17.95	100.00	104.97
	Total : (A) : I to VII		**14502.31**	**15261.51**	**15260.54**	**99.99**	**105.23**
[B]	**Social Services**						
I	General Education	2202	2844.30	2928.78	2928.77	100.00	102.97
II	Technical Education	2203	104.50	109.26	108.93	99.70	104.24
III	Medical & Public Heath	2210	1058.08	1092.18	1092.18	100.00	103.22
IV	Water Supply & Sanitaion	2215	2844.30	2869.47	2869.42	100.00	100.88
V	Capital Outlay on Water Supply	4215	888.25	891.81	891.81	100.00	100.40
VI	Housing	2216	1003.20	1016.36	101.36	100.00	101.31
VII	Welfare of Scheduled Tribes	2225	282.73	280.85	280.81	99.99	99.32
VIII	Labour Welfare & Employment	2230	283.47	296.20	296.20	100.00	104.49
IX	Nutrition	2236	190.00	198.82	198.71	99.94	104.58
X	Mid-Day-Meal	2236	1046.88	924.53	924.52	100.00	88.31
	Total : (B) : I to IX		**10545.71**	**10608.26**	**10607.71**	**99.99**	**100.59**
	TOTAL : (A) + (B)		**25048.02**	**25869.77**	**25868.25**	**99.99**	**103.27**
[C]	Dispersed Tribe fo Non Tribal District		39.20	0.00	0.00	0.00	0.00
	TOTAL : (A) + (B) + (C)		**25087.22**	**25869.77**	**25868.25**	**99.99**	**103.11**
[D]	State Level		1322.28	1257.41	1257.41	100.00	95.09
	GRAND TOTAL		**26409.50**	**27127.18**	**27125.66**	**99.99**	**102.71**

કોષ્ટક નં. ૩

Financial & Physical Progress Reports under Gujarat Pattern for the Year 2006-2007 (MARCH - 07 Ending)

Gujarat Pattern - [80% + 4%]

[Amount in lakhs or Rs & Works in nos]

Sr No	Head of Development	Head No	Amount of Budget Provision 2006-07	Sanctioned by the Direct Adijati Vikas Mandal (NEW) 2006-2007 Amount	Sanctioned by the Direct Adijati Vikas Mandal (NEW) 2006-2007 Works	Previous Year's liability approved by D A V M during 2006-2007 Amount	Previous Year's liability approved by D A V M during 2006-2007 Works	Grand Total as Sanctioned by DAVM Amount (5+7)	Grand Total as Sanctioned by DAVM Works (6+8)	Grant Released by T D C	Physical & Financial Progress: Expenditure Incurred During Month	Expenditure Incurred Upto This Month	Position / Status of Works Scheme Complited	Position / Status of Works Scheme In progress	Position / Status of Works Scheme Not Started	% age against Provision (13/4)	% age against Grant (13/11)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	ABSTRACT OF ENTIRE STATE																
[A]	**Abstract of Tribal District**																
[01]	PALANPUR - BANASKANTHA		621.69	791.88	311	23.16	12	815.04	323	612.16	155.99	611.64	30	170	123	98.38	99.92
[02]	KHEDBRAHMA - SABARKANTHA		1581.92	1004.48	1758	62.25	97	1066.73	1855	1601.85	522.89	1601.05	169	95	1591	101.21	99.95
[03]	GOHDRA - PNCHMAHALS		1794.69	2016.13	1474	332.64	890	2348.77	2364	1794.69	1304.13	1794.69	791	440	1133	100.00	100.00
[04]	DOHAD - DOHAD		4681.21	7401.68	19394	0.00	0	7401.68	19394	4681.21	1975.18	4681.21	3927	3764	11703	100.00	100.00
[05]	CHHOTAUDEPUR - VADODARA		2887.81	3432.77	2339	32.14	17	3464.91	2356	2898.16	394.72	2898.14	331	1416	609	100.36	100.00
[06]	RAJPIPLA - NARMADA		1589.55	2351.66	1668	0.00	0	2351.66	1668	1589.55	123.44	1589.44	378	908	382	99.99	99.99
[07]	BHARUCH - BHARUCH		1174.69	1992.67	1481	137.29	151	2129.96	1632	1175.36	273.89	1175.35	307	358	967	100.06	100.00
[08]	MANDVI - SURAT		2619.39	3037.20	1612	244.36	155	3281.56	1767	2763.52	230.12	276352	936	320	511	105.50	100.00
[09]	SONGADH - SURAT		2379.48	3093.19	1259	426.94	142	3520.13	1401	2749.61	399.61	2749.61	808	196	397	115.56	100.00
[10]	VANSDA - NAVSARI		2061.36	3394.48	2035	24.42	8	3418.90	2043	2247.92	353.66	2247.92	713	457	873	109.05	100.00
[11]	VALSAD - VALSAD		2963.44	3882.45	2624	54.10	29	3936.55	2653	3020.60	190.93	3020.54	568	717	1368	101.93	100.00
[12]	AHWA - DANGS		692.79	904.41	222	0.00	0	904.41	222	735.14	166.53	735.14	63	124	35	106.11	100.00
	TOTAL : [A]		**25048.02**	**33303.00**	**36177**	**1337.30**	**1501**	**34640.30**	**37678**	**25869.77**	**6091.09**	**25868.25**	**9021**	**8965**	**19692**	**103.27**	**99.99**
[B]	Dispersed Tribe fo Non Tribal District			39.20			0.00	0	0.00	0	0.00					0.00	0.00
	Grand Total : [A] + [B]		**25087.22**	**33303.00**	**36177.**	**1337.30**	**1501**	**34640.30**	**37678**	**25869.77**	**6091.09**	**25868.25**	**9021**	**8965**	**19692**	**103.27**	**99.99**
[C]	State Level		1322.28			0.00	0	0.00	0	1257.41	1257.41	1257.41				95.09	100.00
	GRAND TOTAL : [A] + [B] + [C]		**26409.50**	**33303.00**	**36177**	**1337.30**	**1501**	**34640.30**	**37678**	**27127.18**	**7348.50**	**27125.66**	**9021**	**8965**	**19692**	**102.71**	**99.99**

કોષ્ટક નં. ૪

Financial & Physical Progress Reports under Gujarat Pattern for the Year 2006-2007 (MARCH - 07 Ending)

Gujarat Pattern - [80% + 4%] *[Amount in lakhs or Rs & Works in nos]*

Sr No	Head of Development	Head No	Amount of Budget Provision 2006-07	Sanctioned by the Direct Adijati Vikas Mandal (NEW) 2006-2007		Previous Year's liability approved by D A V M during 2006-2007		Grand Total as Sanctioned by DAVM		Grant Released by T D C	Physical & Financial Progress: Expenditure Incurred		Position / Status of Works Scheme			% age against	
				Amount	Works	Amount	Works	Amount (5+7)	Works (6+8)		During Month	Upto This Month	Complited	In progress	Not Started	Provision Grant (13/4)	(13/11)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	Summary of the Tribal District																
[A]	Economic Services																
I	Agriculture & Allied Services																
	1 Crop Husbandry	2401	692.31	1100.87	10987	32.99	77	1133.86	11064	777.40	223.70	777.39	2423	946	7695	112.29	100.00
	2 Soil & Water Conservation	2402	917.76	1360.93	1110	14.30	18	1375.23	1128	928.96	155.01	928.96	468	460	200	101.22	100.00
	3 Animal Husbandry	2403	474.16	720.57	1964	18.84	47	739.41	2011	492.12	98.05	491.58	250	536	1225	103.67	99.89
	4 Dairy Development	2404	10.45	16.73	78	0.83	9	17.56	87	10.57	1.92	10.56	34	14	39	101.05	99.91
	5 Fisheries	2405	112.81	145.27	170	1.86	7	147.13	177	103.28	17.29	103.14	81	47	49	91.43	99.86
	6 Forestry	2406	495.86	708.68	365	48.46	31	757.14	426	496.03	82.21	496.03	148	68	210	100.03	100.00
	7 Co-operation	2425	339.63	472.68	829	27.48	43	500.16	872	358.50	68.24	358.50	110	128	634	105.56	100.00
	Sub-Total : I		3042.98	4525.73	15533	144.76	232	4970.49	15765	3166.86	646.42	3166.16	35.14	2199	10052	104.05	99.98
II	Rural Development	2501	1896.21	2654.90	1272	75.73	56	2730.63	1328	2065.26	481.10	2065.26	382	418	528	108.92	100.00
III	Irrigation & Flood Control																
	1 Minor Irigation	2702	3109.76	4349.00	1218	197.08	68	4546.08	1286	3299.79	744.01	3299.79	115	292	879	106.11	100.00
	2 Area Development	2705	209.00	343.53	185	1364	8	357.17	193	217.29	76.89	217.27	25	55	113	103.96	99.99
	3 Capital Outlay on M I	4702	1486.75	1689.86	345	90.71	18	1780.87	363	1509.40	332.09	1509.40	24	149	190	101.52	100.00
	Sub-Total : II		4805.51	6382.39	1748	301.43	94	6683.82	1842	5026.48	152.99	5026.46	164	496	1182	104.60	100.00
IV	Energy	2801	1896.21	2492.44	1062	110.56	64	2603.00	1126	1925.39	430.68	1925.40	141	412	573	101.54	100.00
V	Industry & Minerals	2851	948.09	1157.71	2753	3141	38	1189.12	2791	981.75	228.72	981.65	1880	304	607	103.54	99.99

VI	Road & Bridge	3054	1896.21	2630.98	579	193.52	98	2824.50	677	2077.82	613.34	2077.66	144	176	357	109.57	99.99
VII	Gen Eco Ser (Civil Supply)	3456	17.10	23.52	710	0.96	2	24.48	712	17.95	3.81	17.95	13	434	265	104.97	100.00
	Total : (A) : I to VII		**14502.31**	**19867.67**	**23657**	**858.37**	**584**	**20726.04**	**24241**	**15261.51**	**3557.06**	**15260.54**	**6238**	**4439**	**13564**	**105.23**	**99.99**
[B]	**Social Services**																
I	General Education	2202	2844.30	3829.34	2342	171.42	200	4000.76	2542	2928.78	886.96	2928.77	343	1233	966	102.97	100.00
II	Technical Education	2203	104.50	135.08	95	2.58	6	137.66	101	10926	28.41	108.93	21	31	49	104.24	99.70
III	Medical & Public Health	2210	1058.08	1585.65	728	48.52	32	1634.17	760	1092.18	334.02	1092.18	91	242	427	103.22	100.00
IV	Water Supply & Sanitaion	2215	2844.30	3693.73	3612	164.65	528	3858.38	4140	2869.47	519.44	2869.421	1001	798	2341	100.86	100.00
V	Capital Outlay on Water Supply	4215	888.25	744.83	349	27.33	30	772.16	379	891.81	250.86	891.81	67	103	209	100.40	100.00
VI	Housing	2216	1003.20	1176.07	2811	14.07	62	1190.14	2873	1016.36	173.54	1016.36	866	1156	851	101.31	100.00
VII	Welfare of Scheduled Tribes	2225	282.73	309.01	227	4.04	10	313.05	237	280.85	83.62	280.81	48	53	136	99.32	99.99
VIII	Labour Welfare & Employment	2230	283.47	403.00	334	15.04	12	418.04	346	296.20	82.29	296.20	61	154	131	104.49	100.00
IX	Nutrition	2236	190.00	279.17	270	15.82	21	294.99	291	198382	63.75	198.71	40	66	185	104.58	99.94
X	Mid-Day-Meal/Nutrition	2236	1046.88	1279.45	1752	15.46	16	1294.91	1768	924.53	111.14	924.52	245	690	833	88.31	100.00
	Total : (B) : I to X		**10545.71**	**13435.33**	**12520**	**478.93**	**917**	**13914.26**	**13437**	**10608.26**	**2534.03**	**10607.71**	**2783**	**4526**	**6128**	**100.59**	**99.99**
	T O T A L : (A) + (B)		**25048.02**	**33303.00**	**36177**	**1337.30**	**1501**	**34640.30**	**37678**	**25869.77**	**6091.09**	**25868.25**	**9021**	**8965**	**19692**	**103.27**	**99.99**
[C]	Dispersed Tribe for Non Tribal District		39.20			0.00	0	0.00	0	0.00	0.00	0.00				0.00	0.00
[D]	State Level		1322.28			0.00	0	0.00	0	1257.41	1257.41	1257.41				0.00	0.00
GRAND TOTAL : [A]+[B]+[C]+[D]			**26409.50**	**33303.00**	**36177**	**1337.30**	**1501**	**34640.30**	**37678**	**27127.18**	**7348.50**	**27125.66**	**9021**	**8965**	**19692**	**10271**	**99.99**

કોષ્ટક નં. ૫

Commissioner Tribal Development, Gandhinagar, Gujarat Pattern

Sector / Sub-Sectorwise Financial Progress Report for the Enmarked Fund under Special Tribal Sub Plan of Gujarat Pattern for the Year 2007-2008

Month December-2007 *[Amount in laksh of Rs]*

Sr. No.	Head of Development	Head No.	Provision	Grant Released by TDC	Cummu-lative Expendi-ture upto the year	Percentage of Expenditure (5/4)	(5/3)
1	2	3	4	5	6	7	
	Summary of the Tribal District						
[A]	**Economic Services**						
I	Agriculture & Allied Services						
	1 Crop Husbandry	2401	634.69	514.28	315.49	61.35	49.71
	2 Soil & Water Conservation	2402	791.77	531.79	435.63	81.92	55.02
	3 Animal Husbandry	2403	396.26	321.55	195.55	60.81	49.35
	4 Dairy Development	2404	1760.00	1342.96	997.38	74.27	56.67
	5 Fisheries	2405	94.99	74.89	37.49	50.06	39.47
	6 Forestry	2406	79.80	57.70	52.31	90.66	65.55
	7 Co-operation	2425	0.80	0.43	0.08	18.60	10.00
	[Sub Total : I]		3728.31	2843.60	2033.93	71.53	54.12
II	Rural Development	2501	728.83	545.01	363.92	66.77	49.93
III	Irrigation & Flood Control						
	1 Minor Imigration	2702	2596.13	2596.13	2407.71	92.74	92.74
	2 Area Development	2705	176.00	176.00	47.67	27.09	27.09
	2 Capital Outlay on M I	4702	1037.14	1037.14	474.69	45.77	45.77
	[Sub Total : III]		3809.27	3809.27	2930.07	76.92	76.92
IV	Energy	2801	488.83	403.44	275.09	68.19	56.28
V	Industry & Minerals	2851	791.50	631.91	387.52	61.33	48.96
VI	Road & Bridge	3054	9344.61	7872.54	5490.92	69.75	58.76
VII	Gren Eco Ser (Civil Supply)	3456	14.50	10.48	1.25	11.93	8.62
	Total : (A) : I to VII		**18935.85**	**16116.25**	**11482.70**	**71.25**	**60.64**
[B]	**Social Services**						
I	General Education	2202	2374.51	2030.81	1217.59	59.96	51.28
II	Technical Education	2203	88.56	67.58	33.77	49.97	38.13
III	Medical & Public Heath	2210	2230.52	1829.97	997.35	54.50	44.71
IV	Water Supply & Sanitaion	2215	2550.30	2199.67	1203.56	54.72	47.19
V	Capital Outlay on Water Supply	4215	2400.00	1822.30	1056.44	57.97	44.02
VI	Housing	2216	844.80	596.06	433.85	72.79	51.36
VII	Welfare of Scheduled Tribes	2225	547.61	39177	299.53	76.46	54.70
VIII	Labour Welfare & Employment	2230	244.66	193.31	95.87	49.59	39.18
IX	Nutrition	2236	960.00	739.13	466.97	63.18	48.64
X	Mid-Day-Meal	2236	881.60	641.64	393.12	61.27	44.59
	Total : (B) : I to IX		**13122.56**	**10512.24**	**6198.05**	**58.96**	**47.23**
	T O T A L : (A) + (B)		**32058.41**	**26628.49**	**17680.75**	**66.40**	**55.15**
[C]	Dispersed Tribe fo Non Tribal District		195.94	119.00	0.64	0.54	0.33
	T O T A L : (A) + (B) + (C)		**32254.35**	**26747.49**	**17681.39**	**66.10**	**54.82**
[D]	State Level		8063.58	1487.68	3657.68	87.34	45.36
	Proposed 2401 & 2215		700.00				
	GRAND TOTAL		**41017.93**	**30935.17**	**21339.07**	**68.98**	**52.02**

કોષ્ટક નં. ૬

Financial & Physical Progress Reports under Gujarat Pattern for the Year 2007-2008 (December-09 Ending)

Gujarat Pattern - [80% + 4%]

[Amount in lakhs or Rs & Works in nos]

Sr No	Head of Development	Head No	Amount of Budget Provision 2007-08	Sanctioned by the Direct Adijati Vikas Mandal (NEW) 2007-08		Previous Year's liability approved by D A V M during 2007-2008		Grand Total as Sanctioned by DAVM		Grant Released by T D C	Expenditure Incurred		Physical & Financial Progress Position / Status of Works Scheme			% age against	
				Amount	Works	Amount	Works	Amount (5+7)	Works (6+8)		During Month	Upto This Month	Complited	In progress	Not Started	Provision (13/4)	Grant (13/11)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	ABSTRACT OF ENTIRE STATE																
[A]	**Abstract of Tribal District**																
[o1]	PALANPUR - BANASKANTHA		780.20	1679.10	446°	1.66	2	1680.76	448	699.79	0.00	488.70	45	67	336	62.64	69.84
[02]	KHEDBRAHMA - SABARKANTHA		2040.37	2975.47	1274	27.88	16	3003.35	1290	1646.91	6.97	662.52	55	139	1096	32.47	40.23
[03]	GOHDRA - APNCHMAHALS		272.85	3000.75	2054	55.18	65	3055.93	2119	2009.18	2824	892.80	31	63	2025	39.28	44.44
[04]	DOHAD - DOHAD		6070.07	8122.40	3816	0.00	0	8122.40	3816	5169.95	822.84	3243.87	146	1216	2424	53.44	62.74
[05]	CHHOTAUDEPUR - VADODARA		3619.03	4445.27	1075	17.79	7	4463.06	1082	3039.19	309.10	1817.91	115	552	415	50.23	59.82
[06]	RAJPIPLA - NARMADA		2061.16	2544.71	1222	0.00	0	2544.71	1222	1934.17	300.22	1435.26	77	199	946	69.63	74.21
[07]	BHARUCH - BHARUCH		1445.69	2369.00	1145	52.15	51	2421.15	1196	1087.14	188.67	951.69	187	292	717	65.83	87.54
[08]	MANDVI - SURAT		3319.76	4339.50	1758	62.35	62	4401.85	1820	2731.39	550.96	2460.55	374	752	694	74.12	90.08
[09]	SONGADH - SURAT		3085.46	4385.14	1091	321.85	109	4706.99	1200	2486.39	-176.19	977.28	249	233	718	31.67	39.31
[10]	VANSDA - NAVSARI		2635.59	4163.74	2169	1.42	2	4162.16	2171	2209.06	296.61	1584.97	166	376	1629	60.14	71.75
[11]	VALSAD - VALSAD		3829.97	6477.89	1907	47.61	63	6525.50	1970	2915.04	789.82	2807.08	47	611	1312	73.29	96.30
[12]	AHWA - DANGS		898.26	1327.94	323	7.63	2	1335.57	325	700.28	-71.86	358.12	99	14	81	39.87	51.14
	TOTAL : [A]		**32058.41**	**45830.91**	**18280**	**595.52**	**379**	**46426.43**	**18659**	**26628.49**	**3045.38**	**17680.75**	**1591**	**4645**	**12423**	**55.15**	**66.40**
[B]	Dispersed Tribe fo Non Tribal District			195.94			0.00	0	0.00	0	119.00	0.30	0.64			0.33	0.54
	Grand Total : [A] + [B]		**32254.35**	**45830.91**	**18280**	**595.52**	**379**	**46426.43**	**18659**	**26747.49**	**3045.68**	**17681.39**	**1591**	**4645**	**12423**	**54.82**	**66.10**
[C]	State Level		8063.58			0.00	0	0.00	0	4187.68	0.00	3657.68				45.36	87.34
	Proposed 2401 & 2215		700.00														
	GRAND TOTAL : [A] + [B] + [C]		**41017.93**	**45830.91**	**18280**	**595.52**	**379**	**46426.43**	**18659**	**30935.17**	**3045.68**	**21339.07**	**1591**	**4645**	**12423**	**52.02**	**68.98**

કોષ્ટક નં. ૭

Financial & Physical Progress Reports under Gujarat Pattern for the Year 2007-2008 (December-07 Ending)

Gujarat Pattern - [80% + 4%]

[Amount in lakhs or Rs & Works in nos]

Sr No	Head of Development	Head No	Amount of Budget Provision 2007-08	Sanctioned by the Direct Adijati Vikas Mandal (NEW) 2007-2008		Previous Year's liability approved by D A V M during 2007-2008		Grand Total as Sanctioned by DAVM		Grant Released by T D O	Physical & Financial Progress: Expenditure Incurred		Position / Status of Works Scheme			% age against	
				Amount	Works	Amount	Works	Amount (5+7)	Works (6+8)		During Month	Upto This Month	Comp-lited	In progress	Not Started	Provision (13/4)	Grant (13/11)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	Summarry of the Tribal District																
[A]	**Economic Services**																
I	Agriculture & Allied Services																
	1 Crop Husbandry	2401	634.69	1414.11	540	23.80	11	1437.91	551	514.28	23.60	315.49	140	146	265	49.71	61.35
	2 Soil & Water Conservation	2402	791.77	1029.57	410	13.07	10	1042.64	420	531.79	115.23	435.63	13	125	282	55.02	81.92
	3 Animal Husbandry	2403	396.26	560.91	393	1.34	6	562.25	399	321.55	18.61	195.55	89	143	167	49.35	60.81
	4 Dairy Development	2404	1760.00	2282.09	489	0.63	5	2282.72	494	1342.96	156.81	997.38	78	141	275	56.67	74.27
	5 Fisheries	2405	94.99	148.34	150	0.13	3	148.47	153	74.89	5.86	37.49	25	23	105	39.47	50.06
	6 Forestry	2406	79.80	155.39	149	19.77	13	175.16	162	57.70	23.65	52.31	22	43	97	65.55	90.66
	7 Co-operation	2425	0.80	1.06	34	0.78	3	1.84	37	043	-0.04	0.08	3	3	31	10.00	18.60
	Sub-Total : I		3758.31	5591.47	2165	59.52	51	5650.99	2216	2843.60	343.72	2033.93	370	624	1222	54.12	71.53
II	Rural Development	2501	728.83	1100.84	545	59.23	38	1160.07	583	545.01	117.25	363.92	18	174	391	49.93	66.77
III	Irrigation & Flood Control																
	1 Minor Irrigation	2702	2596.13	5089.82	1521	88.86	22	5178.68	1543	2596.13	112.54	2407.71	718	204	621	92.74	92.74
	2 Area Development	2705	176.00	328.80	145	2.23	5	331.03	150	176.00	3.62	47.67	11	16	123	27.09	27.09
	3 Capital Outlay on M I	4702	1037.14	1558.41	473	57.50	14	1615.91	487	1037.14	195.70	474.69	26	68	393	45.77	45.77
	Sub-Total : II		3809.27	6977.03	2139	148.59	41	7125.62	2180	3809.27	311.86	2930.07	755	288	1137	76.92	76.92

IV	Energy	2801	488.83	775.42	387	32.76	15	808.18	402	403.44	53.38	275.09	28	109	265	56.28	68.19
V	Industry & Minerals	2851	791.50	1108.13	311	15.80	18	1123.93	329	631.91	91.57	387.52	28	69	232	48.96	61.33
VI	Road & Bridge	3054	9344.61	13210.17	1822	108.71	63	13318.88	1885	7872.54	1228.61	5490.92	52	345	1488	58.76	69.75
VII	Gen Eco Ser (Civil Supply)	3456	14.50	20.89	55	0.42	4	21.31	59	10.48	-0.76	1.25	6	17	36	8.62	11.93
	Total : (A) : I to VII		**18935.85**	**28783.95**	**7424**	**425.02**	**230**	**29208.97**	**7654**	**16116.25**	**2142.63**	**11482.70**	**1257**	**1626**	**4771**	**60.64**	**71.25**
[B]	**Social Services**																
I	General Education	2202	2374.51	3325.60	1896	59.83	38	3385.43	1934	2030.81	223.71	1217.59	43	437	1454	51.28	59.96
II	Technical Education	2203	88.56	126.94	88	3.57	5	130.51	93	67.58	1.06	33.77	2	18	73	38.13	49.97
III	Medical & Public Health	2210	2230.52	2881.01	666	34.59	20	2915.60	686	1829.97	-28.35	997.35	44	110	532	44.71	54.50
IV	Water Supply & Sanitaion	2215	2550.30	3558.22	2506	22.77	12	3580.99	2518	2199.67	180.00	1203.56	42	276	2200	47.19	54.72
V	Capital Outlay on Water Supply	4215	2400.0	2670.50	1113	22.85	10	2693.35	1123	1822.30	168.22	1056.44	8	246	869	44.02	57.97
VI	Housing	2216	844.80	1048.38	2298	12.55	34	1060.93	2332	596.06	133.95	433.85	119	1143	1070	51.36	72.79
VII	Welfare of Scheduled Tribes	2225	547.61	765.44	307	1.16	4	766.60	311	391.77	50.31	299.53	28	79	204	54.70	76.46
VIII	Labour Welfare & Employment	2230	244.66	341.26	214	6.60	11	347.86	225	193.31	4.02	95.87	7	27	191	39.18	49.59
IX	Nutrition	2236	960.00	1347.00	659	5.33	10	1352.33	669	739.13	90.18	466.97	13	196	460	48.64	63.18
X	Mid-Day-Meal/Nutrition	2236	881.60	982.61	1109	1.25	5	983.86	1114	641.64	76.65	393.12	28	487	599	44.59	61.27
	Total : (B) : I to X		**13122.56**	**17046.96**	**10856**	**170.50**	**149**	**17217.46**	**11005**	**10512.24**	**899.75**	**6198.05**	**334**	**3019**	**7652**	**47.23**	**58.96**
	T O T A L : (A) + (B)		**32058.41**	**45830.91**	**18280**	**595.52**	**379**	**46426.43**	**18659**	**26628.49**	**3045.38**	**17680.75**	**1591**	**4645**	**12423**	**55.15**	**66.40**
[C]	Dispersed Tribe for Non Tribal District		195.94			0.00	0	0.00	0	119.00	0.30	0.64				0.33	0.54
[D]	State Level		8063.58			0.00	0	0.00	0	4187.68	0.00	3657.68				45.36	87.34
	Proposed 2401 & 2215		700.00														
GRAND TOTAL : [A]+[B]+[C]+[D]			**41017.93**	**45830.91**	**18280**	**595.52**	**379**	**46426.43**	**18659**	**30935.17**	**3045.68**	**21339.07**	**1591**	**4645**	**12423**	**52.02**	**68.98**

પ્રકરણ - ૩

ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ થયેલ કામો અને ખર્ચાયેલ નાણાં

સંશોધન અભ્યાસમાં થયેલ કામો અને નાણાં ખર્ચાય છે તેની વિગત :

આદિવાસી વિસ્તારમાં લોકોની આવકનું સાધન મોટે ભાગે ખેતી ક્ષેત્રે જ નિર્ભર હોય છે. આ માટે આ ક્ષેત્રે વધુમાં વધુ યોજનાઓ હાથ ધરવા માટે પ્રથમ પંચવર્ષીય યોજનાથી તેમના વિકાસ માટે સતત પ્રયત્નો ચાલુ રહ્યા છે. આ અંગે આદિવાસી વિસ્તારમાં આવેલા વિવિધ પાસાઓ સતત વિકાસ ઝંખી રહ્યા છે. ૧૯૭૬ થી આદિવાસી કલ્યાણ માટે આદિજાતિ વિસ્તાર પેટાયોજના અમલમાં મૂકવામાં આવી અને તેના અમલ માટે સરકારશ્રીએ જિલ્લા કક્ષાએ ખાસ વહીવટ તંત્ર ગોઠવીને વિકાસનાં કામો કરી રહેલ છે.

ગુજરાત રાજ્યમાં જોઈએ તો ગુજરાત સરકારે આદિવાસીઓના સઘન વિકાસ માટે ન્યુ ગુજરાત પેટર્નની નવી યોજના ૧૯૯૮ થી અમલમાં મૂકી. આ ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના રાજ્યની ૧૨ પ્રાયોજના વહીવટદારશ્રીની કચેરીઓ, કપરાડા અને તલાલા એમ બે જગ્યાએ નાયબ પ્રાયોજનાની કચેરી, ત્યારબાદ ૧૫ પોકેટ વિસ્તાર, ૪ ક્લસ્ટર વિસ્તાર આમ મળીને કુલ ૪૩ તાલુકાઓમાં આ યોજના ચાલુ થઈ છે. આ યોજના અંતર્ગત આદિવાસીઓને પગભર થવા માટે કૃષિ વિષયક, પશુપાલન વિષયક, વન વિકાસ, સિંચાઈ, ગ્રામ્ય અને લઘુ ઉદ્યોગ, માર્ગ અને પુલ, શિક્ષણ, તબીબી અને આરોગ્ય, પાણી પૂરવઠો, આવાસન, કલ્યાણની વિવિધ જરૂરીયાતો, શ્રમ અને રોજગાર, પોષણ વગેરે સદરો પાછળ વ્યક્તિગત સ્વરોજગારીની કે પગભર થવાની વિવિધ યોજનાઓ અને સમગ્ર ગ્રામ સમુદાયની ખાસ કરીને શિક્ષણ, માર્ગ-પુલ, સિંચાઈ-પીવાના પાણી, વીજળી જેવી યોજનાઓનો આ અભ્યાસમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના ગુજરાતમાં સફળતા પૂર્વક આગળ વધી રહી છે. સંશોધન અભ્યાસ માટે ૧૨ પ્રાયોજના કચેરીએથી ૨૦૦૫-૦૬, ૨૦૦૬-૦૭ અને ૨૦૦૭-૦૮ એમ ત્રણ વર્ષની વિગતો મેળવીને ચકાસવામાં આવી. આ વિગતો જોતા દાહોદ જિલ્લાની અને મધ્યમાં નર્મદા જિલ્લાની તથા દક્ષિણ ગુજરાતમાં વલસાડ જિલ્લાની માહિતી મેળવી અભ્યાસ કરેલ છે. આ અભ્યાસના જિલ્લામાં જોતાં ન્યુ ગુજરાત પેટર્નમાં ૨૦૦૫-૦૬ ના સદરમાં કામો શરૂઆતમાં મંદ હતા અને નાણાં પણ ઓછા ખર્ચાતા હતાં. ઉત્તરોત્તર વિગતો તપાસતાં અને રૂબરૂ મુલાકાત લેતાં વ્યક્તિગત પગભર થવાની યોજના હોય કે સમગ્ર સમુદાય ના કામો હોય તેમાં ૨૦૦૬-૦૭ અને ૨૦૦૭-૦૮ ના કામો જોતાં ખ્યાલ આવે છે કે પહેલાં કરતાં ઘણાં કામો થયાં છે. આ કામો થવાથી તેઓના જીવનમાં બદલાવ આવ્યો છે. આ પ્રકરણમાં દાહોદ જિલ્લામાં, નર્મદા જિલ્લામાં અને વલસાડ જિલ્લામાં કેટલાં કામો થયાં છે અને તેની પાછળ કેટલાં નાણાં ખર્ચાયા છે તે વિગતો નીચે પ્રમાણે મૂકવામાં આવેલ છે. આ કામો થવા પાછળ સંચાર માધ્યમો, લોક સંપર્ક, દરેક ગામમાં ગ્રામમિત્રો, સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ સરકારી અધિકારીઓ વગેરે પ્રચાર / પ્રસાર કરીને યોજનામાં ઉત્તરોત્તર લોકો લાભ લે છે તેમાં જાગૃતિ અને યોજનાનો લાભ લેવામાં વધારો થતો રહ્યો છે.

કોષ્ટક - ૮

દાહોદ જિલ્લો

૨૦૦૭-૦૮

ક્રમ	સદર	સ્થળ	વહીવટી નાણાંકીય મંજુરી થયેલ કામ	રકમ રૂા. (લાખમાં)
૧	પાક કૃષિ વાડીયોજના, શાકભાજી બિયારણ-ટીસ્યુકલ્ચર કેળરોપા વગેરે	દાહોદ, ગરબાડા લીમખેડા, ઝાલોદ દેવગઢ બારિયા તથા પોકેટ વિસ્તાર		
૨	બાગાયત ઓઈલ એન્જીન-પાઈપ લાઈન-ડ્રીપઈરીગેશન લેપ્ટો પાયરોસીસ ઉંદર નાશક, સ્પ્રીંકલર જી.જી.આર.સી. રજીસ્ટ્રેશન			
૩	ભૂમિ અને જળ સંરક્ષણ ક્યારી બનાવવી, વોટર હાર્વેસ્ટીંગ, ચેકડેમ, ટેકરી અચ્છાદિત કરવા ભૂમિ-ભેજ સંરક્ષણ તથા કન્ટુર ઉપર બીજ વાવેતર, પૂર સંરક્ષણ દિવાલ.			
૪	પશુપાલન પશુ વંધ્તવ સારવાર કેમ્પ શંકર વાછરડી ઉછેર, પશુ સારવાર /હોમીયોપેથીક કીટ મહિલાઓને, પશુ દવામાં, કોમ્પ્યુટર, યુ.પી.એસ. ડોટ મેન્ટ્રીસ, પ્રીન્ટર, સોફટવેર, સી.ડી., નવાં પુસ્તકો, પશુ સારવાર માટે રૂમનું બાંધકામ મેજર કેમ્પ.	દાહોદ, ગરબાડા લીમખેડા, ઝાલોદ દેવગઢબારિયા તથા પોકેટ એરિયા		

૫ ડેરી વિકાસ સ્વાવલંબી ગ્રામીણ નારી યોજના, દુધાળાં પશુ, શંકર ગાય, ફેટ ટેસ્ટીંગ મશીન, મીની કોમ્પ્યુટર, ઓટો કરેક્ટેડ લેક્ટોમીટર, રીડીંગ યુનિટ, શંકર વાછરડી, ઉછેર યુનિટ, સુબાબુલ નર્સરી બલ્ક ચિલીંગ યુનિટ.	દાહોદ, ગરબાડા લીમખેડા, ઝાલોદ દેવગઢબારિયા તથા પોકેટ એરીયા	૧૪,૪૨૫	૨,૫૫૪.૬૩૩
ડેરી વિકાસનું કુલ		૧૪,૪૨૫	૨,૫૫૪.૬૩૩
૬ મત્સયોદ્યોગ સુકી મચ્છી પુરી પાડવાની યોજના, ફાઈબર બોટ-જાળ પુરી પાડવાની યોજના, બરફ-ફ્રિઝ પુરી પાડવાની યોજના, માર્કેટીંગ માટેનાં સાધનોમાં સાયકલ, પ્લાસ્ટીક બોક્ષ પુરા પાડવાની યોજના, બી.પી.એલ. આદિવાસી લાભાર્થીઓને સ્પે. યોજના પફ ઈન્સ્યુલીટેડ આઈસ બોક્ષ પુરા પાડવાની યોજના, મચ્છીના બચ્ચાને લાભાર્થી સુધી પહોંચાડવાની યોજના.	પ્રાયોજના કચેરી દાહોદ, ઝાલોદ, લીમખેડા, બારીયા, ગરબાડા અને પોકેટ વિસ્તાર	૫	૩૭૮.૯૯૮
મત્સ્યોગનું કુલ		૫	૩૭૮.૯૯૮
૭ વન નિર્માણ સાગી નર્સરી-અન્ય નર્સરી	દાહોદ, લીમખેડા માતાના પાલ્લા જામેર	૪	૧,૧૩૬.૪૫૨
વન નિર્માણનું કુલ		૪	૧,૧૩૬.૪૫૨
૮ સહકાર લેક્ટોમીટર આપવાની યોજના			
૯ ગ્રામવિકાસ રસ્તાનાં કાચાં તથા પાકાં રસ્તાનાં કામો.			

૧૦ નાની સિંચાઈ તળાવ ઉંડા કરવા, ચેકડેમ કોઝવે, તળાવ સુધારણા, સિંચાઈ માટે જૂથ બોર, એન્જીન, પાઈપલાઈન	દાહોદ, ઝાલોદ, લીમખેડા, દેવગઢબારિયા, ગરબાડા, પોકેટ એરિયા	૨૪	૪૨૭.૦૬૮
નાની સિંચાઈનું કુલ		૨૪	૪૨૭.૦૬૮
૧૧ નાના સિંચાઈ મૂડી ખર્ચ ચેકડેમ-તળાવ સુધારણા-ચેકડેમ કોઝવે			
૧૨ વિસ્તાર વિકાસ રિપેર ટુ યુ.જી. પાઈપલાઈન, વિસ્તાર વિકાસનાં અન્ય કામો	દાહોદ	૧૦૦	૩૮.૫૬
વિસ્તાર વિકાસનાં કામોનું કુલ		૧૦૦	૩૮.૫૬
૧૩ વિજળી શક્તિ પેટાપરા વિજળી કરણ-ગોબરગેસ			
૧૪ ગ્રામ્ય અને લઘુ ઉદ્યોગ ઉની ગાલીચા તાલીમ થ્રી વ્હીલર મોટર ડ્રાઈવીંગ પગલુસણીયાં ની તાલીમ, યુવક-યુવતીઓને પોલીસ આર્મી-ફાયરમેન વગેરે	દાહોદ	૨	૨,૩૩૫.૦૦૦
ગ્રામ્ય અને લઘુઉદ્યોગનુ કુલ		૨	૨,૩૩૫.૦૦૦
૧૫ માર્ગ અને પુલ ડામર રસ્તા, એપ્રોચ રોડ, મેટલ રોડ, પુલ	દાહોદ, ગરબાડા, ઝાલોદ, લીમખેડા, ધાનપુર, દેવગઢ બારિયા, ફતેપુરા	૮૯	૧,૯૧,૩૩૮.૮૦૬
માર્ગ અને પુલનુ કુલ		૮૯	૧,૯૧,૩૩૮.૮૦૬
૧૬ નાગરિક પૂરવઠો ઈલેકટ્રીક વજનકાંટો			
૧૭ સામાન્ય શિક્ષણ પ્રેરણા પ્રવાસ, આતંર રાજ્ય પ્રેરણા પ્રવાસ, સાંસ્કૃતિક ડ્રેસ, સોલાર એજ્યુકેશન કીટ, પ્રોટેક્શન દિવાલ, સંગીતનાં સાધનો, રમતગમતનાં સાધનો,	દાહોદ, ગરબાડા, ઝાલોદ, લીમખેડા, ધાનપુર, દેવગઢ બારિયા, ફતેપુરા	૪૧	૭૨,૬૧.૯૨૫

પ્રાર્થના ખંડ, સાંસ્કૃતિક હોલ પાણીની ટાંકી, કંપાઉન્ડવોલ, ઓરડા, સાયકલ સ્ટેન્ડ.			
સામાન્ય શિક્ષણનું કુલ		૪૧	૭,૨૬૧.૯૨૫
૧૮ તાંત્રિક શિક્ષણ પ્રોવાઈડીંગ ફીટીંગ્સ ટુ હોસ્ટેલ ઓફ વેર ઈન્ડસ્ટ્રીઝ, વોકેશનલ ટ્રેનીંગ સેન્ટર, કમ્પ્યુટર રૂમ, સી.ડી. પ્રોજેક્ટસ	દાહોદ, લીમખેડા	૧૬	૨૦૧.૧૫
તાંત્રિક શિક્ષણનું કુલ		૧૬	૨૦૧.૧૫
૧૯ તબીબી અને જાહેર આરોગ્ય			
૨૦ પાણી પુરવઠો મીની પાઈપ યોજના, સાદો કુવો-પાણીની સુવિધા, પાણીની ટાંકી, પાણી પુરવઠાની યોજના, પાઈપલાઈન ટાંકી, વોટર હાર્વેસ્ટીંગ ટાંકી, બોર, મોટર.			
૨૧ પાણી પુરવઠો મૂડી પાઈપ યોજના, પાવર પંપ, સાદો કુવો, પા.પૂ. યોજના, ભૂગર્ભ ટાંકો, પંપઘર, પંપીંગ મશીનરો.			
૨૨ આવાસન	દાહોદ, ગરબાડા, લીમખેડા ઝાલોદ, દેવગઢબારિયા, ધાનપુર, ફતેપુરા	૩૫	૧૨.૬૦
આવાસનનું કુલ		૩૫	૧૨.૬૦
૨૩ અનુસૂચિત જાતિ અ.જ. જાતિ, પવક છાત્રાલયો, આદર્શ નિવાસી શાળાઓ, ડ્રાય હોસ્ટેલ,	દાહોદ, ગરબાડા, લીમખેડા ઝાલોદ, દેવગઢબારિયા, ધાનપુર, ફતેપુરા	૩૧	૧૩,૬૨૬.૯૯૬

	ગ્રાન્ટ ઈન એઈડ છાત્રાલય, એકલવ્ય મોડેલ સ્કુલ, લાયબ્રેરી, અનાજ દળવાની આશ્રમ શાળામાં ઘંટી, સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમો માટે ડ્રેસ, બાયોગેસ પ્લાન્ટ, ગાદલાં, પલંગ, ચાદર ચોરસા, ઓશિકા			
	અ.જા./અ.જન.જા. અને પવક નું કુલ		૩૧	૧૩,૬૨૬.૯૯૬
૨૪	શ્રમ અને રોજગાર			
૨૫	પોષણ આંગણવાડી કેન્દ્રનું મકાન, મકાન બાંધકામ	દાહોદ, ધાનપુર, દેવગઢબારિયા,	૯૪	૧૯,૩૫૬.૮૫૦
	પોષણનું કુલ		૯૪	૧૯,૩૫૬.૮૫૦

★ દાહોદ પ્રાયોજના કચેરીએ લેખિત, ફોન-રૂબરૂ મુલાકાત કરેલ છતાં વિગતો આપેલ નથી જે મળી છે તે રજુ કરેલ છે.

સંશોધન અભ્યાસના દાહોદ જિલ્લામાં ન્યુ ગુજરાત પેટ્ર્ન યોજના હેઠળ કેટલાં કામ થયાં છે અને કયા સદરમાં કેટલાં નાણા ખર્ચાયા છે તેની વિગતો પ્રાપ્ત થયેલ છે જે આ પ્રમાણે છે. કુલ ૨૫ સદરો છે. તેમાંથી સૌથી વિશેષ લાભ લીધો હોય તેવા સદરો ખાસ કરીને ડેરી વિકાસ, વિસ્તાર વિકાસ, માર્ગ અને પુલ, સામાન્ય તથા તાંત્રિક શિક્ષણનાં કામો, આવાસન તથા એકલવ્ય અને આદર્શ નિવાસી શાળાઓ, છાત્રાલયો, આંગણવાડી કે શાળાના ઓરડાનાં કામો તથા પોષણના કામો, ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં આ જિલ્લામાં વિશેષ થયેલાં જોવા મળ્યા છે. તે ઉપરાંત મત્સ્યઉદ્યોગ, વનનિર્માણ, નાની સિંચાઈ, લઘુઉદ્યોગ, વગેરે કામો ધીમે ધીમે પ્રગતિ તરફ જઈ રહ્યા છે તેમ કહી શકાય.

દાહોદ પ્રાયોજના કચેરીએથી વારંવાર પત્ર, ફોન, રૂબરૂ મુલાકાત કરવા છતાં ત્યાંની કચેરીના અધિકારીએ વિગતો અધૂરી આપેલ હતી જે નીચે દર્શાવેલ સદરો છે તેમાં જોતાં પાક અને કૃષિ, બાગાયત, ભૂમિ અને જળ સંરક્ષણ, પશુપાલન, સહકાર, ગ્રામવિકાસ, નાની સિંચાઈ મૂડી ખર્ચ, વીજળી શક્તિ, નાગરિક પુરવઠો, તબીબી અને જાહેર આરોગ્ય, પાણી પુરવઠો, પાણી પુરવઠો મૂડી, શ્રમ અને રોજગાર જેવા ૧૩ સદરોની વિગતો ન મળતાં કેટલા કામો અને નાણાંકિય ખર્ચ થયેલ છે તે મૂકવામાં અસમર્થતા છે.

જે વિગતો મળી છે તે સદરોમાં ઉત્તરોત્તર ન્યુ ગુજરતા પેટર્નની યોજના પ્રગતિમાં છે તેમ કહી શકાય.

કોષ્ટક નં. ૯
ગુજરાત પેટર્ન યોજના સને. ૨૦૦૭-૨૦૦૮
નર્મદા જિલ્લો

અ.નં.	સદર	કામની સંખ્યા	લાભાર્થીની સંખ્યા	વહીવટી મંજુરીની રકમ	સહાયની રકમ	ફાળવેલ ગ્રાન્ટ
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૧	પાક કૃષિ વ્યવસ્થા	૨૩	૩૭૩૧	૯૮૨૫૪૨૦૦	૫૫૯૭૩૩૦	૫૫૫૧૭૩૦
૨	ભુમી અને જળસંરક્ષણ	૫૧	૪૩૬	૫૦૨૯૦૦૦	૫૦૨૯૦૦૦	૫૦૨૯૦૦૦
૩	પશુપાલન	૧૦	૨૨૧	૨૫૨૪૦૦૦	૨૫૨૪૦૦૦	૨૫૨૪૦૦૦
૪	ડેરિ વિકાસ	૩૦	૨૯૯	૧૨૧૮૨૦૦૦	૧૧૫૧૦૦૦૦	૧૧૫૧૦૦૦૦
૫	મત્સયોદ્યોગ	૭	૧૯૪	૬૦૧૫૧૦	૬૦૧૫૧૦	૬૦૧૫૧૦
૬	વન વિકાસ	૩	૦	૪૪૧૦૦૦	૪૪૧૦૦૦	૪૪૧૦૦૦
૭	સહકાર	૧	૦	૫૦૦૦	૫૦૦૦	૫૦૦૦
૮	ગ્રામ વિકાસ	૧૭	૦	૪૮૩૮૦૪૬	૪૬૩૮૦૪૬	૪૫૬૭૦૦૦
૯	નાની સિંચાઈ	૧૧૨	૨૭૧	૨૪૮૧૩૮૨૯	૨૪૩૦૦૦૦૦	૨૪૩૦૦૦૦૦
૧૦	વિસ્તાર વિકાસ	૪	૦	૧૯૭૮૧૮૪	૧૯૭૧૦૦૦	૧૯૭૧૦૦૦
૧૧	વિજળી કરણ	૬૯	૦	૩૪૧૦૪૪૩	૩૨૯૨૧૬૧	૨૮૯૦૦૦૦
૧૨	ગ્રામ્ય લઘુઉદ્યોગો	૩૨	૭૩૩	૫૪૯૧૬૦૦	૫૩૯૭૮૫૦	૫૦૨૦૪૫૦
૧૩	રસ્તા અને પુલો	૧૦૯	૦	૬૫૫૯૧૮૬૧	૬૫૫૯૧૮૭૧	૬૪૧૦૫૯૯૨
૧૪	નાગરીક પુરવઠો	૩	૦	૯૫૦૦૦	૯૫૦૦૦	૯૫૦૦૦
૧૫	સામાન્ય શિક્ષણ	૫૭	૦	૧૫૨૪૮૩૧૦	૧૫૨૪૮૩૧૦	૧૫૦૬૮૫૦૦
૧૬	તાંત્રિક શિક્ષણ	૪	૧૦૬	૫૭૭૫૦૦	૫૭૭૫૦૦	૫૭૭૫૦૦
૧૭	તબીબી અને આરોગ્ય	૫૩	૨૧૩૮૨	૧૮૯૫૩૩૬૪	૧૮૯૫૩૩૬૪	૧૮૮૪૧૦૦૦
૧૮	પાણી પુરવઠા સ્વચ્છતા	૧૮૯	૦	૧૬૫૧૬૫૨૩	૧૬૫૧૬૫૨૩	૧૫૯૦૯૯૮૦
૧૯	આવાસન	૬	૧૩૯	૫૫૨૦૦૦૦	૫૫૨૦૦૦૦	૫૫૨૫૦૦૦
૨૦	પછાત વર્ગોનું કલ્યાણ	૧૫	૬૪	૭૬૨૨૫૮૭	૭૪૭૫૦૦૦	૭૪૭૫૦૦૦
૨૧	શ્રમ અને રોજગાર	૪	૧૯૬	૧૧૬૩૨૨૦૦	૧૧૫૫૪૦૦૦	૧૧૫૫૪૦૦૦
૨૨	પોષણ	૩૮	૦	૧૦૩૬૦૦૦૦	૧૦૨૮૮૦૦૦	૧૦૨૮૮૦૦૦
૨૩	મધ્યાહન ભોજન	૬૬	૦	૫૭૬૯૨૦૦	૫૭૬૬૦૦૦	૫૭૬૬૦૦૦
૨૪	નાની સિંચાઈ અંગે મુડી ખર્ચ	૭૨	૬૮૩	૧૫૩૧૩૯૨૯	૧૪૨૭૦૪૨૯	૧૪૨૭૦૪૨૯
૨૫	પાણીપુરવાઠ અંગે મુડી ખર્ચ	૧૭૭	૦	૧૫૮૭૭૭૧૧	૧૫૮૭૭૭૧૧	૧૫૬૯૬૦૦૦
	કુલ	૧૧૫૨	૨૮૪૫૫	૨૬૦૨૪૬૯૯૭	૨૫૩૦૪૦૬૦૫	૨૪૯૫૮૩૦૯૧

નર્મદા જિલ્લામાં જોઈએ તો પ્રાયોજના કચેરી મારફતે કુલ ૨૫ જુદા જુદા સદરો દર્શાવ્યા છે. આ બધાજ સદરોમાં વત્તા ઓછા પ્રમાણમાં કામો થયા છે અને નાણાં પણ ઠીકઠીક ખર્ચાયા છે જેનો સીધો લાભ આદિવાસીઓને મળ્યો છે તેમ કહેવું ખોટુ નથી. તેમાં ખાસ કરીને સૌથી વિશેષ પાક અને કૃષિવ્યવસ્થા, તબીબી અને જાહેર આરોગ્ય, ગ્રામ્ય અને લઘુ ઉદ્યોગ, નાની સિંચાઈ અને મૂડી ખર્ચમાં, ભૂમિ અને જળ સંરક્ષણ, ડેરી વિકાસ, પશુપાલન, સામાન્ય તથા તાંત્રિક શિક્ષણ, આવાસન, પછાત વર્ગોના કલ્યાણ પાછળ વિશેષ પ્રમાણમાં લાભ ઉત્તરદાતાઓએ લઈને તેની પાછળ વધુ નાણાં ખર્ચાયા છે જે કોષ્ટક ઉપરથી સ્પષ્ટ ખ્યાલ આવે છે. જયારે વન વિકાસ, સહકાર, ગ્રામ વિકાસ, વિસ્તાર વિકાસ, વિજળીકરણ, રસ્તા અને પુલ, નાગરિક પૂરવઠો, સામાન્ય શિક્ષણ, પાણી પુરવઠા અને સ્વચ્છતા, પોષણ અને મધ્યાહનભોજન યોજના, પાણી પુરવઠો અને મૂડી ખર્ચ પાછળ નાણાંની રકમ ફાળવાઈ ગયેલ છે અને તે કામો છે તે ઉત્તરોત્તર પ્રગતિમાં અને કેટલાક પૂરા થવાના આરે છે તેવું કચેરીના અધિકારીએ જણાવેલ. ખરેખર નર્મદા જિલ્લામાં કામોની તપાસ કરતાં સારી રીતે કામ થઈ રહ્યા છે અને તેમાં લોકોની ભાગીદારી, સ્વૈચ્છિક સંસ્થાની અને પ્રાયોજના કચેરીની સીધી દેખરેખ હેઠળ ન્યુ ગુજરાત પેટર્નનાં કામો થઈ રહ્યા છે જે ખરેખર પ્રસંશનીય કહી શકાય. કોષ્ટકમાં જોતાં સ્પષ્ટ ખ્યાલ આવી શકે છે.

કોષ્ટક નં. ૧૦
વલસાડ જિલ્લો

૨૦૦૭-૨૦૦૮

ક્રમ	સદર	સ્થળ	વહીવટી થયેલ કામ	નાણાંકીય મંજુરી રકમ રૂા. (લાખમાં)
૧	પાક કૃષિ (વાડી યોજના, શાકભાજી બિયારણ ટીસ્યુકલ્ચર કેળ રોપા વગેરે	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી ઉમરગામ અટગામ, રોણવેલ તાલુકાનાં ગામો	૧૮	૩૫.૫૫૪
૨	બાગાયત ઓઈલ એન્જીન, પાઈપલાઈન ડ્રીપઈરીગેશન, લેપ્ટોપાય રોસીસ ઉંદર નાશક, સ્પ્રીંગકલર જી.જી.આર.સી. રજીસ્ટ્રેશન	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી ઉમરગામ અટગામ, રોણવેલ તાલુકાનાં ગામો	૨૪	૩૯.૨૪૦
	પાક કૃષિનું કુલ		૪૨	૭૪.૭૯૪
૩	ભૂમિ અને જળસંરક્ષણ ક્યારી બનાવવાનું, વોટર હાર્વેસ્ટીંગ-ચેકડેમ ટેકરી અચ્છાદિત કરવા ભૂમિ-ભેજ સંરક્ષણ તથા કન્ટુર ઉપર બીજ વાવેતર, પુર સંરક્ષણ દિવાલ	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી ઉમરગામ અટગામ, રોણવેલ તાલુકાનાં ગામો	૩૫	૯૨.૪૮૩
	ભૂમી અને જળસંરક્ષણ નુ કુલ		૩૫	૯૨.૪૮૩
૪	પશુ પાલન પશુવંધ્યત્વ સારવાર કેમ્પ, શંકર વાછરડી ઉછેર, પશુ સારવાર મહિલાઓને હોમીયોપેથીક કીટસ પશુ દવાખાનામાં કમ્પ્યુટર, યુપીએસ. ડોટ મેન્ટ્રીક્ષ પ્રીન્ટર, સોફટવેર, સી.ડી., નવાં પુસ્તકો, પુશ સારવાર માટે રૂમનું બાંધકામ, મેજર કેમ્પ	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી ઉમરગામ અટગામ, રોણવેલ તાલુકાનાં ગામો	૩૪	૨૮.૪૫૦
	પશુપાલનનું કુલ		૩૪	૨૮.૪૫૦

૫	ડેરી વિકાસ સ્વાવલંબી ગ્રામીણ નારી યોજના, દૂધાળા પશુ - શંકર ગાય, ફેટ ટેસ્ટીંગ મશીન, મીની કોમ્પ્યુટર, ઓટો કરેક્ટેડ લક્ટોમીટર રીડીંગ યુનિટ, શંકર વાછરડી ઉછેર યુનિટ, સુબાબુલ નર્સરી યોજના બલ્ક ચિલીંગ યુનીટ	ધરમપુર-કપરાડા પારડી-ઉમરગામ અટગામ-રોણવેલ તાલુકાનાં ગામો	૩૦	૧૯૬.૧૯૫
	ડેરી વિકાસનું કુલ		૩૦	૧૯૬.૧૯૫
૬	મત્સયોદ્યોગ સુકી મચ્છી પુરી પાડવાની યોજના, ફાઈબર બોટ-જાળ પુરી પાડવાની યોજના, બરફ-ફ્રિઝ પુરી પાડવાની યોજના, માર્કેટીંગ માટેનાં સાધનોમાં સાયકલ પ્લાસ્ટીક બોક્ષ પુરા પાડવાની યોજના, બી.પી.એલ. આદિવાસી લાભાર્થીઓને સ્પે. યોજના પફ ઈન્સ્યુલીટેડ આઈસ બોક્ષ પુરા પાડવાની યોજના મચ્છીના બચ્ચાને લાભાર્થી સુધી પહોંચાડવાની યોજના.	ધરમપુર-કપરાડા પારડી-ઉમરગામ અટગામ-રોણવેલ તાલુકાનાં ગામો	૧૦	૧૧.૦૯૦
	મત્સ્યોદ્યનું કુલ		૧૦	૧૧.૦૯૦
૭	વન નિર્માણ સાગી નર્સરી-અન્ય નર્સરી	ધરમપુર-અટગામ અને રોણવેલ પ્રોજેક્ટ ના ગામો	૪	૪.૭૫૦
	વન નિર્માણનું કુલ		૪	૪.૭૫૦
૮	સહકાર લેક્ટોમીટર આપવાની યોજના	ધરમપુર-કપરડાનાં ગામો	૨	૦.૧૮૦
	સહકારનું કુલ		૨	૦.૧૮૦
૯	ગ્રામવિકાસ રસ્તાનાં કાચાં તથા પાકાં રસ્તાનાં કામો.	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી, ઉમરગામ, અટગામ પોકેટ રોણવેલ પોકેટ વિસ્તારના ગામો.	૪૪	૮૦.૯૫૦
	ગ્રામ વિકાસનું કુલ		૪૪	૮૦.૯૫૦

૧૦ નાની સિંચાઈ તળાવ ઉંડા કરવા, ચેકડેમ કોઝવે, તળાવ સુધારણા, સિંચાઈ માટે જૂથ બોર, એન્જીન, પાઈપલાઈન	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી, ઉમરગામ, અટગામ પોકેટ રોણવેલ પોકેટ વિસ્તારના ગામો.	૯૫	૨૯૯.૫૦૬
નાની સિંચાઈનું કુલ		૯૫	૨૯૯.૫૦૬
૧૧ નાના સિંચાઈ મૂડી ખર્ચ ચેકડેમ-તળાવ સુધારણા-ચેકડેમ કોઝવે	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી, અટગામ, રોણવેલ પોકેટ વિસ્તારનાં ગામો	૧૩	૯૯.૯૮૧
નાની સિંચાઈ મૂડી ખર્ચનું કુલ		૧૩	૯૯.૯૮૧
૧૨ વિસ્તાર વિકાસ રિપેર ટુ યુ.જી. પાઈપલાઈન, ઓન ધમડાચી માઈનોર રીપેર ટુ સી.ડી. વર્કસ ઓન માલવણ માઈનોર એક્ષ ધરાસણ ડીસ્ટ્રી, રિપેર્સ ટુ સ્ટ્રક્ચર્સ ઓન ધરાસણ ડિસ્ટ્રી આર.ડી. ૧૮ વલસાડ	વલસાડ, ધડોઈ, એંદરગોટા વલસાડ, ડુંગરી, પંચલાઈ, ભાણજી, સોનવાડા, ડુંગરી	૫	૨૧.૫૦૦
વિસ્તાર વિકાસનાં કામોનું કુલ		૫	૨૧.૫૦૦
૧૩ વિજળી શક્તિ પેટાપરા વિજળી કરણ-ગોબરગેસ	ધરમપુર, ઉમરગામ, કપરાડા તાલુકાનાં ગામો	૯	૩૪.૧૦૪
વિજળી શક્તિનું કુલ		૯	૩૪.૧૦૪
૧૪ ગ્રામ્ય અને લઘુ ઉદ્યોગ. ઉની ગાલીચા તાલીમ, થ્રી વ્હીલર મોટર ડ્રાઈવીંગ, લાઈટ મોટર ડ્રાઈવીંગ, પગલુસણીયાં ની તાલીમ, યુવક-યુવતીઓને પૂર્વ પોલીસ આર્મીની તાલીમ	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી, ઉમરગામ, અટગામ પોકેટ, રોણવેલ વિસ્તારનાં ગામોમાં	૧૬	૨૭.૪૭૦
ગ્રામ્ય અને લઘુઉદ્યોગ નુ કુલ		૧૬	૨૭.૪૭૦

૧૫ માર્ગ અને પુલ. ડામર રસ્તા, એપ્રોચ રોડ, મેટલ રોડ, પુલ	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી, ઉમરગામ, અટગામ પોકેટ, બારિયા, ફતેપુરા રોણવેલ વિસ્તારનાં ગામોમાં	૪૭	૮૪૩.૨૭૧
માર્ગ અને પુલનુ કુલ		૪૭	૮૪૩.૨૭૧
૧૬ નાગરિક પૂરવઠો ઈલેક્ટ્રીક વજનકાંટો	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી, ઉમરગામ, અટગામ પોકેટ, બારિયા, ફતેપુરા રોણવેલ વિસ્તારનાં ગામોમાં	૬	૧.૮૦૦
નાગરિક પૂરવઠાનું કુલ		૬	૧.૮૦૦
૧૭ સામાન્ય શિક્ષણ પ્રેરણા પ્રવાસ, આતંર રાજ્ય પ્રેરણા પ્રવાસ, સાંસ્કૃતિક પ્રેસ, સોલાર એજ્યુકેશન કીટ, પ્રોટેક્શન દિવાલ, સંગીતનાં સાધનો, રમતગમતનાં સાધનો, પ્રાર્થના ખંડ, સાંસ્કૃતિક હોલ પાણીની ટાંકી, કંપાઉન્ડવોલ, ઓરડા, સાયકલ સ્ટેન્ડ.	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી, ઉમરગામ, અટગામ પોકેટ, બારિયા, ફતેપુરા રોણવેલ વિસ્તારનાં ગામોમાં	૬૧	૧૧૦.૬૮૫
સામાન્ય શિક્ષણનું કુલ		૬૧	૧૧૦.૬૮૫
૧૮ તાંત્રિક શિક્ષણ પ્રોવાઈડીંગ ફીટીંગ્સ કે હોસ્ટેલ ઓફ વેર ઈન્ડસ્ટ્રીઝ, વોકેશનલ ટ્રેનીંગ સેન્ટર, કમ્પ્યુટર રૂમ, સી.ડી. પ્રોજેક્ટસ	ધરમપુર, કપરાડા	૩	૩.૩૮૦
તાંત્રિક શિક્ષણનું કુલ		૩	૩.૩૮૦
૧૯ તબીબી અને જાહેર આરોગ્ય	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી, ઉમરગામ, અટગામ, રોણવેલ પોકેટ વિસ્તારનાં ગામ	૨૪	૫૭.૫૦૦
તબીબી અને જાહેર આરોગ્યનું કુલ		૨૪	૫૭.૫૦૦

૨૦	પાણી પુરવઠો મીની પાઈપ યોજના, સાદો કુવો-પાણીની સુવિધા, પાણીની ટાંકી, પાણી પુરવઠાની યોજના, પાઈપલાઈન ટાંકી, વોટર હાર્વેસ્ટીંગ ટાંકી, બોર, મોટર.	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી, ઉમરગામ, અટગામ, રોણવેલ પોકેટ વિસ્તારનાં ગામ	૭૮	૨૭૭.૬૩૭
	પાણી પુરવઠાનું કુલ		૭૮	૨૭૭.૬૩૭
૨૧	પાણી પુરવઠો મૂડી પાઈપ યોજના, પાવર પંપ, સાદો કુવો, પા.પૂ. યોજના, ભૂગર્ભ ટાંકો, પંપઘર, પંપીંગ મશીનરો.	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી, ઉમરગામ, અટગામ, રોણવેલ પોકેટ વિસ્તારનાં ગામ	૫૦	૨૭૭.૬૩૧
	પાણી પુરવઠા મૂડી સદર નુ કુલ		૫૦	૨૭૭.૬૩૧
૨૨	આવાસન	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી, ઉમરગામ, અટગામ, રોણવેલ પોકેટ વિસ્તારનાં ગામ	૨૫૬	૧૦૨.૪૦૦
	આવાસનનું કુલ		૨૫૬	૧૦૨.૪૦૦
૨૩	અનુસૂચિત જાતિ અ.જ. જાતિ, પવક છાત્રાલયો, આદર્શ નિવાસી શાળાઓ, ડ્રાય હોસ્ટેલ, ગ્રાન્ટ ઈને એઈડ છાત્રાલય, એકલવ્ય મોડેલ સ્કુલ, લાયબ્રેરી, અનાજ દળવાની આશ્રમ શાળામાં ઘંટી, સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમો માટે પ્રેસ, બાયોગેસ પ્લાન્ટ, ગાદલાં, પલંગ, ચાદર ચોરસા, ઓશિકા	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી, ઉમરગામ, અટગામ, રોણવેલ પોકેટ વિસ્તારનાં ગામ	૩૩	૪૭.૯૦૦
	અ.જા.અ.જન.જા. અને પવક નું કુલ		૩૩	૪૭.૯૦૦

૨૪	શ્રમ અને રોજગાર	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી, ઉમરગામ, અટગામ, રોણવેલ પોકેટ વિસ્તારનાં ગામ	૧૨	૨૩.૦૦૦
	શ્રમ અને રોજગારનું કુલ		૧૨	૨૩.૦૦૦
૨૫	પોષણ આંગણવાડી કેન્દ્રનું મકાન, મકાન બાંધકામ	ધરમપુર, કપરાડા, પારડી, ઉમરગામ, અટગામ, રોણવેલ પોકેટ વિસ્તારનાં ગામ	૪૬	૧૧૫.૦૦૦
	પોષણનું કુલ		૪૬	૧૧૫.૦૦૦

વલસાડ જિલ્લામાં જોઈએ તો સ્વૈચ્છિક સંસ્થા, સરકારના પ્રાયોજના વહીવટદાર કચેરી અને લોકભાગીદારીથી સારૂ આયોજન કરવામાં આવેલ હતું. આ આયોજનના કારણે કોષ્ટકમાં જોઈ શકાય છે કે સૌથી વિશેષ એટલે ડેરી અને પશુપાલન, નાની સિંચાઈ અને નાની સિંચાઈ મૂડી ખર્ચ, માર્ગ અને પુલ, સામાન્ય શિક્ષણ, પાણી પૂરવઠા પાછળ, આવાસન, પોષણની વિવિધ યોજનાઓ, ગ્રામ વિકાસ, ભૂમિ-જળસંરક્ષણ, પાક કૃષિ અને બાગાયત જેવાં વિવિધ સદરો હેઠળ લોકભાગીદારીથી ઘણાં કામો થયાં છે અને તેની પાછળ નાણાં પણ ઠીક ઠીક ખર્ચાયા છે. તે સિવાયનાં જેવા કે મત્સ્યોદ્યોગ, વન નિર્માણ, સહકાર, નાની સિંચાઈ મૂડી ખર્ચ, વિસ્તાર વિકાસ, વિજળી શક્તિ, ગ્રામ્ય અને લઘુઉદ્યોગ, નાગરિક પૂરવઠો, તાંત્રિક શિક્ષણ, શ્રમ અને રોજગાર જેવા સદરો પાછળ કામો થયાં છે તે કામો ભલે ઓછાં થયા છે અને તેની પાછળ નાણાં ઓછા ખર્ચાય છે તેવું દેખાય છે. પરંતુ કપરાડા અને ધરમપુર તાલુકામં ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં પ્રગતિમાં છે જ્યારે વલસાડ જિલ્લો જાગૃત હોવાથી ત્યાંના કામોમાં પ્રગતિ થાય તે સ્વાભાવિક છે. આમ આ જિલ્લામાં ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ વધુમાં વધુ આદિવાસીઓ લાભ લઈ પગભર થાય અને આધુનિક સમયમાં અન્ય સમાજ સાથે કદમ મિલાવે તે જોઈ શકાય. આ અંગે કોઠામાં જોતાં સ્પષ્ટ ખ્યાલ આવે છે.

સંશોધનના અભ્યાસમાં ત્રણે જિલ્લાઓમાં ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ જે લાભ મળ્યા છે તેનાથી પહેલાં કરતાં આજે રોજગારી ક્ષેત્રે, શિક્ષણક્ષેત્રે તથા તેના વિવિધ પાસામાં દર વર્ષે આ યોજનાનો લાભ લેવામાં ખાસી જાગૃતિ આવી છે. અનેક મુશ્કેલીઓ છતાં તેઓના સઘન વિકાસ માટે ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન ની યોજનાના લાભથી પગભર થવાય તેની બધા આદિવાસીઓને ખાત્રી થવા લાગી છે. કુલ વસ્તીના ૧૪.૭૬% વસ્તી ગુજરાતમાં આદિવાસીઓની છે. આ યોજનાઓમાં ઓછી મુશ્કેલીઓ પડે તે માટે જિલ્લા કક્ષાએ એનુ ખાસ આયોજન કરેલ છે. બીજી યોજનાઓની સાથે ભણેલા યુવક-યુવતીઓને કામધંધા કે નોકરી અંગેની તાલીમ મળી રહે તે માટે ખાસ આ યોજનામાં આયોજન કરેલ છે. ગામમાં જેને યોજના મળી છે તેને ગ્રામના અન્ય સભ્યો પૂછીને યોજનામાં ખાસી જાગૃતિ આવવા લાગી છે.

પ્રકરણ - ૪
ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન અને આદિવાસીઓની યથાસ્થિતિ

ન્યુ ગુજરાત પેટર્નમાં કયા સદરમાં કેટલું કામ થયુ છે અને કેટલાં નાણાં ખર્ચાય છે તે અંગેની મળેલ વિગતોની યથાસ્થિતિ :

માણસ પ્રવૃત્તિશીલ એક સામાજિક પ્રાણી છે. તેનું ભરણ-પોષણ કરવા માટે આજીવિકાનું સાધન ઉપલબ્ધ બનવું ઘણુ જરૂરી છે. આ આજીવિકાનું સાધન આવક પૂરી પાડવા ઉપરાંત માનવીના આર્થિક, સામાજિક, ધાર્મિક દરજ્જાનું નિર્ણાયક પરિબળ છે. માનવીની પ્રાથમિક અને ગૌણ જરૂરિયાતોની પરિપૂર્તિના આધાર સ્તંભ છે તેમ કહી શકાય. બીજા અર્થમાં કામ કરવાની ઈચ્છા અને શક્તિ ધરાવતી વ્યક્તિને જો રોજગારી પ્રાપ્ત થતી ન હોય તો તેવી વ્યક્તિ, કુટુંબ, સમાજ, રાષ્ટ્ર વગેરે ઉપર વિપરીત અસર થવા પામે છે. ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ યુવાધનની જે શક્તિ છે તે વેડફાઈ જાય છે. રોજગારી મેળવવાની ઈચ્છા ધરાવતી વ્યક્તિ તે કોઈપણ સમાજની હોવા છતાં સામાજિક-માનસિક અસંતોષ, હતાશા અને બેચેની અનુભવે છે. આ સમસ્યાગ્રસ્ત સમાજમાં તેને સામાજિક રીતે સ્વીકૃતિ મળતી નથી. આવી પરિસ્થિતિમાં રોજગાર વંચિત વ્યક્તિ કે જૂથ માટે અસહ્ય થઈ પડે છે તેથી તે સમાજના નકારાત્મક પાસાં જેવા કે નશાખોરી તરફ વળવાની સાથો સાથ આત્મહત્યા કે અન્ય ગુના તરફ વળે છે. બીજી રીતે આપણે કહીએ તો રોજગાર વંચિત લોકો સામાજિક ધોરણભંગ, વર્તનની સમસ્યાને ઉત્તેજન પૂરૂ પાડે છે. આથી આમ સમાજમાં ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ સરકારી કાર્યક્રમો મારફતે રાજગારીના કાર્યક્રમો મારફત તેઓના વિવિધ પાસાંઓ છે તેમાં નાણાંકિય ખર્ચ કરવાથી કેવા કેવા ફેરફારો થવા લાગ્યા છે અને તેઓના આ કાર્યક્રમો પાછળ કેટલા કામો પાછળ કેટલાં નાણાં પહોંચે છે તે આ સંશોધન અભ્યાસમાં પ્રયત્ન કર્યો છે.

આ પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં ''ન્યુ ગુજરાત પેટર્નમાં કેટલું કામ થયુ છે અને કેટલાં નાણા ખર્ચાય છે'' તેમાં જોતાં આદિવાસીઓને પોતાના વિસ્તારમાં પૂરતી રોજગારી મળતી નથી. તેના બદલે ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ રોજગારીના વિવિધ કાર્યક્રમો મારફતે લાભો મેળવેલ છે તેનાથી તેઓની પ્રાથમિક સ્થિતિમાં ઘરવ્યવહારમાં, ખેતીવાડી અને સિંચાઈની યોજનામાં, યોજનાનો શા માટે લાભ લે છે તેનાં વિવિધ કારણો તથા પોતાના વ્યક્તિગતથી માંડીને ગ્રામ સમુદાય, ખેતી, સિંચાઈ, શિક્ષણ, આર્થિક, સામાજિક, પશુ-પક્ષી પાલન, રોડ, શાળાના ઓરડા, ખેત તલાવડી, ચેક ડેમ, ડેરીમાં સહાય વગેરે કામો પાછળ આંકાડાઓ દ્વારા યથાસ્થિતિ વિગતો મૂકવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. ગુજરાતની વધુ વસ્તી ધરાવતો દાહોદ જિલ્લો, નર્મદા અને વસલાડ જિલ્લાના અતિપછાત તાલુકાનાં ૧૪૪ ઉત્તરદાતાઓ અને ૩૬ ગામોમાં ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજનાના કાર્યક્રમોનો લાભ લીધો છે અને આ લાભ લીધા પછી આદિવાસીઓના વિવિધ પાસામાં શું સ્થિતિ છે તેની આંકડાકિય વિગતો સાથે તેઓની સ્થિતિનો ખ્યાલ રજૂ કરવા માટે પ્રયત્ન કર્યો છે.

સંશોધન અભ્યાસમાં ત્રણે જિલ્લાના ઉત્તરદાતાઓ છે તેની યથાસ્થિતિમાં ઉત્તરદાતાઓની ઉંમર, વ્યવસાય, શૈક્ષણિક સ્થિતિ, મકાન, જમીન, યોજનાઓ હેઠળ મળતી કામગીરી વગેરે કોષ્ટક દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ છે. જે આ પ્રમાણે છે.

કોષ્ટક - ૧૧

સર્વેક્ષીત ઉત્તરદાતાઓના ઉંમરની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર	૨૦ થી ૨૫ વર્ષ		૨૬ થી ૩૦ વર્ષ		૩૧ થી ૩૫ વર્ષ		૩૬ થી ૪૦ વર્ષ		૪૧ થી વધુ વર્ષ		કુલ	
		પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી
૧	નગરાળા	૧			૧		૧	૧				૨	૨
૨	બાવકા			૧		૧			૧	૧		૩	૧
૩	રોઝમ	૧				૧		૧			૧	૩	૧
૪	નવાંગામ		૧	૧			૧		૧			૧	૩
★	દાહોદ તાલુકો	૨	૧	૨	૧	૨	૨	૨	૨	૧	૧	૯	૭
		૨૨.૨૨	૧૪.૨૮	૨૨.૨૨	૧૪.૨૮	૨૨.૨૨	૨૮.૫૮	૨૨.૨૨	૨૮.૫૮	૧૧.૧૨	૧૪.૨૮	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૫	ભરસડા	૧		૧	૧				૧			૨	૨
૬	ભેહપાટીયા			૧			૧			૨		૩	૧
૭	નીમચ	૧				૧			૧	૧		૩	૧
૮	દાહુર			૧	૧				૧	૧		૨	૨
★	ગરબાડા તાલુકો	૨		૩	૨	૧	૧		૩	૪		૧૦	૬
		૨૦.૦૦		૩૦.૦૦	૩૩.૩૪	૧૦.૦૦	૧૬.૬૭		૫૦.૦	૪૦.૦૦		૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૯	કમ્બોઈ	૧		૧			૧				૧	૨	૨
૧૦	સાકરીયા				૧		૧	૧		૧		૨	૨
૧૧	બોરગોટા			૧		૧		૧			૧	૩	૧
૧૨	પીપળીયા				૧	૧		૧		૧		૩	૧
★	લીમેખડા તાલુકો	૧		૨	૨	૨	૨	૩		૨	૨	૧૦	૬
		૧૦.૦૦		૨૦.૦૦	૩૩.૩૪	૨૦.૦૦	૩૩.૩૪	૩૦.૦૦		૨૦.૦૦	૩૩.૩૩	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
★	દાહોદ જિલ્લો	૫	૧	૭	૫	૫	૫	૫	૫	૭	૩	૨૯	૧૯
		૧૭.૨૫	૫.૨૭	૨૪.૧૪	૨૬.૩૨	૧૭.૨૫	૨૬.૩૨	૧૭.૨૫	૨૬.૩૨	૨૪.૧૪	૧૫.૭૮	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૧૩	ગાડકોઈ			૧		૧		૧			૧	૩	૧
૧૪	સમારીયા	૧				૧			૧	૧		૩	૧
૧૫	નાના હૈડવા				૧				૧	૨		૨	૨
૧૬	ફુલવાડી			૧		૧			૧		૧	૨	૨
★	નાંદોદ તાલુકો	૧		૨	૧	૩		૧	૩	૩	૨	૧૦	૬
		૧૦.૦૦		૨૦.૦૦	૧૬.૬૬	૩૦.૦૦		૧૦.૦૦	૫૦.૩૩	૩૦.૦૦	૩૩.૩૪	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦

૧૭	સુકાઆંબા	૧		૧	૧			૧				૩	૧
૧૮	મોસકુવા				૧		૧			૧	૧	૧	૩
૧૯	સામરપાડા						૧		૨	૧		૧	૩
૨૦	રાકસકુંડી				૧		૧	૧	૧			૧	૩
★	ડેડીયાપાડા	૧		૧	૩		૩	૨	૩	૨	૧	૬	૧૦
	તાલુકો	૧૬.૬૬		૧૬.૬૬	30.00		30.00	૩૩.૩૩	30.00	૩૩.૩૩	૧૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૨૧	પલાસપાડા			૧		૧	૧		૧			૨	૨
૨૨	પીપરીપાડા			૧				૧	૨			૨	૨
૨૩	ઉભારીયા			૧		૧			૧	૧		૩	૧
૨૪	દેવમોગરા					૧		૧	૧	૧		૩	૧
★	સાગબારા			૩		૩	૧	૨	૫	૨		૧૦	૬
	તાલુકો			30.00		30.00	૧૬.૬૬	૨૦.૦૦	૮૬.૩૪	૨૦.૦૦		૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
★	નર્મદા	૨	-	૬	૪	૬	૪	૫	૧૧	૭	૩	૨૬	૨૨
	જિલ્લો	૭.૭૦		૨૩.૦૭	૧૮.૧૯	૨૩.૦૭	૧૮.૧૮	૧૯.૨૪	૫૦.૦૦	૨૬.૬૩	૧૩.૬૪	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૨૫	માંડવા		૧		૧			૧		૧		૨	૨
૨૬	ખૂટલી		૧			૧			૧		૧	૧	૩
૨૭	અમધા				૧			૧	૨			૧	૩
૨૮	માતુનીયા		૧		૧			૧		૧		૨	૨
★	કપરાડા		૩	-	૩	૧	-	૩	૩	૨	૧	૬	૧૦
	તાલુકો		30.00		30.00	૧૬.૬૬		૫૦.૦૦	30.30	૩૩.૩૪	૧૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૨૯	ખટાણા		૧			૧			૧	૧		૩	૧
30	પીપરોલ		૧			૧		૧			૧	૩	૧
૩૧	પંગારબારી			૧		૧		૧		૧		૪	-
૩૨	ખડકી				૧	૧		૧		૧		૩	૧
★	ધરમપુર	૨	-	૧	૧	૪		૩૮	૧	૩૮	૧	૧૩	૩
	તાલુકો	૧૫.૩૮		૭.૭૦	૩૩.૩૪	30.૭૬		૨૩.૦૮	૩૩.૩૩	૨૩.૦૮	૩૩.૩૩	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૩૩	રોણવેલ			૧		૧	૧			૧		૩	૧
૩૪	અટગામ		૧		૧			૧		૧		૨	૨
૩૫	ફણસપાડા				૧		૧	૧		૧		૨	૨
૩૬	રાબરડા				૧	૧		૧		૧		૩	૧
★	વલસાડ	-	૧	૧	૩	૨	૨	૩	-	૪	-	૧૦	૬
	તાલુકો		૧૬.૬૬	૧૦.૦૦	૫૦.૦૦	૨૦.૦૦	૩૩.૩૪	30.00		૪૦.૦૦		૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
★	વલસાડ	૨	૪	૨	૭	૭	૨	૯	૪	૯	૨	૨૯	૧૯
	જિલ્લો	૬.૮૯	૨૧.૦૫	૬.૮૯	૩૬.૮૫	૨૪.૧૪	૧૦.૫૩	૩૧.૦૪	૨૧.૦૫	૩૧.૦૫	૧૦.૫૨	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
	કુલ	૯	૫	૧૫	૧૬	૧૮	૧૨	૧૯	૨૦	૨૩	૮	૮૪	૬૦
		૧૦.૭૧	૮.૩૩	૧૭.૮૭	૨૬.૬૬	૨૧.૪૨	૨૦.૦૦	૨૨.૬૨	૩૩.૩૩	૨૭.૩૮	૧૩.૩૪	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦

સર્વેક્ષિત ઉત્તરદાતાઓ કઈ ઉંમરના છે તેની વિગત જોતાં દાહોદ તાલુકામાં ૧૦ (૬૨.૫૦%) ૨૦ થી ૩૫ વર્ષની ઉંમરના છે અને ૩૬ થી વધુ વયના ૬ (૩૭.૫૦%) મોટી ઉંમરના જોવા મળે છે. ગરબાડા તાલુકામાં ૯ (૫૬.૨૫%) ઉત્તરદાતાઓ ૨૦ થી ૩૫ વર્ષની ઉંમરના છે જ્યારે ૭ (૪૩.૭૫%) ૩૬ થી મોટી ઉંમરના ઉત્તરદાતા જોવા મળે છે. લીમખેડા તાલુકામાં ૯ (૫૬.૨૫%) ૨૦ થી ૩૫ વર્ષની વયના છે. જ્યારે ૭ (૪૩.૭૫%) ૩૬ થી મોટી ઉંમરના જોવા મળે છે. આમ ગરબાડા તાલુકામાં અને લીમખેડા તાલુકામાં સરખી વયના ઉત્તરદાતા જોવા મળે છે.

નર્મદા જિલ્લામાં જોઈએ તો નાંદોદ તાલુકામાં ૭ (૪૩.૭૫%) ૨૦ થી ૩૫ વર્ષની વયના છે જ્યારે ૯ (૫૬.૨૫%) ઉત્તરદાતાઓ મોટી ઉંમરના છે. ડેડીયાપાડા તાલુકામાં ૮ (૫૦.૦૦%) ૨૦ થી ૩૫ યુવાન વયના છે. જ્યારે ૮ (૫૦%) મોટી વયના ઉત્તરદાતા છે તેની સામે સાગબારા તાલુકામાં ૭ (૪૩.૭૫%) ૨૦ થી ૩૫ વર્ષની વયના અને ૯ (૫૬.૨૫%) ૩૬ વર્ષથી વધુ વયના જોવા મળે છે. જેમાં નાંદોદ તાલુકાના તથા સાગબારા તાલુકાના મોટી વયના ઉત્તરદાતાઓ સરખી એટલે કે વધુ વયની ઉંમરના ઉત્તરદાતાઓ જોવા મળે છે.

વલસાડ જિલ્લામાં જોઈએ તો કપરાડા તાલુકામાં ૭ (૪૩.૭૫%) ૨૦ થી ૩૫ વર્ષના યુવાન વયના તથા ૯ (૫૬.૨૫%) **૩૬** થી મોટી વયના ઉત્તરદાતાઓ જોવા મળે છે. ધરમપુર તાલુકામાં જોઈએ તો ૮ (૫૦.૦૦%) ૨૦ થી ૩૫ વર્ષના અને ૮ (૫૦%) મોટી ઉંમરના ઉત્તરદાતાઓ જોવા મળે છે જ્યારે વલસાડ તાલુકામાં ૯ (૫૬.૨૫%) ૨૦ થી ૩૫ વર્ષના યુવાન વયના અને ૭ (૪૩.૭૫%) ૩૬ વર્ષથી મોટી ઉંમરના ઉત્તરદાતાઓ જોવા મળે છે. આમ જોઈએ તો કપરાડા અને વલસાડ તાલુકામાં મોટી ઉંમરના ઉત્તરદાતાઓનું પ્રમાણ સરખું જોવા મળે છે.

સમગ્ર રીતે જોઈએ તો ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજનાનો લાભ મોટાભાગે ૩૬ વર્ષથી મોટી વયના ઉત્તરદાતાઓએ વિશેષ લાભ લીધો છે કેમકે જમીન તેમના ખાતે છે જ્યારે સ્વરોજગારી પગભર થવાની જે ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજનામાં જે નાણાં ખર્ચાયા છે તેની તાલીમ તથા પગભર થવાની જુદી જુદી ઉંમરના યુવાનોએ તેમાં ભાગ લીધેલ છે તેમ કહી શકાય.

કોષ્ટક - ૧૨
સર્વેક્ષીત ઉત્તરદાતાઓના વ્યવસાયની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ-તાલુકો-જિલ્લો	મુખ્ય વ્યવસાય ખેતી		ગૌણ વ્યવસાય ખેતમજુરી		ગૌણ વ્યવસાય છૂટક મજુરી		કુલ	
		પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી
૧	નગરાળા	૨			૧		૧	૨	૨
૨	બાવકા	૩					૧	૩	૧
૩	રોઝમ	૩			૧			૩	૧
૪	નવાગામ	૩					૧	૩	૧
★	દાહોદ તાલુકો	૧૧			૨		૩	૧૧ ૬૮.૭૫	૫ ૩૧.૨૫
૫	ભંરસડા	૨			૧		૧	૨	૨
૬	ભેહપાટીયા	૩					૧	૩	૧
૭	નીમચ	૩					૧	૩	૧
૮	દાદુર	૨			૧		૧	૨	૨
★	ગરબાડા તાલુકો	૧૦			૨		૪	૧૦ ૬૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦
૯	કમ્બોઈ	૨			૧		૧	૨	૨
૧૦	સાકરીયા	૨			૧		૧	૨	૨
૧૧	બોરગોટા	૩			૧			૩	૧
૧૨	પીપળીયા	૩					૧	૩	૧
★	લીમેખડા તાલુકો	૧૦			૩		૩	૧૦ ૬૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦
★	દાહોદ જિલ્લો	૩૧			૭		૧૦	૩૭ ૬૪.૫૮	૧૭ ૩૫.૪૨
૧૩	ગાડકોઈ	૩					૧	૩	૧
૧૪	સમારીયા	૩					૧	૩	૧
૧૫	નાના હૈડવા	૨			૧		૧	૨	૨
૧૬	ફુલવાડી	૨			૧		૧	૨	૨
★	નાંદોદ તાલુકો	૧૦			૨		૪	૧૦ ૬૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦
૧૭	સુકાઆંબા	૩			૧			૩	૧
૧૮	મોસકુવા	૧			૧		૨	૧	૩
૧૯	સામરપાડા	૧	૧		૧		૧	૧	૩

૨૦	રાકસકુંડી	૨			૧		૧	૨	૨
★	ડેડીયાપાડા તાલુકો	૭	૧		૪		૪	૭ ૪૩.૭૫	૯ ૫૬.૨૫
૨૧	પલાસપાડા	૨	૧		૧			૨	૨
૨૨	પીપરીપાડા	૨	૧				૧	૨	૨
૨૩	ઉભારીયા	૩			૧			૩	૧
૨૪	દેવમોગરા	૩	૧					૩	૧
★	સાગબારા તાલુકો	૧૦	૩		૨		૧	૧૦ ૬૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦
★	નર્મદા જિલ્લા	૨૭	૪		૮		૯	૨૭ ૫૬.૨૫	૨૧ ૪૩.૭૫
૨૫	માંડવા	૨			૧		૧	૨	૨
૨૬	ખૂટલી	૨			૧		૧	૨	૨
૨૭	અમધા	૨	૧		૧			૨	૨
૨૮	માતુનીયા	૨	૧		૧			૨	૨
★	કપરાડા તાલુકો	૮	૨		૪		૨	૮ ૫૦.૦૦	૮ ૫૦.૦૦
૨૯	ખટાણા	૩			૧			૩	૧
૩૦	પીપરોલ	૩			૧			૩	૧
૩૧	પંગારબારી	૪						૪	-
૩૨	ખડકી	૩					૧	૩	૧
★	ધરમપુર તાલુકો	૧૩			૨		૧	૧૩ ૮૧.૨૫	૩ ૧૮.૭૫
૩૩	રોણવેલ	૩			૧			૩	૧
૩૪	અટગામ	૨			૧		૧	૨	૨
૩૫	ફણસપાડા	૨			૧		૧	૨	૨
૩૬	રાબરડા	૨	૧				૧	૨	૨
★	વલસાડ તાલુકો	૯	૧		૩		૩	૯ ૫૬.૨૫	૭ ૪૩.૭૫
★	વલસાડ જિલ્લા	૩૦	૩		૯		૬	૩૦ ૬૨.૫૦	૧૮ ૩૭.૫૦

સરકારશ્રીની ન્યુ ગુજરાત પેટર્નમાં કયા સદરમાં કેટલું કામ થાય છે અને કેટલાં નાણાં વિકાસ પાછળ ખર્ચાય છે તેની સાથે સાથે ઉત્તરદાતાઓ પોતે કયો મુખ્ય વ્યવસાય કરે છે તેની વિગતો જોઈએ તો તેઓની પાસે સગવડતા ન હોવા છતાં તેમની પાસે જમીનના નાના ટૂકડાઓ છે. તેમાં દાહોદ તાલુકામાં ૧૧ (૬૮.૭૫%) પુરુષ ઉત્તરદાતાઓ ખેતી કરે છે જયારે ૫ (૩૧.૨૫%) સ્ત્રી ઉત્તરદાતા ખેતી મજુરી છૂટક મજૂરીકામ કરે છે તેની સાથે ગરબાડા તાલુકામાં ૧૦ (૬૨.૫૦%) પુરુષ ઉત્તરદાતાઓ ખેત કરે છે જયારે ૬ (૩૭.૫૦%) સ્ત્રી ઉત્તરદાતાઓ છૂટક મજૂરી ખેતમજૂરી કામ કરીને જીવન ગુજારે છે. લીમખેડા તાલુકામાં ૧૦ (૬૨.૫૦%) પુરુષ ઉત્તરદાતાઓ ખેતી તથા ૬ (૩૭.૫૦%) સ્ત્રી ઉત્તરદાતાઓ છૂટક મજૂરી ખેતીકામ કરીને જીવન ગુજારે છે. ગરબાડા તાલુકાની સ્થિતિ અને લીમખેડા તાલુકાની ખેતીનો વ્યવસાય કરનારનું પ્રમાણ સરખું જોવા મળે છે.

નર્મદા જિલ્લામાં જોઈએ તો નાંદોદ તાલુકામાં અને સાગબારા તાલુકામાં ખેતીનો વ્યવસાય કરનારા અને છૂટક મજૂરી વ્યવસાય કરનારનું પ્રમાણ સરખુ છે જયારે ડેડીયાપાડા તાલુકામાં ૭ ઉત્તરદાતાઓ ખેતી કરે છે અને ૯ ઉત્તરદાતાઓ જે સ્ત્રીઓ છે તે છૂટક મજૂરી કરીને જીવન ગુજારી રહ્યા છે.

વલસાડ જિલ્લામાં પરિસ્થિતિ જોતાં કપરાડા તાલુકાઓ ખેતી તથા છુટક મજૂરીકામ કરવાનું પ્રમાણ સરખુ છે. ધરમપુર તાલુકામાં જોઈએ તો ૧૩ (૮૧.૨૫%) ઉત્તરદાતા પુરુષો ખેતી કરે છે. ફક્ત ૩ સ્ત્રીઓ છૂટક મજૂરી કરે છે તેની સામે વલસાડ તાલુકામાં ૯ (૫૬.૨૫%) પુરુષ ખેડૂતો ખેતી કરે છે. બાકીના ૭ સ્ત્રી ઉત્તરદાતાઓ છૂટક મજૂરી ખેતી મજૂરી કરે છે.

ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ જે ઉત્તરદાતાઓએ લાભં લીધો છે. તેમાં દાહોદ જિલ્લામાં ૩૧ (૬૪.૫૮%) અને નર્મદા જિલ્લામાં ૨૭ (૫૬.૨૫%) તથા ૩૦ (૬૨.૫૦%) પુરુષ ઉત્તરદાતાઓ ખેતીનો વ્યવસાય વિશેષ પ્રમાણમાં કરી રહ્યા છે. બાકીના ઉત્તરદાતાઓ ખેતમજૂરી-છૂટક મજૂરીનો વ્યવસાય કરી જીવન ગુજારી રહેલ છે.

કોષ્ટક - ૧૩

સર્વેક્ષીત ઉત્તરદાતાઓની શૈક્ષણિક સ્થિતિ દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ-તાલુકો-જિલ્લો	અભણ		ધો. ૧ થી ૪		ધો. ૫ થી ૭		ધો. ૮ થી ૧૦		કુલ	
		પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી
૧	નગરાળા	૧		-	૧		૧	૧		૨	૨
૨	બાવકા	૧		૧		૧			૧	૩	૧
૩	રોઝમ			૧		૧		૧	૧	૩	૧
૪	નવાગામ	૧		૧		૧	૧			૩	૧
★	દાહોદ	૩		૩	૧	૩	૨	૨	૨	૧૧	૫
	તાલુકા	૨૭.૨૭		૨૭.૨૭	૨૦.૦૦	૨૭.૨૭	૪૦.૦૦	૧૮.૧૯	૪૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૫	ભરસડા	૧		૧	૧		૧			૨	૨
૬	ભેહપાટીયા	૧		૧			૧	૧		૩	૧
૭	નીમચ	૧		૧	૧	૧				૩	૧
૮	દાદુર	૧				૧	૧		૧	૨	૨
★	ગરબાડા	૪		૩	૨	૨	૩	૧	૧	૧૦	૬
	તાલુકો	૪૦.૦૦		૩૦.૦૦	૩૩.૩૪	૨૦.૦૦	૫૦.૦૦	૧૦.૦૦	૧૬.૬૬	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૯	કમ્બોઈ	૧		૧			૧		૧	૨	૨
૧૦	સાકરીયા	૧		૧			૧		૧	૨	૨
૧૧	બોરગોટા	૨		૧			૧			૩	૧
૧૨	પીપળીયા	૨		૧					૧	૩	૧
★	લીમખેડા	૬		૪			૩		૩	૧૦	૬
	તાલુકો	૬૦.૦૦		૪૦.૦૦			૫૦.૦૦		૫૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
★	દાહોદ	૧૩		૧૦	૩	૫	૮	૩	૬	૩૧	૧૭
	જિલ્લો	૪૧.૯૪		૩૨.૨૬	૧૭.૬૫	૧૬.૧૨	૪૭.૦૫	૯.૬૭	૩૫.૩૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૧૩	ગાડકોઈ	૧	૧	૧				૧		૩	૧
૧૪	સમારીયા	૧	૧			૧		૧		૩	૧
૧૫	નાના હૈડવા	૧	૧			૧	૧			૨	૨
૧૬	ફુલવાડી	૧	૧					૧	૧	૨	૨
★	નાંદોદ	૪	૪	૧		૨	૧	૩	૧	૧૦	૬
	તાલુકો	૪૦.૦૦	૬૬.૬૬	૧૦.૦૦		૨૦.૦૦	૧૬.૬૭	૨૦.૦૦	૧૬.૬૭	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૧૭	સુકાઆંબા	૧	૧			૧		૧		૩	૧
૧૮	મોસકુવા		૧			૧			૨	૧	૩
૧૯	સામરપાડા		૧					૧	૨	૧	૩
૨૦	રાકસકુંડી		૧		૧	૧		૧		૨	૨

★	ડેડીયાપાડા	૧	૪		૧	૩		૩	૪	૭	૯
	તાલુકો	૧૪.૨૮	૪૪.૪૪		૧૧.૧૨	૪૨.૮૫		૪૨.૮૬	૪૪.૪૫	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૨૧	પલાસપાડા	૧	૧				૧		૧	૧	૩
૨૨	પીપરીપાડા	૧	૧		૧				૧	૧	૩
૨૩	ઉભારીયા	૧		૧	૧			૧		૩	૧
૨૪	દેવમોગરા	૧		૧	૧			૧		૩	૧
★	સાગબારા	૪	૨	૨	૩		૧	૨	૨	૮	૮
	તાલુકો	૫૦.૦૦	૨૦.૦૦	૨૫.૦૦	૩૦.૦૦		૧૦.૦૦	૨૫.૦૦	૨૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
★	નર્મદા	૯	૧૦	૩	૪	૫	૨	૮	૭	૨૫	૨૩
	જિલ્લો	૩૬.૦	૪૩.૪૮	૧૨.૦૦	૧૭.૩૯	૨૦.૦	૮.૬૯	૩૨.૦	૩૦.૪૪	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૨૫	માંડવા	૧	૧	૧			૧			૨	૨
૨૬	ખૂટલી	૧	૧	૧			૧			૨	૨
૨૭	અમધા		૧	૧		૧	૧			૨	૨
૨૮	માતુનીયા		૧	૧		૧			૧	૨	૨
★	કપરાડા	૨	૪	૪		૨	૩		૧	૮	૮
	તાલુકો	૨૫.૦૦	૫૦.૦૦	૫૦.૦૦		૨૫.૦૦	૩૭.૫૦		૧૨.૫૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૨૯	ખટાણા	૧		૧	૧	૧				૩	૧
૩૦	પીપરોલ	૧			૧	૧		૧		૩	૧
૩૧	પંગારબારા	૧		૧		૧		૧		૪	-
૩૨	ખડકી	૧		૧			૧	૧		૩	૧
★	ધરમપુર	૪		૩	૨	૩	૧	૩		૧૩	૩
	તાલુકો	૩૦.૭૬		૨૩.૦૮	૬૬.૬૬	૨૩.૦૮	૩૩.૩૪	૨૩.૦૫		૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
૩૩	રોણવેલ	૧			૧	૧		૧		૩	૧
૩૪	અટગામ		૧		૧	૧		૧		૨	૨
૩૫	ફણસપાડા			૧			૧	૧	૧	૨	૨
૩૬	રાબરડા			૧			૧	૧	૧	૨	૨
★	વલસાડ	૧	૧	૨	૨	૨	૨	૪	૨	૯	૭
	તાલુકો	૧૧.૧૧	૧૪.૨૯	૨૨.૨૩	૨૮.૨૭	૨૨.૨૩	૨૮.૨૭	૪૪.૪૫	૨૮.૨૭	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
★	વલસાડ	૭	૫	૯	૪	૭	૬	૭	૩	૩૦	૧૮
	જિલ્લો	૨૩.૩૪	૨૭.૭૭	૩૦.૦૦	૨૨.૨૩	૨૩.૩૪	૩૩.૩૪	૨૩.૩૪	૧૬.૬૬	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦
	કુલ	૨૯	૧૫	૨૨	૧૧	૧૭	૧૬	૧૮	૧૬	૮૬	૫૮
		૩૩.૭૨	૨૫.૮૬	૨૫.૫૮	૧૮.૯૬	૧૯.૭૭	૨૭.૫૯	૨૦.૯૩	૨૭.૫૯	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦

સંશોધન અભ્યાસમાં પ્રસ્તુત કોષ્ટકમાં ઉત્તરદાતાઓનું શૈક્ષણિક સ્તર કે સ્થિતિ કેવા પ્રકારની છે તેનો ખ્યાલ આવે છે. જેમાં શિક્ષણ વ્યક્તિના જીવનમાં સંકળાયેલી વસ્તુ છે. શિક્ષણ જે સમાજમાં સારૂ હોય ત્યાં વિકાસની ઘણી તકોનો સમાવેશ થાય છે.

દાહોદ જિલ્લામાં ૧૩ (૪૧.૯૪%) પુરૂષો અભણ છે. ૧૦ (૩૨.૨૭) પુરૂષો અને ૩ (૧૭.૬૫) સ્ત્રીઓએ ૧ થી ૪ ધો.નું શિક્ષણ મેળવ્યુ છે. ૫ થી ૭ ધોરણ સુધીનું શિક્ષણ મેળવ્યુ હોય તેવા પુરૂષ ૫ (૧૬.૧૨%) અને સ્ત્રી ૮ (૪૭.૦૫%) જોવા મળે છે. બાકીના ૩ પુરૂષ અને ૬ સ્ત્રીઓએ ધો. ૮ થી ૧૦ નું શિક્ષણ મેળવ્યુ છે. જ્યારે ગરબાડા તાલુકામાં ૧ થી ૪ સુધીનું શિક્ષણ મેળવેલ હોય તેવા પુરૂષો ૩ અને સ્ત્રીઓ ૨ છે. જ્યારે ૨ પુરૂષ અને ૩ સ્ત્રીઓએ ૫ થી ૭ ધોરણનું શિક્ષણ મેળવેલ છે. ૮ થી વધુ શિક્ષણ મેળવનારા ઉત્તરદાતા ઘણા ઓછા જોવા મળે છે.

નર્મદા જિલ્લામાં ૯ પુરૂષ તથા ૧૦ સ્ત્રીઓ અભણ જોવા મળે છે. નાંદોદ તાલુકામાં અને ડેડીયાપાડા તાલુકામાં ૧ થી ૪ ધોરણ સુધી શિક્ષણ મેળવેલનું પ્રમાણ ઘણું ઓછુ છે તે પછીનું શિક્ષણ મેળવેલનું પ્રમાણ વિશેષ જોવા મળે છે. જ્યારે સાગબારા તાલુકામાં શિક્ષણમાં ૧ થી ૪ ધોરણ તથા ૮ થી ૧૦ ધોરણ સુધીનું શિક્ષણ પ્રાપ્ત કર્યું હોય તેવા ઉત્તરદાતાઓનું પ્રમાણ ઠીક ઠીક જોવા મળે છે.

વલસાડ જિલ્લામાં જોઈએ તો ૭ પુરૂષો અને ૫ સ્ત્રીઓ અભણ જોવા મળે છે. તેમાં ૧ થી ૪ ધોરણ અને ૮ થી ૧૦ ધોરણ સુધી સ્ત્રી-પુરૂષોએ અભ્યાસ કર્યો હોય તેવુ દેખાય છે. જ્યારે ધરમપુર તાલુકામાં ધો. ૫ થી ૧૦ સુધીનો અભ્યાસ કર્યો હોય તેવા ઉત્તરદાતાઓ વિશેષ જોવા મળે છે જ્યારે વલસાડ તાલુકામાં પણ ૫ થી ૧૦ ધોરણ અભ્યાસ કરેલનું પ્રમાણ સવિશેષ જોવા મળે છે.

સમગ્ર રીતે જોતાં શિક્ષણ મેળવનાર જિલ્લાઓમાં વલસાડ જિલ્લામાં ત્યાર પછી દાહોદ જિલ્લા અને નર્મદા જિલ્લાના વિવિધ તાલુકા દર્શાવ્યા છે. તે પ્રમાણે પહેલાં કરતાં આજે ઉત્તરોત્તર શિક્ષણ લેવામાં વધારો થઈ રહ્યો છે, તેમ કહી શકાય. ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ સઘન જિલ્લામાં વિકાસની યોજનાનો લાભ અપાઈ રહ્યો છે. સરકાર વધુ શાળાઓ ખોલે તો કેટલાક અંશે સારૂ ભણે અને ધંધા રોજગારીને લગતું શિક્ષણ લેતા થાય તે સાચુ શિક્ષણ છે. આ સમાજમાં સ્ત્રીઓ વધુમાં વધુ શિક્ષણ લેતી થાય તેવી વ્યવસ્થા સરકારે કરવી જોઈએ. જે જિલ્લામાં શિક્ષણ ઓછુ છે ત્યાં વધારવા માટે સઘન કાર્યક્રમો યોજવા જોઈએ.

ન્યુ ગુજરાત પેટર્નમાં કયા સદરમાં કેટલું કામ થાય છે અને કેટલાં નાણાં પહોંચે છે. તે અંગેની વિગત જોતાં સંશોધન અભ્યાસમાં દાહોદ જિલ્લાના દાહોદ, ગરબાડા, લીમખેડા અને નર્મદા જિલ્લાના નાંદોદ, ડેડીયાપાડા તથા સાગબારા અને વસલાડ જિલ્લામાં આવેલ કપરાડા, ધરમપુર અને વલસાડ તાલુકાના લાભાર્થીઓએ લાભ લીધો છે. તેઓની સ્થિતિ કંઈક અંશે સારી જોવા મળે છે. તેઓની રૂબરૂ મુલાકાત લેતાં ખેતી, શિક્ષણ, સામાજિક રિવાજો નોકરી કરનારનું પ્રમાણ ઠીક ઠીક જોવા મળ્યુ છે. તેના લીધે આ જુદા જુદા તાલુકાના ગામોના ઉત્તરદાતાઓનાં મકાન કેવા પ્રકારના છે, પોતાનાં પશુઓ માટે શું વ્યવસ્થા છે તે રૂબરૂ મુલાકાત લઈને વિગત એકત્રિત કરેલ છે જે પ્રસ્તુત કોષ્ટકમાં દર્શાવવામાં આવેલ છે.

કોષ્ટક - ૧૪
સર્વેક્ષીત કુટુંબોના મકાન અંગેની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ-તાલુકો, જિલ્લો	મકાનનો પ્રકાર		ઓરડાની સંખ્યા		દિવાલનો પ્રકાર			છાપરા-છાજનો પ્રકાર			પશુ માટે છાપરી				
		કાચુ	પાકુ	એક	બે કે તેથી વધુ	ઈંટ	માટી	સાંઠી	દેશી નળીયા	વિલાયતી નળીયા	પતરાં	પાકુ ધાબુ	અલગ	સાથે	ખુલ્લામાં	વ્યવસ્થા નથી
૧	નગરાળા	૧	૩	૧	૩	૩		૧	૧		૧	૨	૩		૧	
૨	બાવકા	૧	૩	૧	૩	૩		૧		૧	૧	૨	૨	૧		૧
૩	રોઝમ	-	૪	-	૪	૪		-			૧	૩	૨	૨		
૪	નવાગામ	૧	૩	૨	૨	૩		૧		૧	૧	૨	૧	૧	૧	૧
★	દાહોદ તાલુકો	૩ ૧૮.૭૫	૧૩ ૮૧.૨૫	૪ ૨૫.૦૦	૧૨ ૭૫.૦૦	૧૩ ૮૧.૨૫		૩ ૧૮.૭૫	૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૯ ૫૬.૨૫	૮ ૫૦.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦
૫	ભરસડા	૨	૨	૨	૨	૨		૨	૧	૧		૨	૧	૧	૧	૧
૬	ભેહપાટીયા	૧	૩	૧	૩	૩		૧		૧	૧	૨	૨		૧	૧
૭	નીમચ	૧	૩	-	૪	૩		૧		૧	૧	૨		૧	૧	૨
૮	દાદુર	૨	૨	૧	૩	૨		૨		૧	૧	૨		૧	૧	૨
★	ગરબાડા તાલુકો	૬ ૩૭.૫૦	૧૦ ૬૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૧૨ ૭૫.૦૦	૧૦ ૬૨.૫૦		૬ ૩૭.૫૦	૧ ૬.૨૫	૪ ૨૫.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૮ ૫૦.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૪ ૨૫.૦૦	૬ ૩૭.૫૦
૯	કમ્બોઈ	૧	૩	૨	૨	૩		૧		૧		૩	૧		૨	૧
૧૦	સાકરીયા	૨	૨	૧	૩	૨	૧	૧	૨		૧	૧	૧		૧	૨
૧૧	બોરગોટા	૨	૨	૧	૩	૨	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧		૨
૧૨	પીપળીયા	૩	૧	૨	૨	૧	૧	૨	૧	૧	-	૨		૧	૧	૨
★	લીમખેડા તાલુકો	૮ ૫૦.૦૦	૮ ૫૦.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૧૦ ૬૨.૫૦	૮ ૫૦.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૪ ૨૫.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૭ ૪૩.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૭ ૪૩.૭૫

★	દાહોદ જિલ્લો	૧૭ ૩૫.૪૧	૩૧ ૬૪.૫૯	૧૪ ૨૯.૧૭	૩૪ ૭૦.૮૩	૩૧ ૬૪.૫૯	૩ ૬૨.૫૦	૧૪ ૨૯.૧૬	૬ ૧૨.૫૦	૯ ૧૮.૭૫	૯ ૧૮.૭૫	૨૪ ૫૦.૦૦	૧૪ ૨૯.૧૬	૯ ૨૯.૧૬	૧૦ ૨૦.૮૩	૧૫ ૩૧.૨૫
૧૩	ગાડકોઈ	૨	૨	૧	૩	૨	૧	૧	૧	૧		૨		૧	૧	૨
૧૪	સમારીયા	૩	૧	૧	૩	૧	૧	૨	૧	૨		૧			૧	૩
૧૫	નાના હૈડવા	૩	૧	૨	૨	૧	૧	૨	૧	૨		૧		૧	૧	૨
૧૬	ફુલવાડી	૨	૨	૧	૩	૨	૧	૧	૧	૧	૧	૧		૧	૧	૨
★	નાંદોદ તાલુકા	૧૦ ૬૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૫ ૩૧.૨૫	૧૧ ૬૮.૭૫	૬ ૩૭.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૧ ૬.૨૫	૫ ૬.૨૫		૩ ૧૮.૭૫	૪ ૨૫.૦૦	૯ ૫૬.૨૫
૧૭	સુકાઆંબા	૨	૨	૧	૩	૨	૧	૧	૧	૧		૨	૧		૧	૨
૧૮	મોસકુવા	૨	૨	૧	૩	૨	૧	૧	૧	૧		૨	૧		૧	૨
૧૯	સામરપાડા	૧	૩	૧	૩	૩		૧	૧			૩			૨	૨
૨૦	રાકસકુંડી	૧	૩	૧	૩	૩		૧	૧			૩			૨	૨
★	ડેડીયાપાડા તાલુકો	૬ ૩૭.૫૦	૧૦ ૬૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૧૨ ૭૫.૦૦	૧૦ ૬૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	-	૧૦ ૬૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	-	૬ ૩૭.૫૦	૮ ૫૦.૦૦
૨૧	પલાસપાડા	૩	૧	૨	૨	૧	૧	૨	૨	૧		૧		૧	૧	૨
૨૨	પીપરીપાડા	૨	૨	૩	૧	૨	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧		૧	૨
૨૩	ઉભારીયા	૩	૧	૩	૧	૧	૧	૨	૨	૧		૧			૧	૩
૨૪	દેવમોગરા	૩	૧	૩	૧	૧	૧	૨	૨	૧		૧	૧		૧	૨
★	સાગબારા તાલુકો	૧૧ ૬૮.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૧૧ ૬૮.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૫ ૩૧.૨૫	૪ ૨૫.૦૦	૭ ૪૩.૭૫	૭ ૪૩.૭૫	૪ ૨૫.૦૦	૧ ૬.૨૫	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	૧ ૬.૨૫	૪ ૨૫.૦૦	૯ ૫૬.૨૫
★	નર્મદા જિલ્લો	૨૭ ૫૬.૨૫	૨૧ ૪૩.૭૫	૨૦ ૪૧.૬૬	૨૮ ૫૮.૩૪	૨૧ ૪૩.૭૫	૧૦ ૨૦.૮૩	૧૭ ૩૫.૪૧	૧૫ ૩૧.૨૫	૧૨ ૨૫.૦૦	૨ ૪.૧૬	૧૯ ૩૯.૫૮	૪ ૮.૩૪	૪ ૮.૩૪	૧૪ ૨૯.૧૬	૨૬ ૫૪.૧૬

૨૫	માંડવા	૧	૩	૧	૩	૩		૧	૧		૧	૨	૧		૨	૧
૨૬	ખૂટલી	૨	૨	૨	૨	૨	૧	૧	૧	૧		૨	૧		૧	૨
૨૭	અમધા	૨	૨	૨	૨	૨	૧	૧	૧		૧	૨	૧	૧	૧	૧
૨૮	માતુનીયા	૩	૧	૩	૧	૧	૧	૨	૨	૧		૧			૨	૨
★	કપરાડા	૮	૮	૮	૮	૮	૩	૫	૫	૨	૨	૭	૩	૧	૬	૬
	તાલુકો	૫૦.૦૦	૫૦.૦૦	૫૦.૦૦	૫૦.૦૦	૫૦.૦૦	૧૮.૭૫	૩૧.૨૫	૩૧.૨૫	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦	૪૩.૭૫	૧૮.૭૫	૬.૨૫	૩૭.૫૦	૩૭.૫૦
૨૯	ખટાણા	૩	૧	૩	૧	૧	૧	૨	૨	૧		૧	૧		૧	૨
૩૦	પીપરોલ	૩	૧	૩	૧	૧	૧	૨	૨	૧		૧		૧	૧	૨
૩૧	પંગારબારી	૪	-	૨	૨	૦	૨	૨	૩	૧					૧	૩
૩૨	ખડકી	૩	૧	૨	૨	૧	૧	૨	૨	૧		૧	૧			૩
★	ધરમપુર	૧૩	૩	૧૦	૬	૩	૫	૮	૯	૪		૩	૨	૧	૩	૧૦
	તાલુકો	૮૧.૨૫	૧૮.૭૫	૬૨.૫૦	૩૭.૫૦	૧૮.૭૫	૩૧.૨૫	૫૦.૦૦	૫૬.૨૫	૨૫.૦૦		૧૮.૭૫	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૧૮.૭૫	૬૨.૫૦
૩૩	રોણવેલ	૩	૧	૨	૨	૧	૨	૧	૨	૧	૦	૧		૧	૧	૨
૩૪	અટગામ	૨	૨	૨	૨	૨	૧	૧	૨			૨		૧	૧	૨
૩૫	ફણસપાડા	૨	૨	૧	૩	૨	૧	૧	૨			૨		૧	૧	+
૩૬	રાબરડા	૧	૩	૧	૩	૩	-	૧	૧			૩	૨	૧		૧
★	વલસાડ	૮	૮	૬	૧૦	૮	૪	૪	૭	૧		૮	૨	૪	૩	૭
	તાલુકો	૫૦.૦૦	૫૦.૦૦	૩૭.૫૦	૬૨.૫૦	૫૦.૦૦	૨૫.૦૦	૨૫.૦૦	૪૩.૭૫	૬૨.૫૦		૫૦.૦૦	૧૨.૫૦	૨૫.૦૦	૧૮.૭૫	૪૩.૭૫
★	વલસાડ	૨૯	૧૯	૨૪	૨૪	૧૯	૧૨	૧૭	૨૧	૭	૨	૧૮	૭	૬	૧૨	૨૩
	જિલ્લા	૬૦.૪૧	૩૯.૫૯	૫૦.૦૦	૫૦.૦૦	૩૯.૫૯	૨૫.૦૦	૩૫.૪૧	૪૩.૭૫	૧૪.૫૮	૪.૧૬	૩૭.૫૦	૧૪.૫૮	૧૨.૫૦	૨૫.૦૦	૪૭.૯૨
	કુલ	૭૩	૭૧	૪૯	૮૬	૭૧	૨૫	૪૮	૪૨	૨૮	૧૩	૬૧	૨૫	૧૯	૩૬	૬૪
		૫૦.૬૯	૪૯.૩૧	૩૪.૦૨	૫૯.૭૨	૪૯.૩૦	૧૭.૩૬	૩૩.૩૪	૨૯.૧૬	૧૯.૪૪	૯.૦૩	૪૨.૩૬	૧૭.૩૬	૧૩.૧૯	૨૫.૦૦	૪૪.૪૫

કોષ્ટક - ૧૫
સર્વેક્ષીત કુટુંબોના જમીનની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ-તાલુકો જિલ્લો	કુલ જમીન એકરમાં			પીયત જમીન એકરમાં			બિન પિયત જમીન એકરમાં		કુલ
		૧થી ૪	૩ થી ૪	૫ થી વધુ	૧ થી ૨	૩ થી ૪	૪ થી વધુ	૧ થી ૨	૩ થી ૪	
૧	નગરાળા	૩	૧	૪						૪
૨	બાવકા	૧	૨	૧	૩	૧				૪
૩	રોઝમ	૧	૧	૨	૩	૧				૪
૪	નવાગામ	૧	૨	૧	૩	૧				૪
★	દાહોદ	૩	૮	૫	૧૩	૩				૧૬
	તાલુકો	૧૮.૭૫	૫૦.૦૦	૩૧.૨૫	૮૧.૨૫	૧૮.૭૫				૧૦૦.૦૦
૫	ભરસડા	૧	૧	૨	૨			૨		૪
૬	ભેહપાટીયા	૨	૨	-	૨			૧	૧	૪
૭	નીમચ	૧	૨	૧	૧			૧	૨	૪
૮	દાદુર	૧	૨	૧	૧			૧	૨	૪
★	ગરબાડ	૫	૭	૪	૬			૫	૫	૧૬
	તાલુકો	૩૧.૨૫	૪૩.૭૫	૨૫.૦૦	૩૭.૫૦			૩૧.૨૫	૩૧.૨૫	૧૦૦.૦૦
૯	કમ્બોઈ		૨	૨	૨			૧	૧	૪
૧૦	સાકરીયા		૨	૨	૨			૧	૧	૪
૧૧	બોરગોટા		૧	૩	૧	૧		૧	૧	૪
૧૨	પીપળીયા	૧	૧	૨	૧	૧		૧	૧	૪
★	લીમેખડા	૧	૬	૯	૬	૨		૪	૪	૧૬
	તાલુકો	૬.૨૫	૩૭.૫૦	૫૬.૨૫	૩૭.૫૦	૧૨.૫૦		૨૫.૦૦	૨૫.૦૦	૧૦૦.૦૦
★	દાહોદ	૯	૨૧	૧૮	૨૫	૫		૯	૯	૪૮
	જિલ્લો	૧૮.૭૫	૪૩.૭૫	૩૭.૫૦	૫૨.૦૮	૧૦.૪૨		૧૮.૭૫	૧૮.૭૫	૧૦૦.૦૦
૧૩	ગાડકોઈ	૧	૧	૨	૨			૧	૧	૪
૧૪	સમારીયા	૧	૧	૨	૧	૧		૧	૧	૪
૧૫	નાના હૈડવા	૧	૧	૨	૧	૧		૧	૧	૪
૧૬	ફુલવાડી		૨	૨	૨	૨		-	-	૪
★	નાંદોદ	૩	૫	૮	૬	૪		૩	૩	૧૬
	તાલુકો	૧૮.૭૫	૩૭.૨૫	૫૦.૦૦	૩૭.૫૦	૨૫.૦૦		૧૮.૭૫	૧૮.૭૫	૧૦૦.૦૦

૧૭	સુકાઆંબા	૧	૨	૧	૨	૧		૧		૪
૧૮	મોસકુવા	૧	૨	૧	૨	૨				૪
૧૯	સામરપાડા		૨	૨	૨	૨				૪
૨૦	રાકસકુંડી		૨	૨	૨	૨				૪
★	ડેડીયાપાડા તાલુકો	૨ ૧૨.૫૦	૮ ૫૦.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૮ ૫૦.૦૦	૭ ૪૩.૭૫		૧ ૬.૨૫		૧૬ ૧૦૦.૦૦
૨૧	પલાસપાડા	૧	૧	૨	૧	૧		૧	૧	૪
૨૨	પીપરીપાડા		૨	૨	૨	૧		૧		૪
૨૩	ઉભારીયા		૨	૨	૧	૨		૧		૪
૨૪	દેવમોગરા	૧	૧	૨	૨	૧		૧		૪
★	સાગબારા તાલુકો	૨ ૧૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૮ ૫૦.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૫ ૩૧.૨૫		૪ ૨૫.૦૦	૧ ૬.૨૫	૧૬ ૧૦૦.૦૦
★	નર્મદા જિલ્લો	૭ ૧૪.૫૮	૧૯ ૩૯.૫૮	૨૨ ૪૫.૮૪	૨૦ ૪૧.૬૭	૧૯ ૩૩.૩૩	-	૮ ૧૬.૬૬	૪ ૮.૩૩	૪૮ ૧૦૦.૦૦
૨૫	માંડવા	૧	૨	૧	૨	૧		૧		૪
૨૬	ખૂટલી	૧	૧	૨	૧	૨		૧		૪
૨૭	અમધા	૧	૧	૨	૨	૨				૪
૨૮	માતુનીયા		૨	૨	૨	૨				૪
★	કપરાડા તાલુકો	૩ ૧૮.૭૫	૬ ૩૭.૫૦	૬ ૪૩.૭૫	૭ ૪૩.૭૫	૭ ૪૩.૭૫		૨ ૧૨.૫૦		૧૬ ૧૦૦.૦૦
૨૯	ખટાણા	૧	૧	૨	૨	૧				૪
૩૦	પીપરોલ	૧	૨	૧	૨	૨				૪
૩૧	પંગારબારી	૧	૨	૧	૧	૨	૧			૪
૩૨	ખડકી	૧	૨	૧		૨	૨			૪
★	ધરમપુર તાલુકો	૪ ૨૫.૦૦	૭ ૪૩.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૫ ૩૧.૨૫	૮ ૫૦.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	-	-	૧૬ ૧૦૦.૦૦
૩૩	રોણવેલ	૧	૨	૧	૧	૨	૧			૪
૩૪	અટગામ		૨	૨	૧	૨	૧			૪
૩૫	ફણસપાડા	૧	૧	૨	૧	૧	૨			૪
૩૬	રાબરડા	૨	૨		૧	૧	૨			૪
★	વલસાડ તાલુકો	૪ ૨૫.૦૦	૭ ૪૩.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૪ ૨૫.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૬ ૩૭.૫૦			૧૬ ૧૦૦.૦૦
★	વલસાડ જિલ્લો	૧૧ ૨૨.૯૨	૨૦ ૪૧.૬૬	૧૭ ૩૫.૪૨	૧૬ ૩૩.૩૩	૨૧ ૪૩.૭૫	૯ ૧૮.૭૫	૨ ૪.૧૬	-	૪૮ ૧૦૦.૦૦
	કુલ	૨૭ ૯.૩૭	૬૦ ૨૦.૮૩	૫૭ ૧૯.૮૦	૬૧ ૨૧.૧૮	૪૨ ૧૪.૫૮	૯ ૩.૧૨	૧૯ ૬.૬૦	૧૩ ૪.૫૨	૨૮૮ ૧૦૦.૦૦

અભ્યાસમાં સર્વેક્ષીત કુટુંબોની જમીન અંગેની વિગત મેળવવામાં આવેલ છે. તેમાં સુકા વિસ્તારો છે ત્યાં જમીન થોડી વધુ જોવા મળે છે, પરંતુ આ જમીન દીકરાઓનાં જુદાં જુદાં ખાતા ન હોવાના કારણે, તથા ખાડા-ટેકરાવાળી પહાડોની વચ્ચે બિનઉપયોગી જમીન પણ જોવા મળી છે. કેટલીક જગ્યાએ અતિશય ઢોળાવ હોવાથી સિંચાઈ ખેતી માટે મેળવવું અશક્ય છે. દાહોદ જિલ્લામાં જોઈએ તો ૧ થી ૫ એકર જમીન ધરતાવતા ઉત્તરદાતાઓ સવિશેષ છે જ્યારે તેમાંથી પિયત ધરાવતા હોય તેવા ખેડૂત ઉત્તરદાતાઓ ૧ થી ૨ એકરમાં જ સિંચાઈ કરી શકે છે.

નર્મદા જિલ્લામાં જોઈએ તો મોટાભાગના ઉત્તરદાતા પાસે ૧ થી ૫ એકર જમીન સવિશેષ ધરાવે છે. તેમાં પિયત કરતા હોય તેવા ૧ થી ૨ એકર અને ૩ થી ૪ એકરમાં પિયત કરી શકે છે જે કોષ્ટકમાં જોઈ શકાય છે. જંગલમાં છેડાપર આવેલ બિનપીયત જમીન પણ ખેડતા જોવા મળે છે.

વલસાડ જિલ્લામાં જોઈએ તો બીજા જિલ્લાઓમાં દર્શાવ્યા મુજબ ૧ થી ૫ એકરની જમીન ધરાવનાર સવિશેષ ઉત્તરદાતા કોષ્ટકમાં જોવા મળે છે. તેમાંથી પીયત ધરાવનારા કપરાડા, ધરમપુર અને વસલાડ જિલ્લામાં ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં ઉત્તરદાતાઓ જોવા મળે છે.

સમગ્ર રીતે જોઈએ તો ત્રણે જિલ્લાઓમાં ૧ થી ૫ એકર સુધી જમીન બધાજ તાલુકાના ગામોના ઉત્તરદાતાઓ ધરાવે છે. પરંતુ કુદરતી પરિબળોના કરણે સિંચાઈનો ઘણો વિસ્તાર વંચિત રહી જવાના કારણે પૂરતી વ્યવસ્થા ન હોવાથી ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળની વિવિધ યોજના હોવા છતાં તેઓ પગભર થવાની યોજના લઈ શકતા નથી. કૂદરતી સંશોધનોનો લાભ તેમને મળે તો તેઓની કાયાપલટ કરી શકે તેમ છે.

કોષ્ટક - ૧૬

ઉત્તરદાતાઓ ઘરમાં કેવી સગવડતા ધરાવે છે તેની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર ગામ-તાલુકો-જિલ્લો	પાણીયારાનો પ્રકાર			ઘરમાં રસોઈની અલગ વ્યવસ્થા છે.		ઘરમાં પાયાની કંઈ સુવિધા છે.			પીવાનું પાણી ક્યાંથી મેળવો છો.			
		માટીનું	લાકડાનું	અન્ય	હા	ના	ખુલ્લી ચોકડી તથા બાથરૂમ	બહાર ખુલ્લા પથ્થર પર	ઘરની પાછળ પોતાની રીતે	હેન્ડપંપ	પોતાનો કુવો	બીજાના કુવેથી	નદી તળાવ
૧	નગરાળા	૧	૨	૧	૩	૧	૨	૧	૧	૪	૪		
૨	બાવકા	૧	૧	૨	૩	૧	૨	૧	૧	૪	૪		
૩	રોઝમ	૧	૩		૪	-	૪	-	-	૪	૪		
૪	નવાગામ	૧	૨	૧	૩	૧	૨	૨		૪	૪		
★	દાહોદ તાલુકો	૪ ૨૫.૦૦	૮ ૫૦.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૧૩ ૮૧.૨૫	૩ ૧૮.૭૫	૧૦ ૬૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦		
૫	ભરસડા	૨	૨		૨	૨	૨	૧	૧	૪	૨	૨	
૬	ભેહપાટીયા	૧	૨	૧	૧	૩	૧	૧	૨	૪	૨	૩	
૭	નીમચ	૨	૧	૧	૧	૩	૧	૨	૧	૪	૨	૧	
૮	દાદુર	૧	૨	૧	૨	૨	૨	૨		૪	૧	૨	
★	ગરબાડ તાલુકો	૬ ૩૭.૫૦	૭ ૪૩.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૬ ૩૭.૫૦	૧૦ ૬૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૭ ૪૩.૭૫	૮ ૫૦.૦૦	
૯	કમ્બોઈ	૧	૨	૧	૧	૩	૧	૨	૧	૪	૨	૧	
૧૦	સાકરીયા		૨	૨	૨	૨	૨	૧	૧	૪	૧	૨	
૧૧	બોરગોટા	૧	૨	૧	૨	૨	૨	૧	૧	૪	૨	૧	
૧૨	પીપળીયા	૧	૨	૧	૩	૧	૨	૧	૧	૪	૩	૧	
★	લીમખડા તાલુકો	૩ ૧૮.૭૫	૮ ૫૦.૦૦	૫ ૩૧.૨૫	૮ ૫૦.૦૦	૮ ૫૦.૦૦	૭ ૪૩.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૪ ૨૫.૦૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૮ ૫૦.૦૦	૫ ૩૧.૨૫	
★	દાહોદ જિલ્લો	૧૩ ૨૭.૦૮	૨૩ ૪૭.૯૧	૧૨ ૨૫.૦૦	૨૭ ૫૬.૨૫	૨૧ ૪૩.૭૫	૨૩ ૪૭.૯૧	૧૫ ૩૧.૨૫	૧૦ ૨૦.૮૩	૪૮ ૧૦૦.૦૦	૩૧ ૬૪.૫૮	૧૩ ૨૭.૦૮	
૧૩	ગાડકોઈ		૨	૨	૨	૨	૨	૨		૪	૪		
૧૪	સમારીયા		૨	૨	૩	૧	૩	૧		૪	૪	૧	
૧૫	નાના હૈડવા	૧	૧	૨	૨	૨	૨	૨		૪	૪	૧	
૧૬	ફુલવાડી	૧	૩		૧	૩	૧	૨	૧	૪	૪		
★	નાંદોદ તાલુકો	૨ ૧૨.૫૦	૮ ૫૦.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૮ ૫૦.૦૦	૮ ૫૦.૦૦	૮ ૫૦.૦૦	૭ ૪૩.૭૫	૧ ૬.૨૫	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	

૧૭	સુકાઆંબા	૧	૨	૧	૨	૨	૨	૧	૧	૪	૪		
૧૮	મોસકુવા	૧	૨	૧	૨	૨	૨	૧	૧	૪	૪	૧	
૧૯	સામરપાડા	૧	૩		૩	૧	૩	૧		૪	૪	૧	
૨૦	રાકસકુંડી	૧	૩		૩	૧	૩	૧		૪	૪	૧	
★	ડેડીયાપાડા	૪	૧૦	૨	૧૦	૬	૧૦	૪	૨	૧૬	૧૬	૩	
	તાલુકો	૨૫.૦૦	૬૨.૫૦	૧૨.૫૦	૬૨.૫૦	૩૭.૫૦	૬૨.૫૦	૨૫.૦૦	૧૨.૫૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૮.૭૫	
૨૧	પલાસપાડા	૧	૨	૧	૧	૩	૧	૨	૧	૪	૧	૩	
૨૨	પીપરીપાડા	૧	૨	૧	૨	૨	૨	૨		૪	૨	૨	
૨૩	ઉભારીયા		૨	૨	૧	૩	૧	૧	૨	૪	૨	૨	
૨૪	દેવમોગરા	૨	૬	૪	૧	૩	૧	૧	૨	૪	૨	૧	
★	સાગબારા	૪	૧૨	૮	૫	૧૧	૫	૬	૫	૧૬	૭	૮	
	તાલુકો	૨૫.૦૦	૭૫.૦૦	૫૦.૦૦	૩૧.૨૫	૬૮.૭૫	૩૧.૨૫	૩૭.૫૦	૩૧.૨૫	૧૦૦.૦૦	૪૩.૭૫	૫૦.૦૦	
★	નર્મદા	૧૦	૩૦	૧૬	૨૩	૨૫	૨૩	૧૭	૮	૪૮	૩૯	૧૩	
	જિલ્લો	૨૦.૮૩	૬૨.૫૦	૩૩.૩૩	૪૭.૯૧	૫૨.૦૮	૪૭.૯૧	૩૫.૪૧	૧૬.૬૬	૧૦૦.૦૦	૮૧.૨૫	૨૭.૦૮	
૨૫	માંડવા	૧	૨	૧	૩	૧	૩	૧		૪	૪	૧	
૨૬	ખૂટલી	૨	૨		૨	૨	૨	૧	૧	૪	૪	૧	
૨૭	અમધા	૨	૨		૨	૨	૨	૧	૧	૪	૪	૧	
૨૮	માતુનીયા	૨	૧	૧	૧	૩	૧	૧	૨	૪	૪	૧	
★	કપરાડા	૭	૭	૨	૮	૮	૮	૪	૪	૧૬	૧૬	૩	
	તાલુકો	૪૩.૭૫	૪૩.૭૫	૧૨.૫૦	૫૦.૦૦	૫૦.૦૦	૫૦.૦૦	૨૫.૦૦	૨૫.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૮.૭૫	
૨૯	ખટાણા	૨	૧	૧	૧	૩	૧	૨	૧	૪	૨	૧	
૩૦	પીપરોલ	૧	૧	૨	૧	૩	૧	૨	૧	૪	૨		
૩૧	પંગારબારી	૧	-	૩	૪		૪			૪	૧	૧	
૩૨	ખડકી	૧	૧	૨	૩	૧	૧	૨	૧	૪	૨		
★	ધરમપુર	૫	૩	૮	૯	૭	૭	૬	૩	૧૬	૭	૨	
	તાલુકો	૩૧.૨૫	૧૮.૭૫	૫૦.૦૦	૫૬.૨૫	૪૩.૭૫	૪૩.૭૫	૩૭.૫૦	૧૮.૭૫	૧૦૦.૦૦	૪૩.૭૫	૧૨.૫૦	
૩૩	રોણવેલ	૧	૨	૧	૩	૧	૧	૨	૧	૪	૨	૧	
૩૪	અટગામ	૧	૨	૧	૨	૨	૨	૨		૪	૨	૧	
૩૫	ફણસપાડા	૧	૨	૧	૨	૨	૨	૧	૧	૪	૩		
૩૬	રાબરડા	૧	૩		૧	૩	૧	૧	૨	૪	૧	૧	
★	વલસાડ	૪	૯	૩	૮	૮	૬	૬	૪	૧૬	૮	૩	
	તાલુકો	૨૫.૦૦	૫૬.૨૫	૧૮.૭૫	૫૦.૦૦	૫૦.૦૦	૩૭.૫૦	૩૭.૫૦	૨૫.૦૦	૧૦૦.૦૦	૫૦.૦૦	૧૮.૭૫	
★	વલસાડ	૧૬	૧૯	૧૩	૨૫	૨૩	૨૧	૧૬	૧૧	૪૮	૩૧	૮	
	જિલ્લો	૩૩.૩૪	૩૯.૫૮	૨૭.૦૮	૫૨.૦૮	૪૭.૯૧	૪૩.૭૫	૩૩.૩૪	૨૨.૯૧	૧૦૦.૦૦	૬૪.૫૮	૧૬.૬૬	
	કુલ	૩૯	૭૨	૪૧	૭૫	૬૯	૬૭	૩૮	૨૯	૧૪૪	૧૦૧	૩૪	૭૦૯
		૫.૫૦	૧૦.૧૫	૫.૭૮	૧૦.૫૮	૯.૭૪	૯.૪૪	૫.૩૬	૪.૦૯	૨૦.૩૨	૧૪.૨૪	૪.૮૦	૧૦૦.૦૦

સંશોધન અભ્યાસના આ ભાગની યથાસ્થિતિમાં જોઈએ તો ઉત્તરદાતાઓ ઘરમાં કેવા પ્રકારની સગવડતા ધરાવે છે તેમાં પાણિયારાની સ્થિતિ, ઘરમાં રસોઈ, પાયાની કંઈ સુવિધા છે, પીવાનું પાણી ક્યાંથી મેળવે છે, વગેરે વિગતો કોષ્ટકમાં દર્શાવેલ છે.

દાહોદ જિલ્લામાં માટીનું અને લાકડાનું પાણીયારૂં રાખે છે. મોટાભાગે ઉત્તરદાતાઓના ઘરમાં રસોડાની અલગ વ્યવસ્થા નથી. ઘરની બહાર કે ઘરના ખૂણામાં રસોઈ કરે છે. પોતે ઉત્તરદાતાઓ ઘરની બહાર પથ્થર ઉપર અને સ્ત્રીઓ ઘરની પાછળ ના ભાગે બેસીને નાહવા-ધોવાનું કામ પતાવે છે. દરેક ગામમાં હેન્ડપંપ અને કૂવામાંથી પીવાનું પાણી મેળવે છે.

નર્મદા જિલ્લાની સ્થિતિ જોઈએ તો લાકડાનાં પાણીયારાં વિશેષ રાખે છે, મોટાભાગના ઘરમાં રસોડાની અલગ વ્યવસ્થા જોવા મળી નથી. તે ઉપરાંત ઘરની બહાર પથ્થર ઉપર અને સ્ત્રીઓ ઘરની પાછળ કપડુ આડુ મૂકી પથ્થર ઉપર બેસીને નાહવા માટે વ્યવસ્થા કરે છે. પીવાના પાણી માટે હેન્ડપંપ પોતાનો કૂવાનો તેઓ ઉપયોગ કરે છે.

વલસાડ જિલ્લામાં જોઈએ તો કપરાડા અને વસલાડ તાલુકામાં લાકડાના પાણીયારાં જોવા મળે છે જ્યારે ધરમપુરમાં માટીનાં કે કંઈજ વ્યવસ્થા નથી તે જોઈ શકાય છે. આ જિલ્લામાં રસોડાની અલગ વ્યવસ્થા વલસાડ તાલુકામાં છે તેની સાથે ઘરમાં વિશેષ સુવિધા પણ નહિવત જોવા મળી છે. આ જિલ્લાના ગામોમાં પીવાના પાણીની પૂરતી વ્યવસ્થા જોવા મળે છે.

સમગ્ર રીતે જોતાં ન્યુ ગુજરાત પેટર્નની યોજનાનો લાભ મળ્યેથી તેઓની સ્થિતિમાં આઝાદીના આંટલા વર્ષો પછી હજી પણ પાયાની જે સુવિધા તેમને પ્રાપ્ત થવી જોઈએ તે તેઓ મેળવી શક્યા નથી. પરિવર્તનની દિશા પકડાતાં એ ધીમે ધીમે પરિવર્તન આવશે તેવું જોવા મળે છે.

કોષ્ટક - ૧૭

ઉત્તરદાતાનું ખેત ઉત્પાદન અને આવક વિષયક વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ, તાલુકા, જિલ્લો	સુધારેલ બિયારણ વાપરો છો.	જો 'હા' તો કયા પાકમાં ઉપયોગ કરો છો.							અંદાજીત વાર્ષિક આવક કેટલી છે. (રૂપીયા હજારમાં)						
		હા	મકાઈ	તુવેર	અડદ	ડાંગર	શેરડી	ઘઉં	જુવાર	૧ થી ૫	૬ થી ૧૦	૧૧ થી ૧૫	૧૬ થી ૨૦	૨૧ થી ૨૫	૨૬ થી ૩૦	૩૧ થી વધુ
૧	નગરાળા	૪	૪	૨	૧	૧		૪					૧	૧		૨
૨	બાવકા	૪	૪	૨	૨	૧		૩						૧	૧	૨
૩	રોઝમ	૪	૪	૩	૧	૧		૪								૪
૪	નવાગામ	૪	૪	૩	૧	૨		૩				૧				૩
★	દાહોદ તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૦ ૬૨.૫૦	૫ ૩૧.૨૫	૫ ૩૧.૨૫		૧૪ ૮૭.૫૦				૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૧ ૬.૨૫	૧૧ ૬૮.૭૫
૫	ભરસડા	૪	૪	૧	૧	૧		૩						૧	૧	૨
૬	ભેહપાટીયા	૪	૪	૨	૨	૧		૪							૧	૩
૭	નીમચ	૪	૪	૩	૨	૧		૪							૧	૩
૮	દાદુર	૪	૪	૨	૧	૨		૪						૧	૧	૨
★	ગરબાડા તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૮ ૫૦.૦૦	૭ ૪૩.૭૫	૫ ૩૧.૨૫		૧૫ ૯૩.૭૫						૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૧૦ ૬૨.૫૦
૯	કમ્બોઈ	૪	૪	૩	૧	૧		૪						૧		૩
૧૦	સાકરીયા	૪	૪	૨	૨	૨		૨				૧		૧	૧	૧
૧૧	બોરગોટા	૪	૪	૩	૨	૧		૨				૧		૧	૧	૧
૧૨	પીપળીયા	૪	૪	૨	૩	૧		૩			૧	૧		૧	૧	

★	લીમખડા તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૦ ૬૨.૫૦	૮ ૫૦.૦૦	૫ ૩૧.૨૫		૧૧ ૬૮.૭૫			૧ ૬.૨૫	૩ ૧૮.૭૫		૪ ૨૫.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૫ ૩૧.૨૫
★	દાહોદ જિલ્લો	૪૮ ૧૦૦.૦૦	૪૮ ૧૦૦.૦૦	૨૮ ૫૮.૩૩	૨૦ ૪૧.૬૭	૧૫ ૩૧.૨૫		૪૦ ૮૩.૩૩			૧ ૨.૦૮	૪ ૮.૩૩	૧ ૨.૦૮	૮ ૧૬.૬૭	૮ ૧૬.૬૭	૨૬ ૫૪.૧૬
૧૩	ગાડકોઈ	૪	૪	૧	૧	૩	૨	૧	૨					૧	૧	૨
૧૪	સમારીયા	૪	૩	૧	૨	૨	૨	૧	૨			૧	૧	૧		૧
૧૫	નાના હૈડવા	૪	૨	૧	૧	૩	૧	૨	૨		૧	૧		૧		૧
૧૬	ફુલવાડી	૪	૨	૨	૧	૪	૨	૧	૨					૧	૧	૨
★	નાંદોદ તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૧ ૬૮.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૫ ૩૧.૨૫	૧૨ ૭૫.૦૦	૭ ૪૩.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૮ ૫૦.૦૦		૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૧ ૬.૨૫	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦
૧૭	સુકાઆંબા	૪	૧	૨	૧	૩	૧	૧	૨					૧	૧	૨
૧૮	મોસકુવા	૪	૨	૧	-	૩	૨	૧	૩					૧	૧	૨
૧૯	સામરપાડા	૪	૩	૧	૧	૪	૨	૨	૩			૧	૧			૨
૨૦	રાકસકુંડી	૪	૨	૧	-	૪	૨	૨	૩		૧	૧			૧	૧
★	ડેડીયાપાડા તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૮ ૫૦.૦૦	૫ ૩૧.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૧૮ ૧૧.૨૫	૭ ૪૩.૭૫	૬ ૩૭.૫૦	૧૧ ૬૮.૭૫		૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૩ ૧૮.૭૫	૭ ૪૩.૭૫
૨૧	પલાસપાડા	૪	૨	૧	૧	૨	-	૨	૩		૧	૧	૧	-		૧
૨૨	પીપરીપાડા	૪	૩	૧	-	૧	-	૧	૩		૧	૧		-	૧	૧
૨૩	ઉભારીયા	૪	૩	-	૧	૨	-	૧	૪		૧	૧	૧	-		૧
૨૪	દેવમોગરા	૪	૨	૧	-	૨	-	૨	૪		૧	૧	૧	-		૧
★	સાગબારા તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૦ ૬૨.૫૦	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૭ ૪૩.૭૫		૬ ૩૭.૫૦	૧૮ ૧૧.૨૫		૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૩ ૧૮.૭૫		૧ ૬.૨૫	૪ ૨૫.૦૦
★	નર્મદા જિલ્લો	૪૮ ૧૦૦.૦૦	૨૯ ૬૦.૪૧	૧૩ ૨૭.૦૮	૯ ૧૮.૭૫	૩૭ ૭૭.૦૮	૧૪ ૨૯.૧૬	૧૭ ૩૫.૪૧	૩૭ ૭૭.૦૮		૬ ૧૨.૫૦	૬ ૧૨.૫૦	૫ ૧૦.૪૧	૬ ૧૨.૫૦	૬ ૧૨.૫૦	૧૫ ૩૧.૨૫

૨૫	માંડવા	૪		૨		૪	૨		૨					૧	૧	૨
૨૬	ખૂટલી	૪		૧		૪	૩		૨					૧	૧	૨
૨૭	અમધા	૪				૪	૪		૧					૧	૧	૨
૨૮	માતુનીયા	૪				૪	૪		૧		૧	૧	૧			૧
★	કપરાડા તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦		૩ ૧૮.૭૫		૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૩ ૮૧.૨૫		૬ ૩૭.૫૦		૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૭ ૪૩.૭૫
૨૯	ખટાણા	૪		૧		૪	૧		૨		૧	૧	૧			૧
૩૦	પીપરોલ	૪		૧		૪	૧		૩		૧	૧	૧			૧
૩૧	પંગારબારા	૪		૧		૪	૨		૨							૪
૩૨	ખડકી	૪		૨		૪	૨		૧		૧	૧	૧			૧
★	ધરમપુર તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦		૫ ૩૧.૨૫		૧૬ ૧૦૦.૦૦	૬ ૩૭.૫૦		૮ ૫૦.૦૦		૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	- -		૭ ૪૩.૭૫
૩૩	રોણવેલ	૧૬		૧		૪	૩	૨			૧	૧		૧		૧
૩૪	અટગામ	૧૬				૪	૨	૧					૧	૧		૨
૩૫	ફણસપાડા	૧૬		૧		૪	૩	૨					૧	૧		૨
૩૬	રાબરડા	૧૬				૪	૩	૨					૧		૧	૨
★	વલસાડ તાલુકો	૪૮ ૧૦૦.૦૦		૨ ૧૨.૫૦		૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૧ ૬૮.૭૫	૧૬ ૧૦૦.૦૦			૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૧ ૬.૨૫	૭ ૪૩.૭૫
★	વલસાડ જિલ્લો	૪૮ ૧૦૦.૦૦		૧૦ ૨૦.૮૩		૪૮ ૧૦૦.૦૦	૩૦ ૬૨.૫૦	૩૦ ૬૨.૫૦			૫ ૧૦.૪૧	૫ ૧૦.૪૧	૭ ૧૪.૫૮	૬ ૧૨.૫૦	૪ ૮.૩૪	૨૧ ૪૩.૭૭

સંશોધન અભ્યાસમાં ઉત્તરદાતાઓ સાથે મુલાકાત કરતાં દાહોદ જિલ્લામાં, નર્મદા જિલ્લામાં અને વસલાડ જિલ્લામાં બધા જ ઉત્તરદાતાઓ સુધારેલ બિયારણ વાપરે છે. તે જોતાં દાહોદ જિલ્લામાં બધાજ ઉત્તરદાતાઓ મકાઈનો ઉપયોગ કરે છે તે સિવાય ૨૮ (૫૮.૩૩%) તુવેર, ૨૦ (૪૧.૬૭%) ૧૫ (૩૧.૨૫%) ડાંગરનો ઉપયોગ કરે છે, સાથે સાથે ૪૦ (૮૩.૩૩%) ઘઉં-ચણા પકાવે છે.

નર્મદા જિલ્લામાં હાઈબ્રીડ બિયારણ બધાજ વાપરે છે. મકાઈ ૨૯ (૬૦.૪૧%), તુવર ૧૩ (૨૭.૦૮%), અડદ ૯ (૧૮.૭૫%), ડાંગર ૩૭ (૭૭.૦૮%), શેરડી ૧૪ (૨૯.૧૬%), ઘઉં-ચણા ૧૭ (૩૫.૪૧%) તથા જુવાર ૩૭ (૭૭.૦૮%) પકાવે છે.

વસલાડ જિલ્લામાં બધાજ હાઈબ્રીડ બિયારણ વાપરે છે. તે ડાંગરની ખેતી કરનારા બધાજ ઉત્તરદાતાઓ છે, શેરડી ૩૦ (૬૨.૫૦%) અને નાગલી-જુવાર ૩૦ (૬૨.૫૦%) ઉત્તરદાતાઓ વાવે છે. આ ઉપરાંત નાની મોટી નોકરી કરીને તથા ધંધારોજગાર અને દૂધમાંથી આવક મેળવીને જીવન ગુજારી રહેલ છે.

આ ઉપરાંત પ્રસ્તુત કોષ્ટકમાં જોતાં ઉત્તરદાતાઓ તેમાંથી વાર્ષિક આવક મેળવે છે તેનાથી જીવનધોરણ કેવું હશે વગેરે ખ્યાલ આવે તે માટે દાહોદ જિલ્લામાં ૨૧ હજારથી વધુ આવક ધરાવનારા સવિશેષ ઉત્તરદાતાઓ છે જ્યારે નર્મદા જિલ્લામાં રૂ. ૬ હજારથી ૨૦ હજાર રૂપિયાની આવક ધરાવનારા છે જેની સ્થિતિનો ખ્યાલ આવે છે. વલસાડ જિલ્લામાં આ સ્થિતિ જોતાં ૧૬ હજાર થી વધુ આવક ધરાવનારા સવિશેષ ઉત્તરદાતાઓ છે કેમકે ખેતીમાં સિંચાઈ, બીજી ફેક્ટરીમાં મજૂરીકામની આવક વગેરે મળવાના કારણે આવકમાં તફાવત જોવા મળે છે. સંશોધન અભ્યાસમાં બિયારણ, પાકમાં ઉપયોગ કરે છે તથા તેમાંથી અંદાજીત કેટલા રૂપિયા આવક મેળવે છે તેની પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ આવી શકે છે.

કોષ્ટક - ૧૮
સર્વેક્ષીત ઉત્તરદાતાઓના કુટુંબોમાં દેવાવિષયક માહિતી દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ-તાલુકો જિલ્લો	દેવાની રકમ રૂપિયા (હજારમાં)				દેવાનાં કારણો									દેવુ ક્યાંથી કરે છે.				
		૧૧ થી ૧૫	૧૬ થી ૨૦	૨૧ થી ૨૫	૨૬ થી ઉપર	સામા. ધાર્મિક રીત રિવાજ	સિંચાઈ તથા ખેતી	શિક્ષણ	નોકરી માટે ડોને.શન	ધંધો કરવા	દુષ્કાળ	પશુ ધન	બેરોજ ગાર	અન્ય	શાહુકાર	સગા સંબધી	સહકારી બેંક	રાષ્ટ્રીય કૃત બેંક	અન્ય
૧	નગરાળા	૧	૧	૨		૩	૨	૧				૨		૨	૨	૨			૨
૨	બાવકા		૧	૧	૧	૨	૧	૧				૧		૧	૧	૧		૧	
૩	રોઝમ	૧	૧	૧		૨	૧	૧		૧	૧			૧	૨	૨		૧	૧
૪	નવાગામ	૧	૧	૧		૧	૧	૧			૧		૧	૧	૨	૨		૧	૧
★	દાહોદ તાલુકો	૩	૪	૫	૧	૮	૫	૪		૧	૨	૩	૧	૫	૭	૭		૩	૪
		૧૮.૭૫	૨૫.૦૦	૩૧.૨૫	૬.૨૫	૫૦.૦૦	૩૧.૨૫	૨૫.૦૦		૬.૨૫	૧૨.૫૦	૧૮.૭૫	૬.૨૫	૩૧.૨૫	૪૩.૭૫	૪૩.૭૫		૧૮.૭૫	૨૫.૦૦
૫	ભરસડા		૧	૧	૧	૨	૧	૧		૧	૨	૧		૧		૧		૧	૧
૬	ભેહપાટીયા			૧	૨	૧	૧	૧	૧		૧	૧		૧	૧	૧			૧
૭	નીમચ		૧	૧	૧	૧	૧				૧			૧	૧	૧	૧	૧	
૮	દાદુર			૧	૧	૧	૧				૧			૧	૧	૧	૧		
★	ગરબાડા તાલુકો	-	૨	૪	૬	૫	૪	૨	૧	૧	૫	૨		૪	૩	૪	૨	૨	૨
			૧૨.૫૦	૨૫.૦૦	૩૭.૫૦	૩૧.૨૫	૨૫.૦૦	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૬.૨૫	૩૧.૨૫	૧૨.૫૦		૨૫.૦૦	૧૮.૭૫	૨૫.૦૦	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦
૯	કમ્બોઈ			૧	૨	૧	૧	૧			૧	૧		૨		૧	૧		૧
૧૦	સાકરીયા			૧	૨		૧	૧	૧		૧	૧	૧	૧		૧	૧	૧	૧
૧૧	બોરગોટા			૩	૧		૧		૧	૧	૧	૧			૨	૧	૧	૧	
૧૨	પીપળીયા		૧	૧	૧			૧		૧	૧	૨		૧	૧	૧	૧	૧	

★	લીમખેડા તાલુકો		૧	૬	૬		૩	૩	૩	૨	૪	૫	૧	૪	૩	૪	૪	૩	૨
			૬.૨૫	૩૭.૫૦	૩૭.૫૦		૧૮.૭૫	૧૮.૭૫	૧૮.૭૫	૧૨.૫૦	૨૫.૦૦	૩૧.૨૫	૬.૨૫	૨૫.૦૦	૧૮.૭૫	૨૫.૦૦	૨૫.૦૦	૧૮.૭૫	૧૨.૫૦
★	દાહોદ જિલ્લો	૩	૭	૧૫	૧૩		૧૨	૯	૪	૪	૧૧	૧૦	૨	૧૩	૧૩	૧૫	૬	૮	૮
		૬.૨૫	૧૪.૫૮	૩૧.૨૫	૨૭.૦૮		૨૫.૦૦	૧૮.૭૫	૮.૩૩	૫.૩૩	૨૨.૯૨	૨૦.૮૩	૪.૧૬	૨૭.૦૮	૨૭.૦૮	૩૧.૨૫	૧૨.૫૦	૧૬.૬૬	૧૬.૬૬
૧૩	ગાડકોઈ		૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	-		૨	૧		૨	૧	૧	૧	
૧૪	સમારીયા			૨	૨	૨	૧	૧	૧	૧		૧		૧	૨	૧	૧		
૧૫	નાના હેડવા			૨	૧	૨	૧	૧	૧			૧	૧	૧	૧	૧		૧	૧
૧૬	ફુલવાડી		૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧			૧	૧	૧	૧	૧			
★	નાંદોદ તાલુકો		૨	૬	૫	૬	૪	૪	૪	૧		૫	૩	૩	૬	૪	૨	૨	૧
			૧૨.૫૦	૩૭.૫૦	૩૧.૨૫	૩૭.૫૦	૨૫.૦૦	૨૫.૦૦	૨૫.૦૦	૬.૨૫		૩૧.૨૫	૧૮.૭૫	૧૮.૭૫	૩૭.૫૦	૨૫.૦૦	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦	૬.૨૫
૧૭	સુકાઆંબા			૨	૨	૨	૧	૧	૧	૧		૧	૧	૧	૨	૨			૧
૧૮	મોસકુવા			૨	૨	૨	૧	૧				૨	૧		૨	૨			૧
૧૯	સામરપાડા			૨	૨	૨	૧	૧				૨			૨	૨		૧	
૨૦	રાકસકુંડી		૧	૧	૧	૨	૧	૧				૨			૧	૧		૧	
★	ડેડીયાપાડા તાલુકો		૧	૭	૭	૮	૪	૪	૧	૧		૭	૨	૧	૭	૭		૨	૨
			૬.૨૫	૪૩.૭૫	૪૩.૭૫	૫૦.૦	૨૫.૦૦	૨૫.૦૦	૬.૨૫	૬.૨૫		૪૩.૭૫	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૪૩.૭૫	૪૩.૭૫		૧૨.૫૦	૧૨.૫૦
૨૧	પલાસપાડા		૧	૧	૨	૨	૧	૧	૧	૧		૧		૨	૨				૧
૨૨	પીપરીપાડા		૧	૨	૧	૨	૧	૧	૧	૧		૨		૨	૨	૧	૧		૧
૨૩	ઉભારીયા		૧	૨	૧	૨	૧	૧	૧	૧		૨		૧	૧	૨			૧
૨૪	દેવમોગરા			૨	૨	૨	૧	૧	૨	૧		૨		૨	૨	૧			૧
★	સાગબારા તાલુકો		૩	૭	૬	૮	૪	૪	૫	૪		૭	-	૭	૭	૪	૧	-	૪
			૧૮.૭૫	૪૩.૭૫	૩૭.૫૦	૫૦.૦૦	૨૫.૦૦	૨૫.૦૦	૩૧.૨૫	૨૫.૦૦		૪૩.૭૫		૪૩.૭૫	૪૩.૭૫	૨૫.૦૦	૬.૨૫		૨૫.૦૦
★	નર્મદા જિલ્લો		૬	૨૦	૧૮	૨૨	૧૨	૧૨	૧૦	૬		૧૯	૫	૧૧	૨૦	૧૫	૩	૪	૭
			૧૨.૫૦	૪૧.૬૬	૩૭.૫૦	૪૫.૮૩	૨૫.૦૦	૨૫.૦૦	૨૦.૮૩	૧૨.૫૦		૩૯.૫૮	૧૦.૪૧	૨૨.૯૧	૪૧.૬૬	૩૧.૨૫	૬.૨૫	૮.૩૩	૧૪.૫૮

૨૫	માંડવા	૧	૧	૨		૨	૨	૨				૧		૧	૨	૧		૧	૧
૨૬	ખૂટલી		૨	૧	૧	૨	૧	૧	૧			૧		૧	૨	૧		૧	
૨૭	અમધા		૧	૧	૧	૨	૨	૧				૧		૧	૧	૧		૧	૧
૨૮	માતુનીયા	૧	૧	૧	૧	૨	૧	૧				૧		૧	૧	૧		૧	૧
★	કપરાડા તાલુકો	૨ ૧૨.૫૦	૫ ૩૧.૨૫	૫ ૩૧.૨૫	૩ ૧૮.૭૫	૮ ૫૦.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૫ ૩૧.૨૫	૧ ૬.૨૫			૪ ૨૫.૦૦		૪ ૨૫.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૪ ૨૫.૦૦		૪ ૨૫.૦૦	૩ ૧૮.૭૫
૨૯	ખટાણા	૧	૧	૧		૨	૨	૧	૧	૧		૨		૧	૧	૧	૧	૧	૧
૩૦	પીપરોલ		૧	૧	૨	૨	૨	૧	૧	૧		૧	૧		૧	૧	૧		૧
૩૧	પંગારબારી		૧	૧	૨	૧	૨			૨			૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
૩૨	ખડકી		૧	૧	૧	૧	૨	૧		૧			૧		૧	૧	૧		
★	ધરમપુર તાલુકો	૧ ૬.૨૫	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૫ ૩૧.૨૫	૬ ૩૭.૫૦	૮ ૫૦.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૫ ૩૧.૨૫		૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	૩ ૧૮.૭૫
૩૩	રોણવેલ	૧	૧	૧	૧	૨	૧	૧	૧	૧		૧		૧	૨	૧	૨	૧	૨
૩૪	અટગામ		૧	૧	૨	૧	૨	૧				૨	૧		૨	૧	૧	૨	૧
૩૫	ફણસપાડા		૧	૧	૨	૨	૧		૧			૨			૧	૧	૨	૧	૧
૩૬	રાબરડા		૨	૩		૧	૨	૧				૧		૧					
★	વલસાડ તાલુકો	૧ ૬.૨૫	૫ ૩૧.૨૫	૬ ૩૭.૫૦	૫ ૩૧.૨૫	૬ ૩૭.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૧ ૬.૨૫		૬ ૩૭.૫૦	૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૫ ૩૧.૨૫	૩ ૧૮.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦
★	વલસાડ જિલ્લો	૪ ૨.૭૭	૧૪ ૯.૭૨	૧૫ ૧૦.૪૧	૧૩ ૯.૦૨	૨૦ ૧૩.૮૮	૨૦ ૧૩.૮૮	૧૧ ૭.૬૩	૫ ૩.૪૮	૬ ૪.૧૯		૧૩ ૯.૦૩	૪ ૨.૭૮	૮ ૫.૫૫	૧૫ ૧૦.૪૨	૧૧ ૭.૬૩	૯ ૬.૨૫	૧૦ ૬.૯૫	૧૦ ૬.૯૫

સંશોધન અભ્યાસમાં મળેલ વિગતોને પ્રસ્તુત કોષ્ટકમાં ગામ પ્રમાણે તથા તાલુકા પ્રમાણે અને છેલ્લે જિલ્લામાં તેનું કુલ પ્રમાણ જોઈએ તો દાહોદ જિલ્લામાં ૧ થી ૧૬ વર્ષ સુધી દેવુ ધીરાણ લે છે. તેઓ આ લાંબા દેવા પાછળ મોટાભાગે કેટલાક માસિક તો કેટલાક વાર્ષિક ખેતી-રોજગારી તથા છૂટક મજૂરી કરીને ઓછા દરે ભરતા હોવાના લીધે આટલો લાંબો ગાળો રાખ્યો છે. નર્મદા જિલ્લામાં ૧ થી ૧૨ વર્ષના ગાળામાં ભરપાઈ કરવા માટે દેવુ ધીરાણ લીધેલ છે. અહિં શાહુકારોને વ્યાજ માસિક અથવા વાર્ષિક ભરવાનુ હોય છે. બહારગામ ધંધા માટે ગયેલ હોય તેઓ એકલા આવીને જમા કરાવીને જતા હોવાનું જણાવે છે. તેઓ પોતે ઓછુ ભણેલા હોવાથી હિસાબમાં ગોટાળા હોય છે. વલસાડ જિલ્લામાં પણ ૧ થી ૧૨ વર્ષના ગાળા માટે ધિરાણ દેવુ કરે છે. આ દેવુ થાય ત્યારે ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે હિસાબ કરે છે. મૌખિક હિસાબ થી પતાવટ કરે છે. આ આદિવાસીઓમાં એક ખર્ચ પૂરુ ન થાય ત્યાં તો કોઈનું લગ્ન તો સામાજીક અન્ય પ્રસંગો આવી જાય જેના લીધે તેઓ બીજા દેવાં કરવાનું આયોજન કરે છે. ઘણીવાર શાહુકારને ત્યાં વ્યાજ કે દેવુ ભરપાઈ કરવા માટે ભારે દબાણ કરે ત્યારે અન્ય શાહુકારો પાસે જઈને ફરી દેવુ ધિરાણ લે છે, અને ઉંચી ટકાવારી આપીને પહેલાં દેવુ કર્યુ હોય તેને ચૂકતે કરતા હોય છે. વિષયની ચર્ચામાં કેટલીક જગ્યાએ આ દેવુ બે કે ત્રણ પેઢીથી વારસાગત ચાલતુ હોય તેવા દાખલા સાંભળવા મળ્યા છે. અહિં પરિસ્થિતિ એ છે કે આદિવાસી દેવામાં જન્મે છે, દેવામાં જીવે છે અને અને દેવામાંજ મૃત્યુ પામતો હોવાનું જણાવે છે. પ્રસ્તુત કોષ્ટકમાં જોઈએ તો ઉત્તરદાતાઓ ત્રણે જિલ્લાના જણાવે છે કે ૧૬ હજારથી ૨૬ હજાર ઉપર દેવુ કરનારાનુ પ્રમાણ વિશેષ જોવા મળે છે.

સમગ્ર રીતે જોતાં ખ્યાલ આવે છે કે લાંબાગાળા સુધી ધિરાણ લોન-દેવું લઈને અનેક મુશ્કેલીઓનો સામનો કરે છે. આ સામનો કરવા માટે દેવુ કયા કારણોસર **કરે** છે તેમાં દાહોદ જિલ્લામાં ખાસ કરીને સામાજિક-ધાર્મિક રીત રિવાજો ખેતી-સિંચાઈની સગવડતા માટે, બાળકોના શિક્ષણ માટે, ધંધા રોજગાર કરવા, દુષ્કાળ, પશુધન, બેરોજગારી દૂર કરવા વગેરે કારણોસર દેવુ કરે છે. જ્યારે નર્મદા જિલ્લામાં ખાસ કરીને સામાજિક ધાર્મિક રીતરિવાજો, ખેતી-સિંચાઈની સગવડો માટે, બાળકોના શિક્ષણ માટે, નોકરી માટે ડોનેશન, ધંધારોજગાર કરવા, દુષ્કાળ, પશુધન તથા બેરોજગારી દૂર કરવા ખર્ચ કરતા હોવાનું માલુમ પડ્યુ છે. વલસાડ જિલ્લામાં જોઈએ તો દેવુ કરવા માટે સામાજિક-ધાર્મિક રીતરિવાજો, ધાર્મિક કારણો, સિંચાઈની સગવડતા, બાળકોના શિક્ષણ, નોકરી માટે ડોનેશન, ધંધા રોજગાર માટે, પશુધન તથા ઘરસંસાર ચલાવવા માટે દેવુ કરતા હોવાનું જણાવે છે. આમ જોઈએ તો અભ્યાસના ત્રણે જિલ્લાઓમાં બધાજ આદિવાસીઓ હાલમાં દેવાદાર બન્યા હોવાનું જોવા મળે છે. સાથે સાથે આ મોંઘવારીમાં પશુ માટે ઘાસચારો, પીવાના પાણીની વ્યવસ્થા, સામાજિક પ્રસંગો, માંદગી વગેરેને કારણે શાહુકારો પાસેથી દેવુ અવશ્ય કરવુ પડે છે.

પ્રસ્તુત કોષ્ટકમાં દેવુ ક્યાંથી કરે છે તે અંગે જોતાં દાહોદ જિલ્લામાં રાષ્ટ્રીયકૃત બેંકો, શાહુકાર, અને સગાસબંધી પાસે વધુ ધિરાણ લેતા હોવાનું જણાવે છે. તેઓ બતાવતા નથી પરંતુ દાહોદ જિલ્લામાં શાહુકારો

સગા-સંબંધી પાસેથી ઘણાં ઉંચા વ્યાજના દરે દેવુ કરે છે, જે પ્રસ્તુત કોષ્ટકમાં દેવુ ક્યાંથી કરે છે તે જિલ્લા પ્રમાણે જોઈ શકાય છે. નર્મદા જિલ્લામાં ઉત્તરદાતાઓ મોટાભાગે શાહુકાર પાસેથી, સગા સંબંધી અને રાષ્ટ્રીયકૃત બેંકો પાસેથી દેવુ વિશેષ પ્રમાણમાં કરે છે. વલસાડ જિલ્લામાં તેનું પ્રમાણ જોતાં રાષ્ટ્રીયકૃત બેંકો, સહકારી બેંકો, શાહુકારો તથા સગાસંબંધી પાસેથી વ્યાજે દેવુ કરીને જરૂરીયાતો પૂર્ણ કરતા જોવા મળે છે.

પ્રસ્તુત કોષ્ટકમાં જોતાં ખ્યાલ આવે છે કે આદિવાસીઓ વિવિધ જરૂરીયાતો સંતોષ કરવા માટે ટૂંકાગાળા તથા લાંબાગાળાનું ધિરાણ શાહુકારો-સગાસંબંધી તથા રાષ્ટ્રીયકૃત બેંકો પાસેથી મેળવે છે. આધુનિક સમયમાં આદિવાસીઓને દેવામાંથી અને ખાસ કરીને ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ રોજગાર લક્ષી કામગીરી આપવામાં આવે તોજ બહાર નિકળી શકે તેમ છે. હાલના સંજોગોમાં જોઈએ તો ખેતીમાં આમુલ પરિવર્તન, જંગલ પેદાશ નવી રીતે ઉત્પાદન મેળવવું, ટેકનીકલ અને ઉત્પાદકિય શિક્ષણનો વધારો કરવો, સિંચાઈના નવાં સ્ત્રોતો વધારવા, સરકારની જે સહાય મળે છે તે વ્યવસાય આધારિત જ આપવી અને તેનો હેતુ ન બદલવો જોઈએ. ગ્રામપંચાયતના મુખી કે પોલીસ પટેલ પાસે ઓછા વ્યાજદરનું ધિરાણ મળે તેવી સરકારી માળખાની વ્યવસ્થા, મુંબઈ શાહુકાર ધારાનું કડકપણે અમલીકરણ કરવું વગેરે બાબતો અને સબ પ્લાનનો બહોળો ઉપયોગ કરતા થાય તેવી વ્યવસ્થા કરે તો જ દેવા-ધિરાણની પ્રક્રિયામાંથી બહાર આવી શકે. બાકી આવી સખત મોંઘવારીમાં દેવામાંથી મુક્ત થવું ઘણું અઘરૂ છે.

કોષ્ટક - ૧૯

ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન અંગેની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ-તાલુકો જિલ્લો	યોજનાની જાણકારી છે.	કંઈ યોજનાની જાણકારી છે.						જાણકારી ક્યાંથી મળી છે.							
		હા	વાડી યોજના	પશુ-પક્ષી	ધંધા રોજગાર	વાહન વ્યવ-હાર	સ્વરોજ-ગારી વ્યક્તિગત	અન્ય કુવા	ગ્રામ સેવક	તલાટી	વિસ્તરણ અધિકારી	ટી.વી.	સરપંચ	સગા સંબંધી	સમાચાર પત્ર	અન્ય
૧	નગરાળા	૪	૨	૧	૧			૧	૧	૧	૧		૧	૧		
૨	બાવકા	૪	૨	૨	૧		૧	૧	૧	૧	૧		૧	૧		
૩	રોઝમ	૪	૧	૧	૧				૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	
૪	નવાગામ	૪	૧	૧	૧		૧	૧	૧	૧	૧	૧				
★	દાહોદ તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૫ ૩૧.૨૫	૪ ૨૫.૦૦	-	૨ ૧૨.૫૦	૩ ૧૮.૭૫	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૧ ૬.૨૫	
૫	ભરસડા	૪	૨	૧				૧	૨	૨	૧	૧	૧	૧		
૬	ભેહપાટીયા	૪	૧	૧	૧		૧	૧	૧	૧	૧	૧			૧	
૭	નીમચ	૪	૨	૧				૧		૧	૧	૧		૧		
૮	દાદુર	૪	૧	૧	૧		૧		૧		૧		૧		૧	
★	ગરબાડા તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	-	૨ ૧૨.૫૦	૩ ૧૮.૭૫	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	
૯	કમ્બોઈ	૪	૨	૨	૧		૧		૧	૧	૨	૧	૧			
૧૦	સાકરીયા	૪	૧	૧				૧	૧	૧	૧	૧	૧			
૧૧	બોરગોટા	૪	૨	૧	૧		૧			૧	૧		૧	૧	૧	
૧૨	પીપળીયા	૪	૧	૧				૧		૧		૧			૧	

★	લીમખડા તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૫ ૩૧.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	-	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦
★	દાહોદ જિલ્લો	૪૮ ૧૦૦.૦૦	૧૮ ૩૭.૫૦	૧૪ ૨૯.૧૬	૮ ૧૬.૬૬		૬ ૧૨.૫૦	૮ ૧૬.૬૬	૧૦ ૨૦.૮૩	૧૨ ૨૫.૦૦	૧૨ ૨૫.૦૦	૮ ૧૬.૬૬	૮ ૧૬.૬૬	૬ ૧૨.૫૦	૫ ૧૦.૪૧
૧૩	ગાડકોઈ	૪	૧	૧	૧		૧	૧	૨	૨	૧	૧	૨	૨	
૧૪	સમારીયા	૪	૧	૨				૧	૧	૨	૧	૨	૧	૨	૧
૧૫	નાના હૈડવા	૪	૨	૧	૧		૧	૧	૨	૨	૨	૧		૧	૧
૧૬	ફુલવાડી	૪	૨	૨											
★	નાંદોદ તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૧૦ ૬૨.૫૦	-	૮ ૫૦.૦૦	૧૧ ૬૮.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૬ ૩૭.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૨ ૧૨.૫૦
૧૭	સુકાઆંબા	૪	૨	૨	૧		૧	૧	૨	૧	૨	૧	૧	૧	૧
૧૮	મોસકુવા	૪	૨	૨				૧	૧	૨	૨	૧	૨	૨	
૧૯	સામરપાડા	૪	૧	૩				૧		૧	૨		૨	૨	
૨૦	રાકસકુંડી	૪	૨	૧	૧		૧	૧	૨	૧	૧	૧	૧	૧	૧
★	ડેડીયાપાડા તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૭ ૪૩.૭૫	૮ ૫૦.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	-	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦	૫ ૩૧.૨૫	૫ ૩૧.૨૫	૭ ૪૩.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૬ ૩૭.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૨ ૧૨.૫૦
૨૧	પલાસપાડા	૪	૨	૨	૧		૧	૧	૨	૧	૨	૧	૧	૧	૧
૨૨	પીપરીપાડા	૪	૨	૧	૨			૨	૨	૨	૨	૧	૧		
૨૩	ઉભારીયા	૪	૧	૧	૨		૧	૧	૧	૨	૨	૧	૧	૧	૧
૨૪	દેવમોગરા	૪	૧	૩				૨	૧	૨	૧	૧	૧	૧	
★	સાગબારા તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૭ ૪૩.૭૫	૫ ૩૧.૨૫		૨ ૧૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૭ ૪૩.૭૫	૭ ૪૩.૭૫	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦
★	નર્મદા જિલ્લો	૪૮ ૧૦૦.૦૦	૧૯ ૩૯.૫૮	૨૧ ૪૩.૭૫	૧૭ ૩૫.૪૧	-	૧૨ ૨૫.૦૦	૨૧ ૪૩.૭૫	૧૬ ૩૩.૩૪	૧૮ ૩૭.૫૦	૧૮ ૩૭.૫૦	૧૧ ૨૨.૯૨	૧૩ ૨૭.૦૯	૧૪ ૨૯.૧૭	૬ ૧૨.૫૦

૨૫	માંડવા	૪	૩	૨		-			૨	૧	૧	૨	૧	૧		
૨૬	ખૂટલી	૪	૨	૧	૧	-	૧	૧	૧	૧		૧	૧		૧	
૨૭	અમધા	૪	૩	૨		-			૧	૨	૧	૨	૧	૧	૧	
૨૮	માતુનીયા	૪	૨	૧	૧	-	૧	૧	૨	૧		૧	૨			
★	કપરાડા	૧૬	૧૦	૬	૨		૨	૨	૬	૫	૨	૬	૫	૨	૨	
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૬૨.૫૦	૩૭.૫૦	૧૨.૫૦		૧૨.૫૦	૧૨.૫૦	૩૭.૫૦	૩૧.૨૫	૧૨.૫૦	૩૭.૫૦	૩૧.૨૫	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦	
૨૯	ખટાણા	૪	૨	૨		-		૧	૨	૨		૧	૧			
૩૦	પીપરોલ	૪	૧	૧	૧	-	૧		૨	૧	૧	૨	૧		૧	
૩૧	પંગારબારા	૪	૧	૨		-		૧	૧	૨		૧	૧	૧		
૩૨	ખડકી	૪	૨	૨		-	૧	૧	૧	૨		૧			૧	
★	ધરમપુર	૧૬	૬	૭	૧	-	૨	૩	૬	૭	૧	૫	૩	૧	૨	
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૩૭.૫૦	૪૩.૭૫	૬.૨૫	-	૧૨.૫૦	૧૮.૭૫	૩૭.૫૦	૪૩.૭૫	૬.૨૫	૩૧.૨૫	૧૮.૭૫	૬.૨૫	૧૨.૫૦	
૩૩	રોણવેલ	૪	૨	૨	૧	-	૧	૧	૨	૨	૧	૨	૨			
૩૪	અટગામ	૪	૨	૨		-			૨	૨	૧	૨	૧	૧	૧	
૩૫	ફળસપાડા	૪	૩	૨	૧	-	૧	૧	૨	૧		૧	૧			
૩૬	રાબરડા	૪	૨	૨		-			૨	૨		૨	૧	૧	૧	
★	વલસાડ	૧૬	૯	૮	૨		૨	૨	૮	૭	૨	૭	૫	૨	૨	
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૫૬.૨૫	૫૦.૦૦	૧૨.૫૦		૧૨.૫૦	૧૨.૫૦	૫૦.૦૦	૪૩.૭૫	૧૨.૫૦	૪૩.૭૫	૩૧.૨૫	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦	
★	વલસાડ	૪૮	૨૫	૨૧	૫		૬	૫	૨૦	૧૯	૫	૧૮	૧૩	૫	૬	
	જિલ્લો	૧૦૦.૦૦	૫૨.૦૯	૪૩.૭૫	૧૦.૪૩	-	૧૨.૫૦	૧૦.૪૩	૪૧.૬૬	૩૯.૫૯	૧૦.૪૪	૩૧.૫૦	૨૭.૦૯	૧૦.૪૨	૧૨.૫૦	

ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન અંગેની વિગત કોષ્ટકમાં જોઈએ તો દાહોદ જિલ્લામાં ગ્રામ્ય, તાલુકા અને જિલ્લાની પરિસ્થિતિ જોતાં ખ્યાલ આવે છે કે યોજનાની જાણકારી તેઓને છે. ૧૨ ઉત્તરદાતાઓને વાડીયોજના, પશુ-પક્ષી, ધંધારોજગાર અંગેની વિશેષ જાણકારી છે. આજરીતે જોઈએ તો નર્મદા જિલ્લામાં વાડીયોજના, પશુપક્ષી, ધંધારોજગાર, સ્વરોજગારીની યોજનાઓ વિશે વિશેષ ખબર છે. વલસાડ જિલ્લામાં જોઈએ તો ખાસ કરીને વાડી યોજના, પશુ પક્ષી, ધંધા રોજગાર, સ્વરોજગારીની યોજના વિશે વિશેષ જાણકારી છે. મોટાભાગે ત્રણે જિલ્લામાં આવેલ કાર્યકરો-ગ્રામમિત્રો વગેરે સાથે સંબંધ હોવાથી ખબર છે.

ન્યુ ગુજરાત પેટર્નની જે યોજનાઓ છે તેના વિષે તેઓને ક્યાંથી જાણકારી મળી તે વાત અતિ મહત્વની છે. તેમાં ખાસ કરીને ગામમાં સતત સંપર્કમાં રહેતા ગ્રામ સેવક, તલાટી, વિસ્તરણ અધિકારી, સરપંચ, સમાચારપત્ર દાહોદ જિલ્લામાં, નર્મદા જિલ્લામાં તથા વસલાડ જિલ્લામાં ઉપરોક્ત લોકભોગીઓએ પેટર્ન હેઠળની વિવિધ યોજનાઓ અંગેની યોજનાઓની ખાસ જાણકારી મળી છે.

કોષ્ટક - ૨૦

સર્વેક્ષિત ઉત્તરદાતાઓની બચતની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ-તાલુકો, જિલ્લો	બચત (હજાર રૂપિયામાં)					બચત ક્યાં મૂકે છે.				
		૧ થી ૫ હજાર	૬ થી ૧૦ હ.	૧૧ થી ૧૫ હ.	૧૬ થી ૨૦ હ.	૨૧ થી વધુ	સરકારી તથા રાષ્ટ્રીયકૃત બેંકોમાં	પોસ્ટ	શાહુકાર	પોતાની પાસે	સગા સંબંધી પાસે
૧	નગરાળા	૧	૧				૧		૧	૧	
૨	બાવકા	૧		૧			૧		૧		
૩	રોઝમ	૧			૧		૧	૧		૧	૧
૪	નવાગામ	૩	૧	૧	૧		૨	૧	૨	૨	૧
★	દાહોદ તાલુકો	૬ ૩૭.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦		૫ ૩૧.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦
૫	ભરસડા	૧		૧			૧	૧	૧	૧	૧
૬	ભેહપાટીયા	૧	૧	૧			૧		૧	૧	૧
૭	નીમચ	૧		૧			૧		૨	૨	૧
૮	દાદુર	૧	૧	૧			૧	૧		૧	૧
★	ગરબાડા તાલુકો	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦			૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૫ ૩૧.૨૫	૪ ૨૫.૦૦
૯	કમ્બોઈ	૧		૧			૧		૧	૧	૧
૧૦	સાકરીયા	૧	૧				૧		૧	૧	૧
૧૧	બોરગોટા			૧	૧		૧		૧	૧	૧
૧૨	પીપળીયા	૧					૧				
★	લીમખડા તાલુકો	૩ ૧૮.૭૫	૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૧ ૬.૨૫		૪ ૨૫.૦૦		૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫
★	દાહોદ જિલ્લો	૧૩	૫	૮	૪		૧૩	૪	૧૧	૧૨	૯
૧૩	ગાડકોઈ	૧		૧			૧			૧	૧
૧૪	સમારીયા	૧			૧				૧	૧	૧
૧૫	નાના હૈડવા	૧			૧		૧		૧	૧	૧
૧૬	ફુલવાડી	૨	૧	૧			૧		૧	૧	૧
★	નાંદોદ તાલુકો	૫ ૩૧.૨૫	૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦		૩ ૧૮.૭૫		૩ ૧૮.૭૫	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦

૧૭	સુકાઆંબા	૧	૧				૧		૨	૧	૧
૧૮	મોસકુવા	૧	૧				૧	૧	૧		૧
૧૯	સામરપાડા	૧		૧			૧	૧			૧
૨૦	ચાકસકુંડી	૧		૧			૧	૧			૧
★	ડેડીયાપાડા	૪	૨	૨			૪	૩	૩	૧	૪
	તાલુકો	૨૫.૦૦	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦			૨૫.૦૦	૧૮.૭૫	૧૮.૭૫	૬.૨૫	૨૫.૦૦
૨૧	પલાસપાડા	૧		૧			૧			૧	૧
૨૨	પીપરીપાડા	૧		૧			૧			૧	૧
૨૩	ઉભારીયા	૧					૧			૧	૧
૨૪	દેવમોગરા	૧		૧			૧			૧	૧
★	સાગબારા	૪		૩			૪		૬	૪	૪
	તાલુકો	૨૫.૦૦		૧૮.૭૫			૨૫.૦૦		૩૭.૫૦	૨૫.૦૦	૨૫.૦૦
★	નર્મદા જિલ્લો	૧૩	૩	૭	૨		૧૧			૯	૧૨
		૨૭.૦૮	૬.૨૫	૧૪.૫૯	૪.૧૬	—	૨૨.૯૧			૧૮.૭૫	૨૫.૦૦
૨૫	માંડવા	૧		૧			૧	૧	૧	૧	૧
૨૬	ખૂટલી	૨					૧	૧		૧	૧
૨૭	અમધા	૨	૧				૧			૧	૧
૨૮	માતુનીયા	૧			૧		૧			૧	૧
★	કપરાડા તાલુકો	૬	૧	૧	૧		૪	૨	૧	૪	૪
		૩૭.૫૦	૬.૨૫	૬.૨૫	૬.૨૫		૨૫.૦૦	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૨૫.૦૦	૨૫.૦૦
૨૯	ખટાણા	૧		૧	૧		૧		૧	૧	૧
૩૦	પીપરોલ	૨		૧	૧		૧		૧	૧	૧
૩૧	પંગારબારા	૨		૧			૧		૧	૧	૧
૩૨	ખડકી	૨		૧			૧		૧	૧	૧
★	ધરમપુર તાલુકો	૭		૪	૨		૪		૪	૪	૪
		૪૩.૭૫		૨૫.૦૦	૧૨.૫૦		૨૫.૦૦		૨૫.૦૦	૨૫.૦૦	૨૫.૦૦
૩૩	રોણવેલ	૨	૧		૧		૧		૧	૧	
૩૪	અટગામ	૨	૧		૧				૧	૧	૧
૩૫	ફણસપાડા	૧			૧		૧			૧	૧
૩૬	ચાબરડા	૧		૧	૧		૧			૧	૧
★	વલસાડ તાલુકો	૬	૨	૧	૪		૩		૨	૪	૩
		૩૭.૫૦	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૨૫.૦૦		૧૮.૭૫		૧૨.૫૦	૨૫.૦૦	૧૮.૭૫
★	વલસાડ જિલ્લો	૧૯	૩	૬	૭		૧૧	૨	૮	૧૨	૧૧
		૩૯.૫૮	૬.૨૫	૧૨.૫૦	૧૪.૫૮		૨૨.૯૧	૪૧.૬૬	૧૬.૬૬	૨૫.૦૦	૨૨.૯૧

સંશોધન અભ્યાસ હેઠળ લીધેલ માહિતીના આધારે જોઈએ તો ત્રણે જિલ્લાઓમાં વધતા ઓછા પ્રમાણમાં બચત કરતા જોવા મળે છે. દાહોદ જિલ્લામાં રૂપિયા એક હજારથી પંદર હજાર સુધી બચત કરતા જોવા મળ્યા છે. જ્યારે નર્મદા જિલ્લામાં ૧ થી ૫ હજાર અને ૧૧ થી ૧૫ હજાર રૂપિયા બચત કરનારનું પ્રમાણ વિશેષ જોવા મળે છે. વલસાડ જિલ્લામાં જોઈએ તો આ જિલ્લો સધ્ધર હોવા છતાં ૧ થી ૨૦ હજાર રૂપિયા સુધીજ બચત કરે છે, કેમકે કપરાડા તાલુકો અને ધરમપુર તાલુકાનો સમાવેશ કરેલ છે.

સંશોધનમાં આવરી લીધેલ કટુંબો મોટાભાગે રાષ્ટ્રીયકૃત તથા સહકારી બેંકોમાં રોકાણ કરે છે, જ્યારે તેટલાજ પ્રમાણમાં પોસ્ટનો ઉપયોગ રોકાણમાં કરતા જોવા મળે છે. પોતાની પાસે ઉપયોગ કરવા માટે વિશેષ પ્રમાણમાં નાણાં રાખતા કુટુંબો જોવા મળે છે. જ્યારે શાહુકાર પાસે બચત રાખતા હોય તેવાઓનું પ્રમાણ સાવ ઓછું જોવા મળે છે.

આમ જોઈએ તો ૮૧ કુટુંબોજ બચત કરે છે. બાકીના કુટુંબો બચત કરતા નથી. જ્યારે મોટાભાગના કુટુંબો બચત પોતાની પાસે રાખીને ઉપયોગ કરે છે. જ્યારે બેંક કે પોસ્ટ ઓફિસમાં નાણાં બચત મૂકે છે તેવાઓનું પ્રમાણ ઘણુ ઓછુ જોવા મળે છે. શાહુકાર પાસે નાણાં બચત માટે મૂકતા હોવાનું પ્રમાણ સાવ ઓછુ છે જે આધુનિકતાની અસર પણ હોઈ શકે.

કોષ્ટક - ૨૧

ખેતીવાડી સંબંધીત યોજનાની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ -તાલુકો, જિલ્લો	ખેતીવાડીની કઈ યોજનાનો લાભ લીધો છે.								
		કિટસ સહાય	જમીન સંરક્ષણ	કિશાન નર્સરી	બળદ સહાય	બળદ ગાડી	દુધાળા ગાય ભેંસ	ખેતી તથા પાક સંરક્ષણ નાં સાધનો	વાડી યોજના ફળ-ફુલ શાકના કિટસ	અન્ય મશરૂમ
૧	નગરાળા	૪		૨			૨	૩	૪	૨
૨	બાવકા	૪	૧		૧		૨	૨	૪	૧
૩	રોઝમ	૪				૧	૨	૩	૪	૨
૪	નવાગામ	૪	૧	૧			૨	૩	૪	૧
★	દાહોદ	૧૬	૨	૩	૧	૧	૮	૧૧	૧૬	૬
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૧૮.૭૫	૬.૨૫	૬.૨૫	૫૦.૦૦	૬૮.૭૫	૧૦૦.૦૦	૩૭.૫૦
૫	ભરસડા	૪	૧				૨	૨	૪	૧
૬	ભેહપાટીયા	૪		૧	૧		૨	૨	૪	૧
૭	નીમચ	૪			૧		૨	૧	૪	
૮	દાદુર	૪	૧	૧			૧	૩	૪	૧
★	ગરબાડા	૧૬	૨	૨	૨		૭	૮	૧૬	૩
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦		૪૩.૭૫	૫૦.૦૦	૧૦૦.૦	૧૮.૭૫
૯	કમ્બોઈ	૪	૧			૧	૨	૨	૪	૧
૧૦	સાકરીયા	૪		૧	૧		૨	૨	૪	
૧૧	બોરગોટા	૪	૧	૧			૨	૩	૪	૧
૧૨	પીપળીયા	૪	૧				૧	૩	૪	
★	લીમેખડા	૧૬	૩	૨	૧	૧	૭	૧૦	૧૬	૨
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૧૮.૭૫	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૬.૨૫	૪૩.૭૫	૬૨.૫૦	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦
★	દાહોદ	૪૮	૭	૭	૪	૨	૨૨	૨૯	૪૮	૧૧
	જિલ્લો	૧૦૦.૦૦	૧૪.૫૮	૧૪.૫૮	૮.૩૪	૪.૧૭	૪૫.૮૪	૬૦.૪૨	૧૦૦.૦૦	૨૨.૯૧
૧૩	ગાડકોઈ	૪	૧	૧	૧		૨	૨	૩	૧
૧૪	સમારીયા	૪	૧			૧	૧	૨	૨	
૧૫	નાના હૈડવા	૪		૧			૧	૩	૨	૧
૧૬	ફુલવાડી	૪	૧		૧		૧	૩	૩	
★	નાંદોદ	૧૬	૩	૨	૨	૧	૫	૧૦	૧૦	૨
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૧૮.૭૫	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૩૧.૨૫	૬૨.૫૦	૬૨.૫૦	૧૨.૫૦

૧૭	સુકાઆંબા	૪					૨	૨	૩	૧
૧૮	મોસકુવા	૪	૧	૧	૧		૩	૧	૪	
૧૯	સામરપાડા	૪		૧		૧	૩	૨	૩	૧
૨૦	રાકસકુંડી	૪		૧			૩	૨	૨	
★	ડેડીયાપાડા	૧૬	૧	૨	૧	૧	૧૧	૭	૧૨	૨
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૬.૨૫	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૬.૨૫	૬૮.૭૫	૪૩.૭૫	૭૫.૦૦	૧૨.૫૦
૨૧	પલાસપાડા	૪		૧		૧	૨	૨	૪	૨
૨૨	પીપરીપાડા	૪	૧	૧			૨	૧	૩	૧
૨૩	ઉભારીયા	૪	૧	૧			૧	૨	૨	
૨૪	દેવમોગરા	૪			૧		૨	૨	૨	૨
★	સાગબારા	૧૬	૨	૩	૧	૧	૭	૭	૧૧	૫
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૧૮.૭૫	૬.૨૫	૬.૨૫	૪૩.૭૫	૪૩.૭૫	૬૮.૭૫	૩૧.૨૫
★	નર્મદા	૪૮	૬	૬	૪	૨	૨૩	૨૪	૩૩	૯
	જિલ્લો	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૫.૫૦	૮.૩૩	૪.૧૬	૪૭.૯૧	૫૦.૦૦	૬૮.૭૫	૧૮.૭૫
૨૫	માંડવા	૪	૧	૨			૨	૩	૧	૧
૨૬	ખૂટલી	૪	૧	૨	૧		૧	૨		૧
૨૭	અમધા	૪		૩			૨	૨	૧	૧
૨૮	માતુનીયા	૪	૧	૨		૧	૨	૪		૨
★	કપરાડા	૧૬	૩	૯	૧	૧	૭	૧૧	૨	૫
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૧૮.૭૫	૫૬.૨૫	૬.૨૫	૬.૨૫	૪૩.૭૫	૬૮.૭૫	૧૨.૫૦	૩૧.૨૫
૨૯	ખટાણા	૪	૧	૨			૨	૩	૨	૧
૩૦	પીપરોલ	૪		૧	૧		૨	૩		૨
૩૧	પંગારબારી	૪	૧	૨	૧		૨	૨	૨	૨
૩૨	ખડકી	૪		૧			૨	૧		૧
★	ધરમપુર	૧૬	૨	૬	૨		૮	૯	૪	૬
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૩૭.૫૦	૧૨.૫૦		૫૦.૦૦	૫૬.૨૫	૨૫.૦૦	૩૭.૫૦
૩૩	રોણવેલ	૪	૧	૧			૧	૨	૧	૨
૩૪	અટગામ	૪		૨	૧		૨	૨	૨	૨
૩૫	ફણસપાડા	૪	૧	૧		૧	૨	૩	૨	૨
૩૬	રાબરડા	૪	૧	૧	૧		૨	૧	૧	૨
★	વલસાડ	૧૬	૩	૫	૨	૧	૭	૮	૬	૮
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૧૮.૭૫	૩૧.૨૫	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૪૩.૭૫	૫૦.૦૦	૩૭.૫૦	૫૦.૦૦
★	વલસાડ	૪૮	૮	૨૦	૫	૨	૨૨	૨૮	૯	૧૯
	જિલ્લો	૧૦૦.૦૦	૧૬.૬૬	૪૧.૬૬	૧૦.૪૧	૪.૧૬	૪૫.૮૩	૫૮.૩૩	૧૮.૭૫	૩૯.૫૮

પ્રસ્તુત સંશોધન અભ્યાસમાં આદિવાસીઓનો મુખ્ય વ્યવસાય ખેતીવાડી છે. જ્યારે ગૌણ વ્યવસાય ખેતમજૂરી-છૂટક મજૂરી કરીને જીવન ગુજારે છે. ન્યુ ગુજરાત પેટર્નમાં ખેતીને ઉપયોગી યોજના હેઠળ કયા કયા લાભ મેળવ્યા છે તેની વિગતો જોઈએ તો દાહોદ જિલ્લામાં બધાજ ઉત્તરદાતાઓએ કિટસ સહાય લીધેલ છે. સાથે સાથે તેઓએ મોટાભાગે દૂધાળાં ગાયભેંસ, ખેતી તથા પાક સંરક્ષણની યોજનાનો લાભ, વાડી યોજના તથા કિશાન નર્સરી તથા અન્ય યોજનાઓનો વિશેષ લાભ લીધેલો જોવા મળે છે. નર્મદા જિલ્લાઓમાં જોઈએ તો કિટસ સહાયની નાની મોટી યોજનાનો લાભ બધાએ મેળવ્યો છે. આ ઉપરાંત વાડીયોજના, ખેતી તથા પાક સંરક્ષણની યોજના, દુધાળા પશુની યોજના, જમીન સંરક્ષણ તથા કિશાન નર્સરી વગેરેનો વત્તા-ઓછા પ્રમાણમાં લાભ મેળવ્યો છે. વલસાડ જિલ્લામાં આ પરિસ્થિતિ જોતાં ખાસ કરીને ખેતી તથા પાક સંરક્ષણની યોજના, ગાય-ભેંસની યોજના, વાડી યોજના, કિશાન નર્સરી, જમીન સંરક્ષણ તથા અન્ય વિવિધ નાની-મોટી યોજનાનો વિશેષ પ્રમાણમાં લાભ મેળવ્યો છે.

ઉત્તરદાતાઓ સાથે રૂબરૂ ચર્ચા કરતાં દાહોદ-નર્મદા અને વલસાડ જિલ્લામાં વાડી યોજના હેઠળ સરકારનો લાભ ઘણો બધો લીધો છે. ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજનાની સફળતા મળે, પગભર થવાય તે માટે સતત પ્રયત્નશીલ ઉત્તરદાતાઓ રહ્યા છે. પરંતુ થોડી વેપારની, સહકારની ભાવના બરાબર ન ગોઠવવાના કારણે મુશ્કેલી સર્જાય છે. જ્યાં વ્યવસ્થામાં દાહોદ જિલ્લામાં અને નર્મદા જિલ્લામાં સારી રીતે ગોઠવાયેલું છે જેની નિયમિત રીતે પગભર થવા માટે આવક ઉભી થઈ છે. તેનાથી ઘરમાં, બાળકોના શિક્ષણ, સામાજિક-આર્થિક સ્થિતિમાં ફેરફાર ચોક્કસ જોવા મળે છે. જે પ્રસ્તુત કોષ્ટકમાં જોવાથી ખ્યાલ આવે છે.

કોષ્ટક - ૨૨

સિંચાઈ સંબધીત યોજનાની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ-તાલુકો, જિલ્લો	સિંચાઈ સંબધીત યોજનાની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક									
		નવીન કુવા તથા જૂના કુવા	ઓઈલ એન્જીન તથા ઈલે. મોટર	પાઈપ લાઈન	ખેત તલાવડી	તળાવ સુધારણા	પુર સંરક્ષણ દિવાલ	તળાવ ઉંડુ કરવા	જુથ કૂવો	બોર ટ્યૂબવેલ	ચેક ડેમ
૧	નગરાળા	૨	૨	૧				૧		૧	૧
૨	બાવકા	૨	૩	૧		૧					૨
૩	રોઝમ	૩	૨	૨	૧		૧	૧			
૪	નવાગામ	૧	૨	૧	૧			૧	૧		૨
★	દાહોદ તાલુકો	૮ ૫૦.૦૦	૯ ૫૬.૨૫	૫ ૩૧.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૩ ૧૮.૭૫	૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૫ ૩૧.૨૫
૫	ભરસડા	૧	૧								
૬	ભેહપાટીયા	૧	૨		૧	૧	૧				૨
૭	નીમચ		૧	૧					૧		
૮	દાદુર	૧									
★	ગરબાડા તાલુકો	૩ ૧૮.૭૫	૪ ૨૫.૦૦	૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	-	૧ ૬.૨૫		૨ ૧૨.૫૦
૯	કમ્બોઈ	૨	૧			૧					૧
૧૦	સાકરીયા	૧	૨	૧				૧	૧	૧	
૧૧	બોરગોટા	૩	૧		૧						
૧૨	પીપળીયા	૨	૧	૧		૧					
★	લીમેખડા તાલુકો	૮ ૫૦.૦૦	૫ ૩૧.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦		૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦
★	દાહોદ જિલ્લો	૧૯ ૩૯.૫૮	૧૮ ૩૭.૫૦	૮ ૧૬.૬૬	૪ ૮.૩૩	૪ ૮.૩૩	૧ ૨.૦૮	૪ ૮.૩૩	૩ ૬.૨૫	૨ ૪.૧૬	૯ ૧૮.૭૫
૧૩	ગાડકોઈ	૨	૧	૧			૧			૧	૧
૧૪	સમારીયા	૨	૨	૧					૧		૧
૧૫	નાના હૈડવા	૨	૨	૧			૧				૧
૧૬	ફુલવાડી	૨	૨	૧						૧	૧
★	નાંદોદ તાલુકો	૮ ૫૦.૦૦	૭ ૪૩.૭૫	૪ ૨૫.૦૦			૨ ૧૨.૫૦		૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦

૧૭	સુકાઆંબા	૨	૨		૧				૧		૧
૧૮	મોસકુવા	૧	૧	૧	૧						૧
૧૯	સામરપાડા	૨	૨								૧
૨૦	ચકસકુંડી	૨	૨	૧							૧
★	ડેડીયાપાડા તાલુકો	૭ ૪૩.૭૫	૭ ૪૩.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦				૧ ૬.૨૫		૪ ૨૫.૦૦
૨૧	પલાસપાડા	૧	૧	૧			૧				૨
૨૨	પીપરીપાડા	૨	૧	૧							૨
૨૩	ઉભારીયા	૧	૧				૧				૨
૨૪	દેવમોગરા	૨	૧								૬
★	સાગબારા તાલુકો	૬ ૩૭.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	-	-	૨ ૧૨.૫૦				૬ ૩૭.૫૦
★	નર્મદા જિલ્લો	૨૧ ૪૩.૭૫	૧૮ ૩૭.૫૦	૮ ૧૬.૬૬	૨ ૪.૧૬		૪ ૮.૩૩		૨ ૪.૧૬		૧૪ ૨૯.૧૪
૨૫	માંડવા	૪	૪	૩	૨	-	૨	૧	૧	૨	૪
૨૬	ખૂટલી	૨	૨	૧	૨		૩	૧	૨	૧	૫
૨૭	અમધા	૨	૩	૧	૧	૧	૧	૧		૧	૩
૨૮	માતુનીયા	૩	૨	૧	૧	૧	૧			૧	૩
★	કપરાડા તાલુકો	૧૧ ૬૮.૭૫	૧૧ ૬૮.૭૫	૬ ૩૭.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૭ ૪૩.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૧૫ ૯૬.૭૫
૨૯	ખટાણા	૧	૧	૧		૧				૧	૨
૩૦	પીપરોલ	૨	૧	૧			૧	૧		૧	૨
૩૧	પંગારબારી	૨	૧	૧			૧				૨
૩૨	ખડકી	૨	૨	૧		૧		૧		૧	૩
★	ધરમપુર તાલુકો	૭ ૪૩.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૪ ૨૫.૦૦	- -	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	-	૩ ૧૮.૭૫	૯ ૫૬.૨૫
૩૩	ચેણવેલ	૨	૧	૧		૧	૧	૧		૧	૨
૩૪	અટગામ	૨	૨	૧	૧	૧	૧	૧	૧		૨
૩૫	ફણસપાડા	૨	૧	૧			૧	૧		૧	૩
૩૬	રાબરડા	૩	૨	૧	૧		૧		૧		૩
★	વલસાડ તાલુકો	૯ ૫૬.૨૫	૬ ૩૭.૫૦.	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૧૦ ૬૨.૫૦
★	વલસાડ જિલ્લો	૨૭ ૫૬.૨૫	૧૮ ૩૭.૫૦	૧૪ ૨૯.૧૬	૮ ૧૬.૬૬	૬ ૧૨.૫૦	૧૩ ૨૭.૦૮	૮ ૧૬.૬૬	૫ ૧૦.૪૧	૧૦ ૨૦.૮૩	૩૪ ૭૦.૮૩

સંશોધન અભ્યાસમાં ન્યુ ગુજરાત પેટર્નના કાર્યક્રમો મારફતે સરકારશ્રીની વિવિધ યોજના હેઠળ આદિવાસીઓએ પોતે પગભર થવા માટે યોજનાનો લાભ લીધો છે. તેમાં અહિં સિંચાઈ સંબંધીત યોજનાના ઉત્તરદાતાઓએ લાભ લીધો છે, તેનું ગામ-તાલુકો અને જિલ્લા પ્રમાણે આંકડાકિય વિશ્લેષણ કોષ્ટકમાં રજૂ કરેલ છે. અહિં આગળ જિલ્લામાં શું સ્થિતિ છે તે જોતાં દાહોદ જિલ્લામાં ખાસ કરીને કૂવાની યોજનાઓ, ઓઈલ તથા ઈલેક્ટ્રીક એંજીન, પાઈપલાઈન, ચેકડેમ, વગેરેથી યોજનાઓ વિશેષ જોવા મળે છે તે સિવાયની સિંચાઈ માટે લાભ લીધો હોય તેવા ઉત્તરદાતાઓનું પ્રમાણ ઓછુ છે.

નર્મદા જિલ્લામાં આવેલ નાંદોદ તાલુકો નર્મદા ડેમને અડીને આવેલ હોવા છતાં સિંચાઈના લાભથી સાવ વંચિત છે તેવુંજ ડેડીયાપાડા અને સાગબારા તાલુકામાં જોવા મળે છે. આ વિસ્તારો એકદમ કોરાકટ છે. તેમાં જોઈએ તો નવીન કૂવા અને જૂના કૂવાની યોજના, ઓઈલ તથા ઈલેક્ટ્રીક એન્જીન, પાઈપ લાઈન, ચેકડેમ, પુરસંરક્ષણની દિવાલ વગેરેની યોજના ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ લાભ લીધો છે.

વલસાડ જિલ્લામાં સિંચાઈની વ્યવસ્થા બીજા તાલુકામાં છે પરંતુ ધરમપુર અને કપરાડા આદિવાસી વિસ્તારના ઘણા પછાત તાલુકા છે. સિંચાઈની પૂરતી સગવડતા જોવા મળતી નથી પરંતુ બોર, કૂવા, ખેતી તલાવડીની શું સ્થિતિ છે તે જોતાં ખ્યાલ આવે છે કે કૂવાઓની યોજના, ઓઈલ તથા ઈલેક્ટ્રીક એન્જીનની યોજના, પાઈપલાઈન, ખેત તલાવડી, પૂર સંરક્ષણ દિવાલ, બોર, ચેકડેમ વગેરેનો સિંચાઈ કરીને ખેત ઉત્પાદન મેળવે છે. આ વિસ્તાર પહાડી અને ડુંગરાળ હોવા છતાં કપરાડામાં સૌથી વિશેષ વરસાદ પડવા છતાં કોઈપણ કારણોસર આઝાદીનાં આટલા વર્ષો થયા છતાં સંગ્રહ કરવામાં સફળતા મેળવી શક્યા નથી. સિંચાઈનો લાભ જે રીતે મળવો જોઈએ તેમાં ખાડો થયેલો જોવા મળે છે.

ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ મળેલ લાભાર્થીઓ સાથે રૂબરૂ મુલાકાત લેતાં ત્રણે જિલ્લામાં આવેલ તાલુકાના ગામોમાં જાણવા મળેલ છે કે સરકારની કોઈપણ યોજના હોય તે સંપૂર્ણપણે નિભાવવા પગભર થવા ઘણોજ પ્રયત્ન કરવાની તૈયારી છે. પરંતુ સિંચાઈથી વંચિત રહેવાના કારણે આવકમાં ઘટાડો થાય, વ્યવહારો ચલાવવામાં સ્થળાંતર કરવુ પડે છે. પરંતુ સિંચાઈની નાની સુવિધા છે ત્યાં ચોક્કસ કેટલાક અંશે પગભર થવા માટે ખાસ કોશિષ કરી રહ્યા છીએ તેમ ઉત્તરદાતાઓ જણાવે છે.

કોષ્ટક - ૨૩

વ્યક્તિગત છૂટક સ્વરોજગારી મેળવવાની યોજના વિષયક વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ-તાલુકો જિલ્લો	વ્યક્તિગત છૂટક સ્વરોજગારી મેળવવાની યોજના														
		કરીયાણાની દુકાન	અનાજ દળવાની ઘંટી	મોટર રીવાઈન્ડીંગ	ટ્રેક્ટર વીથ ટ્રોલી	રીક્ષા	શિવણ મશીન	મંડપ ડેકોરેશન	સાયકલ સ્કુટર રીપેરીંગ	સુથારી લુહારી	ચાની લારી હાથ લારી	પાન બીડીની દુકાન	સ્વ રોજગારીની તાલીમ કડિયા બાજ દળિયા વાસ કામ	ફળ ઝાડની કલમો	કેળાની ખેતી	અન્ય
૧	નગરાળા						૧						૧	૨	૧	
૨	બાવકા							૧	૧			૧	૨	૩	૧	
૩	રોઝમ	૧	૧					૧					૨	૩	૨	
૪	નવાગામ			૧			૧					૧	૧	૨	૧	
★	દાહોદ	૧	૧	૧			૨	૨	૧			૨	૬	૧૦	૫	
	તાલુકો	૬.૨૫	૬.૨૫	૬.૨૫			૧૨.૫૦	૧૨.૫૦	૬.૨૫			૧૨.૫૦	૩૭.૫૦	૬૨.૫૦	૩૧.૨૫	
૫	ભરસડા	૧									૧	૧	૨	૨	૧	
૬	ભેહપાટીયા		૧				૧		૧					૨	૧	
૭	નીમચ			૧				૧					૨	૧		
૮	દાદુર								૧			૧		૧	૨	

★	ગરબાડા તાલુકો	૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫			૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦		૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૩ ૧૮.૭૫	
૯	કમ્બોઈ	૧	૧									૧	૨	૨	૧	
૧૦	સાકરીયા	૧	૧	૧			૧						૧	૨	૧	
૧૧	બોરગોટા		૧								૧			૨	૧	
૧૨	પીપળીયા			૧			૧						૨	૨		
★	લીમખેડા તાલુકો	૨ ૧૨.૫૦	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦			૨ ૧૨.૫૦				૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૫ ૧૮.૭૫	૮ ૫૦.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	
★	દાહોદ જિલ્લો	૪ ૮.૩૩	૫ ૧૦.૪૧	૪ ૮.૩૩			૫ ૧૦.૪૧	૩ ૬.૨૫	૩ ૬.૨૫		૧ ૨.૦૮	૫ ૧૦.૪૧	૧૫ ૩૧.૨૫	૨૪ ૫૦.૦૦	૧૧ ૨૨.૯૧	
૧૩	ગાડકોઈ			૧								૧		૨	૧	
૧૪	સમારીયા		૧				૧		૧				૧	૨	૧	
૧૫	નાના હેડવા			૧										૧	૧	
૧૬	ફુલવાડી		૧				૧		૧				૧	૧	૧	
★	નાંદોદ તાલુકો		૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦		.	૨ ૧૨.૫૦		૨ ૧૨.૫૦			૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	
૧૭	સુકાઆંબા	૧	૧										૧	૨	૧	
૧૮	મોસકુવા		૧				૧					૧	૧	૧	૧	
૧૯	સામરપાડા	૧	૧					૧	૧		૧		૧	૨	૧	
૨૦	રાકસકુંડી	૧	૧										૧	૧	૧	
★	ડેડીયાપાડા તાલુકો	૩ ૧૮.૭૫	૪ ૨૫.૦૦	-	-	-	૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	-	૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫	૪ ૨૫.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	
૨૧	પલાસપાડા											૧	૧		૧	
૨૨	પીપરીપાડા		૧						૧				૧	૧	૧	
૨૩	ઉભારીયા						૧			૧			૧	૧	૧	

૨૪	દેવમોગરા	૧	૧	૧								૧	૧		૧	
★	સાગબારા તાલુકો	૧ ૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૧ ૬.૨૫			૧ ૬.૨૫		૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫		૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	
★	નર્મદા જિલ્લો	૪	૮	૩			૪	૧	૪	૧	૧	૪	૧૦	૧૪	૧૨	
૨૫	માંડવા	૧					૧					૧	૧	૨	૩	
૨૬	ખૂટલી		૧	૧			૧						૧	૨	૩	
૨૭	અમધા	૧	૧					૧				૧	૧	૨	૩	
૨૮	માતુનીયા	૧											૧	૨	૩	
★	કપરાડા તાલુકો	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૧ ૬.૨૫			૨ ૧૨.૫૦	૧ ૬.૨૫				૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૮ ૫૦.૦૦	૧૨ ૭૫.૦૦	
૨૯	ખટાણા	૧	૧													
૩૦	પીપરોલ		૧											૧		
૩૧	પંગારબારી	૧	૧	૧			૧	૧				૧	૧	૧		
૩૨	ખડકી	૧		૧								૧	૧	૧		
★	ધરમપુર તાલુકો	૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦			૧ ૬.૨૫	૧ ૬.૨૫				૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૩ ૧૮.૭૫		
૩૩	રોણવેલ											૧		૪	૨	
૩૪	અટગામ						૧					૧	૨	૪	૨	
૩૫	ફણસપાડા			૧								૧	૨	૪	૨	
૩૬	રાબરડા											૧	૨	૪	૨	
★	વલસાડ તાલુકો			૧ ૬.૨૫			૧ ૬.૨૫					૪ ૨૫.૦	૬ ૩૭.૫૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૮ ૫૦.૦૦	
★	વલસાડ જિલ્લો	૫ ૧૦.૪૨	૪ ૮.૩૪	૪ ૮.૩૪			૪ ૮.૩૪	૨ ૪.૧૬				૮ ૧૬.૬૬	૧૦ ૨૦.૮૩	૨૭ ૫૬.૨૫	૨૦ ૪૧.૬૬	

વ્યક્તિગત વિકાસમાં સ્વરોજગારી વ્યક્તિગત હોય અને પોતે પૂરેપૂરો પરિશ્રમ કરે ત્યારે તેમાંથી વળતર ઝડપથી મેળવવાનું તથા તેમાંથી જે આવક મળે તેમાંથી માનવ પ્રકૃતિના તમામ પાસાં વિકાસ પામે, જો તે ન વિકાસ પામે તો વ્યક્તિના વિકાસમાં ઘણા અવરોધો આવતા હોય છે. દાહોદ જિલ્લામાં ફળ-ફૂલની કલમો, સ્વરોજગારીની તાલીમ અને સાધનો, કેળાંની ખેતી, પાનબીડીની દુકાન, મોટર રિવાઈન્ડીંગ વગેરેની તાલીમ, લઈ પગભર થવા માટે પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે.

નર્મદા જિલ્લામાં જોઈએ તો નાંદોદ અને ડેડિયાપાડા તથા સાગબારા તાલુકાના ઉત્તરદાતાઓએ સ્વરોજગારીની યોજનાનો લાભ લીધો છે તેમાં જોઈએ તો ફળ-ફૂલની કલમો, સ્વરોજગારી માટે કડિયાકામ, બાજપડિયાં, વાંસકામ, કેળાંની ખેતી, સાયકલ-સ્કૂટર રિપેરીંગ, શિવણ મશીન, કરિયાણાની દુકાન, અનાજ દળવાની ઘંટી, વગેરે યોજનાનો લાભ લઈને પગભર થવા પામ્યા છે.

વલસાડ જિલ્લો ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રમાં આવેલ હોવા છતાં આદિવાસીઓને પગભર થવા ઘણુ કરવાનું રહે છે તેમ મુલાકાત દરમ્યાન જણાઈ આવે છે. ફળ-ફૂલ-આંબાની, કાજુની કલમો-ગુલાબ, સ્વરોજગારીનાં સાધનો, કેળની ખેતી, પાન-બીડીની દુકાન, શિવણ મશાની, કરિયાણાની દુકાન, ઘંટી, મોટર રિવાઈન્ડીંગ, પાનબીડીની દુકાન વગેરે લઈ પગભર થઈ રહ્યા છે.

આ ત્રણ જિલ્લામાં રૂબરૂ મુલાકાત લેતાં શિવણ મશીન, મંડપ ડેકોરેશન, મ્યુઝીક બેન્ડ, ચાની લારી, હાથ લારી, સેન્ટીંગ કામ, પાન-બીડીની દુકાન, પડિયા પતરાળાં વગેરે વ્યવસાયનો લાભ લીધો છે પરંતુ જોઈએ તેટલી આવક પ્રાપ્ત થઈ શકી નથી છતાં અથાગ પ્રયત્નો કરીને પગભર થવાનું ચાલુ રાખ્યુ છે. તેઓને કેળની ખેતી, ફળ-ફૂલની કલમો, કરિયાણાની દુકાન, અનાજ દળવાની ઘંટી વગેરેમાં પગભર થવાની યોજનાઓથી લાભ થયો છે.

કોષ્ટક - ૨૪

યોજનાનો લાભ લેવા માટે પડતી મુશ્કેલીઓની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ-તાલુકો-જિલ્લો	લાભે લેવા માટે પડતી મુશ્કેલીઓની વિગત							
		ખાસ મુશ્કેલી પડતી નથી	ખર્ચની આંટી-ઘૂંટી	ફોર્મ ભર-વાની લાંબી વિધી	યોજના મંજુર કરાવવા માર્ગદર્શનનો અભાવ તથા કચેરીએ વારંવાર ધક્કા ખાવા પડ્યા	યોજના મંજુર કરવાની સાવ ધીમી પ્રક્રિયા	કોટેશન મેળવીને રજુ કરવાની મુશ્કેલી	માલની ગુણવત્તાનો અભાવ	અન્ય મર્યાદિત લક્ષ્યાંકો અનિય-મિત સહાય
૧	નગરાળા	૧	૧	૨	૨	૩	૩	૧	૧
૨	બાવકા		૧	૨	૧	૩	૨	૨	
૩	રોઝમ	૧		૨	૨	૨	૩	૧	૧
૪	નવાગામ		૧	૧	૨	૨	૩	૧	
★	દાહોદ તાલુકો	૨ ૧૨.૫૦	૩ ૧૮.૭૫	૭ ૪૩.૭૫	૭ ૪૩.૭૫	૧૦ ૬૨.૫૦	૧૧ ૬૮.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૨ ૧૨.૫૦
૫	ભરસડા	૧	૨	૨	૨	૩	૩	૧	૨
૬	ભેહપાટીયા	૧	૨	૨	૧	૩	૩	૧	૧
૭	નીમચ	૧	૨	૩	૨	૩	૨	૧	૧
૮	દાદુર	૨	૧	૩	૧	૩	૩	૨	૧
★	ગરબાડા તાલુકો	૫ ૩૧.૨૫	૭ ૪૩.૭૫	૧૦ ૬૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૧૨ ૭૫.૦૦	૧૧ ૬૮.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૫ ૩૧.૨૫
૯	કમ્બોઈ	૧	૧	૨	૨	૩	૧	૧	
૧૦	સાકરીયા	૧	૨	૧	૩	૨	૧		૧
૧૧	બોરગોટા	૨	૧	૨	૨	૩	૧	૧	
૧૨	પીપળીયા	૧	૧	૨	૨	૨	૨	૧	૧
★	લીમખેડા તાલુકો	૫ ૩૧.૨૫	૫ ૩૧.૨૫	૭ ૪૩.૭૫	૯ ૫૬.૨૫	૧૦ ૬૨.૫૦	૧ ૩૧.૨૫	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦
★	દાહોદ જિલ્લો	૧૨ ૨૫.૦૦	૧૫ ૩૧.૨૫	૧૮ ૩૭.૫૦	૨૨ ૪૫.૮૩	૩૨ ૬૬.૬૬	૨૭ ૫૬.૨૫	૧૩ ૨૭.૦૮	૯ ૧૮.૭૫
૧૩	ગાડકોઈ		૧	૧	૧	૨	૨	૧	૧
૧૪	સમારીયા	૧	૧		૨	૨	૧	૧	
૧૫	નાના હૈડવા		૧	૧		૧	૧	૧	૧
૧૬	ફુલવાડી	૧			૨	૧	૧	૧	૧

★	નાંદોદ તાલુકો	૨ ૧૨.૫૦	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૫ ૩૧.૨૫	૬ ૩૭.૫૦	૫ ૩૧.૨૫	૪ ૨૫.૦	૩ ૧૮.૭૫
૧૭	સુકાઆંબા	૧		૧	૧	૧	૧	૧	૧
૧૮	મોસકુવા	૧	૧		૨			૧	૧
૧૯	સામરપાડા	૧		૧		૧	૨	૧	૨
૨૦	રાકસકુંડી	૧	૧		૧	૧	૧	૧	૧
★	ડેડીયાપાડા તાલુકો	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૪ ૨૫.૦	૪ ૨૫.૦૦	૫ ૩૧.૨૫
૨૧	પલાસપાડા	૧	૧	૧	૧	૨	૨	૧	૧
૨૨	પીપરીપાડા		૧	૧		૨	૧		૧
૨૩	ઉભારીયા	૧	૧		૨	૧			૨
૨૪	દેવમોગરા	૧		૧	૧	૧	૧	૧	૧
★	સાગબારા તાલુકો	૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૪ ૨૫.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	૫ ૩૧.૨૫
★	નર્મદા જિલ્લો	૯ ૧૮.૭૫	૮ ૧૬.૬૬	૭ ૧૪.૫૮	૧૩ ૨૭.૦૮	૧૫ ૩૧.૨૫	૧૩ ૨૭.૦૮	૧૦ ૨૦.૮૩	૧૩ ૨૭.૦૮
૨૫	માંડવા	૧		૨	૧	૧	૨	૧	૧
૨૬	ખૂટલી		૧	૧	૧	૧	૨	૧	૨
૨૭	અમધા	૧			૧	૧	૨	૧	૨
૨૮	માતુનીયા	૧	૧	૧	૧	૧	૨		૧
★	કપરાડા તાલુકો	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૪ ૨૫.૦૦	૮ ૫૦.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૬ ૩૭.૫૦
૨૯	ખટાણા	૧	૧	૧	૧	૨		૧	૧
૩૦	પીપરોલ			૧	૧	૨	૧	૧	૧
૩૧	પંગારબારી	૧	૧	૧	૧	૧	૨		૧
૩૨	ખડકી	૧		૧		૧	૧		
★	ધરમપુર તાલુકો	૩ ૧૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૬ ૩૭.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૧	૩ ૧૮.૭૫
૩૩	રોણવેલ	૧	૧	૧	૧	૧		૧	
૩૪	અટગામ		૧	૧	૨			૧	૧
૩૫	ફણસપાડા	૧		૧	૧	૧	૧	૧	૧
૩૬	રાબરડા	૧	૧	૨	૧			૧	૧
★	વલસાડ તાલુકો	૩ ૧૮.૭૫	૩ ૧૮.૭૫	૫ ૩૧.૨૫	૫ ૩૧.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૪ ૨૫.૦૦	૩ ૧૮.૭૫
★	વલસાડ જિલ્લો	૯ ૧૮.૭૫	૭ ૧૪.૫૮	૧૩ ૨૭.૦૮	૧૨ ૨૫.૦૦	૧૨ ૨૫.૦૦	૧૪ ૨૯.૧૬	૮ ૧૬.૬૬	૧૨ ૨૫.૦૦

પ્રસ્તુત સંશોધન અભ્યાસના આ વિભાગમાં જોઈએ તો ઉત્તરદાતાઓએ યોજનાનો લાભ શા માટે લીધો છે. આ યોજનાનો લાભ કોના દ્વારા લઈ શકાય છે અને તેમાં લાભ લેતી વખતે મુશ્કેલીઓ કેવી પડે છે છતાં યોજનાનો લાભ લેવામાં શું ફાયદા થયા છે તેની વિગતો કોષ્ટક દ્વારા રજુ કરવામાં આવેલ છે. ઉત્તરદાતાઓ આ યોજનાઓની માહિતી સરકારી અધિકારીઓ તથા સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ મારફતે માહિતી મેળવીને લાભ લેવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. આ લાભ કેમ લે તે તેનાં વિવિધ કારણો છે જેની વિગત જોતાં દાહોદ જિલ્લામાં જોઈએ તો ખાસ કરીને યોજના મંજૂર કરવાની સાવ ધીમી પ્રક્રિયા, કોટેશન મેળવવાની પ્રથા, માર્ગદર્શનનો અભાવ, ફોર્મ ભરવાની લાંબી વિધિ, ખર્ચની આંટીઘૂંટી, માલની ગુણવત્તાનો અભાવ વગેરે કારણોને લીધે મુશ્કેલીઓ ઉભી થાય છે તેવુ ઉત્તરદાતાઓ જણાવે છે.

નર્મદા જિલ્લામાં શુ સ્થિતિ છે તે જોઈએ તો યોજના મંજૂર કરવાની સાવ ધીમી પ્રક્રિયા, કોટેશન મેળવવાની, મર્યાદિત લક્ષ્યાંકો, માલની ગુણવત્તાં, માર્ગદર્શનનો અભાવ, ફોર્મ મેળવવાની લાંબી વિધિ વગેરે કારણે મુશ્કેલી ઉભી થતી હોવાનું મુલાકાતમાં ઉત્તરદાતાઓ જણાવે છે.

વલસાડ જિલ્લો વિકસિત હોવા છતાં ત્યાં ક્યા પ્રકારની મુશ્કેલીઓ છે તે જોતાં યોજના મંજૂર કરવાની ધીમી પ્રક્રિયા, કોટેશન મેળવવાની, માર્ગદર્શનનો અભાવ, ફોર્મ ભરવાની લાંબી વિધિ, મર્યાદિત લક્ષ્યાંકો વગેરે કારણોસર મુશ્કેલીઓ પડી છે તેવુ મુલાકાત ઉત્તરદાતાઓ જણાવે છે

આમ સમગ્ર ત્રણે જિલ્લાઓ જોઈએ તો ફોર્મ ભરવા માટે ફોર્મની લાંબી વિધિ-માર્ગદર્શનનો અભાવ, કોટેશન મેળવવાનું, મંજૂર કરવાની ધીમી પ્રક્રિયા, માલની ગુણવત્તાનો અભાવ તથા મર્યાદિત લક્ષ્યાંકોના તથા કચેરીએ વાંવાર ધક્કા ખાવાના કારણો મુશ્કેલીમાં વધારો કરતાં હોવાનું ઉત્તરદાતાઓ જણાવે છે.

કોષ્ટક - ૨૫

ગુજરાત પેટર્નની યોજનાનો લાભ મળવાથી શું ફાયદા થયા તેની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર ગામ-તાલુકો જિલ્લો	યોજનાથી થયેલ ફાયદાની વિગત											
		કુવા થવાથી પીવાનું તથા સિંચાઈ નું પાણી મળ્યું	ઈલે. મોટર એન્જીન મળવા થી ઝડપી સિંચાઈ કરી શક્યા	કિટસ સહાય લઈ આધુનિક રોકડીયા પાક પકવતા થયા	જમીન સમતલ કરી ફળદ્રુપ બનાવી શક્યા	વાડી યોજના નો લાભ લઈ ઝડપી આવક મેળવતા થયા	આવાસ યોજના હેઠળ ઘર મળ્યુ	સ્વરોજગારી નો વ્યક્તિ ગત લાભ મળ્યો	આવક વધવાથી જીવન ધોરણ માં સુધારો થયો	સામાજિક ધાર્મિક પ્રસંગો પાર પાડ્યા	દેવાની ચુકવણી કરી શક્યા	પગભર થવાનું માર્ગ-દર્શન મળ્યું	અન્ય
૧	નગરાળા	૨	૨	૪		૨			૨	૩	૨	૨	
૨	બાવકા	૨	૩	૪	૧	૨	૧		૨	૨	૧	૩	
૩	રોઝમ	૩	૨	૪		૧		૧	૧	૨	૧	૨	
૪	નવાગામ	૧	૨	૪	૧	૧	૧		૨	૨	૨	૨	
★	દાહોદ તાલુકો	૮ ૫૦.૦૦	૧૦ ૬૨.૫૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૧ ૬.૨૫	૭ ૪૩.૭૫	૯ ૫૬.૨૫	૬ ૩૭.૫૦	૯ ૫૬.૨૫	
૫	ભરસડા	૧	૧	૪	૧	૨	૧		૨	૨	૧	૩	
૬	ભેહપાટીયા	૧	૨	૪		૧			૨	૩	૧	૩	
૭	નીમચ		૧	૪		૨	૧	૧	૧	૨	૨	૨	
૮	દાદુર	૧	૪	૪	૧	૧							
★	ગરબાડ તાલુકો	૩ ૧૮.૭૫	૮ ૫૦.૦૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૨ ૧૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૧ ૬.૨૫	૫ ૩૧.૨૫	૭ ૪૩.૭૫	૪ ૨૫.૦૦	૮ ૫૦.૦૦	
૯	કમ્બોઈ	૨	૧	૪	૧	૨	૧		૨	૨	૨	૧	
૧૦	સાકરીયા	૧	૨	૪		૧		૧	૨	૩	૧	૨	
૧૧	બોરગોટા	૩	૧	૪	૧	૨	૧		૨	૩	૨	૩	
૧૨	પીપળીયા	૨	૧	૪	૧	૧	૧		૨	૨	૧	૩	
★	લીમેખડા તાલુકો	૮ ૫૦.૦૦	૫ ૩૧.૨૫	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૬ ૩૭.૫૦	૩ ૧૮.૭૫	૧ ૬.૨૫	૮ ૫૦.૦૦	૧૦ ૬૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૯ ૫૬.૨૫	
★	દાહોદ જિલ્લો	૧૯ ૩૯.૫૮	૨૩ ૪૭.૯૧	૪૮ ૧૦૦.૦૦	૭ ૧૪.૫૮	૧૮ ૩૭.૫૦	૭ ૧૪.૫૮	૩ ૬.૨૫	૨૦ ૪૧.૬૬	૨૬ ૫૪.૧૬	૧૬ ૩૩.૩૪	૨૬ ૫૪.૧૭	
૧૩	ગાડકોઈ	૨	૧	૪	૧	૧			૨	૨	૨	૩	
૧૪	સમારીયા	૨	૨	૪	૧	૧	૧	૧	૨	૩	૧	૩	
૧૫	નાના હૈડવા	૨	૨	૪		૨			૩	૩	૨	૨	
૧૬	ફુલવાડી	૨	૨	૪	૧	૨	૧	૧	૨	૨	૨	૨	
★	નાંદોદ તાલુકો	૮ ૫૦.૦૦	૭ ૪૩.૭૫	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૩ ૧૮.૭૫	૬ ૩૭.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૯ ૫૬.૨૫	૧૦ ૬૨.૫૦	૭ ૪૩.૭૫	૧૦ ૬૨.૫૦	

૧૭	સુકાઆંબા	૨	૨	૪		૨		૧	૧	૨	૨	૧	
૧૮	મોસકુવા	૧	૧	૪	૧	૨	૧		૨	૧	૨	૧	
૧૯	સામરપાડા	૨	૨	૪		૧			૧	૨	૧	૨	
૨૦	રાકસકુંડી	૨	૨	૪		૨			૨	૧	૨	૨	
★	ડેડીયાપાડા	૭	૭	૧૬	૧	૭	૧	૧	૬	૬	૭	૬	
	તાલુકો	૪૩.૭૫	૪૩.૭૫	૧૦૦.૦૦	૬.૨૫	૪૩.૭૫	૬.૨૫	૬.૨૫	૩૭.૫૦	૩૭.૫૦	૪૩.૭૫	૩૭.૫૦	
૨૧	પલાસપાડા	૧	૧	૪		૨	૧		૨	૨	૨	૨	
૨૨	પીપરીપાડા	૨	૧	૪	૧	૨		૧	૧	૨	૧	૨	
૨૩	ઉભારીયા	૧	૧	૪	૧	૧	૧		૨	૨	૧	૩	
૨૪	દેવમોગરા	૨	૧	૪		૧			૧	૨	૨	૨	
★	સાગબારા	૬	૪	૧૬	૨	૬	૨	૧	૬	૮	૬	૯	
	તાલુકો	૩૭.૫૦	૨૫.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૩૭.૫૦	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૩૭.૫૦	૫૦.૦	૩૭.૫૦	૫૬.૨૫	
★	નર્મદા	૨૧	૧૮	૪૮	૬	૧૯	૫	૪	૨૧	૨૪	૨૦	૨૫	
	જિલ્લો	૪૩.૭૫	૩૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૩૯.૫૮	૧૦.૪૧	૮.૩૩	૪૩.૭૫	૫૦.૦૦	૪૧.૬૬	૫૨.૦૮	
૨૫	માંડવા	૪	૪	૪	૧	૩	૧		૨	૨	૨	૨	
૨૬	ખૂટલી	૨	૨	૪	૧	૨			૧	૨	૧	૩	
૨૭	અમધા	૨	૩	૪		૩		૧	૨	૧	૨	૨	
૨૮	માતુનીયા	૩	૨	૪	૧	૨	૧		૩	૧	૨	૩	
★	કપરાડા	૧૧	૧૧	૧૬	૩	૧૦	૨	૧	૮	૬	૭	૧૦	
	તાલુકો	૬૮.૭૫	૬૮.૭૫	૧૦૦.૦૦	૧૮.૭૫	૬૨.૫૦	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૫૦.૦૦	૩૭.૫૦	૪૩.૭૫	૬.૨૫	
૨૯	ખટાણા	૧	૧	૪	૧	૨			૩	૨	૨	૨	
૩૦	પીપરોલ	૨	૧	૪		૧	૧		૩	૨	૨	૨	
૩૧	પંગારબારા	૨	૧	૪	૧	૧		૧	૨	૨	૨	૩	
૩૨	ખડકી	૨	૨	૪		૨	૧		૨	૧	૨	૧	
★	ધરમપુર	૭	૫	૧૬	૨	૬	૨	૧	૧૦	૭	૮	૮	
	તાલુકો	૪૩.૭૫	૧૧:૨૫	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૩૭.૫૦	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૬૨.૫૦	૪૩.૭૫	૫૦.૦૦	૫૦.૦૦	
૩૩	રોણવેલ	૨	૧	૪	૧	૨		૧	૩	૨	૨	૨	
૩૪	અટગામ	૨	૨	૪		૨	૧		૨	૨	૨	૨	
૩૫	ફણસપાડા	૨	૧	૪	૧	૩	૧		૨	૧	૧	૩	
૩૬	રાબરડા	૩	૨	૪	૧	૨			૨	૨	૨	૧	
★	વલસાડ	૯	૬	૧૬	૩	૯	૨	૧	૯	૭	૭	૮	
	તાલુકો	૫૬.૨૫	૩૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૧૮.૭૫	૫૬.૨૫	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૫૬.૨૫	૪૩.૭૫	૪૩.૭૫	૫૦.૦૦	
★	વલસાડ	૨૭	૨૨	૪૮	૮	૨૫	૬	૩	૨૯	૨૦	૨૨	૨૬	
	જિલ્લો	૫૬.૨૫	૪૫.૮૩	૧૦૦.૦૦	૧૬.૬૬	૫૨.૦૮	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૬૦.૪૧	૪૧.૬૬	૪૫.૮૪	૫૪.૧૭	

સંશોધન અભ્યાસમાં જોઈએ તો વ્યક્તિઓ કે લાભાર્થીઓ લાભ મેળવે છે અને લાભ મેળવ્યા પછી ખરેખર ફાયદો થાય છે કે કેમ ? શું પરિસ્થિતિ છે તે જોઈએ તો દાહોદ જિલ્લાના તાલુકા અને ગ્રામ્ય સ્તરે જોતાં મોટાભાગે બધાજ ઉત્તરદાતાઓ બિયારણના કિટસ લઈને રોકડીયા પાકો પકાવતા થયા છે તેની સાથે સાથે કૂવા કરી સિંચાઈ કરી તથા ઈલેકટ્રીક મોટર-એન્જીન વસાવ્યાં, વાડી યોજનાનો લાભ સફળ બનાવ્યો, સામાજિક ધાર્મિક પ્રસંગો પાર પાડી શકાયા તથા પગભર થવાનું માર્ગદર્શન મળ્યું તેવા ઉત્તરદાતાઓ આ જિલ્લામાં વિશેષ પ્રમાણમાં મુલાકાતમાં જોવા મળ્યા છે.

નર્મદા જિલ્લા અને તાલુકા તથા ગ્રામ્ય વિસ્તારમાં જોઈએ તો કૂવા થવાથી પીવાનુ અને સિંચાઈનું પાણી મેળવી શક્યા, એન્જીન તથા ઈલેકટ્રીક મોટર લઈ વધુ પાક પકાવતા થયા, વાડી યોજનાથી આવક મેળવતા થયા, આવક વધવાથી જીવન ધોરણમાં સુધારો થયો, સામાજિક-ધાર્મિક પ્રસંગો પાર પાડી શકાયા, દેવાંની ચુકવણી કરતા થયા અને પગભર થવાનું માર્ગદર્શન પણ ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં મળ્યું છે. આનાથી ઘરમાં બદલાવ આવતો જાય છે. આમ મોટાભાગે ઉત્તરદાતાઓ જીવનધોરણમાં તથા ભવિષ્યનું આયોજન કરે તેમાં સુધારો કરી શક્યા છે.

વલસાડ જિલ્લામાં ઉત્તરદાતાઓને શું ફાયદો થયો છે તે જોતાં મોટાભાગે બધાએ કિટસ સહાયની યોજના મેળવી લીધી છે. તેની સાથે સાથે કૂવા થવાથી પીવાનું અને સિંચાઈનું પાણી મેળવી શક્યા, વાડી યોજના હેઠળ રોકડી આવક મેળવતા થયા, આવક વધવાથી જીવનમા પરિવર્તન આવ્યુ, સામજિક-ધાર્મિક પરિવર્તન તથા થોડા ઘણા અંશે દેવાની ચૂકવણી કરી શકાઈ અને પગભર કેમ થવાય તેનું સાચુ માર્ગદર્શન મળવાનો ખાસ ફાયદો થયો છે. આમ ભવિષ્યનું આયોજન કરી શકયા છે.

ઉપરોક્ત યોજનાઓ પાછળ ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના પાછળ થયેલ ખર્ચ પછી શું શું ફાયદા થયા અને ઉત્તરદાતાઓને લાભ મળ્યા તેની વિગતો જોતાં ખાસ કરીને કૂવા થવાથી પીવાનું પાણી તથા સિંચાઈનું પાણી મેળવી શક્યા, એન્જીન તથા ઈલેકટ્રીક મોટરથી ઝડપી સિંચાઈ કરી શકાઈ, બધાજ જિલ્લામાં કિટસ સહાય લઈ રોકડીયા પાક પકવતા થયા, જમીનને ફળદ્રુપ કરી અને વાડીયોજનાનો લાભ મેળવી પગભર થયા, કેટલાકને રહેઠાણ માટે ઘર મળ્યુ તથા જીવનધોરણમાં સુધારો લાવ્યા સાથે સાથે સામાજિક-ધાર્મિક પ્રસંગો પાર પાડી શક્યા, દેવાની કેટલાક અંશે ચુકવણી કરી શક્યા, કેટલાક અંશે રોજગારીનો પ્રશ્ન હલ કરી શક્યા વગેરે ફાયદાઓ થયા છે તેમ અભ્યાસમાં જોવા મળ્યું છે.

કોષ્ટક - ૨૬

ગુજરાત પેટર્નથી ખેતી વિષયક પરિવર્તન દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ-તાલુકો-જિલ્લો	ખેતી વિષયક પરિવર્તન દર્શાવતી વિગત							
		હાઈબ્રીડ બિયારણ ખાતરનો ઉપયોગ કરતા થયા	પરંપરાગત પાક લેવાના બદલે રોકડીયા પાકોનું ઉત્પાદન લેતા થયા	કૂવા ઉપર એન્જીન મોટર આવવાથી સિંચાઈનું પ્રમાણ વધ્યુ બે-ત્રણ પાક લેતા થયા	બિયારણના પ્લોટ કરતા થયા	ખેતીના વિકાસ માટે ખેત-તલાવડી બનાવવામાં વધારો કર્યો	અનાજ સંગ્રહ કરવાની શક્તિમાં વધારો કર્યો	આધુનિક યંત્રોનો ખેતીમાં ઉપયોગ કર્યો	અન્ય
૧	નગરાળા	૪	૩	૩	૧		૨	૪	૧
૨	બાવકા	૪	૩	૩		૧	૧	૪	
૩	રોઝમ	૪	૨	૨	૧		૨	૩	૧
૪	નવાગામ	૪	૨	૩	૧	૧	૩	૩	
★	દાહોદ	૧૬	૧૦	૧૧	૩	૨	૮	૧૪	૨
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૬૨.૫૦	૬૮.૭૫	૧૮.૭૫	૧૨.૫૦	૫૦.૦૦	૮૭.૫૦	૧૨.૫૦
૫	ભરસડા	૧	૩	૩	૧	૧	૨	૨	
૬	ભેહપાટીયા	૧	૩	૨			૨	૩	૧
૭	નીમચ	૧	૨	૩	૧	૧	૩	૩	
૮	દાદુર	૧	૩	૩	૧		૧	૪	૧
★	ગરબાડા	૪	૧૧	૧૧	૩	૨	૮	૧૨	૨
	તાલુકો	૨૫.૦૦	૬૮.૭૫	૬૮.૭૫	૧૮.૭૫	૧૨.૫૦	૫૦.૦૦	૭૫.૦૦	૧૨.૫૦
૯	કમ્બોઈ	૧	૩	૪	૧	૧	૨	૪	
૧૦	સાકરીયા	૧	૨	૪	૧		૨	૪	૧
૧૧	બોરગોટા	૧	૩	૩	૧	૧	૩	૩	
૧૨	પીપળીયા	૧	૩	૩			૩	૩	
★	લીમેખડા	૪	૧૧	૧૪	૩	૨	૧૦	૧૪	૧
	તાલુકો	૨૫.૦૦	૬૮.૭૫	૮૭.૫૦	૧૮.૭૫	૧૨.૫૦	૬૨.૫૦	૮૭.૫૦	૬.૨૫
★	દાહોદ	૪૮	૩૨	૩૬	૯	૬	૨૬	૪૦	૫
	જિલ્લો	૧૦૦.૦૦	૬૬.૬૬	૭૫.૦૦	૧૮.૭૫	૧૨.૫૦	૫૪.૧૬	૮૩.૩૩	૧૦.૪૧
૧૩	ગાડકોઈ	૪	૩	૩	૧	૧	૨	૪	
૧૪	સમારીયા	૪	૩	૩	૧		૨	૪	૧
૧૫	નાના હૈડવા	૪	૨	૨		૧	૩	૩	
૧૬	ફુલવાડી	૪	૩	૨			૨	૩	૧
★	નાંદોદ	૧૬	૧૧	૧૦	૨	૨	૯	૧૪	૨
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૬૮.૭૫	૬૨.૫૦	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦	૫૬.૨૫	૮૭.૫૦	૧૨.૫૦

૧૭	સુકાઆંબા	૪	૨	૩	૧		૧	૪	
૧૮	મોસકુવા	૪	૨	૩	૧	૧	૧	૪	૧
૧૯	સામરપાડા	૪	૩	૨	૧		૨	૩	
૨૦	રાકસકુંડી	૪	૩	૨			૨	૨	
★	ડેડીયાપાડા	૧૬	૧૦	૧૦	૩	૧	૬	૧૩	૧
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૬૨.૫૦	૬૨.૫૦	૧૮.૭૫	૬.૨૫	૩૭.૫૦	૮૧.૨૫	૬.૨૫
૨૧	પલાસપાડા	૪	૨	૩	૧		૩	૨	૧
૨૨	પીપરીપાડા	૪	૨	૩		૧	૩	૨	
૨૩	ઉભારીયા	૪	૩	૩	૧		૨	૩	૧
૨૪	દેવમોગરા	૪	૩	૩	૧	૧	૨	૪	
★	સાગબારા	૧૬	૧૦	૧૨	૩	૨	૧૦	૧૧	૨
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૬૨.૫૦	૭૫.૦૦	૧૮.૭૫	૧૨.૫૦	૬૨.૫૦	૬૮.૭૫	૧૨.૫૦
★	નર્મદા જિલ્લો	૪૮	૩૧	૩૨	૮	૫	૧૫	૩૮	૫
		૧૦૦.૦૦	૬૪.૫૮	૬૬.૬૬	૧૬.૬૬	૧૮.૪૧	૩૧.૨૫	૭૯.૧૬	૧૦.૪૧
૨૫	માંડવા	૪	૨	૨	૧		૨	૩	
૨૬	ખૂટલી	૪	૨	૧		૧	૧	૩	૧
૨૭	અમધા	૪	૧	૨	૧		૧	૪	
૨૮	માતુનીયા	૪	૧	૧			૨	૨	
★	કપરાડા તાલુકો	૧૬	૬	૬	૨	૧	૬	૧૨	૧
		૧૦૦.૦૦	૩૭.૫૦	૩૭.૫૦	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૩૭.૫૦	૭૫.૦૦	૬.૨૫
૨૯	ખટાણા	૨	૩	૨	૧		૨	૪	
૩૦	પીપરોલ	૨	૨	૧		૧	૨	૪	૧
૩૧	પંગારબારી	૩	૧	૧	૧		૧	૩	
૩૨	ખડકી	૨	૧	૨		૧	૨	૩	
★	ધરમપુર તાલુકો	૯	૭	૬	૨	૨	૭	૧૪	૧
		૫૬.૨૫	૪૩.૭૫	૩૭.૫૦	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦	૪૩.૭૫	૮૭.૫૦	૬.૨૫
૩૩	રોણવેલ	૨	૨	૨	૧		૧	૪	
૩૪	અટગામ	૨	૩	૧		૧	૧	૩	૧
૩૫	ફણસપાડા	૨	૩	૧	૧		૨	૩	
૩૬	રાબરડા	૨	૧	૧		૧	૨	૩	૧
★	વલસાડ તાલુકો	૮	૯	૫	૨	૨	૬	૧૩	૨
		૫૦.૦૦	૫૬.૨૫	૩૧.૨૫	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦	૩૭.૫૦	૮૧.૨૫	૧૨.૫૦
★	વલસાડ જિલ્લો	૩૩	૨૨	૧૭	૬	૫	૧૯	૩૯	૪
		૬૮.૭૫	૪૫.૮૩	૩૫.૪૧	૧૨.૫૦	૧૦.૪૧	૩૯.૫૮	૮૧.૨૫	૮.૩૪

ગુજરાત પેટર્નથી ખેતી વિષયક પરિવર્તન દર્શાવતો ચાર્ટ

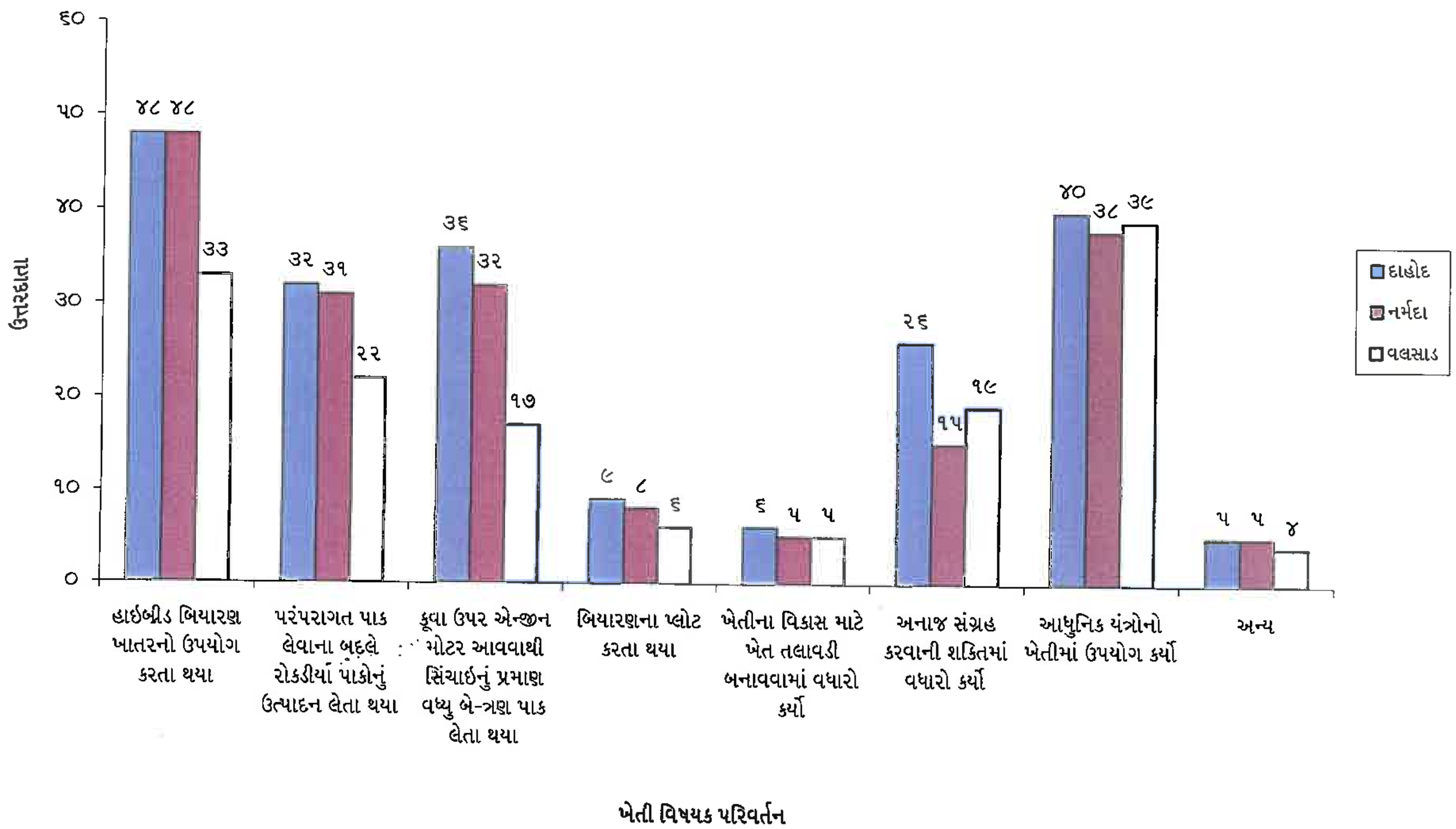

ભારતને ખેતીપ્રધાન દેશ ગણવામાં આવ્યો છે. આ ખેતીપ્રધાન દેશમાં ગિરીમાળાઓની વચ્ચે તથા સપાટ વિસ્તારમાં આદિવાસીઓ ખેતી કરે છે. તેમાંથી મળતી આવક-અન્ન વગેરે જરૂરીયાતો સંતોષાય છે. આમ ઉત્તરદાતાઓ ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ મળેલ નાણાંથી ખેતીમાં શું પરિવર્તન લાવ્યા છે તેની વિગતો દાહોદ જિલ્લામાં જોઈએ તો સરકારની હાઈબ્રીડ બિયારણની યોજનાનો બધાજ ઉત્તરદાતાઓ ઉપયોગ કરે છે. તેમાં આધુનિક યંત્રોનો ઉપયોગ, કૂવા ઉપર એન્જીન તથા ઈલેક્ટ્રીક મોટર આવવાથી સિંચાઈ વધુ ઝડપી કરી શકયા, રોકડીયા પાક લેવાના પ્રમાણમાં વધારો થયો, અનાજ સંગ્રહ કરવાની શક્તિમાં વધારો થયો તેવું તેઓ પરિવર્તનમાં જણાવે છે.

નર્મદા જિલ્લામાં જોઈએ તો નર્મદાડેમ સાવ નજીક હોવા છતાં સિંચાઈનો નહીંવત લાભ મળ્યો છે છતાં હાઈબ્રીડ બિયારણનો બધાજ ઉત્તરદાતાઓ ઉપયોગ કરતા થયા છે. તે સિવાય જોઈએતો વધુમાં વધુ આધુનિક યંત્રોનો ઉપયોગ, રોકડીયા પાક લેવાનું પ્રમાણ વધારી શક્યા, ઓઈલ એન્જીન-ઈલેક્ટ્રીક મોટરથી વધુ સિંચાઈ કરી શક્યા, વત્તાઓછા પ્રમાણમાં બિયારણનો પ્લોટ કરતા પણ થયા છે. આ ઉપરાંત પહેલાં કરતા આજે પોતાના ઉપયોગ માટે અનાજસંગ્રહ કરવાની સ્થિતિમાં વધારો કરી શક્યા છે.

વલસાડ જિલ્લામાં જોઈએ તો બધાજ ઉત્તરદાતા હાઈબ્રીડ બિયારણનો ઉપયોગ કરે છે. સૌથી વિશેષ આધુનિક યંત્રોનો, રોકડીયા પાક લેવાનો, ઓઈલ એન્જીન-ઈલેક્ટ્રીક મોટર વસાવી વધુ સિંચાઈ કરવામાં અને અનાજ સંગ્રહ કરવામાં તેઓ ઉત્તરોત્તર વધારો કરતા થયા છે. ખેતી સાથે સંકળાયેલા અન્ય પાસાં પાછળ ધીમે ધીમે પરિવર્તન આવતું જોવા મળે છે.

ઉત્તરદાતાઓની રૂબરૂ મુલાકાત લેતાં બધાજ જિલ્લામાં પરંપરાગત ખેતી કરતાં આજે આધુનિક ખેતી કરતા થયા છે. તેમાં ખાતર-બિયારણ, દવા, સિંચાઈ, બિયારણના પ્લોટ, અનાજ સંગ્રહ, આધુનિક યંત્રોનો ઉપયોગ, રોકડીયા પાક લેવામાં તથા બિયારણના પ્લોટ કે ખેત તલાવડી કરવામાં પ્રગતિ જોવા મળી રહી છે.

કોષ્ટક - ૨૭

ગુજરાત પેટર્નની યોજનાનો લાભ મળવાથી આર્થિક સ્થિતિમાં શું પરિવર્તન આવ્યું છે તેની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર ગામ-તાલુકો જિલ્લો	આર્થિક વિકાસમાં આવેલ પરિવર્તન												
		બેંકમાં ખાતુ ખોલાવ્યુ અને બચત કરતા થયા.	ગામ થી શહેર સુધી વસ્તુની લેવડ દેવડ માટે જઈ શકીએ	મંડળીમાં સભ્ય થયા	આવક વધવાથી દેવ-દેવી ઓ ને ત્યાં જઈ માનતા પુરી કરતા થયા	આધુનિક જાતનો ખોરાક લેતા થયા	આવક વધવાથી દારૂ પીતા થયા	ડોકટરની સારવાર વધુ લેતા થયા અને ભગત-ભુવા પાસે જવાનું ટાળ્યું	ધંધો રોજગાર કરવા માટે બહાર સ્થળાંતર થવામાં ઘટાડો	સરકારી તથા શાહુકારનું દેવુ પરત કરતા થયા	તહેવારો ધાર્મિક પ્રસંગો પાછળ વધુ ખર્ચ કરી ઉજવતા થયા	તમાકુ ગાંજો ગુટકા વગેરેનો ઉપયોગ કરતા થયા	નિય-મીત ઘર-વેરો ભરતા થયા	વીજળી બીલ નિય-મીત ભરતા થયા
૧	નગરાળા	૪	૨	૪	૨	૪	૧	૨	૧	૨	૩	૨	૨	૩
૨	બાવકા	૪	૩	૪	૨	૪		૨		૧	૨	૨	૩	૪
૩	રોઝમ	૪	૩	૪	૧	૪	૧	૧	૧	૧	૨	૧	૨	૪
૪	નવાગામ	૪	૨	૪	૧	૪		૨		૨	૨	૨	૩	૩
★	દાહોદ	૧૬	૧૦	૧૬	૬	૧૬	૨	૭	૨	૬	૯	૭	૧૦	૧૪
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૬૨.૫૦	૧૦૦.૦૦	૩૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૪૩.૭૫	૧૨.૫૦	૩૭.૫૦	૫૬.૨૫	૪૩.૭૫	૬૨.૫૦	૮૭.૫૦
૫	ભરસડા	૪	૩	૪	૧	૪	૧	૨		૧	૨	૨	૨	૩
૬	ભેહપાટીયા	૪	૩	૪	૨	૪		૩		૧	૩	૨	૩	૩
૭	નીમચ	૪	૨	૪	૨	૪	૧	૪	૧	૨	૨	૩	૨	૪
૮	દાદુર	૪	૩	૪	૧	૪		૨				૨	૩	૪
★	ગરબાડા	૧૬	૧૧	૧૬	૬	૧૬	૨	૧૧	૧	૪	૭	૯	૧૦	૧૪
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૬૮.૭૫	૧૦૦.૦૦	૩૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૬૮.૭૫	૬.૨૫	૨૫.૦૦	૪૩.૭૫	૫૬.૨૫	૬૨.૫૦	૮૭.૫૦
૯	કમ્બોઈ	૪	૪	૪	૨	૪	૧	૩		૨	૨	૩	૧	૩
૧૦	સાકરીયા	૪	૩	૪	૧	૪	૧	૨	૧	૧	૩	૩	૨	૩
૧૧	બોરગોટા	૪	૩	૪	૧	૪	૧	૨	૧	૨	૩	૨	૨	૪
૧૨	પીપળીયા	૪	૨	૪	૧	૪		૩		૧	૨	૨	૧	૩
★	લીમેખડા	૧૬	૧૨	૧૬	૫	૧૬	૩	૧૦	૨	૬	૧૦	૧૦	૬	૧૩
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૭૫.૦૦	૧૦૦.૦૦	૩૧.૨૫	૧૦૦.૦૦	૧૮.૭૫	૬૨.૫૦	૧૨.૫૦	૩૭.૫૦	૬૨.૫૦	૬૨.૫૦	૩૭.૫૦	૮૧.૨૫

★	દાહોદ	૪૮	૩૩		૧૭	૪૮	૭	૨૮	૫	૧૬	૨૬	૨૬	૨૬	૪૧
	જિલ્લો	૧૦૦.૦૦	૬૮.૭૫		૩૫.૪૧	૧૦૦.૦	૧૪.૫૮	૫૮.૩૩	૧૦.૪૧	૩૩.૩૪	૫૪.૧૬	૫૪.૧૬	૫૪.૧૬	૮૫.૪૧
૧૩	ગાડકોઈ	૪	૩	૪	૧	૪		૨		૨	૨	૩	૨	૪
૧૪	સમારીયા	૪	૨	૪	૧	૪	૧	૩	૧	૧	૩	૩	૩	૩
૧૫	નાના હૈડવા	૪	૩	૪	૨	૪		૪	૧	૨	૩	૨	૨	૩
૧૬	ફુલવાડી	૪	૪	૪	૧	૪	૧	૩		૨	૨	૨	૨	૪
★	નાંદોદ	૧૬	૧૨	૧૬	૫	૧૬	૨	૧૨	૨	૭	૧૦	૧૦	૯	૧૪
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૭૫.૦૦	૧૦૦.૦૦	૩૧.૨૫	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૭૫.૦૦	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦	૪૩.૭૫	૬૨.૫૦	૫૬.૨૫	૮૭.૫૦
૧૭	સુકાઆંબા	૪	૪	૪	૨	૪		૩		૨	૨	૨	૩	૩
૧૮	મોસકુવા	૪	૪	૪	૨	૪	૧	૩	૧	૨	૧	૨	૩	૩
૧૯	સામરપાડા	૪	૪	૪	૧	૪		૪		૧	૨	૩	૩	૪
૨૦	રાકસકુંડી	૪	૩	૪	૨	૪	૧	૩	૧	૨	૧	૧	૨	૪
★	ડેડીયાપાડા	૧૬	૧૫	૧૬	૭	૧૬	૨	૧૩	૨	૭	૬	૮	૧૧	૧૪
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૯૩.૭૫	૧૦૦.૦૦	૪૩.૭૫	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૮૧.૨૫	૧૨.૫૦	૪૩.૭૫	૩૭.૫૦	૫૦.૦૦	૬૮.૭૫	૮૭.૫૦
૨૧	પલાસપાડા	૪	૩	૪	૩	૪		૨		૨	૨	૨	૨	૩
૨૨	પીપરીપાડા	૪	૨	૪	૨	૪	૧	૨		૧	૨	૨	૩	૩
૨૩	ઉભારીયા	૪	૩	૪	૧	૪	૧	૩	૧	૧	૨	૩	૨	૩
૨૪	દેવમોગરા	૪	૪	૪	૩	૪	૧	૩		૨	૨	૨	૩	૪
★	સાગબારા	૧૬	૧૨	૧૬	૯	૧૬	૩	૧૦	૧	૬	૮	૯	૧૦	૧૩
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૭૫.૦૦	૧૦૦.૦૦	૫૬.૨૫	૧૦૦.૦૦	૧૮.૭૫	૬૨.૫૦	૬.૨૫	૩૭.૫૦	૫૦.૦૦	૫૬.૨૫	૬૨.૫૦	૮૧.૨૫
★	નર્મદા	૪૮	૩૯	૪૮	૨૧	૪૮	૭	૩૫	૫	૨૦	૨૪	૨૭	૩૦	૪૧
	જિલ્લો	૧૦૦.૦૦	૮૧.૨૫	૧૦૦.૦૦	૪૩.૭૫	૧૦૦.૦૦	૧૪.૫૮	૭૨.૯૧	૧૦.૪૧	૪૧.૬૬	૫૦.૦૦	૫૬.૨૫	૬૨.૫૦	૮૫.૪૧
૨૫	માંડવા	૪	૨	૪	૨	૪	૨			૨	૩	૨	૨	૩
૨૬	ખૂટલી	૪	૨	૪	૨	૪	૨	૨	૧	૧	૨	૨	૩	૪
૨૭	અમથા	૪	૩	૪	૨	૪	૧			૨	૩	૧	૩	૪
૨૮	માતુનીયા	૪	૩	૪	૨	૪	૨			૨	૨	૨	૨	૪
★	કપરાડા	૧૬	૧૦	૧૬	૮	૧૬	૭	૨	૧	૭	૧૦	૭	૧૦	૧૫
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૬૨.૫૦	૧૦૦.૦૦	૫૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૪૩.૭૫	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૪૩.૭૫	૬૨.૫૦	૪૩.૭૫	૬૨.૫૦	૯૩.૭૫
૨૯	ખટાણા	૪	૩	૪	૧	૪	૨	૧		૨	૨	૨	૨	૪
૩૦	પીપરોલ	૪	૩	૪	૧	૪	૩	૧	૧	૨	૨	૨	૨	૪
૩૧	પંગારબારી	૪	૨	૪	૨	૪	૩			૨	૩	૨	૧	૩
૩૨	ખડકી	૪	૧	૪	૨	૪	૨			૨	૨	૧	૨	૩
★	ધરમપુર	૧૬	૯	૧૬	૬	૧૬	૧૦	૨	૧	૮	૯	૭	૭	૧૪
	તાલુકો	૧૦૦.૦૦	૫૬.૨૫	૧૦૦.૦૦	૩૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૬૨.૫૦	૧૨.૫૦	૬.૨૫	૫૦.૦૦	૫૬.૨૫	૪૩.૭૫	૪૩.૭૫	૮૭.૫૦

૩૩	રોણવેલ	૪	૩	૪	૨	૪	૩			૨	૨	૩	૨	૪
૩૪	અટગામ	૪	૩	૪	૨	૪	૩	૧	૧	૨	૩	૩	૨	૪
૩૫	ફણસપાડા	૪	૩	૪	૧	૪	૨	૧		૧	૩	૨	૧	૪
૩૬	રાબરડા	૪	૩	૪	૧	૪	૧			૨	૩	૨	૧	૩
★	વલસાડ તાલુકો	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૨ ૭૫.૦૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૬ ૩૭.૫૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૯ ૫૬.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૧ ૬.૨૫	૭ ૪૩.૭૫	૧૧ ૬૮.૭૫	૧૦ ૬૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૧૫ ૯૩.૭૫
★	વલસાડ જિલ્લો	૪૮ ૧૦૦.૦૦	૩૧ ૬૪.૫૮	૪૮ ૧૦૦.૦૦	૨૦ ૪૧.૬૬	૪૮ ૧૦૦.૦૦	૨૬ ૫૪.૧૬	૬ ૧૨.૫૦	૩ ૬.૨૫	૨૨ ૪૫.૮૩	૩૦ ૬૨.૫૦	૨૪ ૫૦.૦૦	૨૩ ૪૭.૯૧	૪૪ ૯૧.૬૬

સંશોધન અભ્યાસમાં સિંચાઈની નાની નાની યોજનાઓ હોવી જોઈએ જેથી ખેત વિકાસમાં પરિવર્તન અને ઉત્પાદન વેચાણ વ્યવસ્થા વગેરેને પ્રોત્સાહન મળી શકે આના માટે સરકારે જે ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળના કાર્યક્રમો છે તેનો ઉત્તરદાતાઓએ લાભ લીધો છે તેનાથી આર્થિક સ્થિતિ પરંપરાગત હતી તેમાં શુ ફેરફાર થયો છે તે જોતાં દાહોદ જિલ્લામાં બધાજ ઉત્તરદાતાઓએ બેંકમાં ખાતુ ખોલાવ્યું છે. આધુનિક રીતનો ખોરાક લેતા થયા હોય તેવા બધાજ ઉત્તરદાતાઓ છે. ખાસ કરીને વસ્તુ-ધંધારોજગાર માટે ગામથી શહેર સુધી આવતા જતા થયા હોવાનું, ભગત-ભૂવાની સાથે સાથે ડોક્ટરી સારવાર લેવાનું, શાહુકારને દેવુ પરત કરતા થયા, તહેવારો-ધાર્મિક પ્રસંગો પાછળ ખર્ચ કરતા થયા, પોતાના ઘરમાં ઘરવેરો તથા વિજળીબીલ નિયમીત ભરતા થયા છે. આમ આર્થિક ક્ષેત્રમાં મહત્વના પાસામાં ધીમે ધીમે આ જિલ્લામાં પરિવર્તન આવતું જાય છે. છતા સ્થળાંતરમાં ઘટાડો થયેલો જોવા મળતો નથી.

નર્મદા જિલ્લામાં આ અંગે પરિસ્થિતિ જોતાં અહિં ખરેખર મોટુ પરિવર્તન હોવું જોઈએ પરંતુ આ જિલ્લાના બધાજ ઉત્તરદાતાઓ એ બેંકમાં ખાતુ ખોલાવ્યુ છે અને પહેલાં કરતાં આધુનિક ખોરાક લેતા થયા છે. આમાં બીજા ક્ષેત્રમાં જોઈએ તો લેવડ-દેવડ અને ધંધા રોજગાર માટે ગામથી શહેર સુધી જવાનું વધ્યુ છે, મોટાભાગે મંડળીના સભ્ય થયા છે, ડોક્ટરની સારવાર વધુ લેતા થયા, શાહુકારોનું દેવુ પરત કરતા થયા, તહેવારો-સામાજિક પ્રસંગો ઉજવતા થયા, અને ગુટકા-તમાકુના વ્યસનમાં વધારો થયો અને ઘરવેરો તથા વિજળીનું બીલ નિયમીત ભરતા થયા છે. આમ આ જિલ્લામાં સિંચાઈની સગવડતા ન હોવાના કારણે ધીમી ગતીએ પરિવર્તની લહેર આવતી જોવા મળે છે.

વલસાડ જિલ્લામાં જોઈએ તો વિકાસમાં આગળ જિલ્લો હોવા છતાં કપરાડા, ધરમપુર અતિ પછાત વિસ્તાર હોવાથી ન્યુ ગુજરાત પેટર્નની જે યોજનાનો લાભ લીધો છે તેનાથી બધાએ બેંકમાં ખાતુ ખોલાવ્યુ છે, મંડળીના સભ્ય બન્યા છે, આધુનિક પદ્ધતિથી ખોરાક લેતા થયા છે. ધંધા રોજગાર તથા લેવડ દેવડ માટે શહેર સુધી જતા થયા છે, દેવ દેવીની માનતા પૂરી કરવી, ભગત ભૂવાના બદલે ડોક્ટરની સારવાર લેતા થયા, શાહુકારનું દેવુ પરત કરતા થયા, સામાજિક પ્રસંગો તથા તહેવારો ઉજવતા થયા, નિયમિત રીતે ઘરવેરો અને વિજળીબીલ ભરતા થયા તથા નકારાત્મક રીતે તમાકુ-બીડી સિગારેટનાં વ્યસનોમાં પણ વધારો થયો છે. આમ આ જિલ્લામાં પરિવર્તનની દિશામાં મંદગતિએ વિકાસ થઈ રહ્યો છે તેમ કહી શકાય.

સંશોધન અભ્યાસના ઉત્તરદાતાઓ પહાડી વિસ્તારમાં રહે છે ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળની વિવિધ યોજનાઓનો લાભ લીધો છે, તેઓ ધીરે ધીરે પગભર થઈ રહ્યા છે તેનાથી આર્થિક સ્થિતિ અને આવકમાં પરિવર્તન આવતા બેંકમાં ખાતુ ખોલાવી થોડી બચત કરતા થયા છે. ધંધારોજગાર તથા લેવડ દેવડ માટે શહેર સુધી નિસંકોચ જઈ શકે છે, લાભ લેવા માટે સહકારી મંડળીના સભ્ય બન્યા છે, પોતાના કામ થવાથી દેવી-દેવતાની માનતા પૂરી કરી શક્યા છે, પરંપરાગત ખોરાક લેતા તેના બદલે અન્ય સમાજ જેવો ખોરાક લેવામાં વધારો થયો છે. પરંતુ આવક વધવાથી કેટલાક ઉત્તરદાતાઓ દેશી અને ઈંગ્લીશ દારૂના વ્યસન કરતા પણ થયા છે. ડોક્ટરી સારવાર લઈ ભૂત-ભૂવાની વિધિ કરવા જતા હતા તેમાં ઘણું ઓછું કરી શક્યા છે. પહેલાં વધુ પ્રમાણમાં મજૂરીએ જતા હતા તેના બદલે ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળનો લાભ મળતાં શાહુકારનું દેવુ પરત કરનારનું પહેલા કરતાં વધ્યુ છે. પોતાના પરંપરાગત સામાજિક-ધાર્મિક-તહેવારો સારી રીતે ઉજવી શકે છે. તેઓની આર્થિક સ્થિતિ સુધરતાં ઘરવેરો-વિજળીબીલ, નિયમિત ભરવામાં ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં વધારો થયો છે. આખુ ચિત્ર પ્રસ્તુત કોઠામાં જોતા ખ્યાલ આવી શકે છે.

ગુજરાત પેટર્નની યોજનાનો લાભ મળવાથી આર્થિક સ્થિતિમાં શું પરિવર્તન આવ્યું તેની વિગત દર્શાવતો ચાર્ટ

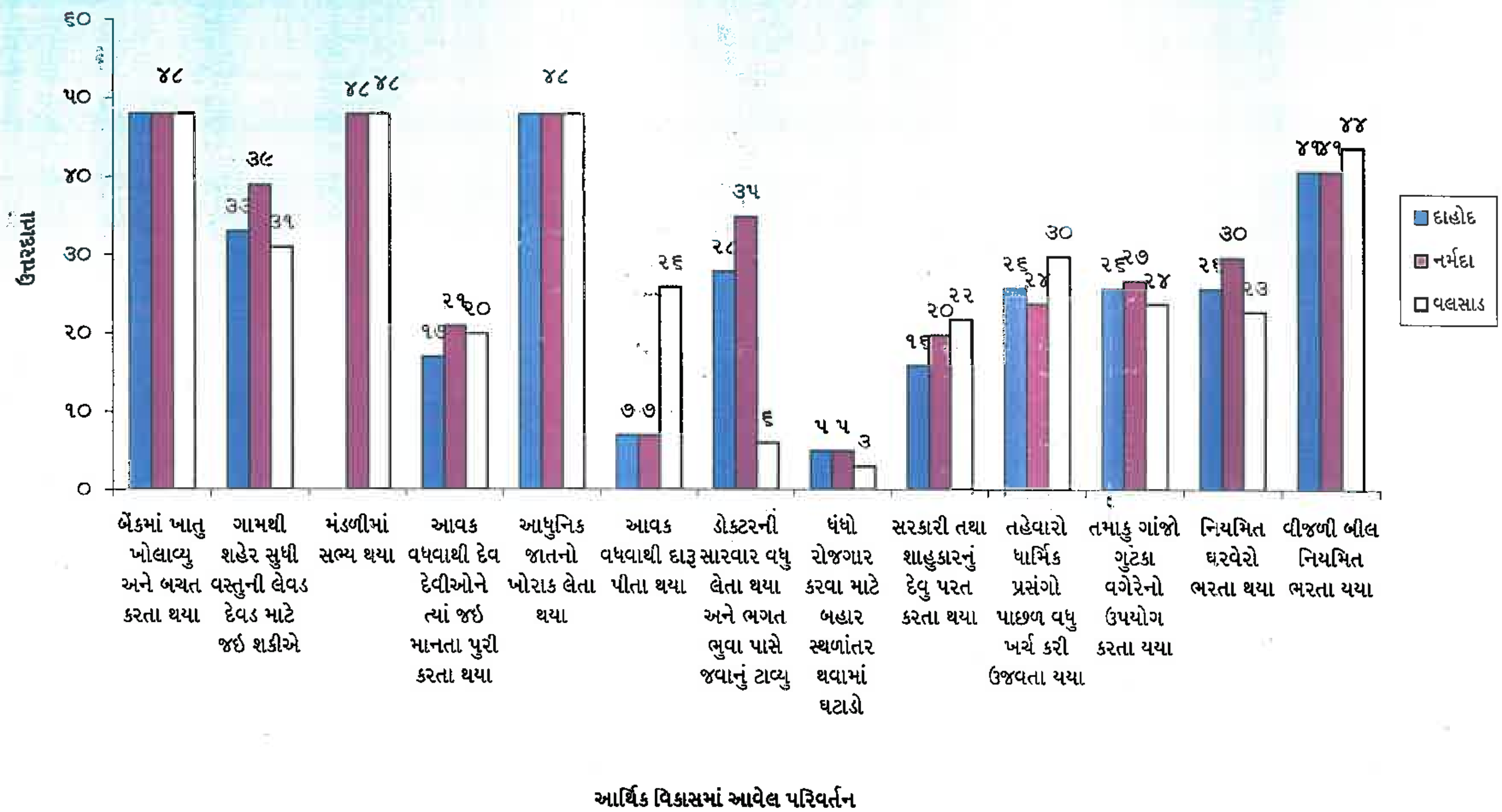

કોષ્ટક - ૨૮

યોજનાનો લાભ મળવાથી સામાજિક રીતે આવેલ પરિવર્તનની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર ગામ-તાલુકો જિલ્લો	સામાજિક ક્ષેત્રે આવેલ પરિવર્તન										
		લગ્નમાં વધુ ખર્ચ કરતા થયા દહેજ લેવામાં વધારો થયો	મંડપ ડેકોરેશન નો ઉપયોગ કરતા થયા	ભોજન સમારંભમાં ફેરફાર કરતા થયા	ફોટોગ્રાફી ઓડિયો-વિડીયો શુટીંગ મંગાવ્યું	ચાંદીના બદલે સોનાના દાગીના પહેરતા થયા	લગ્નમાં અન્ય સમાજ સાથે આવતા જતા થયા	દેવ-દેવી માં માનતા થયા અને બારમા માં વધુ ખર્ચ કરતા થયા	બાળકના જન્મ પછી બાબરી ઉતારે છે	પહેરવેશ મોજશોખ માં પરિવર્તન	ગુનાહિત પ્રવૃત્તિમાં ઘટાડો થયો	પોતાની જાતે પંચાયિયા બની ગયા તથા સભ્ય તરીકે ચૂંટાયા
૧	નગરાળા	૪	૩	૪	૨	૩	૪	૪	૧	૪	૧	૨
૨	બાવકા	૨	૩	૪	૧	૩	૩	૪		૪		૧
૩	રોઝમ	૩	૨	૪	૧	૨	૨	૪	૧	૪	૧	
૪	નવાગામ	૩	૧	૪	૨	૧	૪	૪		૪		૧
★	દાહોદ	૧૨	૯	૧૬	૬	૯	૧૩	૧૬	૨	૧૬	૨	૪
	તાલુકો	૭૫.૦૦	૫૬.૨૫	૧૦૦.૦૦	૩૭.૫૦	૫૬.૨૫	૮૧.૨૫	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૨૫.૦૦
૫	ભરસડા	૩	૩	૪	૧	૩	૪	૪		૪	૧	
૬	ભેહપાટીયા	૩	૩	૪	૧	૨	૩	૪	૧	૪		૨
૭	નીમચ	૧	૪	૪	૨	૩	૩	૪		૪	૧	
૮	દાદુર	૨	૨	૪	૧	૨	૪	૪	૧	૪		૧
★	ગરબાડા	૯	૧૨	૧૬	૫	૧૦	૧૪	૧૬	૨	૧૬	૨	૩
	તાલુકો	૫૬.૨૫	૭૫.૦૦	૧૦૦.૦૦	૩૧.૨૫	૬૨.૫૦	૮૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૧૮.૭૫
૯	કમ્બોઈ	૧	૪	૪	૨	૨	૩	૪		૪		
૧૦	સાકરીયા	૨	૩	૪	૨	૩	૨	૪	૨	૪	૧	૧
૧૧	બોરગોટા	૨	૪	૪	૧	૩	૪	૪		૪		૧
૧૨	પીપળીયા	૩	૨	૪	૧	૨	૨	૪	૧	૪		
★	લીમખેડા	૮	૧૩	૧૬	૬	૧૦	૧૧	૧૬	૩	૧૬	૧	૨
	તાલુકો	૫૦.૦૦	૮૧.૨૫	૧૦૦.૦૦	૩૭.૫૦	૬૨.૫૦	૬૮.૭૫	૧૦૦.૦૦	૧૮.૭૫	૧૦૦.૦૦	૬.૨૫	૧૨.૫૦
★	દાહોદ	૨૯	૩૪	૪૮	૧૭	૨૯	૩૫	૪૮	૭	૪૮	૫	૯
	જિલ્લો	૬૦.૪૧	૭૦.૮૩	૧૦૦.૦૦	૩૫.૪૧	૬૦.૪૧	૭૨.૯૧	૧૦૦.૦૦	૧૪.૫૮	૧૦૦.૦૦	૧૦.૪૧	૧૮.૭૫
૧૩	ગાડકોઈ	૩	૩	૪	૨	૩	૪	૪	૨	૪		૧
૧૪	સમારીયા	૩	૪	૪	૨	૨	૪	૪		૪	૧	૧
૧૫	નાના હૈડવા	૪	૪	૪	૨	૨	૨	૪	૧	૪		
૧૬	ફુલવાડી	૪	૨	૪	૧	૩	૧	૪		૪	૧	
★	નાંદોદ	૧૪	૧૩	૧૬	૭	૧૦	૧૧	૧૬	૩	૧૬	૨	૨
	તાલુકો	૮૭.૫૦	૮૧.૨૫	૧૦૦.૦૦	૪૩.૭૫	૬૨.૫૦	૬૮.૭૫	૧૦૦.૦૦	૧૮.૭૫	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦

૧૭	સુકાઆંબા	૩	૩	૪	૩	૧	૨	૪		૪	૧	૧
૧૮	મોસકુવા	૨	૩	૪	૨	૨	૩	૪	૨	૪		૧
૧૯	સામરપાડા	૨	૩	૪	૩	૩	૨	૪	૧	૪		
૨૦	રાકસકુંડી	૩	૨	૪	૨	૩	૨	૪	૧	૪	૧	
★	ડેડીયાપાડા	૧૦	૧૧	૧૬	૧૦	૯	૯	૧૬	૪	૧૬	૨	૨
	તાલુકો	૬૨.૫૦	૬૮.૭૫	૧૦૦.૦	૬૨.૫૦	૫૩.૨૫	૫૬.૨૫	૧૦૦.૦૦	૨૫.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦
૨૧	પલાસપાડા	૪	૩	૪	૨	૨	૩	૪	૧	૪		
૨૨	પીપરીપાડા	૪	૩	૪	૨	૨	૩	૪	૧	૪	૧	૧
૨૩	ઉભારીયા	૨	૨	૪	૧	૨	૨	૪	૧	૪		૧
૨૪	દેવમોગરા	૩	૩	૪	૧	૨	૧	૪	૧	૪	૧	૧
★	સાગબારા	૧૩	૧૧	૧૬	૬	૮	૯	૧૬	૪	૧૬	૨	૩
	તાલુકો	૮૧.૨૫	૬૮.૭૫	૧૦૦.૦૦	૩૭.૫૦	૫૦.૦૦	૫૬.૨૫	૧૦૦.૦૦	૨૫.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૧૮.૭૫
★	નર્મદા જિલ્લો	૩૭	૩૫	૪૮	૨૩	૨૭	૨૯	૪૮	૧૧	૪૮	૬	૭
		૭૭.૦૮	૭૨.૯૧	૧૦૦.૦૦	૪૭.૯૧	૫૬.૨૫	૬૦.૪૧	૧૦૦.૦૦	૨૨.૯૧	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૧૪.૫૮
૨૫	માંડવા	૩	૧	૪	૧	૨	૩	૪		૪		૧
૨૬	ખૂટલી	૨	૨	૪		૩	૪	૪	૧	૪	૧	
૨૭	અમધા	૩	૧	૪	૧	૨	૩	૪		૪		
૨૮	માતુનીયા	૧	૨	૪		૩	૪	૪	૧	૪		૧
★	કપરાડા તાલુકો	૯	૬	૧૬	૨	૧૦	૧૪	૧૬	૨	૧૬	૧	૨
		૫૬.૨૫	૩૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૬૨.૫૦	૮૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૧૦૦.૦૦	૬.૨૫	૧૨.૫૦
૨૯	ખટાણા	૨	૧	૪	૧	૩	૪	૪		૪	૧	
૩૦	પીપરોલ	૩	૨	૪	૧	૩	૪	૪	૧	૪	૧	૧
૩૧	પંગારબારી	૨	૨	૪	૧	૨	૩	૪		૪		૨
૩૨	ખડકી	૨	૧	૪	૧	૨	૩	૪		૪		
★	ધરમપુર તાલુકો	૯	૬	૧૬	૪	૧૦	૧૪	૧૬	૧	૧૬	૨	૩
		૫૬.૨૫	૩૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૨૫.૦૦	૬૨.૫૦	૮૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૬.૨૫	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૧૮.૭૫
૩૩	રોણવેલ	૨	૨	૪	૨	૨	૩	૪	૧	૪		
૩૪	અટગામ	૩	૨	૪	૧	૨	૪	૪		૪	૧	૧
૩૫	ફણસપાડા	૩	૨	૪	૨	૩	૩	૪	૧	૪		૨
૩૬	રાબરડા	૧	૧	૪	૧	૩	૪	૪		૪		૧
★	વલસાડ તાલુકો	૯	૭	૧૬	૬	૧૦	૧૪	૧૬	૨	૧૬	૧	૪
		૫૬.૨૫	૪૩.૭૫	૧૦૦.૦૦	૩૭.૫૦	૬૨.૫૦	૮૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૧૦૦.૦૦	૬.૨૫	૨૫.૦૦
★	વલસાડ જિલ્લો	૨૭	૧૯	૪૮	૧૨	૩૦	૪૨	૪૮	૫	૪૮	૪	૯
		૫૬.૨૫	૩૯.૫૮	૧૦૦.૦૦	૨૫.૦૦	૬૨.૫૦	૮૭.૫૦	૧૦૦.૦	૧૦.૪૧	૧૦૦.૦૦	૮.૩૩	૧૮.૭૫

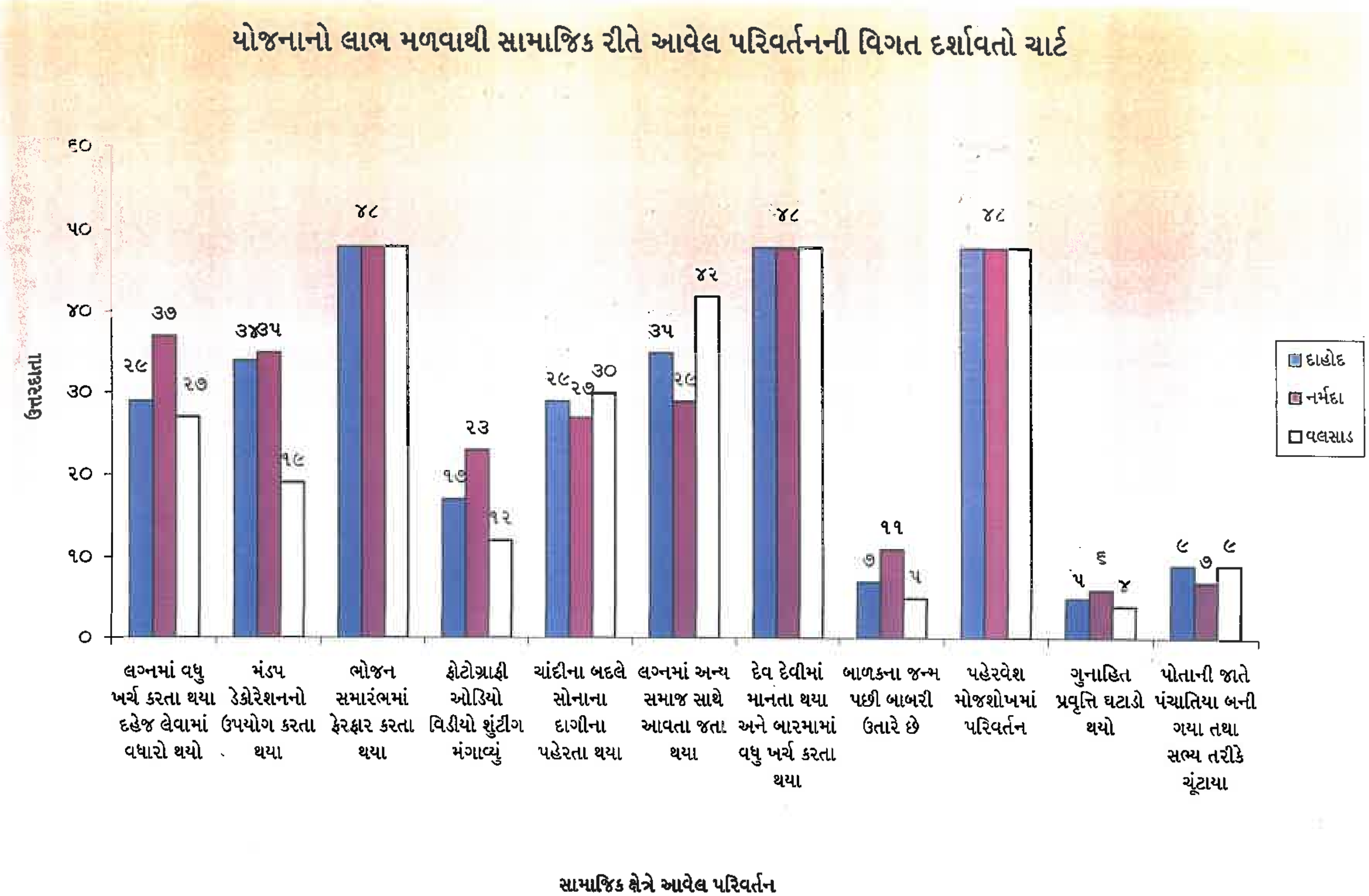

યોજનાનો લાભ મળવાથી સામાજિક રીતે આવેલ પરિવર્તનની વિગત દર્શાવતો ચાર્ટ
ઉત્તરદાતા
૬૦
૫૦
૪૦
૩૦
૨૦
૧૦
૦
દાહોદ
નર્મદા
વલસાડ
લગ્નમાં વધુ ખર્ચ કરતા થયા દહેજ લેવામાં વધારો થયો
મંડપ ડેકોરેશનનો ઉપયોગ કરતા થયા
ભોજન સમારંભમાં ફેરફાર કરતા થયા
ફોટોગ્રાફી ઓડિયો વિડીયો શુંટીંગ મંગાવ્યું
ચાંદીના બદલે સોનાના દાગીના પહેરતા થયા
લગ્નમાં અન્ય સમાજ સાથે આવતા જતા થયા
દેવ દેવીમાં માનતા થયા અને બારમામાં વધુ ખર્ચ કરતા થયા
બાળકના જન્મ પછી બાબરી ઉતારે છે
પહેરવેશ મોજશોખમાં પરિવર્તન
ગુનાહિત પ્રવૃત્તિ ઘટાડો થયો
પોતાની જાતે પંચાતિયા બની ગયા તથા સભ્ય તરીકે ચૂંટાયા
સામાજિક ક્ષેત્રે આવેલ પરિવર્તન

સંશોધન અભ્યાસમાં ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ જુદી જુદી યોજનાઓનો લાભ લીધો છે. ઉત્તરદાતાઓ પોતાની મુલાકાતમાં વિવિધ પાસામાં પરિવર્તન અને વિકાસ શું થયો છે તે વિગતો બતાવે છે, તેમાં જોઈએ તો આર્થિક સ્થિતિમાં પરિવર્તન અને વિકાસ થવાથી સામાજિકક્ષેત્રે જુદા જુદા ઉત્તરદાતાઓના જિલ્લાના, તાલુકા તથા ગ્રામ્ય સ્તરે શું સ્થિતિ છે તે જોતા જિલ્લામાં બધાજ ઉત્તરદાતાઓના પહેરવેશ તથા ભોજન સમારંભ અને દેવ-દેવીઓ અને બારમાની વિધિઓમાં પરિવર્તન આવેલ છે. તેવુ જણાવે છે તે સિવાય ખાસ કરીને લગ્નમાં ખર્ચ કરવાનું, મંડપ ડેકોરેશન, ચાંદીના બદલે સોનાના દાગીના પહેરવાનું, લગ્નમાં અન્ય સમાજ સાથે આવતા જતા થવાનું, તો કેટલાક પોતાની જાતે પંચાયતીયા બની ગયેલા જોવા મળે છે. આમ સામાજિક ક્ષેત્રે દાહોદ જિલ્લામાં ઠીક ઠીક પરિવર્તન જોવા મળે છે.

નર્મદા જિલ્લામાં સામાજિક રીતે જોઈએ તો વસાવા સમાજમાં મોટાભાગે મોજશોખ-પહેરવેશ, દેવ-દેવીઓની માનતા કરી ખર્ચ કરતા અને ભોજન સમારંભોમાં બધાએ ફેરફાર કરી પરિવર્તન લાવ્યા છે. આની સાથે સાથે લગ્નમાં વધુ ખર્ચ, મંડપ ડેકોરેશન, ફોટોગ્રાફી અને ઓડિયો વીડિયો, ચાંદીના બદલે સોનાનાં દાગીના, લગ્ન સમારંભોમાં અન્યને ત્યાં જતા આવતા થવાનું, બાબરી ઉતારવા વગેરે ક્ષેત્રે પહેલાં કરતાં ખર્ચ કરીને આધુનિક રીત જીવવામાં પરિવર્તન લાવતા થયા છે.

વલસાડ જિલ્લામાં સામાજિક ક્ષેત્રે જે સ્થિતિ છે તેમાં જોઈએ તો મોજશોખ અને પહેરવેશ, દેવ-દેવીઓની માનતા પાછળ ખર્ચ કરી શકે, પરંપરાગત ખોરાક કરતાં ભોજન સમારંભમાં પરિવર્તન બધાજ ઉત્તરદાતાઓ ધરાવે છે. તે સિવાય લગ્ન સમારંભ અને મંડપ ડેકોરેશન, ચાંદીના બદલે સોનાના દાગીના, લગ્નમાં અન્ય સમાજ સાથે જતા-આવતા થયા, તથા પોતાની જાતે પંચાયતીયા બની ગયેલ હોય તેવા ક્ષેત્રે પરિવર્તન ખાસ જોવા મળે છે.

સંશોધન અભ્યાસના ત્રણે જિલ્લાના ઉત્તરદાતાઓ પાસેથી રૂબરૂ મુલાકાત લેતાં તેઓની આર્થિક પરિસ્થિતિમાં ન્યુ ગુજરાત પેટર્નની વિવિધ કાર્યક્રમો હેઠળ લાભ મળ્યો અને કેટલાક અંશે પગભર થયા તેમાં જોઈએ તો પહેલાં કરતાં આદિવાસી વિસ્તારમાં લગ્ન-દહેજ તથા મંડપ ડેકોરેશન અને ફોટોગ્રાફી, ઓડિયો-વિડીયો શૂટીંગ તથા ભોજન સમારંભમાં ઘણાજ ફેરફાર લાવ્યા છે. પહેલાં પરંપરાગત લગ્ન થતા તેની જગ્યાએ બ્રાહ્મણ-ભગત પાસે લગ્ન કરાવે છે. પરંપરાગત ચાંદીના દાગીના પહેરતા તેના બદલે હવે સોનાની ખરીદી કરવા લાગ્યા છે. અન્ય સમાજના જોડે લગ્નમાં જાય છે. તથા પશુનો લગ્નમાં ઉપયોગ કરતાં તેમાં આજે ઘટાડો જોઈ શકાય છે. બાળકોના બાબરી ઉતારી ખર્ચ કરી શકે છે. મોટાભાગે બધાએ પરંપરાગત પહેરવેશના બદલે આધુનિક પહેરવેશ પરિધાન કર્યો છે. પરંપરાગત ગુનાહિત પ્રવૃત્તિના બદલે હવે કાયદા-કાનૂન તથા અન્ય સમાજના લોકો સાથે સંપર્ક થવાથી ચોરી જેવા ગુનામાં ઘટાડો થયેલો જોવા મળે છે. આ અંગેની યથાસ્થિતિ વિગત કોષ્ટકમાં દર્શાવવામાં આવેલ છે.

કોષ્ટક - ૨૯

ગુજરાત પેટર્નની યોજનાનો લાભ મળવાથી શિક્ષણમાં આવેલ પરિવર્તનની વિગત દર્શાવતુ કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ-તાલુકો-જિલ્લો	શિક્ષણમાં આવેલ પરિવર્તનની વિગત							
		શિક્ષણ લેવામાં હાલમાં જાગૃતિ આવી.	આશ્રમ શાળા કે આદર્શ નિવાસી શાળામાં બાળકોને મુકતા થયા છે.	બાળક શિક્ષક તલાટી-કલાર્ક કે સરકારી નોકરી મળે તેવુ આયોજન કરતા થયા.	બાળકોના શિક્ષણ પાછળ પહેલાં કરતાં વધુ શિક્ષણ લેતા થયા છે.	શિક્ષણ આવવાથી ભગત-ભૂવાની સાથે સાથે દવાખાનામાં જતા થયા.	શિક્ષણ આવવાથી રસી મૂકાવતા થયા તથા તેમનું આરોગ્ય સુધર્યું.	શિક્ષણ મળવાથી ધંધા રોજગારમાં હિસાબ કરીને લેવડ-દેવડ કરતા થયા.	શિક્ષણ મેળવવાથી ધંધા-રોજગાર મેળવવામાં મદદરૂપ થયું.
૧	નગરાળા	૩		૩	૩	૪	૩	૧	૧
૨	બાવકા	૩	૧	૨	૩	૪	૪	૨	
૩	રોઝમ	૨		૨	૪	૪	૪	૧	૧
૪	નવાગામ	૩	૧	૧	૨	૪	૩	૨	
★	દાહોદ તાલુકો	૧૧ ૬૮.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૮ ૫૦.૦૦	૧૨ ૭૫.૦૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૪ ૮૭.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૨ ૧૨.૫૦
૫	ભરસડા	૨		૩	૪	૪	૪	૨	
૬	ભેહપાટીયા	૨	૧	૩	૩	૪	૪	૨	૧
૭	નીમચ	૩		૨	૪	૪	૩	૨	
૮	દાદુર	૩	૧	૧	૩	૪	૨	૨	૧
★	ગરબાડા તાલુકો	૧૦ ૬૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦	૯ ૫૬.૨૫	૧૪ ૮૭.૫૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૩ ૮૧.૨૫	૮ ૫૦.૦૦	૨ ૧૨.૫૦
૯	કમ્બોઈ	૪	૧	૧	૩	૪	૩	૩	૧
૧૦	સાકરીયા	૩		૨	૩	૪	૩	૩	
૧૧	બોરગોટા	૩	૧	૧	૪	૪	૪	૨	૧
૧૨	પીપળીયા	૩		૨	૩	૪	૩	૨	
★	લીમેખડા તાલુકો	૧૩ ૮૧.૨૫	૨ ૧૨.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૧૩ ૮૧.૨૫	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૩ ૮૧.૨૫	૧૦ ૬૨.૫૦	૨ ૧૨.૫૦
★	દાહોદ જિલ્લો	૩૪ ૭૦.૮૩	૬ ૧૨.૫૦	૨૩ ૪૭.૯૧	૩૯ ૮૧.૨૫	૪૮ ૧૦૦.૦૦	૪૦ ૮૩.૩૩	૨૪ ૫૦.૦૦	૬ ૧૨.૫૦
૧૩	ગાડકોઈ	૩	૧	૨	૩	૪	૪	૧	૧
૧૪	સમારીયા	૪		૧	૩	૪	૪	૨	
૧૫	નાના હૈડવા	૪	૧	૩	૪	૪	૩	૨	૧
૧૬	ફુલવાડી	૪		૨	૨	૪	૩	૧	
★	નાંદોદ તાલુકો	૧૫ ૯૩.૭૫	૨ ૧૨.૫૦	૮ ૫૦.૦૦	૧૨ ૭૫.૦૦	૧૬ ૧૦૦.૦૦	૧૪ ૮૭.૫૦	૬ ૩૭.૫૦	૨ ૧૨.૫૦

૧૭	સુકાઆંબા	૩	૧	૨	૩	૪	૪	૨	૧
૧૮	મોસકુવા	૩		૨	૩	૪	૪	૨	૧
૧૯	સામરપાડા	૩	૧	૨	૪	૪	૩	૧	
૨૦	રાકસકુંડી	૪	૧	૧	૩	૪	૩	૨	
★	ડેડીયાપાડા	૧૩	૩	૭	૧૩	૧૬	૧૪	૭	૨
	તાલુકો	૮૧.૨૫	૧૮.૭૯	૪૩.૭૫	૮૧.૨૫	૧૦૦.૦૦	૮૭.૫૦	૪૩.૭૫	૧૨.૫૦
૨૧	પલાસપાડા	૩	૧	૧	૩	૪	૪	૨	૧
૨૨	પીપરીપાડા	૩	૧	૧	૩	૪	૪	૧	૨
૨૩	ઉભારીયા	૪		૧	૨	૪	૪	૨	
૨૪	દેવમોગરા	૪	૧	૨	૨	૪	૩	૧	૧
★	સાગબારા	૧૪	૩	૫	૧૦	૧૬	૧૫	૬	૪
	તાલુકો	૮૭.૫૦	૧૮.૭૫	૩૧.૨૫	૬૨.૫૦	૧૦૦.૦૦	૯૩.૭૫	૩૭.૫૦	૨૫.૦૦
★	નર્મદા જિલ્લો	૪૨	૮	૨૦	૩૫	૪૮	૪૩	૧૯	૮
		૮૭.૫૦	૧૬.૬૬	૪૧.૬૬	૭૨.૯૧	૧૦૦.૦૦	૮૯.૫૮	૩૯.૫૮	૧૬.૬૬
૨૫	માંડવા	૨		૨	૨	૪	૩	૧	
૨૬	ખૂટલી	૩	૧	૩	૩	૪	૪		૧
૨૭	અમધા	૩	૧	૨	૨	૪	૪	૧	
૨૮	માતુનીયા	૪		૩	૧	૪	૩		૧
★	કપરાડા તાલુકો	૧૨	૨	૧૦	૮	૧૬	૧૪	૨	૨
		૭૫.૦૦	૧૨.૫૦	૬૨.૫૦	૫૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૮૭.૫૦	૧૨.૫૦	૧૨.૫૦
૨૯	ખટાણા	૨		૩	૨	૪	૩	૧	
૩૦	પીપરોલ	૩	૧	૩	૨	૪	૩	૧	૧
૩૧	પંગારબારી	૪	૧	૨	૩	૪	૪	૨	
૩૨	ખડકી	૪		૨	૧	૪	૪	૧	૧
★	ધરમપુર તાલુકો	૧૩	૨	૧૦	૮	૧૬	૧૪	૫	૨
		૮૧.૨૫	૧૨.૫૦	૬૨.૫૦	૫૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૮૭.૫૦	૩૧.૨૫	૧૨.૫૦
૩૩	રોણવેલ	૪	૧	૨	૨	૪	૩	૧	
૩૪	અટગામ	૩	૧	૧	૨	૪	૩	૨	૧
૩૫	ફણસપાડા	૩		૨	૩	૪	૪	૨	
૩૬	રાબરડા	૩	૧	૨	૩	૪	૪	૧	૧
★	વલસાડ તાલુકો	૧૩	૩	૭	૧૦	૧૬	૧૪	૬	૨
		૮૧.૨૫	૧૮.૭૫	૪૩.૭૫	૬૨.૫૦	૧૦૦.૦૦	૮૭.૫૦	૩૭.૫૦	૧૨.૫૦
★	વલસાડ જિલ્લો	૩૮	૭	૨૭	૨૬	૪૮	૪૨	૧૩	૬
		૭૯.૧૬	૧૪.૫૮	૫૬.૨૫	૫૪.૧૬	૧૦૦.૦૦	૮૭.૫૦	૨૭.૦૮	૧૨.૫૦

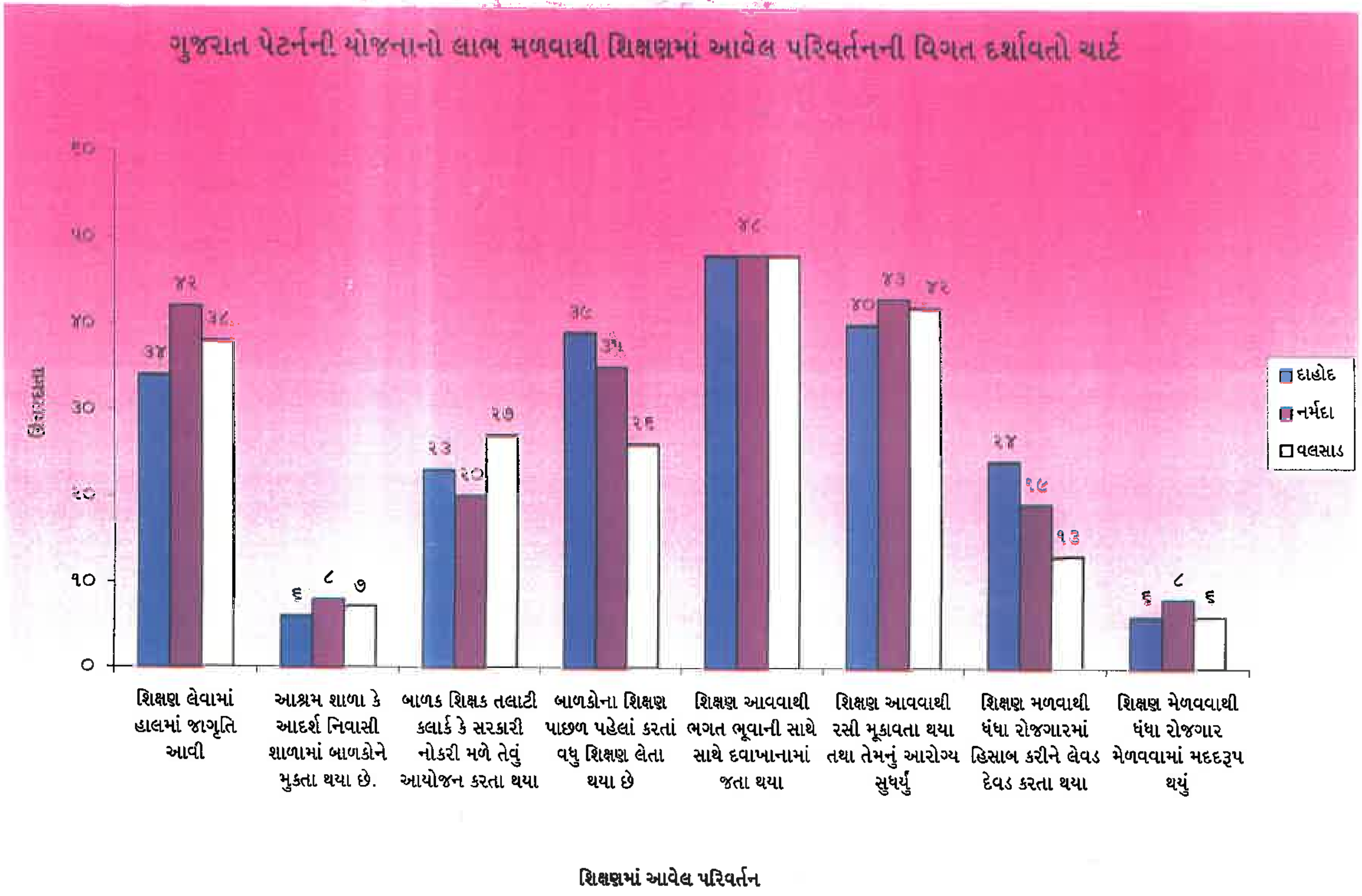
ગુજરાત પેટર્નની યોજનાનો લાભ મળવાથી શિક્ષણમાં આવેલ પરિવર્તનની વિગત દર્શાવતો ચાર્ટ
ટકાવારી
દાહોદ
નર્મદા
વલસાડ
૩૪ ૪૨ ૩૮
૬ ૮ ૭
૨૩ ૨૦ ૨૭
૩૯ ૩૫ ૨૬
૪૮
૪૦ ૪૩ ૪૨
૨૪ ૧૯ ૧૩
૬ ૮ ૬
શિક્ષણ લેવામાં હાલમાં જાગૃતિ આવી
આશ્રમ શાળા કે આદર્શ નિવાસી શાળામાં બાળકોને મુકતા થયા છે.
બાળક શિક્ષક તલાટી ક્લાર્ક કે સરકારી નોકરી મળે તેવું આયોજન કરતા થયા
બાળકોના શિક્ષણ પાછળ પહેલાં કરતાં વધુ શિક્ષણ લેતા થયા છે
શિક્ષણ આવવાથી ભગત ભૂવાની સાથે સાથે દવાખાનામાં જતા થયા
શિક્ષણ આવવાથી રસી મૂકાવતા થયા તથા તેમનું આરોગ્ય સુધર્યું
શિક્ષણ મળવાથી ધંધા રોજગારમાં હિસાબ કરીને લેવડ દેવડ કરતા થયા
શિક્ષણ મેળવવાથી ધંધા રોજગાર મેળવવામાં મદદરૂપ થયું
શિક્ષણમાં આવેલ પરિવર્તન

સંશોધન અભ્યાસમાં જોઈએ તો માનવના અન્ય પાસાંઓનો વિકાસ થાય છે. ન્યુ ગુજરાત પેટર્નની વિવિધ યોજનાનો લાભ લઈ પગભર થઈ શકાય પરંતુ તેને ટકાવી રાખવા તથા અન્ય સમાજના સભ્યો સાથે જોડાણ કરવા માટે શિક્ષણની ઘણી જરૂરીયાત છે. તેના વગર ચાલી શકે તેમ આધુનિક સમયમાં જણાતુ નથી. શિક્ષણ અંગે દાહોદ જિલ્લામાં જોઈએ તો શિક્ષણ આવવાથી ભગત-ભૂવાના બદલે ડોક્ટરી સારવાર લેતા થયા છે તેની સાથે સાથે બાળકોને વધુ શિક્ષણ લેતા કર્યા છે, બાળકોમાં રસી મૂકાવવાનું, ધંધો રોજગારમાં હિસાબ-કિતાબ કરવાનું, બાળક શિક્ષક - ક્લાર્ક કે તલાટીની નોકરી મળશે કે પહેલાં જાગૃતિ શિક્ષણ લેવામાં હતી તેમાં વધારો થયો છે તેવા વિવિધ પાસાઓમાં પરંપરાગત શિક્ષણ વ્યવસ્થા કરતાં આજે પરિવર્તન આવતુ જોઈ શકાય છે.

નર્મદા જિલ્લામાં જોઈએ તો ખાસ કરીને બધાજ ઉત્તરદાતાઓ ભગત-ભૂવાની સાથે સાથે ડોક્ટર પાસે જવામાં વધારો થયો, શિક્ષણ લેવામાં સતત જાગૃતિ આવી, બાળકો પહેલાં કરતાં વધુ શિક્ષણ લેતા થયા, શિક્ષણના લીધે બાળકોમાં રસી મૂકાવતા થયા, ધંધા રોજગારમાં હિસાબ કિતાબ કરીને લેવડ-દેવડ કરતા થયા છે. આ ક્ષેત્રોમાં હવે પહેલાં કરતાં ધીમે ધીમે મંદગતિએ પરિવર્તન થતુ દેખાઈ આવે છે.

વસલાડ જિલ્લામાં આ સ્થિતિ જોતાં ભગત-ભૂવા પાસે જતા તેના કરતાં હોસ્પિટલની સેવા વધુ લેતા થયા, આની સાથે સાથે રસી મૂકાવવાના પ્રમાણમાં સતત વધારો થયો છે. આ ઉપરાંત શિક્ષણ લેવામાં સતત જાગૃતિ, બાળક શિક્ષક-ક્લાર્ક-તલાટી બને તેવી જિજ્ઞાસા, બાળકો પહેલાં કરતાં વધુ શિક્ષણ લેતા થયા અને શિક્ષણ આવવાથી ધંધા-રોજગાર કરવામાં સરળતા રહી છે તેવા વિવિધ પાસાંઓમાં પરિવર્તન આવેલું જોતાં ગામ-તાલુકા-જિલ્લામાં જોતાં પહેલાં કરતાં આજે શિક્ષણ લેવામાં જાગૃતિ ચોક્કસ આવી છે, અને બાળકોને આશ્રમશાળા કે આદર્શ નિવાસી શાળામાં પણ મૂકતા થયા છે. પોતાનું બાળક સારી નોકરી મળે તેના માટે સતત પ્રયત્નશીલ રહ્યા છે અને તેના અભ્યાસ પાછળ ખર્ચ પણ કરતા થયા છે. પહેલા પરંપરાગત માંદગીમાં ભગત-ભૂવાનો આધાર રાખતા પરંતુ જાગૃતિ અને શિક્ષણ આવવાથી દવાખાને વધુ જતા થયા તથા બાળકોને રસી મૂકાવીને સુધારો થાય તે માટે સતત પ્રયત્નશીલ રહ્યા છે. ધંધા-રોજગાર કરવા જાય ત્યારે લેવડ-દેવડ હિસાબ અને ધંધો મેળવવામાં શિક્ષણ મળવાથી ઘણોજ ફાયદો થયો છે જે પ્રસ્તુત કોષ્ટકમાં ચિત્ર જોઈ શકાય છે.

કોષ્ટક - ૩૦

ગુજરાત પેટર્નનો લાભ મળવાથી પશુપાલન વ્યવસાયમાં આવેલ પરિવર્તનની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ તાલુકો જિલ્લો	પશુપાલન વ્યવસાયમાં આવેલ પરિવર્તન								
		સુધારેલ ઓલાદના ગાય-ભેંસ ખરીદતા થયા.	પશુને ઘરમાં કે ખૂલ્લામાં રાખતા તેને બદલે ઢાળિયામાં બાંધતા થયા.	ઘરના ઢાળિયામાં ઘાસનુ છાજ હતુ તેના બદલે નળિયાવાળું કર્યુ.	દૂધની આવક મેળવી ઘરની જીવન જરૂરી વસ્તુઓ ખરીદતા થયા.	પશુ બીમાર પડે ત્યારે ઘર ઉપચાર તથા પશુ દવાખાને લઈ જઈ ખર્ચ કરે છે.	પશુ સારવારમાં ભગત-ભૂવા પાસે જવાનુ ઓછુ કરતા થયા.	દૂધની આવક મહિલા રાખતી હતી તેમાં વધારો થયો છે.	વૈજ્ઞાનિક રીતે કૃત્રિમ બીજદાન કરાવતા થયા છે.	પશુ વધુ દૂધ આપે તે માટે ખાણ-દાણ અને લીલો ચારો આપતા થયા છે.
૧	નગરાળા	૧	૨	૧	૨	૧	૧	૨	૩	૩
૨	બાવકા	૨	૩	૨	૨		૧	૨	૨	૪
૩	રોઝમ	૨	૩	૧	૩	૧	૧	૩	૨	૩
૪	નવાગામ	૧	૨	૧	૩		૧	૨	૩	૩
★	દાહોદ	૬	૧૦	૫	૧૦	૨	૪	૯	૧૦	૧૩
	તાલુકો	૩૭.૫૦	૬૨.૫૦	૩૧.૨૫	૬૨.૫૦	૧૨.૫૦	૨૫.૦૦	૫૬.૨૫	૬૨.૫૦	૮૧.૨૫
૫	ભરસડા	૨	૨	૧	૨		૧	૨	૩	૪
૬	ભેહપાટીયા	૧	૩	૨	૨	૧	૧	૨	૩	૪
૭	નીમચ	૧	૩	૧	૧	૧	૧	૩	૨	૩
૮	દાદુર	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૩	૩	૩
★	ગરબાડા	૫	૯	૫	૬	૩	૪	૧૦	૧૧	૧૪
	તાલુકો	૩૧.૨૫	૫૬.૨૫	૩૧.૨૫	૩૭.૫૦	૧૮.૭૫	૨૫.૦૦	૬૨.૫૦	૬૮.૭૫	૮૭.૫૦
૯	કમ્બોઈ	૧	૨	૨	૨	૧	૧	૩	૩	૪
૧૦	સાકરીયા	૧	૩	૧	૨		૧	૨	૨	૪
૧૧	બોરગોટા	૨	૨	૨	૩	૧		૨	૧	૪
૧૨	પીપળીયા	૧	૨	૨	૨	૧	૧	૨	૧	૩
★	લીમેખડા	૫	૯	૭	૯	૩	૩	૯	૭	૧૫
	તાલુકો	૩૧.૨૫	૫૬.૨૫	૪૩.૭૫	૨૬.૨૫	૧૮.૭૫	૧૮.૭૫	૫૬.૨૫	૪૩.૭૫	૯૬.૭૫
★	દાહોદ	૧૬	૨૮	૧૭	૨૫	૮	૧૧	૨૮	૨૮	૪૨
	જિલ્લો	૩૩.૩૩	૫૮.૩૩	૩૫.૪૧	૫૨.૦૮	૧૬.૬૬	૨૨.૯૧	૫૮.૩૩	૫૮.૩૩	૮૭.૫૦
૧૩	ગાડકોઈ	૧	૨	૩	૩	૧	૧	૩	૧	૩
૧૪	સમારીયા	૧	૩	૨	૩			૩	૨	૩
૧૫	નાના હૈડવા	૧	૩	૩	૨	૧	૧	૨	૩	૪
૧૬	ફુલવાડી	૧	૩	૨	૨		૧	૨	૨	૪
★	નાંદોદ	૪	૧૧	૧૦	૧૦	૨	૩	૧૦	૮	૧૪
	તાલુકો	૨૫.૦૦	૬૮.૭૫	૬૨.૫૦	૬૨.૫૦	૧૨.૫૦	૧૮.૭૫	૬૨.૫૦	૫૦.૦૦	૮૭.૫૦

૧૭	સુકાઆંબા	૧	૨	૨	૩	૧	૧	૨	૩	૩
૧૮	મોસકુવા	૧	૧	૨	૩	૧		૨	૩	૩
૧૯	સામરપાડા	૧	૩	૨	૨	૧	૧	૩	૨	૪
૨૦	રાકસકુંડી	૧	૨	૩	૨	૨	૧	૧	૨	૪
★	ડેડીયાપાડા	૪	૮	૯	૧૦	૫	૩	૮	૧૦	૧૪
	તાલુકો	૨૫.૦૦	૫૦.૦૦	૫૬.૨૫	૬૨.૫૦	૩૧.૨૫	૧૮.૭૫	૫૦.૦૦	૬૨.૫૦	૮૭.૫૦
૨૧	પલાસપાડા	૨	૨	૨	૧	૧	૧	૨	૩	૪
૨૨	પીપરીપાડા	૨	૨	૨	૨	૧	૧	૩	૩	૪
૨૩	ઉભારીયા	૧	૧	૩	૨	૨	૧	૩	૨	૩
૨૪	દેવમોગરા	૧	૧	૨	૨			૧	૨	૨
★	સાગબારા	૬	૬	૯	૭	૪	૩	૯	૧૦	૧૩
	તાલુકો	૩૭.૫૦	૩૭.૫૦	૫૬.૨૫	૪૩.૭૫	૨૫.૦૦	૧૮.૭૫	૫૬.૨૫	૬૨.૫૦	૮૧.૨૫
★	નર્મદા	૧૪	૨૫	૨૮	૨૭	૧૧	૯	૨૭	૨૮	૪૧
	જિલ્લો	૨૯.૧૬	૫૨.૦૮	૫૮.૩૩	૫૬.૨૫	૨૨.૯૧	૧૮.૭૫	૫૬.૨૫	૫૮.૩૩	૮૫.૪૧
૨૫	માંડવા	૨	૧	૧	૨	૧	૧	૨	૧	૨
૨૬	ખૂટલી	૧	૧		૨	૨		૩	૨	૨
૨૭	અમધા	૨	૧	૧	૩	૨	૧	૨	૧	૩
૨૮	માતુનીયા	૧	૨		૩	૧		૩	૨	૪
★	કપરાડા	૬	૫	૨	૧૦	૬	૨	૧૦	૬	૧૧
	તાલુકો	૩૭.૫૦	૩૧.૨૫	૧૨.૫૦	૬૨.૫૦	૩૭.૫૦	૧૨.૫૦	૬૨.૫૦	૩૭.૫૦	૬૮.૭૫
૨૯	ખટાણા	૨	૨		૨	૨	૧	૩	૧	૨
૩૦	પીપરોલ	૨	૧	૧	૩	૨		૩	૨	૩
૩૧	પંગારબારા	૩	૨	૧	૨		૧	૨	૧	૨
૩૨	ખડકી	૨	૧		૧	૧		૨	૨	૩
★	ધરમપુર	૯	૬	૨	૮	૫	૨	૧૦	૬	૧૦
	તાલુકો	૫૬.૨૫	૩૭.૫૦	૧૨.૫૦	૫૦.૦૦	૩૧.૨૫	૧૨.૫૦	૬૨.૫૦	૩૭.૫૦	૬૨.૫૦
૩૩	રોણવેલ	૨	૨	૧	૨	૨	૧	૩	૨	૨
૩૪	અટગામ	૧	૨	૧	૨	૨	૧	૩	૨	૩
૩૫	ફણસપાડા	૧	૧	૧	૩	૧		૨	૧	૪
૩૬	રાબરડા	૨	૧		૨			૨	૧	૨
★	વલસાડ	૬	૬	૩	૯	૫	૨	૧૦	૬	૧૧
	તાલુકો	૩૭.૫૦	૩૭.૫૦	૧૮.૭૫	૫૬.૨૫	૩૧.૨૫	૧૨.૫૦	૬૨.૫૦	૩૭.૫૦	૬૮.૭૫
★	વલસાડ	૨૧	૧૭	૭	૨૭	૧૬	૬	૩૦	૧૮	૩૨
	જિલ્લો	૪૩.૭૫	૩૫.૪૧	૧૪.૫૮	૫૬.૨૫	૩૩.૩૩	૧૨.૫૦	૬૨.૫૦	૩૭.૫૦	૬૬.૬૬

ગુજરાત પેટર્નનો લાભ મળવાથી પશુપાલન વ્યવસાયમાં આવેલ પરિવર્તનની વિગત દર્શાવતો ચાર્ટ

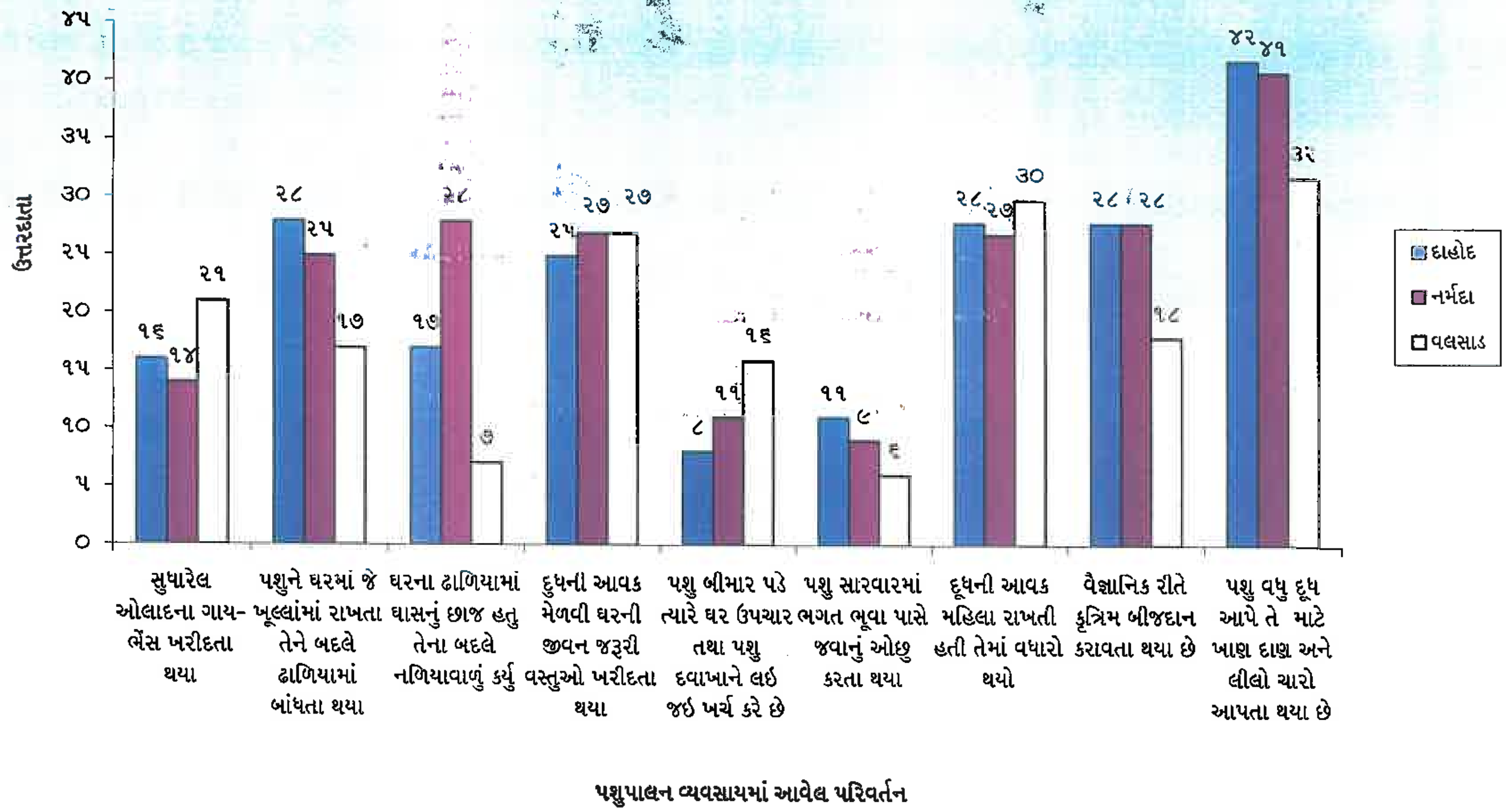

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં ઉત્તરદાતાઓનો મુખ્ય વ્યવસાય ખેતી છે પરંતુ તેની સાથે સાથે પશુપાલન વ્યવસાય કરે છે. ન્યુ ગુજરાત પેટર્નની વિવિધ યોજનાઓ પૈકી સરકારશ્રી એ ભેંસ, ગાય, ઘેટા-બકરાં વગેરેની યોજનાઓ લાભાર્થીઓને આપેલ છે. આ યોજનાનો લાભ લીધા પછી તેમાં શું પરિસ્થિતિ છે તે જોતાં દાહોદ જિલ્લામાં તાલુકા અને ગ્રામ્યસ્તરે પરંપરાગત ભેંસ-ગાય રાખતા તેના બદલે સુધારેલ ઓલાદની ગાય-ભેંસ ખરીદી છે, દૂધની આવક જીવન જરૂરી વસ્તુઓ ખરીદવા, દૂધની આવક મહિલા પોતે વધુ રાખતી થઈ છે અને કૃત્રિમ બીજ દાન પણ કરાવવામાં વધારો થયો છે. આ ઉપરાંત પશુ વધુ દૂધ આપે તે માટે ખાણ-દાણ અને લીલો ઘાસચારો પણ આપે કે ઘરમાં બાંધે છે અને તેના છાજમાં પણ સુધારો કર્યો છે. પશુપાલનનો વ્યવસાય ધીમે ધીમે ગૌણ વ્યવસાય તરીકે સ્થાન ગ્રહણ કરતો જોવા મળે છે.

નર્મદા જિલ્લામાં જોઈએ તો ગાય-ભેંસ નવી ઓલાદનાં ખરીદતા થયા છે. દૂધની આવક મહિલા રાખતી તેમાં વધારો થયો છે સાથે નિસંકોચપણે કૃત્રિમ બીજદાન કરાવતી થઈ છે. દવાખાને પશુ લઈ જવામાં તેઓ માને છે. સાથો સાથ બહાર ખૂલ્લામાં બાંધતા તેના બદલે ઘરમાં કે ઢાળિયામાં બાંધે છે. ઘરના છાજમાં પણ પરિવર્તન લાવ્યા છે. પશુપાલન પાછળ પહેલાં કરતાં વિશેષ સેવા ચાકરી કરે છે. ખાણ-દાણ, ઘાસચારો વગેરે અને તેમાંથી મળતી આવકમાંથી ઘરની ચીજવસ્તુઓ અને બાળકોના શિક્ષણ તથા સામાજિક-ધાર્મિક ક્ષેત્ર પાછળ ખર્ચ કરતા થયા છે.

વસલાડ જિલ્લામાં ઉત્તરદાતાઓ સાથે જોતાં ખ્યાલ આવે છે કે સારી ઓલાદનાં જ પશુ ખરીદવાં તથા ઢાળિયામાં બાંધવા વિશેષ લાગ્યા છે. આ ઉપરાંત મહિલાઓ દૂધનો હિસાબ રાખતી તેમાં વધારો, નિસંકોચ પણે કૃત્રિમ બીજદાન કરાવવું, દવાખાને પશુને લઈ જવાં, ખુલ્લામાં બાંધતા તેના બદલે ઘરમાં બાંધવા, છાજનો પ્રકાર પણ બદલવાનું તથા ખાણ-દાણ, ઘાસ ચારો વગેરે આયોજન કરવામાં આવેલ છે. પહેલાં કરતાં આજે આ ગાય-ભેંસ રાખે છે તેમાં ગામમાં દૂધ ડેરી (વસુંધરા ડેરી) તરફથી બધીજ જાતના લાભ મળે છે જેથી વધુમાં વધુ ઉત્તરદાતાઓ આ યોજના નો લાભ મેળવતા જાય છે. ઘાસની તંગી હોવા છતાં તેને સહેલાઈથી કંઈ રીતે મળી રહે તે માટેનું આયોજન કરતા જોવા મળે છે.

પ્રસ્તુત કોષ્ટકમાં જોતા ખ્યાલ આવે છે કે સારી ઓલાદનાં જ પશુ ખરીદવાં, ઢાળિયામાં બાંધવા, ઘરની જીવન જરૂરીયાતની વસ્તુ ખરીદવી તથા પશુ માંદુ પડે તો ઘર ઉપચારની સાથે સાથે દવાખાને લઈ જવાનું તથા કૃત્રિમ બીજદાન કરવાનું પ્રમાણ વધ્યુ, પશુ વધુ દૂધ આપે તે માટે ખાણ-દાણ-લીલો ચારો વધુ આપતા થયા છે. આ ઉપરાંત દૂધની આવક પહેલાં મહિલાઓ રાખતી તેમાં આવક પોતાની પાસે રહે તેવી મહિલાઓમાં વધારો થયો છે. આમ તેઓ કેટલાક અંશે પગભર થયા છે જે કોષ્ટકમાં જોઈ શકાય છે.

કોષ્ટક - ૩૧

ગુજરાત પેટર્નનો લાભ મળવાથી ઘરમાં કયાં નવાં સાધનો વસાવ્યા તેની વિગત દર્શાવતું કોષ્ટક

ક્રમ	સર્વેક્ષિત વિસ્તાર-ગામ-તાલુકો જિલ્લો	ઘરમાં નવા સાધનો વસાવ્યા તેની વિગત									
		મોટર-સાયકલ તથા સ્કુટી	રેડિયો-ટી.વી.-ટેપ	વાસણો (એલ્યુ. સ્ટીલ-પીત્તળ)	ખાટલા પલંગ	ગાદલા ગોદડાં રજાઈ	દેશી નળિયા ના બદલે વિલાયતી નળિયાં ચઢાવ્યાં	ઘરની દિવાલ ઈંટની બનાવી	ભોંય-તળિયું સિમેન્ટ નું બનાવ્યું	ઘરમાં વીજળી લીધી	અન્ય ખુરશી-ટેબલ-સાયકલ-ડોલ-ટબ
૧	નગરાળા	૧	૩	૪	૩	૪	૧	૩	૧	૧	૩
૨	બાવકા	૨	૩	૪	૩	૪		૩		૧	૨
૩	રોઝમ	૧	૪	૪	૪	૪	૧	૪	૧		૩
૪	નવાગામ	૨	૪	૪	૩	૪	૧	૩		૨	૨
★	દાહોદ તાલુકો	૬	૧૪	૧૬	૧૩	૧૬	૩	૧૩	૨	૪	૧૦
		૩૭.૫૦	૮૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૮૧.૨૫	૧૦૦.૦૦	૧૮.૭૫	૮૧.૨૫	૧૨.૫૦	૨૫.૦૦	૬૨.૫૦
૫	ભરસડા	૧	૩	૪	૪	૪	૧	૨		૨	૨
૬	ભેહપાટીયા	૧	૪	૪	૪	૪	૧	૩	૧		૨
૭	નીમચ		૪	૪	૩	૪	૧	૩	૧	૨	૩
૮	ધધુર	૨	૩	૪	૩	૪	૧	૨		૨	૪
★	ગરબાડા તાલુકો	૪	૧૪	૧૬	૧૪	૧૬	૪	૧૦	૨	૬	૧૧
		૨૫.૦૦	૮૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૮૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૨૫.૦૦	૬૨.૫૦	૧૨.૫૦	૩૭.૫૦	૬૮.૭૫
૯	કમ્બોઈ	૧	૪	૪	૪	૪	૧	૩	૧	૨	૩
૧૦	સાકરીયા	૧	૩	૪	૪	૪		૨	૧		૩
૧૧	બોરગોટા		૩	૪	૩	૪	૧	૨		૨	૪
૧૨	પીપળીયા	૧	૨	૪	૩	૪	૧	૧		૧	૪
★	લીમખેડા તાલુકો	૩	૧૨	૧૬	૧૪	૧૬	૩	૮	૨	૫	૧૪
		૧૮.૭૫	૭૫.૦	૧૦૦.૦૦	૮૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૧૮.૭૫	૫૦.૦૦	૧૨.૫૦	૩૧.૨૫	૮૭.૫૦
★	દાહોદ જિલ્લો	૧૩	૪૦	૪૮	૪૧	૪૮	૧૦	૩૧	૬	૧૫	૩૫
		૨૭.૦૮	૮૩.૩૩	૧૦૦.૦૦	૮૫.૪૧	૧૦૦.૦૦	૨૦.૮૩	૬૪.૫૮	૧૨.૫૦	૩૧.૨૫	૭૨.૯૧
૧૩	ગાડકોઈ	૨	૩	૪	૪	૪	૧	૨	૧	૨	૪
૧૪	સમારીયા	૧	૩	૪	૪	૪	૨	૧	૧	૨	૪
૧૫	નાના હૈડવા	૨	૪	૪	૩	૪	૨	૧	૧		૨
૧૬	ફુલવાડી	૨	૪	૪	૪	૪	૧	૨		૨	૩
★	નાંદોદ તાલુકો	૭	૧૪	૧૬	૧૫	૧૬	૬	૬	૩	૬	૧૩
		૪૩.૭૫	૮૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૯૩.૭૫	૧૦૦.૦૦	૩૭.૫૦	૩૭.૫૦	૧૮.૭૫	૩૭.૫૦	૮૧.૨૫
૧૭	સુકાઆંબા	૧	૩	૪	૩	૪	૧	૨	૧	૨	૪
૧૮	મોસકુવા		૩	૪	૩	૪	૧	૨	૧	૨	૪

૧૯	સામરપાડા	૨	૨	૪	૪	૪		૩		૨	૪
૨૦	ચીકસકુંડી	૩	૩	૪	૩	૪		૩	૧	૧	૩
★	ડેડીયાપાડા	૬	૧૧	૧૬	૧૩	૧૬	૨	૧૦	૩	૭	૧૫
	તાલુકો	૩૭.૫૦	૬૮.૭૫	૧૦૦.૦૦	૮૧.૨૫	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૬૨.૫૦	૧૮.૭૫	૪૩.૭૫	૯૩.૭૫
૨૧	પલાસપાડા	૧	૨	૪	૩	૪	૧	૧	૧	૨	૪
૨૨	પીપરીપાડા	૧	૨	૪	૩	૪	૧	૨	૧	૨	૪
૨૩	ઉભારીયા		૩	૪	૪	૪	૧	૧	૧	૨	૨
૨૪	દેવમોગરા	૨	૪	૪	૪	૪	૧	૧	૧	૧	૨
★	સાગબારા	૪	૧૧	૧૬	૧૪	૧૬	૪	૫	૪	૭	૧૨
	તાલુકો	૨૫.૦૦	૬૮.૭૫	૧૦૦.૦૦	૮૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૨૫.૦૦	૩૧.૨૫	૨૫.૦૦	૪૩.૭૫	૭૫.૦૦
★	નર્મદા જિલ્લો	૧૭	૩૬	૪૮	૪૨	૪૮	૧૨	૨૧	૧૦	૨૦	૪૦
		૩૫.૪૧	૭૫.૦૦	૧૦૦.૦૦	૮૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૨૫.૦૦	૪૩.૭૫	૨૦.૮૩	૪૧.૬૬	૮૩.૩૩
૨૫	માંડવા	૨	૩	૪	૩	૪	૧	૩	૧	૨	૩
૨૬	ખૂટલી	૩	૩	૪	૩	૪		૨		૨	૪
૨૭	અમધા	૩	૪	૪	૪	૪	૧	૨	૧	૧	૩
૨૮	માતુનીયા	૪	૪	૪	૩	૪		૧			૪
★	કપરાડા તાલુકો	૧૨	૧૮	૧૬	૧૩	૧૬	૨	૮	૨	૫	૧૪
		૭૫.૦૦	૧૧.૨૫	૧૦૦.૦૦	૮૧.૨૫	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૫૦.૦૦	૧૨.૫૦	૩૧.૨૫	૮૭.૫૦
૨૯	ખટાણા	૩	૩	૪	૪	૪	૧	૧	૧	૨	૩
૩૦	પીપરોલ	૨	૨	૪	૩	૪	૧	૧		૨	૪
૩૧	પંગારબારી	૧	૩	૪	૨	૪	૧	૦	૧	૧	૩
૩૨	ખડકી	૨	૩	૪	૩	૪	૧	૧	૧	૧	૪
★	ધરમપુર તાલુકો	૮	૧૧	૧૬	૧૨	૧૬	૪	૩	૩	૬	૧૪
		૫૦.૦૦	૬૮.૭૫	૧૦૦.૦૦	૭૫.૦૦	૧૦૦.૦	૨૫.૦૦	૧૮.૭૫	૧૮.૭૫	૩૭.૫૦	૮૭.૫૦
૩૩	રોણવેલ	૩	૪	૪	૩	૪	૧	૧	૧	૨	૪
૩૪	અટગામ	૨	૪	૪	૩	૪		૨		૧	૪
૩૫	ફણસપાડા	૧	૩	૪	૨	૪	૧	૨	૧	૨	૩
૩૬	રાબરડા	૨	૨	૪	૩	૪		૩		૧	૨
★	વલસાડ તાલુકો	૮	૧૩	૧૬	૧૧	૧૬	૨	૮	૨	૬	૧૩
		૫૦.૦૦	૮૧.૨૫	૧૦૦.૦૦	૬૮.૭૫	૧૦૦.૦૦	૧૨.૫૦	૫૦.૦૦	૧૨.૫૦	૩૭.૫૦	૮૧.૨૫
★	વલસાડ જિલ્લો	૨૮	૪૨	૪૮	૩૬	૪૮	૮	૧૯	૭	૧૭	૪૧
		૫૮.૩૩	૮૭.૫૦	૧૦૦.૦૦	૭૫.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૬.૬૬	૩૯.૫૮	૧૪.૫૮	૩૫.૪૧	૮૫.૪૧

ગુજરાત પેટર્નનો લાભ મળવાથી ઘરમાં કયાં નવાં સાધનો વસાવ્યા તેની વિગત દર્શાવતો ચાર્ટ

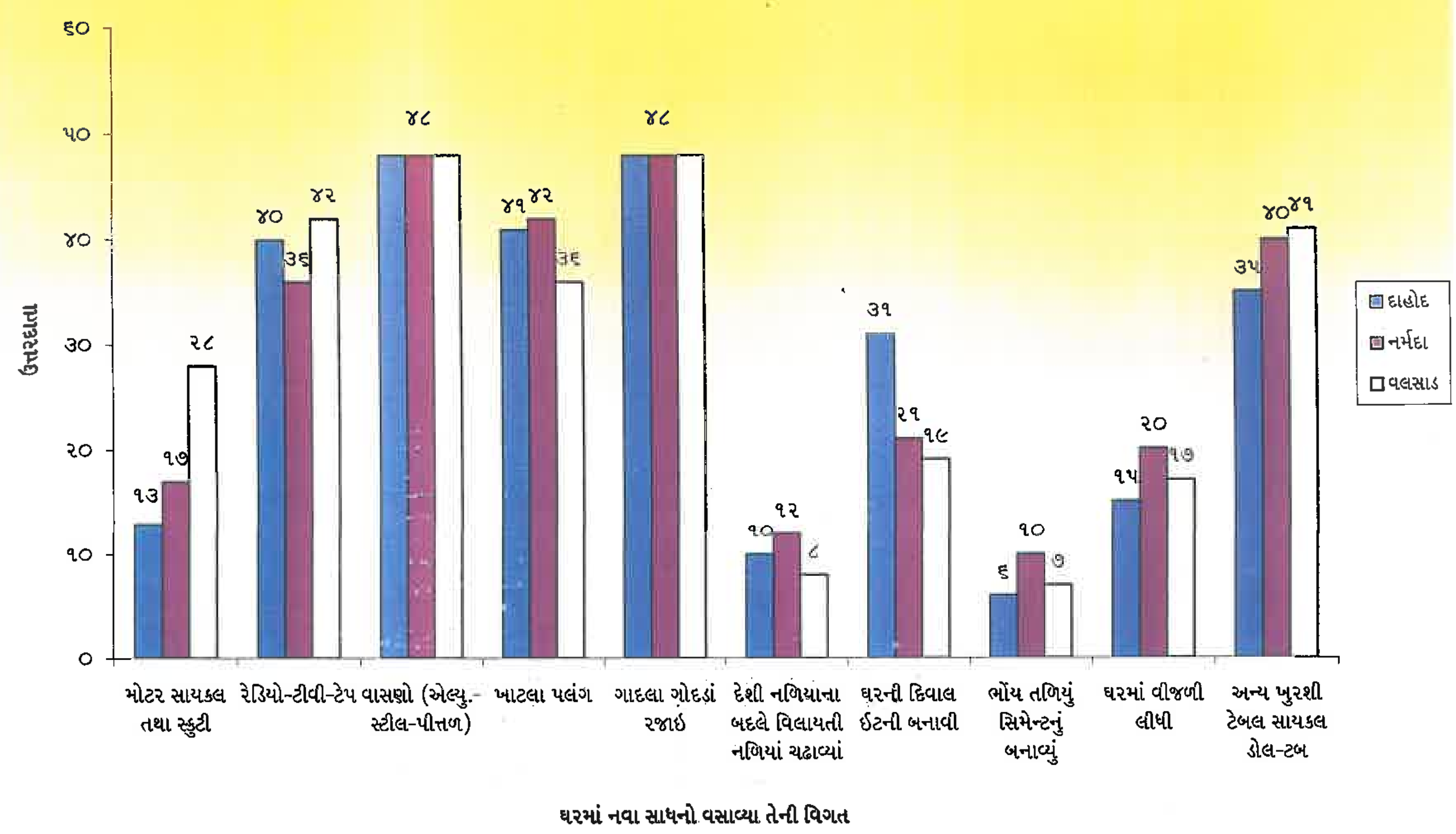

ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ વિવિધ યોજનાઓનો ઉત્તરદાતાઓએ લાભ લીધો અને અન્ય કામધંધો કરીને ફેરફાર થવાના કારણે ઘરમાં નવા સાધનો વસાવ્યા છે. તેની વિગતો દાહોદ જિલ્લામાં તાલુકા અને ગ્રામ્ય સ્તરે જોતાં રેડિયો-ટી.વી.,ટેપ, વાસણો, ખાટલા-પલંગ, ગોદડાં, ઘરની દિવાલ ઈંટોની બનાવી, ઘરમાં વીજળી લીધી તથા અન્ય પુરક જરૂરીયાતો તેઓએ વસાવી છે. ઘણા ઓછા ઉત્તરદાતાઓએ પોતાના વ્યવસાયમાં ઝડપી કામ થાય તે માટે મોટર સાયકલ તથા સ્કૂટી વગેરે વસાવતા પણ જોવા મળે છે.

નર્મદા જિલ્લામાં જોતાં ખ્યાલ આવે છે કે ખાસ કરીને મોટાભાગના બધાજ ઉત્તરદાતાઓએ વાસણ ખરીદ્યા છે, ખાટલા-પલંગ-ગોદડાં ખરીદ્યા છે. આ ઉપરાંત ઘરમાં કાચી દિવાલના બદલે ઈંટની દિવાલ બનાવનારા, ઘરમાં વીજળી લીધી હોય, રેડિયો-ટી.વી., ટેપ, તથા જરૂરીયાત મુજબ મોટર સાયકલ અને સ્કૂટી વસાવનારાઓની ઉત્તરોત્તર સંખ્યા વધતી જોવા મળે છે. આજના જમાનામાં વધુ જરૂરીયાત ન સંતોષાય માટે અન્ય જરૂરીયાતો ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં ખરીદી કરીને ઘરમાં રાખતાં જોવા મળ્યા છે.

વલસાડ જિલ્લામાં જોઈએ તો બધાજ ઉત્તરદાતાઓ જરૂરીયાત હોવાથી વાસણો, ખાટલા-પલંગ, ગાદલાં-ગોદડાં ખરીદે છે. આ ઉપરાંત તેઓની ધંધા રોજગાર કરવા માટે મોટર સાયકલ-સ્કૂટી, ટી.વી., રેડિયો-ટેપ, ઘરની દિવાલ ઈંટની બનાવી આ ઉપરાંત તેમની અન્ય પૂરક જરૂરિયાતો સંતોષવા માટે તેઓ ખરીદવા સતત પ્રયત્નશીલ રહ્યા છે. આવક થોડી ઘણી વધવાથી ઘરમાં જરૂરીયાત મુજબ ખરીદી કરે છે.

ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજનાનો લાભ મળ્યો અને કેટલાક અંશે છૂટક મજૂરી કરી તેથી ઘરમાં મોટાભાગે મોટર સાયકલ-રેડિયો, ટી.વી., ટેપ, વાસણો, ખુરશી-ટેબલ, ગાદલાં, ઘર ઉપર વિલાયતી નળિયાં દિવાલ માટીની હતી તેના બદલે ઈંટોની કરી અને ઘરમાં જરૂરી વીજળી લેવાનું કામ કર્યું છે. પરંપરાગત સ્થિતિમાંથી હાલમાં પરિવર્તન લાવી રહ્યા છે. તેઓ ત્રણ જિલ્લામાં ઠીક ઠીક પ્રગતિ કરી રહ્યા છે તેમ કહી શકાય. એટલે કે એમ કહી શકાય કે તેઓની જીવન શૈલી જીવન ધોરણ સુધર્યા ભૌતિક વસ્તુઓનો ઉપયોગ વધ્યો છે.

પ્રકરણ - ૫
વ્યક્તિ તપાસ

(અ)

દાહોદ તાલુકાના બાવકા ગામના ડામોર ભાવસિંહ દેવા ઉંમર-૩૫, બી.આર.એસ. સુધી અભ્યાસ કર્યો છે. ઘણી મહેનત કરી છતાં નોકરી-ધંધો મળતો ન હતો. તેઓ ઘણીવાર નિરાશા અનુભવતા હતા. પોતે કંઈ કામ ન મળતાં ઘરની ખેતીમાં મદદ કરવાની શરૂઆત કરી બાકીના સમય છૂટક મજૂરી વગેરે કરીને જીવન ગુજારતા હોવાનું જણાવે છે. સમાજના રિવાજ મુજબ તેઓએ લગ્ન કરેલ છે. તેઓને બે બાળકો હોવાનું જણાવે છે. તેઓ હાલમાં સંયુક્ત કુટુંબમાં જીવન ગુજારે છે. તેઓ ૩ ભાઈ અને ૨ બહેન છે. બધાજ માતા-પિતાની સાથે રહીને જીવન ગુજારે છે. ભાઈઓ એકલ દોકલ બહારગામ જઈને મોસમી રોજગારી મેળવતા જોવા મળ્યા હતા. પોતે પણ જેમ તેમ મજૂરી કરીને જીવન ગુજારતા હોવાનું જણાવે છે.

શ્રી ભાવસિંહભાઈ ગામના એક જાગૃત નાગરિક છે. તેઓ પંચાયતના સભ્ય હોવાનું પણ જણાવે છે. તેઓ ભણેલા-ગણેલા હોઈ પોતે સરકાર અને સ્વૈચ્છિક સંસ્થાની વિવિધ યોજનાઓ અને નાણાં ખર્ચાય છે. તે વિશે ખાસી સમજ છે. તેઓની સાથે સંબંધ સ્થાપન અને ચર્ચા કરતાં નજીક આવતાં પોતાની અંગત આપવીતી કહેવાની શરૂઆત કરેલી. તેઓ જણાવે છે કે છેલ્લા ૮ વર્ષથી સાવ બેરોજગાર હતો. નોકરી મળતી નથી તેવા સમયે સરકાશ્રીની પ્રાયોજના વહીવટદારશ્રીની કચેરી મારફતે ''સમરપણ સંસ્થા''માંથી કાર્યકરો ગામમાં આવ્યા. ગામમાં તેઓ અવારનવાર ૩ થી ૪ મહિના યોજનાના લાભ વિશે ન્યુ ગુજરાત પેટર્નની જે યોજના છે તે કેવી રીતે મળે, નાણાં ક્યાથી મળે, બચતો કેવી રીતે કરી શકાય, ફળ-ફુલ, આંબાની કલમ અને ગાય-ભેંસની યોજના વિશે શિબિરો ચાલુ થઈ. હું એક ગામના સભ્ય તરીકે જોડાયો કેમકે પાયામાં મેં બી. આર. એસ. નો અભ્યાસ કરેલ જેથી રસ પડ્યો. ગામના ઘણાં બધા સભ્યોને રસ જાગ્યો હતો અને કેટલાકને રસ જાગ્યો પણ નહીં અને લાભ પણ લીધો નહીં. સમરપણ સંસ્થાના કાર્યકરો સાથે સંબંધ થયો અને પ્રાયોજના અધિકારીની કચેરીમાંથી ખેતીવાડી અધિકારી સાથે તથા પશુ અધિકરી સાથે રહીને ગામના આગેવાનો સાથે મીટિંગ કરવામાં આવી. આમ આશરે ૫ થી ૬ વાર બેઠક થઈ. સમરપણ સંસ્થા દાહોદમાં આવેલ છે. ત્યાં તાલીમ લેવા જવાનું નક્કી થયું. તેમાં સ્ટાઈપન્ડ મળશે ઉપરાંત રહેવા-જમવાની સગવડતા મળશે તેમ જણાવેલ. માંડ ૫ વ્યક્તિઓ ગામમાંથી તાલીમ લેવા તૈયાર થયા. આવી તાલીમ ક્યારે નહીં લીધેલ જેથી સંકોચ થતો હતો. આ તાલીમ સ્થળે પહોંચ્યા બાદ તાલીમના પ્રથમ દિવસે તેમના ફાર્મ ઉપર રોકડીયા પાકની ખેતી, સિંચાઈ અને પાઈપલાઈન, ટ્યુબવેલ, ખાતર-બિયારણ, અળસિયાં પાલન ને તેમાંથી મળતું ખાતર (વર્મીકંપોસ્ટ) ફુલ છોડની ખેતી કેવી રીતે કરવી અને બજારમાં કયાં વેચવા જવુ-ભાવ-તાલ, નવીજાતની આંબા અને ગુલાબની કલમો, કલમી બોર, ગાય તથા ભેંસ વગેરે વિષયે તાલીમ મેળવવાની શરૂઆત કરી. શરૂઆતના દિવસોમાં એમ લાગતુ કે સીધી જો કારકુન કે શિક્ષક અને પટાવાળાની નોકરી સારી. આ ઝંઝટમાં ક્યાં પડ્યો,

પણ સરકાર અને સંસ્થાના અધિકારીઓએ પ્રથમ કંઈ યોજનાની શરૂઆત કરવી કે જેથી એકની આવક બીજી વસ્તુને પૂરક બને અને તેમાં આવકનો વધારો થાય. આ વિષચક્રની સમજણ કેળવી બીજી બાજુ પ્રાયોજના કચેરીમાં ફોર્મ ક્યારે ભરવું, તલાટી તથા ગ્રામસેવકના દાખલા કેવી રીતે મેળવવા તે અંગેનું ભાથું મેળવી નોંધ કરી અને કોઈ મુશ્કેલી ઉભી થાય તો મદદ કરવા જણાવેલ. આમ અનેક રીતે વિગતો મેળવીને તાલીમ પૂરી કરી.

સંસ્થામાંથી તાલીમ પૂર્ણ કર્યા પછી સરકારશ્રીમાંથી નોકરીની જાહેરાત ભરીને થાક્યો હતોજ. તેવામાંજ પ્રથમ વાડીયોજના હેઠળ આંબાની કલમો-ફૂલછોડ, વર્મીકપોસ્ટ યોજના માટે ફોર્મ ભર્યા. સાથે સાથે ભેંસ મેળવવા માટે પણ ફોર્મ ભર્યું. સમરપણ સંસ્થાનો ખૂબજ સહકાર અને પ્રાયોજના કચેરીના અધિકારીઓએ ૨ મહિનામાં ઉપરોક્ત બંને યોજના મેળવવા માટે મંજૂર કરી. આ કામો સમયસર ચોમાસુ બેસતાંજ આંબાની ચારજાતની કલમો લાવવામાં આવી સાથે સાથે હજારી ગલગોટા તથા ગુલાબનું વાવેતર કર્યુ અને ઉતરતે ચોમાસે વર્મીકપોસ્ટ (અળસિયા ખાતરનો પ્લોટ) ની શરૂઆત કરવામાં આવી. ભેંસ પણ મેળવી જેથી દૂધની સારી પૂરક આવક મળી. ઘરમાં બોર હોવાથી આંબાની કલમો માટે ટપક સિંચાઈની યોજનાનો લાભ લીધો, વર્મીકપોસ્ટમાંથી ખાતર આવ્યુ અને ચોમાસામાં કેળની કલમોનું વાવેતર કર્યુ સાથે સાથે લસણ, ડુંગળી, ધાણા, ગાજર, મૂળા વગેરે શાકભાજીનુ આયોજન સંસ્થાના સહકારથી ચાલુ કરેલ. દૂધમાંથી આવક મળી તેની સાથે ફૂલમાંથી અને પૂરક શાકભાજીમાંથી ઠીક ઠીક આવક થઈ. વિશ્વાસ બેઠો અને કલમો આજે ૫ વર્ષની થઈ છે તેમાં કેરીનો ઉતાર સારો આવવાની સંભાવના છે. ટીશ્યુકલચરમાંથી તૈયાર થયેલ કેળાની આવકથી તેઓને પગભર થવાની યોજના સફળ બની છે. તેઓ સવારે વેપારીઓ સાથે દાહોદમાં સંપર્ક વધવાના લીધે દૂધને કેનમાં ભરવાનું, એક પોટલું શાકભાજી અને બીજુ પોટલું ફૂલોને લઈને વેચીને ૧૧ વાગે ઘરે પરત આવી જાય છે. તેઓ આર્થિક રીતે સારી આવક મળે છે. ઘરમાં આ કામ પાછળ પત્ની, ભાઈ-બહેનને કામ મળે છે. આંબાની જે કેરી આવશે તે સંસ્થા સાથે રહીને કેવી રીતે ક્યાં વેચવી તેમાં મદદ કરશે.

આમ ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ નાણાં ખર્ચાય છે. તેમાં જોતાં તેઓના કુટુંબના સભ્યો ધંધા-મજૂરી માટે બહારગામ સ્થળાંતર કરીને જતા અને સામાજિક-ધાર્મિક પ્રસંગોના કારણે શાહુકારનું દેવું પરંપરાગત હતુ તેમાં હંમેશા વધારો થતો. તેમાં તેઓ જણાવે છે કે ધીરે ધીરે ઘટાડો થતો ગયો છે તથા ઘરના ૪ થી ૫ વ્યક્તિને કામ મળતુ થયું છે. ઘરનાં રહન-સહન, ઘર ઉપર નળિયાના બદલે વિલાયતી નળિયાં, મોજશોખ તથા બાળકોના શિક્ષણ લેવામાં અને સમાજના મોભાવાળી જગ્યાએ સ્થાન મેળવી શક્યા છે. આ ઉપરાંત પૂરક આવક પણ મેળવી શક્યા છે. ન્યુ ગુજરાત પેટર્નના કાર્યક્રમોનો લાભ લીધો તેનાથી ખરેખર ખુશ છે, પરંતુ પાણીની સગવડતા થાય તો દાહોદ તાલુકામાં ચણા-ઘઉં, મકાઈ, અન્ય કઠોળના પાકો લઈ શકાય અને સ્થળાંતરમાં ચોક્કસ ઘટાડો થઈ શકે. સરકારશ્રી તરફથી આપવામાં આવેલ યોજનાના અધિકારીઓનો તેઓ આભાર માનતા હતા. પોતે ગામના સારા સભ્ય બનીને ગામમાં અન્યને મદદરૂપ બનવા લાગ્યા છે.

લિ. આપનો વિશ્વાસુ

અ.બ.ક.

(બ)

સંશોધન અભ્યાસ માટે જરૂરી વિગતો મેળવવા માટે ધરમપુર તાલુકાના ખટાણા ગામની મુલાકાત લેવામાં આવેલ. આ ગામના શ્રી માહલા નેવજીભાઈ દેવજીભાઈ ચોમાસામાં આકાશી ખેતી કરીને ગુજારે છે. તે સિવાય વાપી તથા અતુલમાં જઈને ફેક્ટરીમાં કામ કરે છે. ગ્રામની ગ્રામ સભા થઈ તેમાં ભાગ લીધો. ત્યાં સરકારી અધિકારીઓ આવ્યા હતા. ગરીબી રેખાથી નીચે હોય અને કશુંક કરવા માંગતા હોય તેવા ઉત્તરદાતાઓએ મિટીંગમાં બેસવા માટે જણાવેલ.

પ્રથમ વખત માંડ માંડ મિટીંગ થયેલ. આ મિટીંગમાં ઓછા સભ્યો હાજર થયા હતા. મિટીંગમાં વિગતવાર પરિચય થયો. પોતે પોતાના કુટુંબ માટે કયો વ્યવસાય કરે છે તેની વિગતો મેળવવામાં આવી શ્રી નેવજીભાઈ મહાલા એ પરિચય આપ્યો તેમાં પત્ની, બે પુત્ર, બે બહેન અને નાના ભત્રીજા-બાળકો વગેરેની વિગતે પરિચય આપ્યો. આખા કુટુંબમાં શિક્ષણ-ભરણપોષણ વગેરેનો પરિચય આપ્યો. ૫ એકર જેટલી જમીન છે તેમાં ખાડા ટેકરાવાળી જમીનનો પણ સમાવેશ થાય છે. પિયતની વ્યવસ્થા માટે બોર સરકારની યોજનામાંથી કરેલ છે. પોતાને ખેતીવાડી અને પશુપાલન વ્યવસાય વિશે વિગતે ખ્યાલ છે. તેઓએ ગામના ૧૧ સભ્યો મળીને મંડળી બનાવવાની તૈયારી બતાવી. બીજીવાર ''એનાર્ડ ફાઉન્ડેશન'' સંસ્થા મારફત મિટીંગ કરવામાં આવી તેમાં વસલાડની વસુંધરા ડેરીના અધિકારીઓ સામેલ હતા. તેમાં પ્રાયોજના કચેરીના તથા એનાર્ડ ફાઉન્ડેશન ના કાર્યકરો હાજર હતા. બહુ વિગતે ચર્ચા કરી ગાયોની જે સફળ યોજના છે તેના વિશે સમજણ કેળવી. ત્યારબાદ ૧૧ સભ્યોએ પ્રાયોજના કચેરીમાં ગાયના યુનીટ માટે ફોર્મ ભરાવ્યાં. ફોર્મની જરૂરી વિગતો તલાટી, ગ્રામ સેવક અને વસુંધરા ડેરીના ગેરેંટર તરીકે ફોર્મમાં વિગત ભરીને પ્રાયોજના કચેરીમાં આપેલ. પ્રાયોજના કચેરીમાંથી ૩ માસ પછી મહામહેનતે મંજૂરી મળી. ત્રણ ગાય મળી અને ઘાસ પોતાનું હતુ તેથી ૩ ગાયનું દૂધ ૧૫ લીટર થતુ હતું. આમ ૧૧ સભસદોનું દૂધ થયું. વસુંધરા ડેરીના સહયોગથી કોલ્ડસ્ટોરેજ તથા આધુનિક સુવિધા સાથે ડેરી બનાવી આપી. ત્યાં વસલાડથી દૂધ લઈ જવા માટેની વ્યવસ્થા કરાવમાં આવી. આમ દૂધની આવક સવાર-સાંજ થઈ તથા પ્રાયોજના કચેરીમાંથી સબસીડી મળી અને દૂધની આવક નિયમિત પ્રાયોજના કચેરીમાં ગાયનો હમો બધાજ સભાસદો ભરે છે. બાકીની બચત ઘરખર્ચ બાળકોના શિક્ષણ-ઘર બનાવવા તથા ધરમપુર બેંકમાં મૂકવામાં આવે છે તેમ તેઓ જણાવે છે.

ખેતીમાંથી બહુજ ઓછી આવક આવતી હતી. આ ત્રણ ગાયમાંથી બીજી બે ગાય નવી લીધી છે. શિક્ષણની સાથે સાથે, સામાજિક પ્રસંગો, પોતાનું નવુ ઘર બનાવી શકાયું, ઘરમાં ટી.વી., ખાટલા-ગોદડા, પલંગ, ખૂરશી, નવો બોર, નવું મકાન વગેરે બનાવી શકાયુ છે. આમ આર્થિક, સામાજિક, સાંસ્કૃતિક વગેરે પાસાંઓમાં વિવિધતા આવવા લાગી છે. સામાજમાં માનમોભો વધવા લાગ્યો છે. સાથે સાથે સારી કામગીરી કરવાથી વસુંધરા ડેરીના ઉપપ્રમુખ તરીકે જવાબદારી પણ સંભાળે છે.

ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજનાનો લાભ નહોતો લીધો ત્યારે પરંપરાગત કેટલાક વર્ષો પહેલાં જીવતા હતા. આવક મેળવવા માટે ખાસ બીજાં કોઈ સાધનો નહોતાં. પરંતુ કેટલાએ વર્ષોની મહેનત, સંસ્થાઓ અને સરકારશ્રીના સહયોગથી ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ ગાયના યુનીટની યોજનાનો લાભ મળ્યા પછી ધીમે ધીમે દેવામાંથી મુક્તિ અને જીવનધોરણમાં પરિવર્તન આવવા લાગ્યુ છે. પહેલાં કરતાં આજે ઘરમાં મોજશોખ માટે મોટરસાયકલ, ટી.વી., વી.સી.આર. વગેરે સાધનો વસાવી શક્યા છીએ. ઉપરાંત આ ગામથી શહેર સુધી જવા માટે પાકો રસ્તો કરી શકવાની સાથે ખેતીમાં રોકડિયા પાકો અને શાકભાજીનું વાવેતર કરીને આવક મેળવતા થયા છીએ. બહારગામ ધંધા માટે હવે ઓછું જવુ પડે છે. સોના-ચાંદીના દાગીના વસાવતા થયા છે.

તેઓની મંડળી એકદમ ચોખ્ખી ચાલે છે. ગામના ઘણા બધા વ્યક્તિઓ દૂધમંડળીમાં સભ્ય થઈ રહ્યા છે. અને દૂધ ભરે છે. તેમાંથી બધાને વળતર સારા પ્રમાણમાં અઠવાડિક મળી જાય છે. ફેટ કાઢવાનું મશીન કમ્પ્યુટરાઈઝથી ચાલે છે જેથી બધાને વિશ્વાસ બેઠો છે. કેટલાએ લોકોને જે નાનુ મોટું દેવુ છે તે ધીમે ધીમે ઓછુ કરવા લાગ્યા છે. પહેલાં કરતાં ઘરમાં આખા કુટુંબ પરિવારને સારુ લાગે છે.

તેઓ વસુંધરા ડેરીમાં મહત્વની ભૂમિકા બજાવે છે કે હજી ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ વિકાસની ઘણી યોજનાઓ પ્રાયોજના કચેરી મારફતે મળે છે. તેનો લાભ ગરીબ અને જરૂરિયાતમંદને પગભર થવા માટે મળે અને આવક વધે તેમ છે. દૂધની યોજના સિવાય શાકભાજી, મશરૂમ, મસાલાં વગેરેનું બજારમાં વ્યવસ્થા થાય તો આ વિસ્તારમાં ખૂબ આવકારવાદાયક ગણાય તેવુ છે. પરંતુ આ બધીજ યોજનાના કાર્યક્રમો ગ્રામ્યકક્ષાએ જાણકારીનો અભાવ છે. પદાધિકારીઓ, ગ્રામ સેવક, તલાટી, શિક્ષક વગેરે જાણતા હોય છતાં ગ્રામજનોને તે માહિતી પૂરી પાડતા નથી. આમ આવા અનેક પ્રશ્નોની વચ્ચે વ્યક્તિએ જો પગભર થવુ હોય તો પરિશ્રમ કરીને ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ રસકારશ્રીની જે યોજનાઓ છે તેમાંથી લાભ મેળવવો જોઈએ. સાથે સાથે શિક્ષણ નું પ્રમાણ વધે તે માટે સૌએ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ તેમ તેઓ જણાવે છે.

ઉત્તરદાતાઓને સરકારી અને વસુંધરા ડેરીએ જે લાભ આપ્યો છે તેનાથી કુટુંબ પગભર થયું છે. સતત પરિશ્રમ કરીને આગળ વધવાની કોશિષ કરી રહેલ છે તેમ તેઓ જણાવ છે.

લી. આપનો વિશ્વાસુ

અ. બ.. ક.

(ક)

સંશોધન અભ્યાસ માટે જરૂરી વિગતો મેળવવા ડેડીયાપાડા તાલુકાના સુકાઆંબા ગામની મુલાકાત લેવામાં આવેલ. આ ગામના શ્રી કોટવાળિયા નારસિંગ પુનીયાભાઈ સાયકલ સ્ટોર્સ ડેડિયાપાડા ચલાવીને ગુજરાન ચલાવે છે. તેની સાથે સાથે રાયસિંગ પુનીયાભાઈ કોટવાળિયા કરિયાણાની દુકાન ચલાવે છે એજ રીતે જાતરીયાભાઈ દેવલીયાભાઈ કોટવાળિયા અનાજ દળવાની ઘંટી ચલાવે છે. તેઓની મુલાકાત લેતાં આ જાતિના સભ્યો અતિ પછાત આદિવાસીમાં આવે છે. અહિં વિગતે માહિતી મેળવતાં રાયસિંગભાઈ પુનીયાભાઈ કોટવાળિયા ૩૫ વર્ષની વયના છે. પોતે ૪ ધોરણ સુધી અભ્યાસ કરેલ છે. તેઓના માતા-પિતા હયાત છે. તેમનું ગામ ડેડીયાપાડા થી રાજપીપળા જતા રસ્તાની અંદરના ભાગે આવેલ છે. તેઓની આકાશી ૧ એકરમાં ખેતી થાય છે. બાકીના સમયમાં વાપી અને વલસાડ, સુરત વગેરે વિસ્તારમાં છૂટક મજૂરી કરીને જીવન વિતાવી રહ્યા છે. તેઓના ૪ ભાઈ તથા ૪ બહેનો અને પોતાની પત્ની તથા ૪ બાળકોનું કુટુંબ ધરાવે છે. તેઓ સંયુક્ત કુટુંબમાં રહે છે. તેઓએ ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ બિયારણ, બે ગાય, દુકાન તથા પાનનો ગલ્લો તેઓ ધરાવે છે. પોતાની ખેતી માટે બળદ ધરાવે છે. આમ આ કોટવાળિયાની મુલાકાત લેતા ઘરમાં આટલી બધી વ્યક્તિઓ હોવા છતાં માંડ માંડ ભરણ-પોષણ મેળવે છે. આવી પરિસ્થિતિમાં આ લોકો માટે કુદરત અને બીજી બાજુ માનવસર્જીત અનેક સમસ્યાઓ આવી પડતી હોય છે. આ પરિસ્થિતિના કારણે બાળકો શાળાએ અનિયમિત જાય છે. ભાઈ-બહેન મજૂરી કરવા જવાના કારણે ઉઠી ગયા છે, હાલમાં તેઓ આખા કુટુંબનું માંડ માંડ પુરૂં કરતા જોવા મળ્યા હતા.

ઘરની સ્થિતિ તદન સામાન્ય હોવાથી ઘર ચલાવ્યાનું કારમી મોંઘવારી અને સામાજિક રિવાજોના મોટા ખર્ચા, વગેરે સમસ્યાઓથી તેઓ ઘેરાયેલા છે. આવી સ્થિતિ પરંપરાગત ચાલતી હતી તેવામાં ''ઈનરેકા'' નામની સ્વૈચ્છિક સંસ્થાએ પંચાયતમાં ગ્રામસભા બોલાવી સમગ્ર ગામમાં બધાને મળ્યા. છતાં ૨૦ જેવા સભ્યો માંડ ભેગા થયા. વારંવાર વિનંતી કરી છતાં કોટવાળિયા તથા વસાવાઓ આવ્યા નહીં, અને કહેવા લાગ્યા કે, આવા અનેક અધિકારીઓ આવતા હોય છે અને શાની મિટીંગ અને કેવી યોજના વગેરે જાતનાં મતમતાંતર કરવા લાગ્યા. પ્રથમ બેઠકમાં સાદગીથી સંસ્થાનો પરિચય, પ્રાયોજના કચેરીએ સોંપેલ જવાબદારી, લાભાર્થીને કેવી રીતે લાભ મળી શકે તેની વાત શ્રી મગનભાઈ વસાવા આદિજાતિના વિસ્તરણ અધિકારીએ તથા ''ઈનરેકા'' ના અધિકારીએ સમજાવી હતી. આમ આ લોકો સાથે પાંચવાર મિટીંગો કરી હતી. આ સંસ્થા મારફતે પ્રાયોજના કચેરીમાં પશુપાલન, વર્મીકપોસ્ટ, ફળ-ફૂલ કલમો તથા વાવેતર માટે કિટસ અને ખાતરની યોજનાનો લાભ મેળવ્યો હતો. પોતાનો બોર ન હોવાથી ભાડે પાણી લઈને વાડી યોજનાની સીમીત યોજનાનો લાભ મેળવતા હતા. આમ તેઓએ આ સંસ્થાના કાર્યકરો પાસે વારંવાર માર્ગદર્શન મુલાકાત મેળવતા હતા. ગામમાં ધીરે ધીરે બીજા સભ્યો જોડાયા અને કિટસની યોજનાનો લાભ બધા જ મેળવતા થયા. આ ઉત્તરદાતાએ ગાયની સાથે સાથે પત્નીના નામે કરિયાણાની દુકાન પ્રાયોજના કચેરી મારફત ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ મંજૂર

કરાવી. કરિયાણાની દુકાન મંજૂર કરી અને માલસામાન ભરવા માટે ૫૦ હજાર રૂપિયા નાણાંકીય તથા સાધન ખરીદવા સબસીડી સાથે સહાય કરેલ. ગામમાં આવી કરિયાણાની સારી દુકાન ચલાવી અને એનાથી આવકમાં ઉત્તરોતર વધારો થયો. દુકાન સારી ચાલી અને એક ગાયમાંથી બીજી ગાય ખરીદી તેમાંથી દુધની આવક મળી. આ આવકના કારણે ડેડિયાપાડામાં પાનનો ગલ્લો અને કરિયાણાની દુકાન ઉભી કરી શકાઈ છે. તેનાથી ઘરના સભ્યો તેમને મદદ કરે છે. ચાર સભ્યોને ઘરમાં કામ મળી રહે છે. ગાયના દૂધનું વેચાણ, વર્મીકપોસ્ટના ખાતર બનાવવાની યોજના, મકાઈનું વાવેતર વગેરે બીજાઓના પ્રમાણમાં વધુ મેળવતા થયા છે. અતિ પછાત જાતિમાં આવતા હોવા છતાં તેઓમાં આજે ધીમી ગતિએ ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજનાનો લાભ મળવાથી વિકાસ તરફ ગતિ થઈ રહી છે. તેમ તેઓ જણાવે છે. કોટવાળિયાઓએ અંધશ્રદ્ધામાંથી બહાર આવીને આવી સંસ્થા અને પ્રાયોજના કચેરીના અધિકારીઓ સાથે સીધો સંવાદ કરીને યોજના મેળવીને પગભર થવું જોઈએ તેમ તેઓ માને છે.

ઉત્તરદાતાઓએ જણાવેલ કે મને આ યોજનાનો લાભ મેળવવા અનેક મુશ્કેલીઓ પડે છે, શોષણ થાય, લાંચ માંગવામાં આવે, મોટી લાગવગ જોઈએ, ગ્રામ સેવક કે તલાટી દાખલા ન આપે વગેરે સવાલો મનમાં ને મનમાં ઘૂંટાયા કરતા હતા પરંતુ ''ઈનરેકા'' સંસ્થાએ સાથે રહીને પોતે પોતાની રીતે કેવી રીતે પગભર થઈ શકાય તેની સંપૂર્ણ તાલીમ મળેલ છે. હવે હું સરકાશ્રીની કોઈપણ યોજના હોય તો શાંતિથી ધીરજપૂર્વક કેવી રીતે મેળવવી તે અંગેની ચાવી આવડી ગઈ છે, તેમ તેઓ જણાવે છે.

તેઓના ગામમાં લોકો પાસે જમીન ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં છે અને ખાડા ટેકરાવાળી જમીનો વિશેષ પ્રમાણમાં છે, છતાં અહિના વિસ્તારમાં નર્મદા ડેમની નહેરથી પાણી મળે તો ખેતીમાં મકાઈ, ડાંગર, જુવાર, કઠોળ, તથા અન્ય રોકડીયા પાકો પકાવીને પગભર થવાય તેમ તેઓ જણાવે છે. આમ આ ક્ષેત્રોમાં વિકાસનાં અન્ય પાસાં આપો આપ વિકાસ પામશે તેમ તેઓ જણાવે છે.

ન્યુ ગુજરાત પેટર્નનો લાભ મળવાથી આ સમાજમાં અન્ય સમાજની જેમ જ લગ્નના સામાજિક ખર્ચાઓ, મોજશોખ, દાગીનાઓ, જુદા જુદા પહેરવેશો, ખાવાપીવામાં, વ્યસનો પાછળ વગેરે ક્ષેત્રે પહેલાં કરતાં ન્યુ ગુજરાત પેટર્નનો લાભ મળ્યેથી ક્વચીત ક્ષેત્રે વિકાસ થતો જોવા મળે છે. મજૂરીની સતત ચિંતા રહેતી અને ઘરના સભ્યોને બહાર મજૂરીની સતત ચિંતા રહેતી અને ઘરના સભ્યનો બહાર મજૂરીએ વારંવાર જવું પડતુ તથા બાળકોના ભાવિની ચિંતા રહેતી પરંતુ આજે કોટવાળિયા સમાજના આ ગામમમાં વારંવાર બાળકો શાળાએ જાય તે માટે સતત મીટીંગ કરીને જાગૃતિ લાવવામાં આવી રહી છે. આમ છતાં ગામમાં અનેક સમસ્યાઓ હોવાથી હજી ઘણુ કરવાનું બાકી છે.

પ્રકરણ - ૬

નિષ્કર્ષ-સૂચનો

નિષ્કર્ષ:

પૂર્વપટ્ટીમાં આદિવાસી વસ્તી ધરાવતા અભ્યાસના જિલ્લાનો સમગ્ર વિસ્તાર અનુસૂચિત વિસ્તાર તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. સંશોધન અભ્યાસના જિલ્લાઓ મોટાભાગે ગાઢ જંગલથી છવાયેલા અને લગભગ ભારે વરસાદવાળા અને રોગિષ્ટ આબોહવા ધરાવતા પ્રદેશો છે. સંશોધનના સમગ્ર વિસ્તારની પ્રજા પોતાના ઘર તથા તૂટ્યાં ફૂટ્યાં ઝૂપડા કે ઈંટ-માટીનાં ઘરોમાં રહે છે. આ વિસ્તારમાં રહેતા આદિવાસીઓનો મુખ્ય પાક મકાઈ, અડદ, તુવેર, ડાંગર, નાગલી, તથા જંગલના પ્રાણી-પંખીઓનો શિકાર કરીને અને મહુડા ખાઈને જીવન વ્યતીત કરે છે.

ગુજરાત રાજ્યના આદિવાસી વિસ્તારોમાં આઝાદી પછી પ્રથમ પંચવર્ષીય યોજનાથી શરૂ કરીને આઝાદીનાં આટલાં વર્ષો સુધી વિવિધ રોજગારીની યોજનાઓનું આયોજન કરતા આવ્યા છીએ. આવા આયોજનના કારણે કેટલાક ચોક્કસ સમય પ્રમાણે લાભાર્થીઓમાં ફેરફાર થયા છે. તો કેટલાક વિસ્તારમાં બહુ ઝાઝો ફેરફાર જોઈ શકાતો નથી. આના માટે અનેક પરિબળો જવાબદાર હોઈ શકે પરંતુ ન્યુ ગુજરાત પેટર્નના કાર્યક્રમો સરકાશ્રીના આદિવાસી વિસ્તારમાં પ્રાયોજના કચેરી મારફત હાલમાં ચાલે છે. તેમાં એક અભ્યાસનું આયોજન કરેલ છે. આ અભ્યાસમાં દાહોદ જિલ્લાના દાહોદ, ગરબાડા અને લીમખેડા તાલુકાના ૧૨ ગામ, નર્મદા જિલ્લાના નાંદોદ, ડેડિયાપાડા અને સાગબારા તાલુકાના ૧૨ ગામ અને વલસાડ જિલ્લાનાં કપરાડા, ધરમપુર અને વલસાડ તાલુકાનાં ૧૨ ગામ આમ કુલ ૩૬ ગામ એમ કરીને ૧૪૪ ઉત્તરદાતાઓનો ન્યુ ગુજરાત પેટર્નના કાર્યક્રમો મારફતે આદિવાસીઓમાં ખર્ચાયેલ નાણાં અને કામની વિગતો પ્રાપ્ત કરેલ છે. આ અભ્યાસનાં મહત્વનાં પ્રશ્નો આ પ્રમાણે છે.

સંશોધન અભ્યાસમાં જોઈએ તો અભ્યાસ વિસ્તારના જિલ્લાઓમાં દાહોદ જિલ્લામાં વાડીયોજના, પશુપાલન અને ડેરી, રસ્તાઓ તથા ઓરડાઓના બાંધકામાના કામો ઘણાં થયા છે અને હજી ઘણાં કરવાનાં બાકી છે. ખાસ કરીને હજીપણ પ્રાયોજના કચેરીની સાથે રૂબરૂ એકલા લાભાર્થી જવામાં સંકોચ અનુભવે છે, તે સિવાય નર્મદા જિલ્લામાં લાભ લેતા થયા છે પરંતુ સાગબારા તાલુકો છેલ્લો છે. ત્યાં પ્રચાર-પ્રસાર કે અન્ય વ્યવસ્થા કોઈક કારણોસર ગોઠવાઈ ન હોવાના કારણે લાભાર્થીઓ લાભ લઈ શક્યા તેવાઓનું પ્રમાણ ઘણું ઓછું જોવા મળે છે. વલસાડ જિલ્લામાં વલસાડ તથા ધરમપુર તાલુકામાં કૃષિ અને ડેરી-પશુપાલન તથા શાકભાજી કિટસ ની યોજનાનો સારો વિકાસ થયો છે તેની સામે કપરાડા તાલુકામાં વરસાદ વધારે પડે છતાં સિંચાઈ અને પીવાના પાણીની આજે સમસ્યા છે. કેટલાક અંશે કાજુની વાડીનો પ્રયોગ સફળ છે પરંતુ શિયાળા અને ઉનાળામાં સિંચાઈની પૂરતી વ્યવસ્થા ન હોવાના કારણે તેઓના જીવનધોરણ અને મજૂરીના પ્રશ્નો ઉભા રહે છે.

ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજનાની જાણકારી જે રોડપરના ગામો, પદાધિકારીઓએ જાણકારી આપી છે તે, તથા ગ્રામસેવક, તલાટી, શિક્ષક, વિસ્તરણ અધિકારીઓ એ ગ્રામસભા કે અન્ય રીતે માહિતી પહોંચાડી છે ત્યાં જાગૃતિ આવેલ છે જ્યારે જ્યાં આ માહિતી પહોંચાડી નથી ત્યાં હજી પ્રશ્નો ઉભા જ છે. ખાસ કરીને ફોર્મ મેળવવા માટે કચેરીએ ધક્કા ખાવા, ફોર્મની વિગતો ભરવામાં મુશ્કેલી અને એની સાથે પૂરતા દાખલા જોડીને મોકલવાની લાંબી વિધિ તથા મંજૂરી માટે કેટલાએ ધક્કા ખાવા પડવાના અનેક પ્રશ્નો છે. સરકાર ખરેખર લાભ આપવા માંગતી હોય તો યોજના સમયસર મંજૂર થાય અને મેળવવામાં સરળ રહે તેવું ખાસ આયોજન કરવુ જોઈએ. કહેવાનો અર્થ એ છે કે સમસ્યા લાભાર્થી એકલાની છે તેવું નથી પરંતુ સરકારની પણ જવાબદારી છે. સમસ્યાઓમાંથી રસ્તો કાઢીને ગ્રામ સમુદાયના રસ્તા, શાળાના ઓરડા, સિંચાઈ, ચેકડેમ, તળાવ અને વ્યક્તિગત પગભર થવાની વિવિધ યોજના હોય તો તેમાં મળે તેવી સરળ બનાવવી જોઈએ.

<u>નિષ્કર્ષ આ પ્રમાણે છે.</u>

(૧) અભ્યાસના બધાજ ઉત્તરદાતાઓ ૨૦ થી ૨૯ વર્ષની વયના છે. બધાનો મુખ્ય વ્યવસાય ખેતી છે. પરંતુ ખેતીમાંથી અનેક કારણોસર પુરૂ ન થાય ત્યારે ખેતમજૂરી અને છૂટક ધંધો-મજૂરી કરતા જોવા મળ્યા છે.

(૨) સર્વેક્ષિત ઉત્તરદાતાઓની શૈક્ષણિક સ્થિતિ જોતાં મોટાભાગના દાહોદ જિલ્લા અને નર્મદા જિલ્લામાં ધો. ૫ થી ૧૦ ધોરણ સુધીનું શિક્ષણ મેળવનારા વિશેષ છે જ્યારે વલસાડ જિલ્લામાં ધો. ૫ થી ૧૦ ધોરણ સુધીનો અભ્યાસ કર્યો હોય તેવાઓનું પ્રમાણ ઠીક ઠીક જોવા મળ્યુ છે. પરંતુ હાલમાં કન્યા કેળવણી ના સરકારશ્રીના ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળના કાર્યક્રમો અને મફત કન્યા કેળવણી આપતા ધીમે ધીમે શિક્ષણ મેળવવામાં ફેરફાર થતો જણાય છે.

(૩) અભ્યાસમાં કાચા અને પાકાં તથા ધાબાવાળાં એમ ત્રણે પ્રકારનાં ત્રણે જિલ્લામાં મકાન જોવા મળ્યા છે. છાજમાં દેશી નળિયાના બદલે પતરાં અને ધાબાં ધરાવે છે અને પશુઓ માટે અલગ છાપરાંની વ્યવસ્થા પણ કરેલ છે.

(૪) સર્વેક્ષિત કુટુંબોની જમીનમાં બે જિલ્લાઓમાં ખાસ કરીને દાહોદ અને નર્મદા જિલ્લામાં સરેરાશ ૩ થી ૫ એકર જમીન ઉત્તરદાતાઓ ધરાવે છે. જ્યારે તેમાં પીયત ધરાવતા હોય તેવાઓએ ૧ થી ૪ એકર જમીનનું પ્રમાણ વિશેષ છે જ્યારે વલસાડ જિલ્લામાં ૧ થી ૬ એકર જમીન વિશેષ પ્રમાણમાં ધરાવે છે. જ્યારે તેમાં પીયત ધરાવતા હોય તેવા ૧ થી ૪ એકરમાં કરે છે. જે અભ્યાસના ત્રણે જિલ્લામાં પ્રમાણ સરખુ જોવા મળે છે.

(૫) સર્વેક્ષિત કુટુંબોએ ન્યુ ગુજરાત પેટર્નનાં નાણાં લીધા અને યોજના મેળવી તેના લીધે ઘરમાં રસોઈનાં સાધનો, પીવાના પાણીની સુવિધા, ઘરમાં આધુનિક પાણીયારાં, ઘરમાં નાહવા ધોવાની સગવડતા વગેરે પહેલાં કરતાં થોડી સારી થઈ હોવાનું જણાય છે.

(૬) બધાજ ઉત્તરદાતાઓ સુધારેલાં બિયારણ વાપરે છે. તેમાં ખાસ કરીને મકાઈ, તુવર, અડદ, ડાંગર, જુવાર, નાગલી, શેરડી, ઘઉં તથા શાકભાજી જેવા રોકડીયા પાકમાં વાપરીને પગભર થવા માટે તેમાંથી આવક મેળવે છે.

(૭) સર્વેક્ષિત મોટાભાગના ઉત્તરદાતાઓની આવક રૂા. ૨૧ હજારથી વધુ આવક ધરાવનારા ઉત્તરદાતાઓનું પ્રમાણ વિશેષ છે. તેમાં ૩૧ હજારથી વધુ આવક ધરાવનારનું પ્રમાણ સવિશેષ જોવા મળે છે.

(૮) બધાજ સર્વેક્ષિત ઉત્તરદાતાઓએ વત્તા-ઓછા પ્રમાણમાં દેવુ કરેલ છે. આ દેવાનું પ્રમાણ રૂપિયા ૨૧ હજારથી ૨૬ હજારથી વધુ દેવુ ધરાવનારા વિશેષ પ્રમાણમાં છે. આ દેવા માટે ખાસ કરીને આર્થિક, સામાજિક, ખેતી વિષયક, ધંધો, પશુ, અન્ય વગેરે કારણો છે. આ દેવુ સગાસંબંધી, શાહુકાર, સહકારી બેંક વગેરેથી કરતા જોવા મળે છે.

(૯) સર્વેક્ષિત ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજનાનો લાભ બધાજ ઉત્તરદાતાઓ એ યોજનાનો લાભ લીધો છે. આ યોજના ની જાણકારી ખાસ કરીને ગ્રામ સેવક, તલાટી, સગાસંબંધી, વિસ્તરણ અધિકારી તથા સરપંચ પાસે મળેલ છે. મોટાભાગે ખેતીવાડી, પશુપાલન તથા પગભર થવાની તથા સ્વરોજગારીની યોજનાનો વિશેષ લાભ લઈને તેઓ થોડાઘણા અંશે બચત કરવાની કોશીષ કરે છે. આ બચત પોતાની પાસે, શાહુકાર અને પોસ્ટ કે સહકારી બેંકમાં મૂકતા જણાયા છે. તેઓ આ બચત આવનાર સમય અને બાળકો તથા અન્ય ખર્ચાઓ માટે કરતા હોવાનું જણાવે છે.

(૧૦) સર્વેક્ષિત ત્રણે જિલ્લાના ઉત્તરદાતાઓએ ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ કિટસ સહાય, જમીન સંરક્ષણ, કિશાન નર્સરી, બળદ સહાય, બળદ ગાડાં, ખેતીનાં ઓજારો, ફળ-ફળાદિ, ફૂલછોડ કિટસ, શાકભાજી કિટસ, ગાય-ભેંસની યોજનાનો લાભ લઈ શક્યા છે.

(૧૧) સર્વેક્ષિત ત્રણે જિલ્લાના ઉત્તરદાતાઓ ન્યુ ગુજરાત પેટર્નનો લાભ લીધો છે તે સિંચાઈ સંબધીત એટલે કે નવીન કૂવા, જૂના કૂવા, ઓઈલ એન્જીન, ઈલેક્ટ્રીક મોટર, ખેત તલાવડી, પાઈપ લાઈન, ટ્યૂબવેલ, ચેકડેમ, જૂથ કૂવા વગેરેનો લાભ લીધો છે.

(૧૨) ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ વ્યક્તિગત છૂટક સ્વરોજગારી મેળવવાની યોજના છે. તેમાં જોઈએ તો ફળ-ફૂલની કલમો, કેળની ખેતી, સ્વરોજગાર કરવા માટેની તાલીમ, પાનબીડી અને કરિયાણાની દુકાન, અનાજ દળવાની ઘંટી, શિવણ મશીન, મંડપ ડેકોરેશન વગેરે યોજનાઓ લાભ મેળવેલ હોય તેવાઓનું પ્રમાણ સવિશેષ જોવા મળે છે.

(૧૩) સર્વેક્ષિત ત્રણ જિલ્લાના ઉત્તરદાતાઓને નાની મોટી અનેક મુશ્કેલીઓનો સામનો કરતા જોવા મળ્યા છે. છતાં આ યોજનાનો લાભ લેવાથી પોતાના કુટુંબ, બાળકો માટે અનેક ફાયદાઓ પણ થયા હોવાનું વિગતે જણાવે છે.

(૧૪) સર્વેક્ષિત ત્રણ જિલ્લાઓમાં ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ લાભ મળ્યા પછી, પીવાનું તથા સિંચાઈનું પાણી મેળવ્યું, ઝડપી સિંચાઈ કરી રોકડા પાક પકાવતા થયા, વાડી યોજનાનો લાભ મેળવી આવક રળતા થયા, આવાસ મેળવ્યું, જીવનધોરણમાં સુધારો થયો, પ્રસંગ પાર પાડી શકાયા, દેવુ ચૂકવતા થવુ અને પગભર થવામાં માર્ગદર્શન મળ્યુ એવા નાના મોટા ફાયદાઓ થયા છે તેવુ ઉત્તરદાતાઓ જણાવે છે.

(૧૫) ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ ત્રણ જિલ્લાના ઉત્તરદાતાઓ ખેતીક્ષેત્રે પરંપરાગત ખેતી કરતા તેમાં આજે પરિવર્તન કેટલાક અંશે લાવી શક્યા છે. આની સાથે સાથે આર્થિક વિકાસમાં બેંકમાં ખાતું ખોલાવી બચત કરવી, ડોક્ટરી સારવાર લેવી, વીજળી જોડાણ લેવું, શહેરમાં લેવડ-દેવડ માટે જવું ખેતીમાં યંત્રો વગેરે ક્ષેત્રે પહેલાં કરતાં આજે ઘણુ પરિવર્તન આવ્યું છે.

(૧૬) ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ યોજનાનો લાભ મળવાથી આર્થિક સ્થિતિમાં ત્રણે જિલ્લાઓમાં ખાસ કરીને બધાએ લાભ લેવા માટે રાષ્ટ્રીયકૃત બેંકમાં ખાતુ ખોલાવ્યું છે, ગામથી શહેર સુધી મજૂરી કે લેવડ-દેવડ માટે જવું, મંડળીમાં સભ્ય થવાનું આધુનિક રીતનો ખોરાક લેવાનું, દેવ-દેવીની માનતા રાખવાનું, ડોક્ટરની સાલહ લેવામાં વધારો, સામાજિક-ધાર્મિક પ્રસંગો પાછળ વધુ ખર્ચ કરવાનું, ઘરવેરો તથા વીજળી બીલ ભરવાનું વગેરે ક્ષેત્રે પરિવર્તન આવતુ દેખાયું છે. સાથે સાથે આવક વધવા થી તમાકુ-ગૂટકાના વ્યસનો, દારૂ પીવામાં વધારો થયો વગેરે નકારાત્મક અસરો પણ થઈ છે.

(૧૭) ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ ત્રણ જિલ્લાઓમાં યોજનાઓનો લાભ લીધો છે તેવાઓના સમાજ જીવનના જુદા જુદા પાસાઓ જેવા કે લગ્નમાં વધુ ખર્ચ કરવો, અન્ય સમાજ સાથે આવતા-જતા થવું, પહેરવેશ-મોજશોખ, ભોજન સમારંભમાં, દેવ-દેવીઓની માનતા પાછળ વધુ ખર્ચ કરવો, ફોટોગ્રાફી, મંડપ ડેકોરેશન, બાબરી ઉતારવી વગેરે ક્ષેત્રે પહેલાં કરતાં ઘણો વધારો જોવા મળે છે.

(૧૮) ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ ત્રણે જિલ્લાઓમાં યોજનાનો લાભ લીધો છે તેવા શિક્ષણનો બાળકોએ લાભ લીધો છે જેના કારણે શિક્ષણ મેળવવામાં જાગૃતિ આવવી, ભગત-ભૂવાની સાથે સાથે દવાખાને વધુ જવુ, બાળકોને રસી મૂકાવતા થવુ, બાળકોના શિક્ષણ પાછળ વધુ ખર્ચ કરતા થવુ બાળકોને વધુમાં વધુ સારી નોકરી મળે, ધંધા રોજગાર મેળવવા માટે હિસાબ કરતા થયા વગેરે શિક્ષણ મળવાથી પરિવર્તન આવતુ દેખાય છે.

(૧૯) ન્યુ ગુજરાત પેટર્નનો લાભ મળવાથી પશુપાલન વ્યવસાયમાં આવેલ પરિવર્તન ત્રણે જિલ્લામાં જોઈએ તો, નવી ઓલાદનાં ગાય-ભેંસ ખરીદવાનું, ખાણ-દાણ-લીલો ચારો આપી વધુ દૂધ મેળવવા માટે સતત પ્રયત્નશીલ થવુ, કૃત્રિમ બીજદાન કરાવવું, મહિલાઓ દૂધની આવક રાખતી થવુ, પશુને દવાખાને લઈ જવુ, ઘરની નવી વસ્તુઓ ખરીદીમાં મદદરૂપ થવું, પશુને ઘરમાં કે ઢાળિયામાં રાખવા માટેની વ્યવસ્થામાં પહેલાં કરતાં વધારો થતો જોવા મળે છે. પશુપાલન વ્યવસાયમાં દૂધની ડેરી થવાથી પૂરેપૂરો ભાવ તથા તફાવત આજે મળતો થયો છે.

(૨૦) ગુજરાત પેટર્ન યોજના સંબંધિત ત્રણે જિલ્લાઓમાં યોજનાના જુદા જુદા લાભ લીધા છે તેનાથી તેઓની સ્થિતિમાં સદ્ધરતા આવતાં ખાટલા, પલંગ, ગાદલાં-ગોદડાં, વાસણો, રેડિયો,ટી.વી. ટેપ, મોટર સાયકલ, દિવાલ ઈંટો ની કરવી, ભોંયતળિયું સિમેન્ટ તથા વીજળી અને અન્ય જરૂરી ચીજવસ્તુઓ જુદા જુદા ઉપકરણો પહેલાં કરતાં વસાવતા થયા છે.

ભારત દેશને આઝાદીનાં આટલાં વર્ષો પૂરા થયા, પંચવર્ષીય યોજનાઓમાં આદિવાસીઓના વિકાસ માટે સુંદર આયોજન થયાં, આદિવાસીઓ માટે આઝાદી પહેલાં અને પછી તેઓની સમસ્યામાંથી મુક્ત કરવા માટે વિવિધ સમિતિઓની રચના, તજજ્ઞનોનો ઉપયોગ, કડક કાયદાઓ હોવા છતાં અમલીકરણમાં કેટલીક ખામીઓને કારણે આદિવાસીઓને વિકાસ માટે જેટલી સફળતા મળવી જોઈએ તેટલી મળતી નથી. છતાં આઝાદી મળ્યા પછી અને આજે સરકારની ન્યુ ગુજરાત પેટર્નની યોજનાનો લાભ માટે જે યોજના છે તેનો બહોળો લાભ આદિવાસીઓ ને મળ્યો નથી. આદિવાસી લાભાર્થીઓ જણાવે છે કે અમારાં ગામ નર્મદા કિનારે હોવા છતાં પાણી મળતું નથી કે તેને લાયક યોજના નથી. અમને ખેતી માટે સિંચાઈની વ્યવસ્થા મળે તો અમે ગમે તેમ કરીને મેળવી લઈશું પણ અમને ફક્ત પાણી અને શિક્ષણ આપો. અમારે ઘણી મોટી યોજના જોઈતી નથી તેમ તેઓ રૂબરૂ મુલાકાતમાં જણાવે છે.

(૧) ન્યુ ગુજરાત પેટર્નનાં નાણાં આદિવાસીઓનું રોકડીયા પાકો તરફનું વલણ કેળવાય ને નવી વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિથી સમજ અપાય તથા નમૂનારૂપ નિર્દેશન કરીને તેમને આધુનિકરણ તરફ વાળવા જોઈએ.

(૨) આદિવાસીઓના સંશોધન વિસ્તારમાં બજાર વ્યવસ્થાના અભાવે આજે ખૂબ લુંટાય છે. તેઓની ચીજવસ્તુ, ઉત્પાદનનું વેચાણ અને સહકારી ધોરણોની વ્યવસ્થા ઉભી થાય તેમ કરવું જોઈએ.

(૩) આદિવાસીઓ જે જમીન ધરાવે છે તે ખાડા ટેકરાવાળી છે આ જમીન સમતલ કરવાની જે યોજના છે તે યોજના વધુ સફળ બનાવવી તથા ચેકડેમ, તળાવ, ફળ-ફળાદીના વૃક્ષો વધુ વવાય તેવું માર્ગદર્શન અને મદદ કરવી જોઈએ.

(૪) આદિવાસીઓની ખેતી અને જંગલ આધરિત અર્થવ્યવસ્થાને ખ્યાલમાં રાખીને ભાવિ વિકાસલક્ષી નાણાં-ખર્ચની વિવિધ યોજનાઓ ઘડવી જોઈએ.

(૫) આદિવાસીઓ જંગલ જમીન ખેડે છે તેમાં ૨૦૦૬ નો જંગલ કાયદો આવ્યો છે તે કાદાનુસાર ખાતેદાર કેમ થવું તેનું ખાસ માર્ગદર્શન પૂરુ પાડવું જોઈએ.

(૬) આદિવાસી વિસ્તારોમાં ડેમ-તળાવો બંધાય છે છતાં તે વિસ્તારમાં સિંચાઈ, પીવાનું પાણી તેઓને મળે તે માટે ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજનામાં ખાસ નાણાંની જોગવાઈ કરી આદિવાસીઓ તેનો લાભ લેતા થાય તેમ કરવું.

(૭) આદિવાસી વિસ્તારમાં જ્યાં સિંચાઈની કોઈ વ્યવસ્થા નથી ત્યાં સમૂહ કૂવાની વ્યવસ્થા કે સમૂહ બોરની વ્યવસ્થા ઉભી કરી ન્યુ ગુજરાત પેટર્નનાં વધુ નાણાં ફળવાય તેવુ ખાસ આયોજન કરવું.

(૮) ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ યુવક-યુવતીઓને વર્મીકપોસ્ટ પશુ-પક્ષી સંબંધીત યોજનાનો લાભ લેવા આગળ આવે તેવી નાણાંકીય વ્યવસ્થા ગોઠવાય તથા તેનું બજાર મળે અને લાંબે ગાળે પોતે પગભર થાય તેવી ખાસ વ્યવસ્થા ગોઠવવી જોઈએ.

(૯) ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ આર્થિક ધંધારોજગાર યોજનાનો લાભ ખર્ચાળ હોવા છતાં તેઓને તાલીમ આપીને અથવા તો આર્થિક રીતે વધુ નાણાંકિય ખર્ચ કરીને મદદ કરવી જોઈએ જે સંશોધન અભ્યાસના બધા જ વિસ્તારમાં ખાસ જરૂરી છે. આમ થવાથી આદિવાસી વિસ્તારમાં શાહુકારો લૂંટે છે તેમાં ઘટાડો થવાની શક્યતા રહેલી છે.

(૧૦) ન્યુ ગુજરાત પેટર્નની વ્યક્તિતગત છૂટક સ્વરોજગારીની યોજના છે તે વધુ વિકસાવવા માટે નાના ધંધા રોજગારવાળાઓ સાથે જોડીને કાયમી ધોરણે કામ મળી રહે તેવી વ્યવસ્થા ઉભી કરવી જોઈએ.

(૧૧) આદિવાસી વિસ્તારમાં ન્યુ ગુજરાત પેટર્નની યોજનાઓ આદિવાસીઓ વધુ લેતા થાય તે માટે ખાસ કિસ્સા તરીકે પ્રચાર-પ્રસાર અને સરળતાથી મળે તેવુ ખાસ માર્ગદર્શન આપવુ જોઈએ.

(૧૨) ન્યુ ગુજરાત પેટર્નમાં આશીર્વાદ ગણાતી દૂધાળી ગાય-ભેંસ આપવાની યોજનાને વધુ નાણાંકિય ખર્ચ કરીને વધુ લાભ લેતા થાય તે માટે મોટી ડેરી સાથે જોડીને સહકારી ધોરણે લાભ મળે તેવી ખાસ જોગવાઈ કરવી.

(૧૩) આદિવાસી વિસ્તારમાં માનવશક્તિ, નાણાંશક્તિ, બજાર કદને ખ્યાલમાં રાખીને ઉત્પાદનક્ષેત્રે નાણાંકિય ખર્ચ કરવો જોઈએ.

(૧૪) ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ કામ કરવાના આયોજન અને અમલીકરણ વખતે આદિવાસીઓની ખાસ ભાગીદારી રાખવી જોઈએ.

(૧૫) ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન હેઠળ આવેલ વિસ્તારમાં આદિવાસીઓના પ્રસંગો પૂરા કરવા શાહુકારોના દેવાદાર બને છે તેથી નાણાંકિય રીતે પગભર થઈ સ્વાવલંબી બને તે રીતની વિકાસની પ્રક્રિયા ખાસ ગોઠવવી જોઈએ.

(૧૬) ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજનાના લાભો સમુદાયના હોય કે વ્યક્તિગત તે સરળતાથી પ્રાપ્ત થાય તેવુ ખાસ આયોજન કરવું જોઈએ.

(૧૭) ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન યોજના હેઠળ લાભ લીધા પછી સામાજિક-આર્થીક-શૈક્ષણિક તથા ધંધા રોજગાર ક્ષેત્રે સંતોષ મળે તેમજ જીવન ધોરણ ઉંચે આવે એ માટે નાણાંકિય ખર્ચમાં વધારો કરી તે માટે યથાર્થ પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.

(૧૮) સરકારની ન્યુ ગુજરાત પેટર્નમાં લાભ લેવામાં પદાધિકારીઓ તથા ગ્રામસેવક, તલાટી, સરપંચ, વિસ્તરણ અધિકારી અને સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓએ ખાસ મદદ કરવી જોઈએ.

ન્યુ ગુજરાત પેટર્નની યોજનાના અમલીકરણ હેઠળ આઝાદીના આટલા વર્ષોના આપણા સૌના સઘળા પ્રયત્નો, નાણાંકિય ખર્ચ થાય છે છતાં પ્રયત્નો ત્યારેજ સફળ થશે જ્યાં આદિવાસી પ્રજા પોતાનો અભિગમ અને પુરુષાર્થ પ્રગટ કરી જવાબદારીની ભાવના કેળવી પોતાને માટેનાજ કાર્યક્રમો છે એમ આદિવાસીઓ સમજશે અને સરકારની સાથે સાથે તેઓ પણ વિકાસની કામગીરીમાં જોડાશે.

સંશોધન અભ્યાસના જિલ્લાઓમાં ન્યુ ગુજરાત હેઠળ કેટલાં કામો થાય છે અને નાણાં ખર્ચાયા છે તે અંગેનો સર્વગ્રાહી રીતે અભ્યાસ કરીને આ પછાત તથા અણવિકસિત વિસ્તાર છે તેમાંથી પ્રજાને આર્થિક-સામાજિક અને શૈક્ષણિક કે મૂળભૂત જરૂરીયાતોને પછાત રાખનારાં જે પરિબળોને હજુ વધુ ઊંડાણથી તપાસીને તેઓના વિકાસ અને પોતાની રીતે પગભર થવાની સ્થાનિક કક્ષાએ કંઈ કંઈ શક્યતાઓ છે તેની માહિતી તથા સ્થાનિક ઉપલબ્ધ સાધનો દ્વારા કયા પ્રકારના ઉદ્યોગો-ગૃહઉદ્યોગો, સ્થાયી રોજગારીની કેટલી વધુ તક વધારી શકાશે અને કેટલાં નાણાં ખર્ચી શકાશે વગેરે પાસાં ઉપર ખાસ આયોજન કરવું જોઈએ.